

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

1980 SONRASI
TÜRK MİMARLIĞI'NDA YAŞANAN
DÖNÜŞÜMLERİN YARIŞMA PROJELERİ
ÜZERİNDEN İRDELENMESİ

Pınar AY

Mart, 2010

İZMİR

**1980 SONRASI
TÜRK MİMARLIĞI'NDA YAŞANAN
DÖNÜŞÜMLERİN YARIŞMA PROJELERİ
ÜZERİNDEN İRDELENMESİ**

Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Mimarlık Bölümü, Bina Bilgisi Anabilim Dalı

Pınar AY

Mart, 2010

İZMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

PINAR AY, tarafından **YRD. DOÇ. DR. ÖZLEM ARITAN** yönetiminde hazırlanan **“1980 SONRASI TÜRK MİMARLIĞI’NDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMLERİN YARIŞMA PROJELERİ ÜZERİNDEN İRDELENMESİ”** başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.....
Yrd. Doç. Dr. Özlem ARITAN

Danışman

.....

Jüri Üyesi

.....

Jüri Üyesi

Prof.Dr. Mustafa SABUNCU

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkma sürecinde değerli eleştirileri, yol gösterici ve ufuk açıcı önerileri ile beni yönlendiren, hoşgörü ve sabrını esirgemeyerek çalışmamın bu düzeye gelmesini sağlayan sevgili danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Özlem Arıtan'a, eğitim hayatım boyunca üzerimde büyük emekleri olan, hayatımın her anında anımsayacağım izler bırakan, sevgi, hoşgörü ve değerli bilgilerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocalarım; Prof. Dr. Gürhan Tümer, Prof. Dr. Orcan Gündüz, Yrd. Doç. Dr. Yasemin Sayar ve Yrd. Doç. Dr. Hikmet Sivri Gökmen'e..

Tez süresi boyunca her zaman yanımda olduğunu hissettiğim, kendimi geliştirebilmem için bütün imkanları sunan, her yönüyle saygı duyduğum, sevgisini hep yanımda hissettiğim, hayata dair birçok şeyi öğrendiğim çok değerli Konak Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürü Alev Ağrı'ya..

Bana her zaman güvenen, bu günlere gelmemi sağlayan, varlıklarından her zaman güç aldığım, gurur duyduğum canım aileme.. Dünya tatlısı yeğenim, meleğim Doruk'a.. Her zaman yanımda olan, tüm zor zamanlarımı paylaşan, fikirleriyle bana güç veren, canım kuzenim Sedef'e.. Mutlu yuva arkadaşım Ebru'ya..

Gösterdikleri anlayış ve destek için çalışma arkadaşlarıma..

Tüm zor zamanlarımda yanımda olan, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, canımdan çok sevdiğim dostlarıma.. Yardımları için Evren'ime ve Meral'e..

Hayatıma renk kattığınız, varlığınızla bana güç verdiğiniz, önümü daha aydınlık görmemi sağladığınız, sabrınız ve katkılarınız için sonsuz teşekkür ederim..

Pınar AY

1980 SONRASI TÜRK MİMARLIĞI'NDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMLERİN YARIŞMA PROJELERİ ÜZERİNDEN İRDELENMESİ

ÖZ

Mimarlık eylemi bir ülkenin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel durumun en önemli yansıtıcılarından birisidir. Dolayısıyla bu eylem, içinde bulunulan kültürel sistem, hakim düşünce ve eğilimlerden doğrudan etkilenmektedir. Türk Mimarlığı, değişen siyasi, ekonomik ve kültürel değerler çerçevesinde; farklılaşan, yaşadığı değişimleri mimari ürünlerine yansıtan bir süreç izlemiştir. Özellikle 1980 sonrası dönem, yaşanan siyasi, kültürel ve ekonomik gelişmeler ile bu değişimlerin mimarlık alanındaki yansımaları göz önüne alındığında bir kırılma noktası olarak kabul edilebilir.

Mimarlığın geçirdiği dönüşümleri dile getirmenin en geçerli yollarında biri de mimari yarışmalardır. Yarışmalar, kabul edilen yeni kavramların ya da fikir ayrılıklarının anlaşılabilmesi, mimarların söz söyleme hakkını elde etmeleri, toplum-mimarlık bağının kurulmasına zemin hazırlaması açısından oldukça önemli yere sahiptirler. Bu nedenle 1980 sonrası Türk mimarlığının gelişimi ile yaşanan dönüşümleri yarışmalar üzerinde irdelemek, bu dönemde Türk Mimarlığı'nın gelişiminde yarışmaların oynadığı özgün, etkin rolün incelemek bu tezin amacı olmuştur.

Tezin ikinci bölümünde Türk Mimarlığı'nın 1980 sonrasında günümüze kadar olan gelişimi ve geçirdiği dönüşümler, dönemin sosyo-ekonomik-siyasal verileri çerçevesinde ve '80 öncesi dönemine ilişkin kısa bir anımsatma yapılarak tanımlanmıştır.

Üçüncü bölümde mimarlığı yaşatma fırsatı olarak proje yarışmalarının önemine, genel işleyiş biçimine, amaçlarına ve yarışmalardan beklentilere değinilir. Bunun yanında '80 sonrası Türkiye'deki yarışma ortamının daha net kavranması açısından,

yarışmaların Cumhuriyet döneminden 80'lere kadar olan gelişimi, dönem mimarisinin gelişimi doğrultusunda incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, başka bir deyişle asıl örnekleme bölümünde 1980 sonrası dönem '80'ler, '90'lar ve 2000'ler olmak üzere üç bölümde ele alınmış, her bölümde önce yarışmaların gelişimi tariflenmiş, daha sonra seçilen yarışma projeleri üzerinden dönemin mimari akımlarının, biçimsel yansımalarının, ülkenin yaşadığı değişimlerin mimarlık alanında yapısal ve kavramsal etkileri irdelemiş ve çeşitli saptama ve analizler yapılmıştır. Bu saptamalar yapılırken jüri raporları, proje anlatımları ve görsel verilerden yararlanılmıştır.

Anahtar sözcükler: 1980 sonrası Türk Mimarlığı, mimari yarışmalar, 1980 sonrası Türk Mimarlığı'nda yarışmalar, postmodernizm, sürdürülebilirlik, metropolleşme, küreselleşme, sanal mimari.

THE EXAMINATION OF TRANSFORMATION, REALIZED IN TURKISH ARCHITECTURE AFTER 1980 THROUGH PROJECT COMPETITIONS

ABSTRACT

The activity of architecture is one of the most important indicators of the social, economic, political and cultural conditions that a country is in. Therefore, this activity is directly influenced by the cultural system, dominant thoughts and trends. Turkish architecture has experienced a process where it became different in terms of changing political, economic and cultural values and reflected the experienced changes to architectural products. Especially the period after 1980 can be considered as a breaking point taking into consideration the political, cultural and economic developments and the reflections of these changes to the architectural field.

One of the most valid ways of mentioning the transformations experienced by architecture is the architectural competitions. Competitions have a really prominent place in terms of understanding accepted new concepts or disagreements, architects having a say and establishment of the links between the society and architecture. Therefore, this thesis aims to analyze the transformations experienced by the Turkish architecture after 1980 in terms of competitions and to examine the original, effective role that competitions played on the development of Turkish architecture.

In the second part of the thesis, development of Turkish architecture since 1980 until today and the transformations it experienced have been defined in terms of the socioeconomic and political data from the period and a short reminder of the pre-80 period.

In the third part, importance of project competitions as an opportunity to survive architecture, its general method of working, its purposes and expectations from competitions are mentioned. Besides, in order to comprehend the competition

environment in post-80 Turkey, development of competitions from the Republican period until 80s has been analyzed in terms of the development of the architecture of the period.

In the fourth part, in other words actual sampling section, the post-1980 period was divided to three sections as 80s, 90s and 2000s, and development of competitions were described in each section and later structural and conceptual effects of architectural trends, formal reflections and the transformations that the country experienced on the architectural field were examined and several determinations and analyses have been made. Jury reports, project descriptions and visual data have been used in these determinations.

Keywords: Turkish architecture after 1980, architectural competitions, competitions in Turkish Architecture after 1980, postmodernism, sustainability, metropolisation, globalisation, virtual architecture.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	vi
BÖLÜM BİR-GİRİŞ.....	1
1.1 Problemin Tanımı.....	1
1.2 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı.....	6
1.3 Varsayımlar.....	7
1.4 Çalışmanın Yöntemi.....	7
BÖLÜM İKİ – 1980 SONRASI TÜRK MİMARLIĞI’NIN TEMEL YÖNELİMLERİ.....	8
2.1 1980 Öncesi Dönemde Türk Mimarlığı ve Gelişimi.....	8
2.2 1980 Sonrası Türk Mimarlığı’ndaki Dönüşümlerin Temel Eksenler/Olgular Üzerinden İrdelenmesi.....	13
2.2.1 ’80 Sonrası Türk Mimarlık Ortamına Genel Bakış.....	13
2.2.2 ’80 Sonrası Türk Mimarlığı’nda Postmodernizm ve Etkileri.....	20
2.2.2.1 Postmodernizm ve Dünyadaki Gelişimi.....	21
2.2.2.2 1980 sonrasında Türkiye’de Postmodernizm ve Gelişimi	24
2.2.2.3 Türkiye’de Popüler Kültür ve Tüketim.....	32
2.2.2.4 Türkiye’de Postmodernizmin Etkisinde Kentsel Tasarım Olgusu	38
2.2.3 Türk Mimarlığı’nda Sürdürülebilirlik Kavramı ve Çevreye Duyarlı Tasarımlar.....	44
2.2.3.1 ’80’lerde Çevreye Duyarlı Tasarımların Gelişimi ve Türkiye’de İlgili Mevzuat Kabulü.....	44

2.2.3.2 '90'larda Başlayıp 2000'lerde Etkisi Artan Ekolojik Tasarım ve Sürdürülebilir Mimari	47
2.2.4 Küreselleşme Kavramı ve Türk Mimarlığı'ndaki Etkileri	57
2.2.4.1 Küreselleşmenin Dünyada Gelişimi ve Mimarlığa Etkileri.....	57
2.2.4.2 Türkiye'de Küreselleşme ve Mimarlığa İlişkin Genel Görünüm.....	57
2.2.4.3 Türkiye'de Küreselleşmenin Etkisinde Kentsel Dönüşüm Olgusu....	64
2.2.4.4 Küreselleşme Özelinde Metropolleşme Olgusu ve İstanbul Örneği.....	68
2.2.4.5 Küresel Ölçekte Digital Teknolojilerin Gelişimi ve Sanal Mimarlık.....	72
BÖLÜM ÜÇ – TÜRKİYE'DE MİMARİ PROJE YARIŞMALARINI VE 1980 ÖNCESİNDEKİ GELİŞİMİ.....	79
3.1 Mimarlığı Yaşatma Fırsatı Olarak Yarışmalar.....	79
3.1.1 Yarışmaların Genel Profili.....	80
3.1.2 Yarışmaların İşleyiş Mekanizması.....	84
3.2 Türkiye'de Yarışmalar.....	88
3.2.1 Türkiye'de Yarışmaların Genel Profili ve İşleyişi.....	88
3.2.2 Türkiye'de '80 Öncesinde Mimari Yarışmaların Gelişimi.....	90
BÖLÜM DÖRT – '80 SONRASI TÜRK MİMARLIĞI'NIN GEÇİRDİĞİ DÖNÜŞÜMLERİN YARIŞMALAR ÜZERİNDEN İNCELENMESİ.....	95
4.1 '80'li Yıllarda Mimari Proje Yarışmaları Üzerinden Türk Mimarlığı'nın Yorumlanması.....	96
4.1.1 '80'lerde Yarışmaların Genel Profili.....	95
4.1.2 Örnekler/Analizler.....	104
4.1.2.1 Gecekondu Önleme Bölgeleri ve Gerikalmış Yörelere Kiralık Konut Mimari Proje Yarışması	105
4.1.2.2 Ankara Atatürk Kültür Merkezi Mimari Proje Yarışması	115
4.1.2.3 Halk Bankası Genel Müdürlük Binası Mimari Yarışması	120

4.1.2.4 Antalya Belediyesi Otobüs Terminal Tesisleri Mimari Proje Yarışması.....	126
4.2 ‘90’lı Yıllarda Mimari Proje Yarışmaları Üzerinden Türk Mimarlığı’nın Yorumlanması.....	131
4.2.1 ‘90’larda Yarışmaların Genel Profili.....	131
4.2.2 Örnekler/Analizler.....	138
4.2.2.1 İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir Fuarı Kültürpark Çevre Düzenlemesi Fuar Kompleksi Yarışması	140
4.2.2.2 TC Kültür Bakanlığı Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Kültür Merkezi Proje Yarışması	146
4.2.2.3 Antalya Kalekapısı ve Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması.....	152
4.2.2.4 Metrocity, Katlı Konut, İş ve Ticaret Merkezi Kompleksi Yarışması	156
4.2.2.5 TED Ankara Koleji Kampusu Yarışması.....	161
4.2.2.6 M.S.B. Savunma Sanayi Müsteşarlığı Hizmet Binası Mimari Yarışması.....	166
4.2.2.7 Muğla Dalaman Havaalanı Dış Hatlar Terminali Mimari Yarışması.....	170
4.3 2000’li Yıllarda Mimari Proje Yarışmaları Üzerinden Türk Mimarlığı’nın Yorumlanması.....	178
4.3.1 2000’lerde Yarışmaların Genel Profili.....	178
4.3.2 Örnekler/Analizler.....	184
4.3.2.1 Antalya Altın Portakal Film Müzesi Mimari Proje Yarışması.....	186
4.3.2.2 Archiprix-Türkiye 2002 Mimarlık Öğrencileri Bitirme Projeleri Ulusal Yarışması	193
4.3.2.3 Ankara Kuğulu Park ve Yakın Çevresi Yarışması	198
4.3.2.4 Yaşasın Kentler Yarışması	203
4.3.2.5 Manisa Belediye Hizmet Binası Ticaret Merkezi ve Kentsel Mekan Düzenleme Yarışması	210
4.3.2.6 Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri Yarışması..	212
4.3.2.7 Zorlu Center Mimarlık ve Kentsel Tasarım Yarışması.....	225

4.3.2.8 Fethiye Belediyesi Alışveriş ve Yaşam Merkezi Ulusal Mimari Proje Yarışması	232
4.3.2.9 İstanbul Kayabaşı Bölgesi için Konut Tasarımı Mimari Fikir Proje Yarışması	238
BÖLÜM BEŞ – SONUÇ.....	247
KAYNAKLAR.....	255
EKLER.....	258

**1980 SONRASI
TÜRK MİMARLIĞI'NDA YAŞANAN
DÖNÜŞÜMLERİN YARIŞMA PROJELERİ
ÜZERİNDEN İRDELENMESİ**

Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Mimarlık Bölümü, Bina Bilgisi Anabilim Dalı

Pınar AY

Mart, 2010

İZMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

PINAR AY, tarafından **YRD. DOÇ. DR. ÖZLEM ARITAN** yönetiminde hazırlanan **“1980 SONRASI TÜRK MİMARLIĞI’NDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMLERİN YARIŞMA PROJELERİ ÜZERİNDEN İRDELENMESİ”** başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.....
Yrd. Doç. Dr. Özlem ARITAN

Danışman

.....

Jüri Üyesi

.....

Jüri Üyesi

Prof.Dr. Mustafa SABUNCU

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkma sürecinde değerli eleştirileri, yol gösterici ve ufuk açıcı önerileri ile beni yönlendiren, hoşgörü ve sabrını esirgemeyerek çalışmamın bu düzeye gelmesini sağlayan sevgili danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Özlem Arıtan'a, eğitim hayatım boyunca üzerimde büyük emekleri olan, hayatımın her anında anımsayacağım izler bırakan, sevgi, hoşgörü ve değerli bilgilerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocalarım; Prof. Dr. Gürhan Tümer, Prof. Dr. Orcan Gündüz, Yrd. Doç. Dr. Yasemin Sayar ve Yrd. Doç. Dr. Hikmet Sivri Gökmen'e..

Tez süresi boyunca her zaman yanımda olduğunu hissettiğim, kendimi geliştirebilmem için bütün imkanları sunan, her yönüyle saygı duyduğum, sevgisini hep yanımda hissettiğim, hayata dair birçok şeyi öğrendiğim çok değerli Konak Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürü Alev Ağrı'ya..

Bana her zaman güvenen, bu günlere gelmemi sağlayan, varlıklarından her zaman güç aldığım, gurur duyduğum canım aileme.. Dünya tatlısı yeğenim, meleğim Doruk'a.. Her zaman yanımda olan, tüm zor zamanlarımı paylaşan, fikirleriyle bana güç veren, canım kuzenim Sedef'e.. Mutlu yuva arkadaşım Ebru'ya..

Gösterdikleri anlayış ve destek için çalışma arkadaşlarıma..

Tüm zor zamanlarımda yanımda olan, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, canımdan çok sevdiğim dostlarıma.. Yardımları için Evren'ime ve Meral'e..

Hayatıma renk kattığınız, varlığınızla bana güç verdiğiniz, önümü daha aydınlık görmemi sağladığınız, sabrınız ve katkılarınız için sonsuz teşekkür ederim..

Pınar AY

1980 SONRASI TÜRK MİMARLIĞI'NDA YAŞANAN DÖNÜŞÜMLERİN YARIŞMA PROJELERİ ÜZERİNDEN İRDELENMESİ

ÖZ

Mimarlık eylemi bir ülkenin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel durumun en önemli yansıtıcılarından birisidir. Dolayısıyla bu eylem, içinde bulunulan kültürel sistem, hakim düşünce ve eğilimlerden doğrudan etkilenmektedir. Türk Mimarlığı, değişen siyasi, ekonomik ve kültürel değerler çerçevesinde; farklılaşan, yaşadığı değişimleri mimari ürünlerine yansıtan bir süreç izlemiştir. Özellikle 1980 sonrası dönem, yaşanan siyasi, kültürel ve ekonomik gelişmeler ile bu değişimlerin mimarlık alanındaki yansımaları göz önüne alındığında bir kırılma noktası olarak kabul edilebilir.

Mimarlığın geçirdiği dönüşümleri dile getirmenin en geçerli yollarında biri de mimari yarışmalardır. Yarışmalar, kabul edilen yeni kavramların ya da fikir ayrılıklarının anlaşılabilmesi, mimarların söz söyleme hakkını elde etmeleri, toplum-mimarlık bağının kurulmasına zemin hazırlaması açısından oldukça önemli yere sahiptirler. Bu nedenle 1980 sonrası Türk mimarlığının gelişimi ile yaşanan dönüşümleri yarışmalar üzerinde irdelemek, bu dönemde Türk Mimarlığı'nın gelişiminde yarışmaların oynadığı özgün, etkin rolün incelemek bu tezin amacı olmuştur.

Tezin ikinci bölümünde Türk Mimarlığı'nın 1980 sonrasında günümüze kadar olan gelişimi ve geçirdiği dönüşümler, dönemin sosyo-ekonomik-siyasal verileri çerçevesinde ve '80 öncesi dönemine ilişkin kısa bir anımsatma yapılarak tanımlanmıştır.

Üçüncü bölümde mimarlığı yaşatma fırsatı olarak proje yarışmalarının önemine, genel işleyiş biçimine, amaçlarına ve yarışmalardan beklentilere değinilir. Bunun yanında '80 sonrası Türkiye'deki yarışma ortamının daha net kavranması açısından,

yarışmaların Cumhuriyet döneminden 80'lere kadar olan gelişimi, dönem mimarisinin gelişimi doğrultusunda incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, başka bir deyişle asıl örnekleme bölümünde 1980 sonrası dönem '80'ler, '90'lar ve 2000'ler olmak üzere üç bölümde ele alınmış, her bölümde önce yarışmaların gelişimi tariflenmiş, daha sonra seçilen yarışma projeleri üzerinden dönemin mimari akımlarının, biçimsel yansımalarının, ülkenin yaşadığı değişimlerin mimarlık alanında yapısal ve kavramsal etkileri irdelemiş ve çeşitli saptama ve analizler yapılmıştır. Bu saptamalar yapılırken jüri raporları, proje anlatımları ve görsel verilerden yararlanılmıştır.

Anahtar sözcükler: 1980 sonrası Türk Mimarlığı, mimari yarışmalar, 1980 sonrası Türk Mimarlığı'nda yarışmalar, postmodernizm, sürdürülebilirlik, metropolleşme, küreselleşme, sanal mimari.

THE EXAMINATION OF TRANSFORMATION, REALIZED IN TURKISH ARCHITECTURE AFTER 1980 THROUGH PROJECT COMPETITIONS

ABSTRACT

The activity of architecture is one of the most important indicators of the social, economic, political and cultural conditions that a country is in. Therefore, this activity is directly influenced by the cultural system, dominant thoughts and trends. Turkish architecture has experienced a process where it became different in terms of changing political, economic and cultural values and reflected the experienced changes to architectural products. Especially the period after 1980 can be considered as a breaking point taking into consideration the political, cultural and economic developments and the reflections of these changes to the architectural field.

One of the most valid ways of mentioning the transformations experienced by architecture is the architectural competitions. Competitions have a really prominent place in terms of understanding accepted new concepts or disagreements, architects having a say and establishment of the links between the society and architecture. Therefore, this thesis aims to analyze the transformations experienced by the Turkish architecture after 1980 in terms of competitions and to examine the original, effective role that competitions played on the development of Turkish architecture.

In the second part of the thesis, development of Turkish architecture since 1980 until today and the transformations it experienced have been defined in terms of the socioeconomic and political data from the period and a short reminder of the pre-80 period.

In the third part, importance of project competitions as an opportunity to survive architecture, its general method of working, its purposes and expectations from competitions are mentioned. Besides, in order to comprehend the competition

environment in post-80 Turkey, development of competitions from the Republican period until 80s has been analyzed in terms of the development of the architecture of the period.

In the fourth part, in other words actual sampling section, the post-1980 period was divided to three sections as 80s, 90s and 2000s, and development of competitions were described in each section and later structural and conceptual effects of architectural trends, formal reflections and the transformations that the country experienced on the architectural field were examined and several determinations and analyses have been made. Jury reports, project descriptions and visual data have been used in these determinations.

Keywords: Turkish architecture after 1980, architectural competitions, competitions in Turkish Architecture after 1980, postmodernism, sustainability, metropolisation, globalisation, virtual architecture.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	vi
BÖLÜM BİR-GİRİŞ.....	1
1.1 Problemin Tanımı.....	1
1.2 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı.....	6
1.3 Varsayımlar.....	7
1.4 Çalışmanın Yöntemi.....	7
BÖLÜM İKİ – 1980 SONRASI TÜRK MİMARLIĞI’NIN TEMEL YÖNELİMLERİ.....	8
2.1 1980 Öncesi Dönemde Türk Mimarlığı ve Gelişimi.....	8
2.2 1980 Sonrası Türk Mimarlığı’ndaki Dönüşümlerin Temel Eksenler/Olgular Üzerinden İrdelenmesi.....	13
2.2.1 ’80 Sonrası Türk Mimarlık Ortamına Genel Bakış.....	13
2.2.2 ’80 Sonrası Türk Mimarlığı’nda Postmodernizm ve Etkileri.....	20
2.2.2.1 Postmodernizm ve Dünyadaki Gelişimi.....	21
2.2.2.2 1980 sonrasında Türkiye’de Postmodernizm ve Gelişimi	24
2.2.2.3 Türkiye’de Popüler Kültür ve Tüketim.....	32
2.2.2.4 Türkiye’de Postmodernizmin Etkisinde Kentsel Tasarım Olgusu	38
2.2.3 Türk Mimarlığı’nda Sürdürülebilirlik Kavramı ve Çevreye Duyarlı Tasarımlar.....	44
2.2.3.1 ’80’lerde Çevreye Duyarlı Tasarımların Gelişimi ve Türkiye’de İlgili Mevzuat Kabulü.....	44

2.2.3.2 '90'larda Başlayıp 2000'lerde Etkisi Artan Ekolojik Tasarım ve Sürdürülebilir Mimari	47
2.2.4 Küreselleşme Kavramı ve Türk Mimarlığı'ndaki Etkileri	57
2.2.4.1 Küreselleşmenin Dünyada Gelişimi ve Mimarlığa Etkileri.....	57
2.2.4.2 Türkiye'de Küreselleşme ve Mimarlığa İlişkin Genel Görünüm.....	57
2.2.4.3 Türkiye'de Küreselleşmenin Etkisinde Kentsel Dönüşüm Olgusu....	64
2.2.4.4 Küreselleşme Özelinde Metropolleşme Olgusu ve İstanbul Örneği.....	68
2.2.4.5 Küresel Ölçekte Digital Teknolojilerin Gelişimi ve Sanal Mimarlık.....	72
BÖLÜM ÜÇ – TÜRKİYE'DE MİMARİ PROJE YARIŞMALARI VE 1980 ÖNCESİNDEKİ GELİŞİMİ.....	79
3.1 Mimarlığı Yaşatma Fırsatı Olarak Yarışmalar.....	79
3.1.1 Yarışmaların Genel Profili.....	80
3.1.2 Yarışmaların İşleyiş Mekanizması.....	84
3.2 Türkiye'de Yarışmalar.....	88
3.2.1 Türkiye'de Yarışmaların Genel Profili ve İşleyişi.....	88
3.2.2 Türkiye'de '80 Öncesinde Mimari Yarışmaların Gelişimi.....	90
BÖLÜM DÖRT – '80 SONRASI TÜRK MİMARLIĞI'NIN GEÇİRDİĞİ DÖNÜŞÜMLERİN YARIŞMALAR ÜZERİNDEN İNCELENMESİ.....	95
4.1 '80'li Yıllarda Mimari Proje Yarışmaları Üzerinden Türk Mimarlığı'nın Yorumlanması.....	96
4.1.1 '80'lerde Yarışmaların Genel Profili.....	95
4.1.2 Örnekler/Analizler.....	104
4.1.2.1 Gecekondu Önleme Bölgeleri ve Gerikalmış Yörelere Kiralık Konut Mimari Proje Yarışması	105
4.1.2.2 Ankara Atatürk Kültür Merkezi Mimari Proje Yarışması	115
4.1.2.3 Halk Bankası Genel Müdürlük Binası Mimari Yarışması	120

4.1.2.4 Antalya Belediyesi Otobüs Terminal Tesisleri Mimari Proje Yarışması.....	126
4.2 ‘90’lı Yıllarda Mimari Proje Yarışmaları Üzerinden Türk Mimarlığı’nın Yorumlanması.....	131
4.2.1 ‘90’larda Yarışmaların Genel Profili.....	131
4.2.2 Örnekler/Analizler.....	138
4.2.2.1 İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir Fuarı Kültürpark Çevre Düzenlemesi Fuar Kompleksi Yarışması	140
4.2.2.2 TC Kültür Bakanlığı Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Kültür Merkezi Proje Yarışması	146
4.2.2.3 Antalya Kalekapısı ve Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması.....	152
4.2.2.4 Metrocity, Katlı Konut, İş ve Ticaret Merkezi Kompleksi Yarışması	156
4.2.2.5 TED Ankara Koleji Kampusu Yarışması.....	161
4.2.2.6 M.S.B. Savunma Sanayi Müsteşarlığı Hizmet Binası Mimari Yarışması.....	166
4.2.2.7 Muğla Dalaman Havaalanı Dış Hatlar Terminali Mimari Yarışması.....	170
4.3 2000’li Yıllarda Mimari Proje Yarışmaları Üzerinden Türk Mimarlığı’nın Yorumlanması.....	178
4.3.1 2000’lerde Yarışmaların Genel Profili.....	178
4.3.2 Örnekler/Analizler.....	184
4.3.2.1 Antalya Altın Portakal Film Müzesi Mimari Proje Yarışması.....	186
4.3.2.2 Archiprix-Türkiye 2002 Mimarlık Öğrencileri Bitirme Projeleri Ulusal Yarışması	193
4.3.2.3 Ankara Kuğulu Park ve Yakın Çevresi Yarışması	198
4.3.2.4 Yaşasın Kentler Yarışması	203
4.3.2.5 Manisa Belediye Hizmet Binası Ticaret Merkezi ve Kentsel Mekan Düzenleme Yarışması	210
4.3.2.6 Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri Yarışması..	212
4.3.2.7 Zorlu Center Mimarlık ve Kentsel Tasarım Yarışması.....	225

4.3.2.8 Fethiye Belediyesi Alışveriş ve Yaşam Merkezi Ulusal Mimari Proje Yarışması	232
4.3.2.9 İstanbul Kayabaşı Bölgesi için Konut Tasarımı Mimari Fikir Proje Yarışması	238
BÖLÜM BEŞ – SONUÇ.....	247
KAYNAKLAR.....	255
EKLER.....	258

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

1.1 Problemin Tanımı

Mimarlık eylemi geçmişten günümüze bir ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumun, teknolojik olanaklar ile sanatsal anlayış ve birikiminin yansıtıcısı olmuştur. Bu bağlamda mimarlık; dönemin kültürel sistemi ile hakim düşünce ve eğilimlerinden doğrudan etkilenmiştir. Gerçekleştirilen mimari ürünler de bu etkileşimin sonucu olarak bir ifade aracına dönüşmüştür. Türk mimarlığı değişen siyasi, ekonomik ve kültürel değerleri çerçevesinde farklılaşan; yaşadığı değişimleri mimari ürünlerine yansıtan bir süreç izlemiştir.

Tarihteki önemli olayların, ekonomik, politik ve toplumsal yönden büyük değişikliklere neden olarak mimarlık alanında kırılmalar oluşturması ve bu süreçlerden sonra yeni akımların, farklı tasarım ideolojilerinin, bina türlerinin ortaya çıkması bu etkileşime örnek olarak verilebilir. Sürekli gelişen, kentleşen toplumun gereksinimleri ile kullanılan yeni malzeme ve sistemlerin sağladığı imkanlar geçmişten günümüze devam eden bu değişimi gerekli ve olanaklı kılmıştır.

Öte yandan Türk Mimarlığı'nda yaşanan dönüşümleri dile getirmenin, yeni başlayan bir akımı benimsetmenin ya da sürdürmenin bir yolu da gerçekleştirilen mimari yarışmalar olmuştur. Yarışmalar; bir ülkenin mimari hizmet kalitesini yansıtmasından ve mimarların farklı konularda, farklı yerlerde söz söyleme hakkı, kendilerini geliştirme imkanı sağlayabilmesinden dolayı da oldukça önemli düzeneklerdir. Yarışmaların mimari kültürümüzün gelişmesindeki rolü büyüktür, mimari alandaki önemli değişim ve akımların kabul görmesi için atılan büyük adımların öncüleridirler. Bunların yanında yarışmalar, topluma karşı duyulan sorumluluk çerçevesinde kaliteli yapılaşma, planlama ile demokratik bir toplum için çevreyi düzenlemede en iyi yolu sunmaktadırlar.

Cumhuriyetle birlikte, ‘medeniyet’ terimi yalnızca teknoloji, malzeme, bilgi olarak değil toplumsal bir evrim süreci olarak daha geniş bir biçimde kavranmıştır. Dönemin oldukça yoğun bir biçimde hissedilen ‘milliyetçilik’ ve ‘batılılaşma’ kavramları karşı karşıya gelmiştir. Bu dönemdeki siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel alanlarda yaşanan köklü değişiklikler doğal olarak mimarlık ortamını da etkilemiş ve mimarlıkta modern ile yerel ya da milli olan arasında anlamlı gelgitler yaşanmıştır. 1950 sonrası Türkiye’inde siyasal ve toplumsal alanda birçok değişiklik olmuştur. Çok partili, görece liberal-muhafazakar düzene geçilmesi, nüfusun hızla artması, toplumsal, ekonomik koşullar nedeniyle artan göç ve büyüyen sanayileşme ve kentleşme yeni sorunları beraberinde getirmiş; mimarlık bu değişim doğrultusunda kendi dönüşümünü sürdürmüştür. Türkiye’nin Batı ülkelerinin yanında yer aldığı ’50’lerden ’80’lere uzanan süreçte gerçekleştirilen tasarımların tek bir biçimsel tanım altında toplanamadığı görülse de, genel olarak modernist bir yaklaşımın etkin olduğu söylenebilir. Türk mimarlar sosyal ve çevresel sorunları ciddiyetle ele almaya ve mimari alanında dünyada etkisini gösteren yeni yaklaşımların etkilerini Türkiye’ye taşımaya başlamışlardır.

Türkiye’de yarışma kavramının ortaya çıktığı 1930’lu yıllarda sektördeki yabancı mimar hakimiyeti tepkileri arttırmış, Türk mimarlar kamu yapılarının doğrudan yabancı mimarlara verilmesinin yerine müsabaka yoluna gidilmesini önermişlerdir. Bu dönemdeki yarışmalar devlet odaklı olup; ulusallaşma kavramının mimari alandaki karşılığı olmuşlardır. Diğer taraftan 1950 yılı öncesinde belli bir yönetmeliğe bağlı olmadan yürütülen mimari proje yarışmaları bir takım sorunları ve anlaşmazlıkları da beraberinde getirmiştir. 1950 sonrası yarışmaların oluşturulan yönetmelikler çerçevesinde gerçekleştirilmesinin ve Mimarlar Odası’nın kurulmasının yarışmalar platformunun kurumsallaşmasına katkısı büyüktür. 1950’lerden ’80’lere kadar olan dönemde mimarlık ortamına giren özel sektör kavramı ve serbest meslek ortamının doğuşu ile ortaya çıkan yeni yapı tipleri yarışmalarda da kendini gösterir. Bunun yanı sıra 60’lı ve 70’li yıllar Bayındırlık Bakanlığı’nın yarışmalar üzerindeki etkisinin büyük olduğu dönemlerdir. Bu dönemden sonra mimari proje yarışmaları kamunun proje elde etme sürecinde ihalelerin yanında önemli bir yöntem olarak kullanılmıştır.

1980'ler Türk Mimarlığı için oldukça önemli, dönüştürücü, yeni bir kırılma noktası olarak kabul edilebilir. Askeri darbe ve rejimin ardından yaşanmaya başlanan bu süreçte önceleri egemen olan içe dönük sanayileşme politikası yerini dışa dönük bir politikaya bırakmıştır. Modernleşme çabaları devletin yönlendiriciliği yerine özel sermaye eliyle sürdürülmüştür. Cumhuriyet döneminde izlenen Batı'dan korunarak Batılılaşma politikası yerini 1980 sonrasında Batı ile bütünleşip yarışarak gerçekleşecek bir gelişime bırakmıştır. Tüm bunlar kentleri ve mimari ürünlerini de aynı süreç içine sürüklemiştir.

Bu dönemde ülke nüfusunun yarıdan fazlasının kentlerde yaşamaya başlamasına ve kentin tüm olanaklarından yararlanarak kentsel ranttan pay almasına rağmen modernleşme projesinden beklenen kültürel değişimin tam anlamıyla gerçekleşmediği görülür. 1980 yılından sonra, benimsenen dışa dönük politika ve küreselleşme ile birlikte milliyetçilik kavramının etkisi artmış; Türkiye '90'lı yıllara bir özgüven patlaması ile girmiştir. '80'lerde sağ politikaların yansıması sermaye birikimi ve tüketimin hızlı bir biçimde artışı Türkiye'nin dünya üzerindeki etkisinin değiştirebileceği düşüncesini doğurmuştur. Küreselleşme ile birlikte oluşturulan yenedünya düzeninde mimar ve mimarlık; yeni yatırım alanları oluşturmak, onların pazar değerlerini belirlemek için bir araç, bir iş geliştirme stratejisine dönüşmeye başlamıştır.

1980 sonrasında yaşanan iki önemli olgu Türkiye'de toplum/birey arası ve bireylerarası ilişkilerde yaşanan giderilmesi güç tıkanmalara da işaret etmektedir. Bir tarafta 1980 askeri darbesinin kamusal alana uyguladığı baskı ve dayattığı yasaklar varken, diğer tarafta yapısal temelleri tam olarak hazırlanmadan küresel ekonomiyle bütünleşmesi amaçlanmış bir serbest piyasa ekonomisinin önünün sınırsız açılması vardır. Burada ortaya çıkan, iki karşıt uçlu bir toplumsal davranış örüntüsüdür. Ortaya çıkan bu toplumsal örüntünün durumu mimarlık eylemini de etkilemiştir.

Türkiye'de ve dünyada 1980 sonrasında genel ideolojideki farklılaşmanın nasıl işlediğini kavramak, geçirilen sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler göz önüne alındığında daha da kolaylaşmaktadır. Bu dönemde ortaya çıkan 'çoğulculuk'

kavramı mimarlıkta modernist paradigmanın çözümlenmesinin bir işaretidir. 1950'lerde başlayıp, 1960 ve 1970'lerde etkisi artan çoğulculuk kavramı, 1980'lerde yeni bir terim altında kendini kabul ettirmiştir. Bu yeni tutum 'postmodernizm' adı altında bir nevi modernizme karşı çıkiştir. Türkiye'de Özal döneminde yapılaşmada olan patlama ve sürekli değişen kent manzaraları postmodernizm kavramının kanıtları olmuşlardır. Bu dönemde özellikle marjinal insanların kendilerini ve yaşam mücadelelerini ifade biçimleri olarak popüler kültür ürünlerini kullandıkları görölmektedir. Ülkenin kapitalizme sonuna kadar kapılarını açtığı dönemde mimarlık ve şehircilik açısından en gözle görünür ürünler süratle sayıları artan beş yıldızlı oteller, iş merkezleri, atriumlu ofis binaları, süper marketler ve dev alışveriş merkezleri ile tatil köyleri olmuşlardır. Postmodernizm ile başlayan bu süreçte daha sonrasında birçok yeni tutum ve yöneliş Türk mimarlığında kendini göstermiştir.

1980 yılı ile Cumhuriyet ideolojilerine karşı bir tepki olarak ortaya çıkan yeni düzen; modernleşme kuramının bazı iddialarından vazgeçilip kültürel kimliğin öne çıkışı ve 'izm'ler kalabalığı ile karşılığını bulmuştur. Bu dönemde ortaya çıkan Post-modernizm yaygın bir geçerlilik zemini kazanmış, pek çok mimar modern mimarlık geleneğinin dışına çıkan ürünler tasarlamaya başlamıştır. Genel bir serbestlik zeminine yönelen bu anlayış; zamanla kendi içinde ve dışında çeşitli karşı çıkışları da beraberinde getirmiştir.

Değişen yaşam koşulları, sanayileşme, nüfus artışı ve her gün büyüyen tüketim olgusu nedeniyle hava, su, çevre kirliliği, iklim değişikliği, doğal kaynakların azalması, gıda, temiz su ve enerjinin tükenmesi gibi durumlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Bunun bir sonucu olarak çevreci yaklaşımlar da '80 sonrasında yönetimden kamuya toplumun tüm kesimlerinin ilgilendiği bir alan haline gelmiştir. 1970'lerde "çevresel tasarım", 1980'lerde "yeşil tasarım", 1980'lerin sonu ve 1990'larda "ekolojik tasarım", 1990'ların ortasından günümüze "sürdürülebilir tasarım" adı altında Türk mimarlığına giren bu yeni tutumla; bilim ve yüksek teknoloji sayesinde çevre problemlerinin üstesinden gelineceğine inanılmaktadır. Doğa ile kurulan ilişki, mimarlık tarihinin farklı dönemlerinde farklı odaklanma biçimlerinde günümüze kadar devam etmiştir. Sahip olduğu yenilikçi, evrensel,

nesnel olma özellikleriyle doğa bilimsel kavramlar, teoriler ve metotlar, mimarlar için kendi alanının sorunlarına çözüm bulmada potansiyel kaynaklar olarak görülmüşler.

Öte yandan küreselleşme olgusu Türkiye'yi özellikle 1990'larda iyiden iyiye karakterize etmeye başlamıştır. Küreselleşme getirisi metropoller ve metropol/mimarlık ilişkisi, büyük kenti, kentin içindeki insanı ve mimarlığın temel niteliklerini sorgulamaya neden olmuştur. Bir önceki dönemin teknokrat modernizmi, '80 sonrası dönemde mimari dil açısından çeşitlenmeye başlamış, döneme çoğulcu bir tutum hakim olmuştur. Sonuç itibariyle '80 sonrasında Türk mimarlığını etkisi altında bırakan postmodernizm, sürdürülebilir mimarlık, küreselleşme ana kavramları; alt açılım olarak popüler kültür, metropolleşme, sanal mimarlık, kentsel tasarım olgusu v.b. etkiler dahilinde dönemin projeleri üzerinde öne çıkar.

'80 sonrası Türkiye Cumhuriyeti tarihinde önemli bir kırılma noktası olması yarışmalar üzerinde de etkilerini göstermiştir. Bu bağlamda '80 sonrasında yarışmalar oldukça etkin bir platform haline gelmiştir. Bu dönemde açılan yarışmalarda yüklenici kurum çoğu zaman yine devlettir. '80 sonrası yaşanmaya başlanan dışa açılma süreci yarışmaları da etkisi altına almıştır. Dönemin yarışma projeleri incelendiğinde özellikle postmodernist etkilerin yarışma projelerinde var olduğu saptanır. Yine aynı dönemde, sürdürülebilir mimarlığın ilk ipuçlarını veren çevreye duyarlı tasarımların yarışmalar yolu ile hayat bulduğu görülür. Bu dönemde başlayan '90'larda ve 2000 sonrasında artan kentsel tasarım yarışmalar postmodern yaklaşımların ve küreselleşmenin etkilerinin bu dönemde yavaş yavaş yarışma projelerinde de hissettirdiğini gösterir. 1990–2000 yılları arasında açılan mimari yarışmalar incelendiğinde küreselleşme olgusunun yarışmalarda da çeşitlilik, kentsel ölçeğe artan ilgi, büyük kentsel projeler, teknolojik kullanımlar dünya mimarlığı ile paralel ilerleyen bir gelişim süreci şeklinde gözlemlendiği söylenebilir.

Sonuç itibariyle ciddi dönüşümlere uğrayan mimarlık eyleminde oluşan farklılaşmalar yarışma platformları üzerinde birçok örnek ile somutlaşmıştır. Bu dönemde kabul edilen yeni kavramların ya da fikir ayrılıklarının anlaşılabilmesi için önemli bir alan olan yarışmalar Türk Mimarlığı'nın gelişimi açısından da oldukça etkin bir yere sahiptir. Ayrıca '80 sonrası dönemde yarışmaları eleştirme biçimi de farklılaşmış, bu sorunsalın irdelenme biçimi artık yarışmaların yeni nesil tarafından eleştirel tasarımların arandığı, uç noktaların sorgulandığı bir özgürlükler alanı olarak tanımlanmasına neden olmuştur. İşte tüm bu olgulardan ve taşıdığı temsil etme gücünden ve öneminden hareketle yarışmaların; '80 sonrası Türk mimarlığının geçirdiği dönüşümleri saptamada özgün ve verimli bir örnekleme alanı sunduğu söylenebilir. Bu bağlamda bu tez çalışmasında da 1980 sonrası Türk mimarlığındaki dönüşümlerin yarışma projeleri üzerinden irdelenmesi uygun görülmüş, şimdiye değin az araştırılmış bir alanda yapılacak olan böylesi bir irdelenmenin anlamlı ve özgün veriler ortaya koyacağı düşünülmektedir.

1.2 Çalışmanın Amacı Ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı 1980 sonrası Türk mimarlığının gelişimi ile yaşanan dönüşümleri yarışmalar üzerinden deşifre edilmesi; böylelikle bu dönemde Türk mimarlığının gelişiminde yarışmaların oynadığı etkin rolün incelenmesi ve Türk mimarlığına farklı, özgün ve eleştirel bir bakış geliştirilmesi olmaktadır.

Bu anlamda çalışmanın ikinci bölümünde; öncelikle '80 sonrası Türk mimarlığının gelişimi onu bu dönemde etkileyen ana yönelimler -postmodernizm, sürdürülebilirlik, küreselleşme- üzerinden incelenmektedir. Bölüm üçte Türkiye'deki mimari proje yarışmalarının '80 öncesindeki gelişimine yer verilmiş, mimarlık disiplini içerisindeki etkin rolleri irdelenmiştir. Dördüncü bölümde, yani asıl örnekleme kapsamında ise 1980 sonrası Türk mimarlığının geçirdiği dönüşümler seçili yarışma projeleri üzerinden irdelenmiş, başka bir deyişle saptanan önemli kırılma noktaları mimarlığı etkileyen yaklaşımlar ve kabul edilen yeni kavramlar örnek yarışma projeleri bağlamında analiz edilmiştir. Sonuç itibariyle yapılan

analizler ile, yarışmaların Türk mimarlığının geçirdiği dönüşümleri belirlemede özgün ve verimli bir alan olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

1.3 Varsayımlar

1. '80 sonrası ciddi bir kırılma noktası olup günümüze uzanan bir süreci ifade ettiğinden Türk Mimarlığı'nda daha az araştırılmış bu alanda görece özgün ve anlamlı ipuçları yakalanabilir.

2. Mimari yarışmalar, ülke mimarlığının en açık göstergelerinden biri konumunda olduklarından ve '80 sonrasında asal bir rol üstlendiklerinden, '80 sonrası Türk Mimarlığı'nın temel yönelimlerini temsil etme, yansıtma, sorgulama ya da kimi zaman kendisi mimarlığı yönlendirme anlamında oldukça önemli veriler sunar.

1.4 Çalışmanın Yöntemi

Çalışma genelinde bilgi toplama, analiz ve sentez yöntemleri kullanılmıştır. Tezde konuyla ilişkili literatür taraması yapılması, temel kitapların, tezlerin, bildirilerin, periyodik yayınlardaki makalelerin ve çalışmaların incelenmesi, internet üzerinden kaynakların taranması ve ilgili örneklerin incelenmesi söz konusudur. Tez kapsamında tutum olarak önce Türk Mimarlığı'nın gelişimine ilişkin veriler elde edilerek çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır. Sonrasında mimari yarışmaların gelişimi incelenerek, dönemin mimari tutumunu yansıttığı düşünülen yarışma örnekleri seçilmiş, elde edilen görsel veriler ve bilgiler doğrultusunda yarışma projelerinin mimarlığın dönüşümündeki etkin rollerine ilişkin analizler yapılmıştır.

BÖLÜM İKİ

1980 SONRASI TÜRK MİMARLIĞI'NIN TEMEL YÖNELİMLERİ

1980 sonrası dönem Türk Mimarlığı için oldukça önemli, dönüştürücü, yeni bir kırılma noktası olarak kabul edilebilir. Ciddi siyasi, kültürel ve ekonomik dönüşümlerin yaşandığı bu dönem, farklı mimari söylemleri de beraberinde getirmiştir. Konunun daha net anlaşılması için öncelikle '80 öncesi döneme kısaca değinilecek, daha sonrasında '80 sonrası ülkenin içinde bulunduğu durumdan, dönüşen mimari yaklaşımlardan bahsedilecektir.

2.1 1980 Öncesi Dönemde Türk Mimarlığı ve Gelişimi

Cumhuriyet döneminin kuruluş yılları Türk mimarlığı için eldeki tüm olanakların değerlendirilmesi, ulusal bilincin yaratılması çabası içinde var olmuştur. 1930'lara kadar süre gelen sürecin sonlarında siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel açıdan köklü değişimler başlamış, doğal olarak mimarlık ortamı da bu doğrultuda etkilenmiştir. Cumhuriyet sonrasında mimarlık anlayışı belirli gruplara ayrılarak incelenebilir. Mimarlık tarihçileri tarafından sonraları 'Birinci Mimari Üslup' adı verilen ama o dönemde yaşayanların 'Neoklasik Türk Üslubu', 'Milli Mimari Rönesans' dedikleri Osmanlı canlandırmacılığı yüzyıl başlarından 1930'lara kadar sürmüştür. Bu tutumda Osmanlı'ya ait motif ve formlara bu dönemde Türklüğe ait kültürel anlamlar yüklenmiştir. Buradaki temel fikir, klasik Osmanlı mimarisinden alınan dekoratif unsurlar ile yeni inşaat tekniklerini birleştirmektir. Mimar Kemalettin ile Vedat Bey'in öncüleri olduğu bu arayışın temel nedeninin yukarıda açıklanan ulus olma yolundaki bilinçlenme yani Pantürkizm olduğu söylenebilir. Ülke mimarlığını yabancı etkenlerden arındırmak amacıyla yola çıkan yeni modern akım Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk mimarlığı'nı büyük ölçüde etkilemiştir. Her alanda devrimler yapan genç Cumhuriyet'in mimarları eski öğeleri kullanarak yeni bir mimarlık yaratmaya çalışmaktadırlar. Uluslararası üslubun özellikleri olan kübik kütle anlayışı, geniş, yalın, cam cepheler, düz çatılar dönem yapılarında hemen dikkati çekmektedir. Bu dönemdeki önde gelen yabancı mimarlara Avusturyalı Clemens Holzmeister, Bruno Taut, Martin Elsaesser, örnek olarak verilebilir.

Dönemin eser vermiş ünlü Türk mimarlarından bazıları ise; Seyfi Arkan, Bekir İhsan Ünal, Şevki Balmumcu, Bedri Uçar, Sedad Hakkı Eldem, Celal Biçer, Semih Rüstem'dir.

1930'larda Türkiye'de mimarlık yabancı ve Türk mimarlar olmak üzere iki grup mimarın elinde varlığını sürdürmektedir. Yabancılar karşısında yerli mimarların tutumu, ulusçuluk duyguları içerisinde ulusal mimarlık yaratmak ile devrimler sonucunda uluslararası mimarlık yaratma isteği biçiminde olmuştur. Yabancı mimarların ülke mimarisine kattıkları en önemli şey yerli mimarların geçmişten kurtularak yeni akımlara olan duyarlılıklarının artması ve uluslararası mimarlık çabası içerisinde girmelerine neden olmalarıdır. Bu dönemde yabancı mimarların ürettiği yapılar Orta Avrupa çizgisinde modernist binalardır. Yeni modern hareket; uluslararası bir örgüt olan CIAM'ın 1928 yılında kurulması ile dünyada resmi bir biçimde kabul edilmiştir. (Aslanoğlu, 2001, s.30)

1930'lu yıllar aynı zamanda Türkiye'de ekonomiyi harekete geçirme, hızlandırma, yönlendirme, sanayiyi kurma, tarımı canlandırma dönemi olmuştur. Dönemin ekonomik ve sosyal yaşantısında görülen farklılaşma mimariye de aynen yansımış, nitelikli ve ihtiyaçlar doğrultusunda yapılanmış bir mimari ile ortaya çıkmıştır. Bu dönemde gerçekleştirilen köprüler, sanayi tesisleri, demiryolları, barajlar ve enerji santralleri gibi yapılar cumhuriyetin medeniyet seviyesine ulaştığının başarısı olarak özellikle önemli olmuşlardır. Şeker, dokuma, kağıt sanayi işletmeleri kurulmuş; geniş ölçüde demiryolu, liman inşaatları gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra bu dönemde yapılan ve her yaştan, cinsten, sınıftan insana yaygın bir kültürel eğitim vermeyi amaçlayan halkevleri, islami anlayıştan arındırılmış olarak yeni ideolojiyi ve devlet yapısını tamamen yansıtmaktadırlar. Bir diğer kamusal yapı örneği olan köy enstitüleri; kırsal kesime öğretmen yetiştirmek amacıyla, Türkiye'nin dünya eğitim tarihine kazandırdığı en özgün modellerden biri olarak döneme damgasını vurmuştur (Arıtan, 2008).

Modernist inanç erken cumhuriyet Türkiye'sinde Kemalist rejimin kurucu ideolojilerinden biri olarak benimsenmiştir. Modern mimari tam anlamıyla Batılılaşmış, modern ve laik yeni bir toplum yaratmaya yönelik rejimin gözle görülür bir simgesi olmuştur. Dünya mimarlığındaki olumlu gelişmelere ayak uyduran ve yaklaşık on yıl süren; 1930-1940 yılları arasındaki geçiş döneminden sonra, İtalya'daki faşist, Almanya'daki nasyonal sosyalist ortamın etkileriyle beslenen bir Milli Mimari akımı başlar. Bu akım, yeni bir ulusal mimarlık yaratmak amacına yönelerek 1940-50 yılları arasında Türk mimarlığını etkisi altında alarak, önceleri İkinci Ulusal Mimarlık adıyla anılmış ve geçmiş biçimleri canlandırma hareketi, bir tarihsel yinelemecilik olarak ön plana çıkmıştır. İkinci Ulusal Mimarlık döneminde iki önemli olay söz konusudur. Bunlardan birincisi 1938'de Atatürk'ün ölümü, ikincisi ise 2. Dünya Savaşı'nın başlamasıdır. Atatürk'ün ölümüyle devletin çağdaş bilimsel temellere dayalı olan yönetim anlayışı, yerelliğe ve eldeki imkanlar doğrultusunda hareket etmeye dayalı bir anlayışa dönüşmüştür. 2. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla dışarıdan getirilen birçok yapı malzemesi getirilemez olmuş, eldeki olanaklara dönmek zorunda kalınmıştır. 1940-1950 yılları arasındaki dönemde mimari söylemin başlıca kaygıları anıtsallık, milli simgecilik ve iktidar olmuştur.

Bu dönemin dikkate değer yapıları arasında; Emin Onat ve Orhan Arda'nın tasarladığı Anıtkabir (yarışma, 1942), E. Onat ve Sedat H. Eldem'in İ. Ü. Fen ve Edebiyat Fakültesi binaları(1943), İsmail Utkular, Doğan Erginbaş ve Ömer Günay'ın İstanbul Radyoevi (yarışma, 1945) ile gibi yapılar sayılabilir. Modern Türk mimarisinin önemli isimlerinden olan Sedat Hakkı Eldem'in farklı bir bakış açısı vardır. Eldem geleneksel Türk evini sorgulayarak; Türk mimarlığını modern tasarıma uyarlamaya çalışmıştır. 1950'li yıllara dek süren bu akım, dönemin yepyeni teknolojilerine ve gereksinmelerine ayak uyduramayarak 1952'deki İstanbul Belediye Sarayı yarışmasıyla sona ermiştir.

Türkiye'de ise 1950'li yıllar seçimler ile büyük umutlar ve beklentilerle iktidara gelen Demokrat Parti'nin temel amacı tüm yurt çapında ekonomik kurumsallaşmayı gerçekleştirmek ve özel sektörün gelişmesine öncelik tanımak olmuştur. Sanayileşme konusunda DP önceliği özel sektöre vermekle birlikte, devlete ait ekonomik

kuruluşları genişleterek, Makine Kimya Endüstri Kurumu(1950), Denizcilik Bankası(1951), Et ve Balık Kurumu(1952), Devlet malzeme Ofisi(1954) gibi yeni fabrikalar açmıştır. 1950 sonrası mimarlığı kendisine evrensel bir kimlik aramıştır. Bu dönemde Türkiye kapılarını dünyaya açmaya başlamıştır. Oldukça teknik prizmatik formlar, yapıyı doğadan koparma, doluluk - boşluk ilişkileri, cam perde duvarlar ve saydamlık bu yapılara nesnel bir hava kazandırmıştır. 1950 öncesi oluşturulan yapıların büyük bir kısmı kamuya ait binalar olurken 50 sonrasında dönemin en önemli yapıları oteller, konutlar, bankalar, fabrikalar ve büro binalarıdır.

1950 sonrası Türkiye'sinde siyasal ve toplumsal alanda birçok değişiklik olmuştur. Bunun sonucu olarak eğitim ve araştırma kurumları da çalışmalarını yoğunlaştırmış, bir taraftan üniversite planlamaları, öte yandan toplu konut, sanayi yapıları konusundaki uygulamalarda artış olmuştur. Nüfusun hızla artması ve toplumsal, ekonomik koşullar nedeniyle artan göç, büyüyen sanayileşme; yeni sorunları beraberinde getirmiştir. Kentin çevrelerinde gecekondu yerleşmelerinin hızla gelişmesiyle geniş halk kitleleri ilk defa modernliğin çelişkileri ile karşı karşıya kalmıştır(Bozdoğan, 1998, s.125-126). 1950'lerin sonlarına doğru artık iyice belirginleşen Türkiye'nin yeni kentleşme eğilimleri İstanbul'un diğer kentlerden daha hızlı büyümesine yol açar. Kent erken Cumhuriyet döneminde göreceli olarak yitirdiği ağırlığını geri kazanır ve yeni bir gelişme ivmesi gösterir(Tanyeli, 2004, s.1).

1960 sonrasında mimari üslup karmaşalarıyla kendini gösteren bir ortam oluşmuştur. Tüm mimari arayışlara karşın, teknik ve ekonomik koşullar rasyonel tasarımları zorunlu kılmış, dünyada süre gelmekte olan birçok mimari akım ülkemizde genellikle Rasyonalizm çerçevesi içinde izlenmiştir. 60 dönemi, yeni söylem ve tartışmalarla dolu daha demokratik bir dönemin başlangıcına damgasını vurmuştur. Türk mimarlar sosyal ve çevresel sorunları ciddiyetle ele almaya, ekolojik konularla ilgilenmeye başlamışlardır. Sorunları matematiksel veya sosyolojik yöntemlerle çözmeye çalışmış; bilimsel araştırma destek görerek, yer, kimlik, kentleşme gibi kavramlar tartışılmıştır. Mimarlar özellikle endüstri yapılarında prefabrikasyon gibi yeni yapım yöntemleriyle malzemeleri denemiş,

bireysellik desteklenmiş ve daha kişisel tasarımlar inşa edilmiştir. Bazı mimarlar Yeni Brütalizm, Bölgeselcilik ve Organik Mimarlık gibi daha önce ortaya çıkmış olan yaklaşımlardan etkilenmişlerdir. Bu dönem Geç Modern Çoğulculuk'un dinamik dönemi olmuştur. Rasyonalizmden uzaklaşma dönemi olan 1960–70 döneminin dikkate değer yapıları arasında; Büyük Ankara Oteli (Marc Saugey, Yüksel Okan, 1960), ODTÜ Kampüsü (Behruz Çinici - Altuğ Çinici, 1961), SSK Zeyrek Tesisleri (Sedad H. Eldem, 1963), Türk Tarih Kurumu (Turgut Cansever, Ertur Yener, 1967) sayılabilir.

1970'lerin siyasal ve ekonomik durumu incelendiğinde 12 Mart 1971'de askeri müdahaleyle birlikte önüne geçilemeyen şiddet eylemleri, sıkıyönetim ilan edilmesine yol açmıştır. 1973 seçimleri 12 Mart dönemini sona erdirirken, 1980 yılına kadar devam edecek olan bir başka dönemin başlamaktadır. Özellikle 1976 yılından sonra başlayan öğrenci/işçi hareketlerinin ileri boyutlara ulaşması ve ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntı bu süreç boyunca aşılammıştır. Bu dönemde Türk Mimarlığı'nda modern sonrası ve dış etkilere dayalı çoğulculuk örnekleri yaygınlaşmıştır. Türkiye'nin ekonomik ve sosyal çalkantıları nedeniyle çağdaş Türk mimarlığı, toplumun düzensiz hızlı gelişiminden olumsuz etkilenmiş, gecikmiş endüstri devrimi ve aşırı hızlı nüfus artışı sonucu; düzensiz, plansız ve yoğun bir kentleşme yaşanmıştır. 1950'lerden 1980'lere Türkiye'de modernleşme projesinde tek partili siyasal yaşama geçilmesi ve hızlı bir kentleşme sürecinin başlamıştır. Çok partili düzene geçme isteği buna sebep olmuş ve sanayi alanında oldukça sınırlı kalınmıştır. Çok partili rejime geçilmesiyle birlikte çıkartılan aflar, yerel siyasi kararlar, zaman zaman oy ve rant elde etmek için yapılan düzenlemeler ile gecekondulara güvence verilmiş, yasallaşmaları sağlanmıştır(Tekeli, 1998, s.148-149).

2.2 1980 Sonrası Türk Mimarlığı'ndaki Dönüşümlerin Temel Eksenler/Olgular Üzerinden İrdelenmesi

Türkiye'de 1980'ler mimarlık literatürüne birçok yeni kavramın girdiği ve Batı'da daha önceleri görülmeye başlanan akımların ülke mimarisinde yer bulduğu bir dönemi tanımlamaktadır. Bu kapsamda '80 sonrası dönemden günümüze Türk Mimarlığı'nı etkileyen olgular, postmodernizm, sürdürülebilirlik ve küreselleşme ana başlıkları altında incelenecektir.

2.2.1 '80 Sonrası Türk Mimarlık Ortamına Genel Bakış

1980'li yılların başlangıcında ülke toplumsal ve siyasi yönden çalkantılı dönemler geçirmektedir. 12 Eylül 1980'de Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime bir kez daha el koymuş, 12 Eylül askeri darbesiyle TBMM feshedilmiş ve siyasi partilerin tümü kapatılmıştır. Askeri darbeden hemen sonra ülke yönetimini Milli Güvenlik Konseyi üstlenmiştir. Darbeyle yürürlükten kaldırılan 1961 Anayasasının yerine hazırlanan 1982 Anayasası doğrultusunda yapılan seçimlerde Turgut Özal'ın genel başkanı olduğu parti tek başına iktidara gelmiştir. Özal ile birlikte Türkiye'nin dış ve ekonomik politika tercihleri de ciddi biçimde değişmeye başlamış, Özal dışı açılma konusunda önemli hamleler yapmış ve buna paralel olarak Türk toplumunun değerlerinde bir farklılaşma yaratmıştır.

1980'li yıllara gelindiğinde Türkiye ekonomik gerilik ile toplumsal çalkantı içerisindeydi. Başlarda yalnızca kentleşmiş nüfusta var olan bu tutum zaman içinde tüm ülke sınırlarına yayılmıştır. Halk tarihini ve Kemalist modernleşme programını sorgulamaya başlamış, ortaya atılan sorunların gittikçe inandırıcı bulunması Kemalist muhalefet grupları olan İslamcılar ile Türk olmayan etnik grupların siyasi yaşam içerisindeki etkinliğini arttırmıştır. (Bozdoğan ve Kasaba, 1998, s.13) Bunu yanı sıra siyasetten, siyasi sorunlardan uzak durmayı, siyasi sorunlara değilse bile, bu sorunların çözümleriyle ilgili tartışmalara, ve bu arada yönetimi ele geçirmek, yönetimde edilmek ve kendi çözümünü dayatmak için yürütülen siyasi mücadelelere yabancı kalmayı ilke edinmiş apolitik bir halk kitlesi ortaya çıkmıştır.

'80 sonrasında önem kazanan bir diğerkonu Türk milliyetçiliğidir. Türkiye'nin kesişim noktasında olduğu coğrafyadaki gelişmelere paralel olarak milliyetçi akım Türkiye'de de hızlı bir ivmeyle gündeme gelmiştir. Küreselleşmenin milliyetçilik üzerindeki etkisi tahrik edici biçimdedir. '80'lerde sağ politikaların getirisi olan sermaye birikimi ile alınan mesafe, tüketimin hızlı bir biçimde artışı Türkiye'nin dışı açılım sürecinin hız kazanmasına neden olmuştur. 1980'lerin sonunda Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusu Batı'nın bir parçası olma düşüncesini iyice pekiştirmiştir.

'80 sonrasında Türkiye'deki gelişmeler kentleri de yeni bir yapılaşma sürecine sokmuştur. Bu dönemde yaşanmaya başlanan küreselleşme süreci İstanbul'u etkisi altına almış ve kentin dünya kenti olmasını sağlamıştır. İktidar altyapı ve kamu kurumlarında önemli yatırımlar yapmıştır. Özal Hükümeti ülkenin önemli kaynaklarından birinin kıyıları olduğunu kabul ederek turizm sektörüne ağırlık vermiş, yap-işlet modelini devreye sokarak bu alanda büyük atılımlar gerçekleştirmiştir. Meydana gelen değişimler beraberinde birtakım sorunları da getirmiş; hızla gelişen kentlerde altyapı eksikliğinden doğan problemler, turizmin gelişmesiyle kıyılarda çevre sorunları gündeme gelmiştir.

1980'lerin ekonomik, politik ve kültürel ortamı, plansız kentleşme ve kötü mimari sonuçlarının suçlusu kabul edilen modernist akımın etkisini yitirmesine neden olmuştur. O yıllarda ülkedeki sivil toplum, liberal ekonomi ve feminist düşünce taraftarlarından Müslüman aydınlara kadar çok çeşitli gruplar arasında güçlenen bir tepki vardır. Eski Cumhuriyet elitine, kültürel normlarına karşı büyüyen bu tepki aslında modernizmin katılığına karşı bir meydan okumadır.

Yapılaşmada patlama ve sürekli değişen kent manzaraları ancak '80'lerden sonra Türkiye'de kabul gören postmodernizm kavramının kanıtları olmuşlardır. İnsanların kendilerini ve yaşam mücadelelerini ifade biçimleri olarak popüler kültür ürünlerini kullandıkları görülmektedir. Bu dönemde mimarlık ve şehircilik açısından en gözle görünür ürünler süratle sayıları artan beş yıldızlı oteller, iş merkezleri, yüksek katlı ofis binaları, süpermarketler, kültürel tesisler, rekreasyon alanları ve dev alışveriş

merkezleri, tatil köyleri ile lüks toplu konut siteleri ve üst gelir gruplarının yaşadığı villa türü yerleşmelerdir. Dünyanın birçok kentinde kabul edilen ve örnek veren postmodernizm ile 'high-tech' teknolojisi Türkiye'nin genç kuşak mimarları tarafından Batı'daki örneklerle kıyaslanabilecek kalitede olmak üzere taklit edilmeye başlanır. İstanbul'da Conrad, Swiss, Movenpick ve Ramada Otelleri, Ataköy, Galleria ve Akmerkez gibi alışveriş merkezleri, Club Med, Robinson gibi tatil köyleri hızla çoğalan bu yapı gruplarına örnek olarak verilebilir.

'80'lerle birlikte ülke nüfusunun yarıdan fazlası kentlerde yaşamaya başlamıştır. Bu nüfus kentin tüm olanaklarından yararlanarak kentsel ranttan pay almakta ancak modernleşme projesinin beklediği kültürel değişim gerçekleşmemektedir. Kent planlaması daha az önemli kılınmış, Ankara dışındaki metropol alanlarda özellikle üst ölçekli planlama çalışmaları büyük ölçüde gündemden kaldırılmıştır(Tekeli, 1998, s.151).

Büyük ölçekli kamu yapılarında daha çok görülen ama yüksek konut inşaatlarında da rastlanılan yapı teknolojileri ve yapı endüstrisi ile dönemin mimarlık üretimi arasındaki ilişki birçok kere tartışma konusu olmuştur. Bu dönemde üretilen mimari projelerin ülkedeki yapı teknolojisinin ve yapı endüstrisinin sunduğu olanakların gelişimini takip etmediği, aksine önden giderek mevcut olanakları zorladığı gözlenmiştir. Bu anlamda, bu yapılar, ülke içinde yapı teknolojileri yönünde artan bir uzmanlaşmanın sağlanmaya başlandığı öncü uygulamalar olarak yorumlanmıştır. Bu örneklerde, betonarme estetiğinin ve mimari dilinin yetkin bir biçimde kullanıldığı Stad Oteli veya Otokoç ve Oyak servis binaları örnek verilebilir.

Diğer taraftan 1980'lerin ikinci yarısında merkezi yönetim tarafından mimari proje talebi azaltılıp ekonomik yapılanma ile devletçi politika büyük ölçüde değişince Ankara'nın mimari anlamdaki olanakları görece azalır. Ülkenin değişen ekonomik dengeleri ile İstanbul'un güçlü bir finans/tüketim merkezine dönüşmesi ve metropolleşme eğilimlerinin tırmanışı Ankara mimarisinin zararına olmuştur. Bu zaman zarfında star mimar kavramı belirmiş, mimarlığın kamuoyunda konuşulur bir nitelik kazanmasını sağlayan yeni toplumsal açılımlar mimarların görünürlük

kazanmasına neden olmuş ancak diğer taraftan mimarların toplumsal yönü zayıflamıştır. Süreli mimarlık yayınları çoğalmış, eskiye oranla üzerlerinde daha çok çalışılmaya başlanmış, basın mimari konulara sık ve geniş oranda yer vermeye başlamıştır. Projeler bu mimarların isimlerini vererek pazarlamaya sunulmuşlardır. (Tanyeli, 2004, s.5)

Sosyal hayat, ekonomik gelişmeler, siyasi ilişkiler her alanda olduğu gibi konut biçimlerinde de değişiklikler yaratmıştır. Bu dönemde konut alanında yapılan yatırımlar, kamunun ve bazı küçük yerel sermayelerin desteğiyle kentin dışındaki iskân bölgelerinde inşa edilmektedir. 50'lerde başlayan nüfus artışının iyice hızlandığı 1980'li yıllarda, Toplu Konut Yasası'nın çıkması ile beraberinde gelişen teşviklerle konut sektöründe büyük bir patlama yaşanmıştır. Bunun sonucu olarak birçok koldan hızlı konut üretimi yapılmaya başlanmış, özel sektörde kent dışındaki boş ve büyük arazilerde hızlı bir şekilde toplu konutlar üretmeye başlamıştır. Toplu konutlar yalnızca hızlı bir şekilde yüksek kâr elde edebileceği orta, üst-orta ve üst gelir gruplarına yönelik olarak üretilmeye başlanmıştır. Diğer taraftan, hızla büyüyen nüfus artışı kent yaşamını daha da problemlili bir hale getirmiş, kent dışında yapılmaya başlanan yeni konut projeleri kent yaşamından uzaklaşmak isteyenler için yeni çekim merkezleri konumuna gelmişlerdir. Söz konusu yeni konutlar kente kolay ulaşılan yeşil alanlarda konumlanmaktadır. Kentte, büyük ölçekli projelere yer sağlayacak kadar boş alanların bulunmaması ve kent merkezinden uzaklaştıkça arsa maliyetinin düşmesi sitelerin kent merkezinden uzakta üretilmesinin nedenlerindedirler(Görgülü, 2002). Sağlıklı konut üretiminin gerçekleştirilmesi amacıyla bu dönemde uygulanmaya başlanan toplu konut yasaları; gerek o dönemdeki Türkiye ekonomisinin koşulları, gerekse uygulama alanındaki sorunlar bu alandaki gelişmelerin hızını etkilemiş ve yeterli ivme sağlanamamıştır. Yine aynı süreçte, inşaat sektörünün durumu, konut üretim sürecinin sorunları ile birlikte üretim teknolojilerinin de tartışıldığı bir ortam söz konusudur. Uygulama alanında yeni teknolojilere yönelimin görüldüğü bu yıllarda bazı teknolojilerin ithal edildiği, bazı teknolojilerin ise Türkiye şartlarına göre uyarlandığı veya tamamen yeni olarak geliştirildiği görülmüştür.

Bu arada '80 sonrası süreçte ticari bir araç olarak ele alınan konut, bir tüketim nesnesi gibi görülmeye başlamıştır. Konut reklamları ve pazarlama yöntemleri, konutun bireylere farklı amaçlarla ve yöntemlerle sunulmalarına neden olmuştur. Bu anlamda İstanbul'da son yıllarda orta, üst-orta ve üst gelir grubuna yönelik olarak tasarlanan villa tipi bahçeli evler, az katlı apartman bloklarından oluşan lüks siteler ile rezidans olarak adlandırılan çok katlı lüks konut blokları tüketimi hızlandırmayı amaçlayan güçlü reklam metinleri kullanılarak pazarlanmaktadır.

1980 sonrası yaşanan özel sektör destekli toplu konut üretimindeki artış, yeni sektörlerin devreye girmeye de ilgilidir. Kentte yaşayanların ev dışı zamanlarını tüketim odaklı olarak geçirmeleri hizmet sektörünü doğurmuştur. Hizmet sektörü, her ayrıntıyı önceden tasarlayan ve maliyetini düşürmek için kitlesel hareketi öngören bir yaklaşımla konut üretmektedir. Her şeyi tasarlayarak tüketimi artırma endişesi ile ürettikleri ürünler konsept projelerdir. Önceleri işlevler projeyi sunmakta kullanılan ana neden iken; projelerin "konsept" kavramı üzerinden ortaya çıkması, işlevlerin kullanılmasına ve binalardan öte sonuç ürünlerin önemsenmesine neden olmuştur. Barınma işlevinin yanında, yüzme havuzu, restoran, spor merkezi, çocuk yuvası gibi yan işlevler de bünyesinde tasarlanan kompleksler, eksiksiz bir biçimde işlemektedir. Tüm ayrıntıları önceden kurgulanmış bu işletmeler, kullanıcılarına güvenlik ve ayrıcalıklı olmayı vaat etmekte ve bunu bir sosyal statü aracı haline getirmektedir(Bilgin, 2006, s.2-3).

Kuban(1986) 1980'li yıllarda mimarlık sahnesini olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirmektedir. Kuban'a göre 80 sonrasında;

- '80 döneminde gerçekleştirilen mimari ürünler gelişen yapı teknolojileri sayesinde daha estetikdir.
- Türkiye'de yapı malzemesi ve teknolojileri bu dönemde geçmişe göre oldukça ilerlemiştir.
- Konut olgusu eskisinden daha fazla ilgi görmüş ve daha fazla kamu örgütlenmesi gerçekleşmiştir.
- Planlama ve ulaşım ile ilgili köklü öneriler gelişmeye başlamıştır.

Bu olumlu gelişmelerin yanında Kuban aynı zamanda '80 sonrası dönemi şu şekilde eleştirmektedir(1986);

Planlama ve mimarlığın fizyonomisi, özel haller dışında, iyi tanımlanmamış bir toplumsal istek sonucunda, bu konularda bilinçsiz ve tepkisiz bir kamuoyu tanıklığında kültür düzeyi, özellikle kent imgesi konusunda çok düşük karar organları, genelde aynı düşük düzeyde, yetişmemiş teknik kadroların elinde ve ilkel, kırıncı, kolay riske giren bir spekülasyon ortamında oluşmaktadır.

Tanyeli'ne göre(1986) dönemin en çok büyük sorunlarından biri mimarlar için geçerli olan işsizlik sorunudur. Bir diğer ise mimarlık dergi sayıları ve kitaplarının yeteri kadar olmamasıdır.

'80 sonrasında mimarlık artık meslek çevresinin dışına taşarak konuyla doğrudan bağlantılı olmayanları da ilgilendirmeye başlamıştır. Daha öncesinde toplumun neredeyse tümünün mimarlıkla ilişkisi sınırlanmakta iken, '80 sonrasında sorunlar ve tartışmalar artık yalnızca meslek adamlarına özgü olmaktan çıkmış, mimarlıkla ilgili sorunlar toplumsallaşmıştır. 1980'ler Türkiye'sinde Batı ülkelerindeki kadar yaygın ve güçlü olmasa bile, mimari olgulara yönelik bir ilgi artık belirmiştir. Mimarlığa yönelen ilginin '80'ler Türkiye'sindeki bir başka yansıması ise mimarlarında ödüllendirilebileceğinin keşfi olmuştur. Batıda oldukça uzun, neredeyse 100 yıllık bir geçmişi olan, başarılı mimarlara ödül verme geleneği, Türkiye'de '80 sonrasında filizlenmiştir. Kültür Bakanlığı tarafından ödül verilen Arif Hikmet Koyunoğlu'ndan sonra 1983'te son yüzyılın en etkin mimarlarından biri olan Sedat Hakkı Eldem ödüllendirilmiştir. 1983 yılının sonunda Hayati Tabanlıoğlu Atatürk Kültür Merkezi ve yeni Yeşilköy Havaalanı Terminal Binası ile Simavi Vakfı Mimarlık ve Kent Düzenleme ödülünü almıştır. '80'lerin en önemli mimarlık olaylarından biri olan Ağa Han mimarlık ödülleri(Tanyeli, 1986).

'80'lerde Türk mimarisinde ulusallık ile evrensellik arasında gidip gelen bir tavır söz konusu olmuştur. Batıdaki çoğulcu ortam, Türkiye'de daha farklı boyutlarda ortaya çıkmıştır. Hızla değişen Türk toplumu, kendisini, Batılılaşma ile paralel

yürütmeye çalıştığı kentleşme süreci içinde, bir çok alt kültürün oluşturduğu farklı bir çoğulculuk ortamı içinde bulmuştur. Türkiye’de gelişen mimarlık da, özellikle 1980’lerden sonra, Batı’da gelişen anlayışa paralel bir gelişme göstermiştir.

’80’ler Türkiye’inde mimarlık ortamı homojen bir yapıda değildir. Geçmişte kentlere özgü ortak ifade ve üslup bütünlüğünden ’80 sonrasında söz edilememektedir. Birbiriyle çelişkili çok sayıda üslup, mimari tutum ve yapı mevcuttur. Bir tarafta apartman mimarisi ve gecekondular diğer tarafta eski merkez mahalleri ve bunların yanı sıra kamusal mimari, yeni banliyöleşme, toplu konut mimarisi, yeni dinsel mimari, eski kentsel öğeler ve yeniden kullanıma yönelik çabalar son derece karmaşık ve çözümlenmesi güç bir mimari görünüm oluşturmaktadırlar(Tanyeli, 1986).

’80’lerden sonra kırılma yaşanan sektörlerden biri de turizmdir. ’80 sonrasında turizm mimari dilini oluşturmaya başlamış, bunu yaparken de mimarinin kendine özgü bir takım değer ve kriterlerini yeniden tanımlamıştır. Türkiye’de turizm mimarlığı çalışmaları 1950’lere dayanmasına rağmen esas olarak ’80’lerden sonra ivme kazanarak bu dönemden sonra tipoloji olarak farklılık göstermeye başlamıştır. 60 ve 70’li yıllarda küçük ölçekli ve yerel kaynaklara dayalı turizm yapılaşması, ’80’li yıllarda sermayenin büyümesi, yerel sermaye dışındaki sermayelerin de turizme yönlendirilmesi ve kaynakların çoğunun bu sektör için kullanılması ile güçlenmiştir. ’80’li yılların sonunda yabancı sermaye kullanılarak daha büyük yatırımlara yönlenildiği görülmektedir. (Dündar, 2001) Burada rol oynayan ana etkenler bütçe, turist beklentileri, yaratılmaya çalışılan imajlar, yatırımcının ekonomik kaygıları ile doğal ekolojik bir takım kaygılar olmuştur. Tüm bu etmenler turizm mimarisinin ana karakterinin ortaya çıkmasına farklı biçimlerde etkilemiştir. Mimarlık ve turizm ilişkisinde iki yönlü etkileşim vardır. Tarihi ya da güncel mimari yapılar, anıtsal, özgün veya başka olma değerleriyle turizmi tetikleyecek veya destekleyecek bir potansiyeli oluştururken, turizmin de mimarlık yapılarının anlam ve işlevini etkilemesi mümkündür.

'90 sonrası dönem, Türk mimarisinde '80'ler ve öncesinde ortaya çıkan bazı akımların etkileri devam ettiği gibi değişen ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarla birlikte yeni eğilimler de ortaya çıkmıştır. 1990 sonrası '80'li yılların tarihsel motifleri barındıran kimliğine tepki oluşturacak biçimde mimarlıkta sadeleşmenin ön planda olduğu bir dönemdir. Bu dönemde tüm dünya ile birlikte Türk Mimarlığı'nda da en az malzeme ile, en yalın, en ekonomik ve en işlevsel sonuca gitmeyi hedefleyen tasarımlar gerçekleştirilmiştir. Temel geometrik formların kullanıldığı ve beyaz rengin hüküm sürdüğü, yalın projeler tasarlanmıştır. Yapı endüstrisi ile mimarlık arasındaki ilişkinin beklenen bir sonucu olan bu mimarlık tutumu bir anlamda gelişme gibi algılansa da ağır basan tarafı endüstri ile kurduğu süreklilik ilişkisidir.

2000 sonrasında Türk Mimarlığı kendi içinde ve dünyada olan gelişmelerin etkisinde toplumsal, ekonomik ve kültürel verilerden de etkilenerek değişimini sürdürmeye devam etmektedir. Bu dönemde ortaya çıkışları daha önceki dönemlere rastlayan sürdürülebilirlik, popüler kültür gibi kavramların etkileri hala devam etmekte, konulara ilişkin örnek projeler yapılmaktadır. Küreselleşme etkisinde gelişmeye devam eden hızlı iletişim ve ulaşım teknolojileri ile Türkiye bu dönemde dünyada olan gelişmeleri bire bir takip etmekte ve bu gelişme ile değişimlerin yansımaları aynı zaman dilimi içerisinde kendi içerisinde de görülmektedir. 2000 sonrasındaki değişimler şüana çok yakın bir zaman olduğundan kavramlar ve etkileri "günümüz" mimarlığı ve zaman dilimi üzerinden değerlendirilecektir.

2.2.2 '80 Sonrası Türk Mimarlığı'nda Postmodernizm ve Etkileri

Birçok farklı düşüncenin bir arada bulunduğu bir ortama sahip '80 sonrası Türk Mimarlığı'nda postmodernizm modernizme karşı bir duruş olarak kendini göstermiştir. Çoğulculuk ilkesinden beslenerek etkisini arttıran ve dönemin nerdeyse tüm mimari projelerinde görülen postmodernist tutum, dönemin en baskın yönelimi durumundadır.

2.2.2.1 Postmodernizm ve Dünyadaki Gelişimi

60 ve 70'li yıllarda başlayan postmodernizm ile örneklerinin yaygın bir geçerlilik zemini oluşturması ancak '80 sonrasında olmuştur. Postmodernizm '80'lerden sonra bu isimle ve özellikle tarihselcilik şeklinde kendini bulmuştur.

Kavramın daha net anlaşılabilmesi açısından postmodernizmin özellikleri incelendiğinde birçok kavramı içinde barındırdığı görülür. Buna göre postmodernizm;

- Düşüncedeki çeşitliliklere yer verme, birçok farklı ifadeyi sorgulama, yeniden değerlendirme ve yeni alternatiflerle kombine etme eğilimi çok sayıda farklı ve çoğul niteliklere sahip ürünün ortaya çıkmasına yol açması ile çoğulcudur.
- “gelenek” kavramına oldukça fazla değer vermesi, geçmişle bağlantı kurulması gerektiğini savunması ve geçmişe ait imgeleri gerektiği yerde gerektiği şekilde kullanılabilecek öğeler haline getirmesi ile gelenekçi ve tarihselcidir.

Simge ve sembollere sıkça yer veren, kesin kurallar ve tanımlamalardan uzak bir biçimde her türlü zamansal ve kültürel veriden beslenen postmodernizm; aynı zamanda tüketim odaklı, gündelik hayatın verilerinden destek alan ve popülizme yakın olan yakın duruşu ile medya ve reklam sektörü ile sıkı bağlar kuran bir kavramdır(Elçin, 2007).

Venturi postmodernizmin kendine özgü dinamik ve canlı yapısını şöyle tarifler(1991),

Nesnelerin yalın olanından çok kırma olanını, başına buyruk olanından çok uzlaşanını, dosdoğru olanını değil çarpıtılmışını, açıkça dile getirileni değil anlamı belirsiz olanını, sapkın olduğu kadar kişilik dışı olanını, ilginç olduğu kadar can sıkıcı olanını, tasarlanmış olandan çok alışlagelmiş olanını, dışlayandan çok uyuşanını, basit olandan çok bolca yinelenmiş olanını, doğrudan ve açık olanından

çok aykırı ve belirsiz olanımı, kısacası yaşamın canlı karışıklığını apaçık bir bütünlüğe yeğlerim.

Bir bakış açısından postmodernite, modernitenin olanakları içinde gelişen eleştirel bir süreç olarak görülmektedir. Tanyeli David Harvey'den yaptığı alıntıda konuyla ilgili olarak Tanyeli(1997)'nin görüşü şöyledir;

Postmodernitenin gelip geçicilik, süreksizlik, kargaşayı benimseyen ve değişimin parçalanmış- kaotik akıntıları içinde yüzen bir tavrı olduğunu öne sürer. Mekânı toplumsal amaçlar uğruna biçimlendirilecek bir şey olarak gören modernistlere karşın postmodernistler mekânı zaman dışı ve üst bir toplumsal amaçla bağ kurmayan özerk bir şey olarak ele almakta, kentsel dokuyu parçalı algılayarak, günümüzün kullanımlarını üst üste yığılmış, geçmiş biçimlerin üzerindeki bir kolaj olarak değerlendirmektedirler. Postmodern süreçte modern mimarlığın, çağına karşı dürüstlük, rasyonalite vb. birçok temel değeri sarsılmıştır.

Kent tasarımı basit biçimde bölgesel geleneklere, yerel tarihçelere, ihtiyaç ve fantezilere duyarlı olmayı amaçlamaktadır. Böylece büyük ölçüde müşterinin zevkine uygun mimari biçimler yaratılmaktadır. Bunlar kişiselleşmiş mekanlardan, geleneksel anıtsallığa kadar uzanabilmektedir. Bütün bunlar mimari üslupların eklektik bir biçimde kullanılmasına başvurularak süs gibi kullanılabilirler (Harvey, 1999).

Postmodernizm kavramının mimarlıktaki anlamı birçok kişi tarafından farklı biçimlerde yorumlanmıştır. Postmodernizmi modernizmin tamamen reddi olarak görenlerin yanında tamamen bu kadar katı olmayan, modern söylemin sınırlarının ortaya çıkmasını sağlayan bir akım olarak görenler de vardır. Diğer taraftan postmodernizm modernizmle bir hesaplaşma, bir yeniden değerlendirme dönemidir. Bunun içersinde modernizmin yeniden yorumlandığı stillerden, tamamen modernizme karşı abartılı bir tarihselciliğin kullanıldığı yapılara kadar pek çok farklı tarz ve biçim bulunmaktadır. Bu noktada ortaya çıkan kaos durumunun oluşmasındaki önemli faktörlerden biri de postmodernizmle birlikte bilim, sanat ve

felsefe alanları arasındaki sınırların erimesi ve her şeyden düşünce, fikir, biçim ve imge boyutunda sınırsız aktarımların yapılabilmesidir(Özcan,2001).

Dünya’da mimarlık 1960 sonrasında başlayarak önemli bir dönemece girmiş, modernist hareketin erken yıllardaki coşkusu durularak modernizmin modernliğinden kuşku duyulmaya başlanmıştır. Doğruluları kesin olan ve herkes tarafından onaylanan bir mimari hedefleyen modernistler, eski üslupların geçerliliğini yeni araçlarla tekrar kurma çabasına girmişlerdir. 1970’lerin başından başlayarak modern mimarlık geleneğinin dışına çıkan ürünler vermeye başlayan pek çok mimar ‘postmodernizm’ adı altındaki bu yeni tutumu benimsemiştir. 60’lı yıllarda başlayan ve 70’lerde iyice kuvvetlenen postmodernizm akımının etkileri ’80’li yıllarda da devam etmektedir. Toplumla ve sosyal yapıyla ilgili bir hedef içermeyen tutumda bu nedenle sıradan olandan ve karmaşadan çekinilmemiş, hatta bunlar birer estetik değer olarak kabul edilmiştir. ’80 sonrasında içine girilen yeni dönem her şeyden çok çeşitlilik ve arayış dönemidir.

Postmodernistlerce modernizmin en çok eleştirilen yönü “kent anlayışı olmuştur. Buna göre modernistlerin ancak beton bloklar ve çirkin kentler tasarladıkları öne sürülmüştür. Modernist anlayışta kent, insanın doğa üzerindeki hakimiyetinin bir sembolüdür ve kent modernizmin övünç kaynağıdır ancak “modern kent” zamanla problemleri beraberinde getirerek insanların kendi içlerine kapanmalarına ve farklı gruplaşmaların oluşumlarına yol açmıştır. Bu noktada postmodernistlerin kent anlayışı heterojen kent yapısı etrafında odaklanmaktadır. “Kolaj kent” olarak adlandırılabilen olan anlayış, farklı kültürlerin bir arada bulunduğu bir toplum kavramından bahsedilmesi gerektiğine dayanmaktadır. Bu şekilde kolajmontaj mantığı çerçevesinde kentin değişik türden insanların ve yaşam biçimlerinin bir arada bulunduğu bir yer olarak algılanması gerektiğini öne sürmektedir (Zeka, 1990). Modernizme yöneltilen eleştiriler sonucunda 1980 Venedik Bienali’nde bir araya gelen Micheal Graves, Robert Stern gibi isimlerin de aralarında bulunduğu bir grup tarihi ve geçmiş kültürü yeniden gündeme getirmeyi amaçlamışlardır.

Postmodernizmin sıkça kullandığı biçim ve semboller tarihten alınabildiği gibi reklam panolarından, neonlardan, tabelalardan, yol kıyısındaki ticari mimarlığın ikonografisinden de alınabilmektedir. Biçim aktarmada benimsenen bu tutum, postmodern mimarlığın popülist bir çizgiye oturtulmasında önemli rol oynamıştır. Dünyada bu tavır kimi insanlar tarafından tüm akımlar ve üslupların ötesinde, hepsini bir şekilde etkileyen bir yapısı olduğu yönünde yorumlanmaktadır. Bu düşünce postmodernizmin kural tanımaz yapısıyla örtüşmekte ve söz konusu dönem içinde üretilmiş bazı niteliksiz eserlerin kabul edilmesi ve estetikleştirilmesi yönünde etkili olmuştur.(Özcan, 2001). Ana ilkelerinden biri biçimsel zenginlik olan postmodernist tavırda bunu sağlayabilecek her türlü yöntem kabul görmektedir. Ortaya çıkan karmaşa ve çeşitlilik beraberinde birçok farklı görüşü ve dolayısıyla farklı postmodern uygulamaları getirmiştir(Elçin, 2007).

Modern dünyada “ulusal kültür” hiçbir zaman tamamıyla yerel olarak yaratılmamıştır. Postmodern dönemde kendini daha da belirginleştiren “küresel”in etkisiyle birlikte “yerel”e karşı yeni bir ilgi ortaya çıkmıştır. Küreselleşme yerel kültürel kimliklerin dünya çapındaki yayılışı ile bir bakıma diğer şeyler arasında yerel farklılıkları sömürmektedir(Elteren, 1999).

Bu dönemde hızlı bir biçimde kabul edilip uygulanmaya başlanan Postmodernizm bu hızlı zaferine karşın etkisini erken kaybetmiştir. Bu kadar kısa bir süreç büyük bir kitle tarafından benimsenen akım dünyada, özellikle mimarlıkta 1980’lerin sonuna doğru geçerliliğini yitirmeye başlamıştır.

2.2.2.2 1980 sonrasında Türkiye’de Postmodernizm ve Gelişimi

Türkiye 1980 sonrasında kabul gören postmodern mimarlık tereddütlerle karşılaşmış, dönemin kendi içinde birçok belirsizlik içermesinden dolayı postmodern mimarlığın tam bir mimari üslup olarak değerlendirilmesi konusunda tereddütler oluşmuş olsa da postmodernizmin zaten karmaşa ve belirsizlikler barındıran bir kavram olmasından dolayı dönem “postmodern” olarak adlandırılmıştır. Türkiye’de modernizm döneminin, modernizmin söylem özelliğinden çok biçimsel olarak ele

alınmasından dolayı bu tür düşünceler doğsa da öncesinde yaşanan modernizm dönemi yerini bir karmaşa ve parçalanma dönemi olan postmodernizme bırakmıştır.

Türkiye’de 1980 sonrasında kültür dünyasının farklı düşünce uçlarını barındırmaya ve birçok farklı uç düşüncenin bir arada bulunduğu bir ortam oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde yaşanan süreç tam anlamıyla bir modernizme karşı duruş olmasa bile postmodern olarak adlandırılabilir. Bu süreç içerisinde medya, reklam ve iletişim olanaklarındaki hızlı gelişimi postmodernizm akımının dünyadaki süreçle ilişkili olarak bir gelişim sergilemesine yol açmıştır.

Türkiye’de postmodern dönemin yaşanmasında etkili olan en önemli nedenlerden biri olan çoğulluk ilkesini besleyen “demokrasi” söylemidir. Söz söyleme özgürlüğü, fikir özgürlüğü, fikirleri yayma özgürlüğü gibi başlıklarda somutlaşan tartışmaların sürekli gündemde olduğu bir ortam mevcuttur. Sanatsal ifadede çoğulluk ve çeşitliliğin benimsendiği bir sistem gelişmeye başlamıştır (Özcan, 2001). Önem verilmeye başlanan bu değerlerle birlikte mimarlık alanında da çeşitlilik ve çoğulculuk kavramları önem kazanmıştır. Çoğulculuk ilkesini besleyen bir diğer etken de yerel yönetimlerin 1980 sonrası güçlenmesi ve bağımsız denebilecek uygulamalara imkan tanınmasıdır (Özcan, 2001).

Postmodernizm kent yaşamının yeniden tanımlandığı bu dönemde artan göçlerle birlikte büyük şehir yaşantısını başka bir yönden tehdit eden varoş kültürü bu dönemin çoğulcu ve eklektik ortamı içerisinde kendine kolayca yer edinmiştir. Kırsal hayatın kente taşınmasıyla oluşan bu ortamda yaşamını sürdüren topluluk arada kalmışlık hissi, kimlik arayışı ve geçim sıkıntısı ile birlikte kısa zamanda kendi yaşam alanını oluşturmuş, kendi müziğini –arabesk- yaratmıştır.(Sargın, 2003).

Türkiye’de mimarlığın ’80 sonrası yapılanması mimarlık tartışmalarını da içeren çok boyutlu bir karmaşıklık barındırmaktadır. Mimarlığı oluşturan ana öğelerden çok kültürel değişimlerin getirdiği ve dayattığı sonuçlar elde edilmektedir. Bu tavır bağlamsal/yerel kimlik arayışı ya da kültürel çeşitlilikten kaynaklanan, ana hatları ile Modernist gelenekten ayrılma olarak algılanabilir. Bu anlamda Türkiye yalnızca batı

medeniyetlerinden değil batılı olmayan alt kültürlerden de belirgin farklılıklarla ayrılmaktadır. Türkiye mimarlığının içinde olduğu durum bu temel farklılık içinde anlaşılmaya ve değerlendirilmeye çalışılmalıdır.

1980 sonrasında Türk Mimarlığında postmodern sürece geçilmesiyle birlikte ortaya çıkan çoğulcu ortam birçok kavramın farklı şekillerde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Postmodernizmin etkisinde ortaya çıkan, değişen bu söylemlerin zaman içinde kendi öz varoluş nedenlerinden uzaklaşarak farklı nitelikler kazandıkları görülmüştür. Gelenekselcilik, bölgeselcilik, tarihselcilik ve yöreselcilik gibi kavramların '80 sonrasındaki tutumları '80 öncesine göre farklılıklar göstermektedir. Bunların sebebi olarak hızla yaşanan toplumsal değişimler gösterilebilir.

—Tarihselcilik Tutumu:

Türkiye’de uygulanan Postmodernizm tasarım anlayışlarındaki ayrımlara ve tarihselcilik tutumunun postmodernist örneklerde uygulanma biçimlerine göre üç grupta toplamak mümkündür(Tanyeli, 1986).

- **Tarihsel biçimlere doğrudan yönelme;** bu anlayışta kişiler tasarladıkları yapılarda eski üslup ve dönemlere özgü biçimleri ya pek az değiştirerek, ya da hiç değiştirmeden kullanmışlardır. Tarihsel biçimlere yönelen bu yönelim çoğu zaman “cephe mimarisi”nden öteye gidememiştir çünkü yeni gelişen teknolojiler ve çağdaş yapım teknikleri ile yeni bir yapıyı tümüyle eski olarak tasarlamak mümkün değildir.

- **Tarihsel yorum denemeleri;** bu tasarım anlayışını benimseyen mimarlar geçmişten biçimleri olduğu gibi almak yerine, bunları bir anlamda çağdaşlaştırmayı denemektedirler. Eski öğeler tarihten yalıtılıp soyut birer kavrama dönüştürülmeye çalışılır. Geçmişten örneğin kubbe alınacaksa bu artık bir Osmanlı kubbesi olarak değil bir yarım küre olarak kullanılır. Turgut Cansever, Cengiz Bektaş ve Merih Karaaslan’ın mimari uygulamaları bu tarz bir anlayışın ürünleri olarak gösterilebilir.

- **Serbest biçim denemeleri;** mimari biçimlerin somut gereksinme ve koşullara göre oluşturulması gerekliliğini eleştirir. Bezeme, modern mimarlıktakinin aksine önemli bir yer tutmaktadır. Bir postmodernist serbest biçim denemesi çoğunlukla tarihe göndermeler yapan bir tasarımı amaçlamaz ancak tarihten hiç yararlanmıyor da değildir. Eski üslup ve dönemlerden birçok biçimsel öge kullanılarak mimarın yorumlama biçimi ile ortaya çıkan seçenekler sayısı oldukça fazlalaşmaktadır. Mimarlar hem tarihsel biçimleri, hem de kendi yarattıklarını kullanarak, geçmişten referans aldığı tarihsel biçimleri istedikleri gibi deforme edebilmekte ve özgürce yorumlamaktadırlar. Bu grupta eser veren mimarlara örnek olarak Altuğ ve Behruz Çinici sayılabilir.

—Bölgeselcilik Tutumu:

Mimari oluşumlarda “yer”e bağlı üretimlerin doğruluğunu savunan bir anlayış olan bölgeselcilik, postmodernist tutum içerisinde yönelinen bir diğer tutumdur. Bu görüş modernizmin getirdiği katı kurallar ve Uluslararası Stil’e karşı çıkarak “yer”e özgü kimliği yansıtan bir düşünce biçimidir. Mimari ürünlerin ait oldukları coğrafyaya, yerel malzeme ve yapım teknikleri ile yapılmasını savunan, forma bağlı olmayan anlayışta yapının yeri, iklimi, bitki örtüsü, yerel mimari karakteri ve doğal ışığın konumu tasarım kriterlerini oluşturmaktadır(Frampton, 1996).

Bölgeselcilik kavramı mimari oluşumlarda “yer”e bağlı üretimlerin doğruluğunu savunan bir anlayıştır. Bu görüş modernizmin getirdiği katı kurallar ve Uluslararası Stil’e karşı çıkarak “yer”e özgü kimliği yansıtan bir düşünce biçimidir. Mimari ürünlerin ait oldukları coğrafyaya, yerel malzeme ve yapım teknikleri ile yapılmasını savunan, forma bağlı olmayan anlayışta yapının yeri, iklimi, bitki örtüsü, yerel mimari karakteri ve doğal ışığın konumu tasarım kriterlerini oluşturmaktadır. Bu anlayış ile birlikte homojen yapılı çevreye bir karşı duruş gerçekleşmiş ve sanayileşme sonucu oluşan mimari eleştirilmiştir(Frampton, 1996),

Bölgeselcilik kavramı Türkiye’de ilk olarak 1960’larda kabul görmüş, 1980 sonrasında postmodernizmin etkisi ile Türk mimarisindeki gerçek karşılığını bulmuştur. ’80 sonrasında yoğun olarak hissedilmeye başlanan bölgeselcilik akımı

daha önceki dönemlerde yaşanmış olanlardan belirgin şekilde ayrılmaktadır. Son döneme ait tutum herhangi bir politik söylem ya da ideoloji ile kendini tariflemeyen tamamen '80'lerden sonra hakim olan çoğulcu ortam içinde gelişme olanağı bulan bir tutumdur. '80'lere kadar olan bölgeselcilik söylemi, modernizmin katı kurallarına karşılık bir direniş niteliği taşımaktadır(Özcan, 2001).

Bölgeselcilik, yaygın bir söylem olarak özellikle turizm yapılarında ve kent dışı yerleşmelerinde bu yerleşmeleri tanıtıcı bir araç olarak kullanılmıştır. Turizm mimarlığında görülen bölgeselci yaklaşımı müşterilerin yerel imaj beklentileri ile alakalıdır. Bu yaklaşımlarda çağdaş malzeme ve teknikler kullanılırken, yerel mimari elemanlar benzer veya aynı olacak şekilde tekrar edilirler, her türlü konfor koşulu güncel teknolojik yöntemlerle çözümlenir(Tanyeli, 1998, s.249)

1980 sonrası postmodernist akım örnekleri incelendiğinde bölgeselci tutumun güçlü bir biçimde tasarımlarda var olduğu görülür. '80 sonrasında bu tutum postmodernist süreçte Türk Mimarlığı'ndaki en yaygın ve kabul edilebilir söylemlerden biri haline gelmiştir. Tanyeli(1998) bu durumu, tüm mimarlık faaliyetlerin dayandığı tek söylem olarak yorumlamaktadır. Bölgeselci yaklaşımların yaygınlaşmasının nedeni, dönemin tartışmalarının merkezindeki "kimlik" sorunları olarak görülebilir. Yöresellik, çağdaşlık gibi kavramlar tartışmaların gündemindeki en önemli konular olarak gözükmektedir.

Bu alanda eserler verem önemli isimler arasında Sedad Hakkı Eldem, Turgut Cansever, Merih Karaaslan ve Şevki Vanlı sayılabilir. Turgut Cansever'in söyleminde, modern uluslararası mimarlığı eleştirdiği görülür. Cansever'e göre bireyi ve yereli merkeze alan çözüm gerçek evrenselliştir. Oysa Modern mimarlık yerel şartlara uyumsuzluktan doğan çelişkilere sebep olmuştur. Cansever, bu süreçte teknolojinin insanı esir aldığını, bunun mimarlığa da yansıdığını ve meydana gelen yeni çevrelerin insani olmadığını düşünmektedir. Bu noktada Cansever, her insanın görevinin dünyayı güzelleştirmek olduğunu vurgular ve bu konuda yerel mimarlığı referans verir(Cansever, 2001).

Cansever'in 1992 yılında ödül aldığı Demir Tatil Köyü projesi yerel malzemenin kullanıldığı bölgeselcilik akımının örneklerinden biri olarak gösterilebilir. Cansever'in evleri yerleştirirken komşuluk ilişkileri gibi değerleri sürdürmeyi amaçlayarak insani değerleri projelerinde somutlaştırdığı ve bu bağlamda geleneklerden yararlanmakta olduğu gözlemlenmektedir. Bununla beraber, yerel malzeme ve teknikleri tercih etmesi ile de hem doğa, hem de geleneksel mimari doku ile uyumu sağlamıştır. Nitekim Cansever'e göre fonksiyonalist anlayış, insanın ihtiyaçlarının artmasını ihmal etmekte, standartlaşma ise insanı fiziksel kalıplar dahilinde kabul etmektedir. Şevki Vanlı'nın golf klübü projesi (1988) incelendiğinde topografik verilerin Vanlı'yı yönlendirdiği görülür. Yerel mimarlıktaki çeşitlilikten etkilenmiş olan mimar, bunu mimarisine de yansıtmış ancak "yer" in topografik, iklimsel vs. gibi özelliklerini de ihmal etmemiştir. Vanlı, mimarlığının "yerel kültürle" ilişkisinde kendine has bir dil oluşturmuştur(Aksu, 2007).

Merih Karaaslan ise Anadolu uygarlığının sahip olduğu birikimleri, mimarlığına uyarlamakta bir sakınca görmemekte ve bu şekilde kültürel sürekliliği sağladığını belirtmektedir. Ancak kendisinin de dile getirdiği gibi, Karaaslan'ın yerel kültürden yararlanması biçimseldir. Örneğin; Peritower Oteli'ni peri bacalarından esinlenerek tasarlanmıştır. Karaaslan, mimarisinde Anadolu'daki mimarlık mirasının kolajını yaptığını belirtmektedir. Ancak bu yaklaşım içinde belirli bir yerde, o yerin kültüründen doğan biçimler, bağlamından koparılarak kullanılmaktadır. Aslında bu durum, dünya mimarlığında incelediğimiz, ilk bölgesel arayışları andırmaktadır.

'80'lerde ülkenin yaşamakta olduğu postmodern süreç ile mimaride ortaya çıkan çeşitlilik turizm mimarlığını da etkisi altına almıştır. Bu döneme kadar daha tekdüze olan turizm tesisleri bu dönemden sonra çeşitlenmiş, farklı ideolojiler ve konseptlerle inşa edilmeye başlanmıştır. Kendi içinde farklı yapı tipleri oluşmaya başlamış, bu da farklı işletmecilik anlayışları ve beklentileri, farklı mimari oluşumları beraberinde getirmiştir. 1980'li yıllarda turizm mimarlığı adı altında ortaya çıkan yeni yapılaşmalar içerisinde en önemli yere sahip olan tatil köyleridir. Bu yapılar geniş araziler üzerinde, çoğunlukla deniz kıyısında yer alan, gelen turisti belli bir alan içinde tutarak her türlü ihtiyacını burada gidermeye yönelik tasarlanmış ve giderek

bir tür turizm stratejisinin ifade biçimi haline gelmişlerdir. Bulunduğu çevreden kopuk olan turistin bütün sosyal kültürel, fiziksel beklentileri bu sınırlı alanda tanımlanmıştır. Turistlerin bütün beklentilerinin bu yerlerde karşılanması amaçlanan tesislerde ülkenin tarihsel/yöresel değerlerinden yola çıkılarak tasarlanmış, insanlara değişik duygular yaşatmayı hedefleyen, onlara sürprizler sunmayı vaat eden, gündelik yaşantının dışında olma izlenimi yaratma gibi farklı farklı konseptler içeren yapılar tasarlanmıştır. Dönemin postmodern mimarlık anlayışından da güç alınması ile çoğulculuğa dayalı yeni bir yaklaşım getirmiştir. Tatil köyleri kıyılara ve kıyı kentlerine doğal ve kültürel anlamda yapılan ciddi müdahaleler, oluşturulan ağır yapılaşmalar ile biçimleri birçok kez tartışmalara neden olmuştur.

'80 sonrası postmodern dönemin turizm stratejilerini en iyi örnekleyen turizm yapılarından biri sayılabilecek ve Selçuklu/Osmanlı Mimarisinin yoğun biçimde görüldüğü Antalya'daki Club Ali Bey; Tuncay Çavdar'ın Antalya'da tasarladığı ve Türk Evi imgesinden yola çıkarak tarihselcilik ile biçimsel çeşitliliği barındıran Club Megasaray, Pamfilya Tatil Köyü, yerelle ilişki kurmaya çalıştığı Kapadokya'daki Robinson Lodge Otel, Bodrum'da yapmış olduğu Demir Evleri; Cengiz Bektaş'ın yerel yapı tipolojilerinden yola çıkarak oluşturduğu Muğla'daki Ora Club; Merih Karaaslan'nın Kapadokya'da bulunan, yerel imajın kullanılmasıyla biçimlenmiş ödüllü yapısı Peri Tower Otel verilebilir.

'90'lara gelindiğinde büyük kentlere göçler ve ortaya çıkan varoş kültürü bu dönemin eklektik ortamı içersinde var olmaya devam etmektedir. Kırsal hayatın kente taşınmasıyla oluşan ve geçim sıkıntısı ile birlikte kısa zamanda kendi yaşam alanını oluşturan topluluk devam eden bu çoğulcu tutuma dahil olmayı sürdürmüştür. '90'larda bu tutum yerini mimarlıkta genel anlamda sadeleşmenin hakim olduğu bir döneme bırakmıştır ancak '90'ların ikinci yarısına kadar olan dönemde bir çok projede çoğulcu tutum ve postmodernist eğilimler sergilenmeye devam etmiş ve sonrasında etkisini yitirmiştir.

'90 sonrasında postmodernist ürünlerde tarih ve yer kavramının öneminin yapı ve kent ölçeğinde sorgulanmaya devam eder. Dönemin projeleri incelendiğinde özellikle Merih Karaaslan'ın yapılarında tarihselci ve bölgeselci üslup yaklaşımları görülür. Yapılarda eski üslup ve dönemlere özgü biçimleri ya pek az değiştirerek, ya da hiç değiştirmeden kullanılması biçimde tariflenen tarihselci üslup, dönem yapılarında daha çok Anadolu kültürüne ait formların kullanılması ile cephelerde çoğulcu tutumun benimsenmesi, biçimleri olduğu gibi almak yerine bunları çağdaştırmayı deneyerek kullanılması şeklinde yorumlanmıştır. '90 sonrasında bazı mimarlar, '80 döneminde olduğu gibi, eski üslup ve dönemlerden bir çok biçimsel öge kullanılarak kendi tasarım anlayışlarıyla yorumlamış, dolayısıyla hem tarihsel biçimleri, hem de kendi yarattıklarını kullanarak, geçmişten referans alan tarihsel biçimleri kendi tasarım anlayışlarıyla bütünleştiren bir tavır sergilemişlerdir.

Türkiye'de postmodern dönemde gerçekleştirilen mimari çalışmalara bakıldığında gözlenen sonsuz çeşitlilik ve ileri derecedeki uzlaşmacı tavır, birçok alan ve örnekte fark edilmektedir. Tuncay Çavdar'ın "doğu'ya özgü görme biçimi"ni yansıtmaya çalışması ya da Merih Karaaslan'ın Türk tarihini birleştirici bir sentez yaratmaya çalışması dönemin önemli mimari çabaları olmuştur. Bu dönemde gerçekleştirilen postmodern yapılara örnek olarak İstanbul'da, tasarımı Behruz ve Altuğ Çinicî'ye ait olan Mercan Sitesi ile Platin Konutları, Yalçın ve Burak Sağlıkova'nın tasarımı olan EGS İş Merkezi, Ertem Ertunga'nın Princess Hoteli, Arolat Mimarlık tarafından tasarlanan Garanti Bankası Genel Müdürlük Binası, Kalsın İş Merkezi, Bursa Kervansaray Oteli, Serdar İnan'ın tasarımı olan V Plaza, Spring Giz, Bank Ekspres Binası, Nevzat Sayın ve Gökhan Avcıoğlu tarafından tasarlanan Doğan Şirketler Grubu Holding Binası, Klassis Resort Hotel, İş Bankası Genel Müdürlük Binası ve Capitol Alışveriş Merkezi, Merih Karaaslan'ın Peri Tower Oteli, Sürücüler Terasevleri, Kayseri Ticaret Odası ile T.B.M.M. Lojmanları, Merih Karaaslan ve ekibinin tasarladığı yarışma sonucu ödül alan projeleri, Hacı Bektaş Veli Kültür Merkezi(1992) ve İzmir Fuarı(1990), Cengiz Gençata ve Levent Gençata'nın Ahlat Selçuklu Kültür Merkezi(1991), Hasan Şener ve Hasan Dörter'in Konya Mevlana Kültür Merkezi(1991) verilebilir.

2.2.2.3 Türkiye’de Popüler Kültür ve Tüketim

Popüler kültür kavramının sözcük anlamı incelendiğinde;

Pop: Halk Popüler: 1. Halkın , halka ait. (Ross-Haag, 1957)

2. Çoğunluk tarafından sevilen ve seçilen. (Siegelaub ,1983)

demektir. “Popüler”in tanımı, kökü 18. yy’da Herder’a kadar giden “halka ait” anlamından süreç içerisinde uzaklaşıp, değişime uğrayarak, “yaygın olarak beğenilen ve tüketilen”(Özbek, 2003) şeklindeki anlamına dönüşmüştür.

Popüler kavramı “halk” “nüfusunun büyük çoğunluğu”, “halk/çoğunluk için”, “halk/çoğunluk tarafından” terimlerini kapsamaktadır; dolayısıyla kavramın ilk bakışta çağrıştırdığı anlama göre popüler kültür belirli bir grubun ürünü değildir, belirli bir grubun sahipliğini içermemektedir: popülerdir, yani herkesin olmasa bile hemen herkesindir. Kavram kitle kültürü, folklor, işçi sınıfı kültürü ve alt grupların kültürü ile çakışmaktadır(Erdoğan ve Alemdar, 2005).

Popüler kültür kavramı bir çok kişi tarafından farklı ve çeşitli biçimlerde değerlendirilmiş ve bir çok tartışmaya yol açmıştır. Çeşitli sınıflamalar altında popüler kültür tanımları aşağıdaki gibidir(Altınkeser, 2007);

- **Gündelik hayat kültürü olarak popüler kültür;** herhangi bir toplumun, herhangi bir zamanındaki egemen olan kültürüdür (Sözen, 2001).
- **Tüketim kültürü olarak popüler kültür;** ürünün ve bilincin popülerleştirilme süreci tüketilmesinin ve pazarlanmasının yapılmasıdır(Erdoğan ve Alemdar, 2005).
- **Mücadele süreci olarak popüler kültür;** bireyin kişiliği ile toplumsal düzen arasındaki ilişki üzerine yürütülen bir mücadeledir (Fiske, 1999).
- **Halk kültürünün dönüşümü olarak popüler kültür;** çoğunluk tarafından sevilen ve seçilen kültür anlamındadır Erdoğan ve Alemdar, 2005).
- **Kitle kültürü olarak popüler kültür;** kitle kültürünün en çok kullanılan ürünlerinin tüketilmesinin teşvik edilmesidir(Erdoğan ve Alemdar, 2005).

Erdoğan(2001); popüler kültürün genel karakterlerini aşağıdaki maddeler halinde sıralamaktadır:

- Formüller ve tekrarlarla standartlaşmıştır.
- Daha çok dileklerin gerçekleşmesini ön plana çıkarır
- Sistemin ve pazarın çıkarına ise (moda, yiyecek, içecek, eğlence) kolektifliği destekler çıkarına karşıysa (işsizlik, grevler, ücret sorunu) bireyselliği vurgular
- Ahlak ve resmi sansür karşısında risk almaz, çünkü amaca ulaşmak bu tür riski dışlar
- Halk/folk kültüründen farklı olarak, popüler kültür onu kullanan toplum tarafından üretilen kültürel kaynaklardan oluşmaz
- Sadece ürün tüketilmez aynı zamanda insanın kendisiyle ve başkalarıyla olan ilişkisel anlamlar tüketilir ve üretilir. (örn: kişisel ve sosyal statü ve sınıfsal farklılıklar üretilir.)
- Yaratılan duyarlılık ve duygusallıklarla burjuva üretim ve yaşam tarzı yüceltilir ve idealleştirilir.

Türkiye’de postmodernist ortamın getirdiği değişiklikler ve kapitalizmin etkisiyle 1980 sonrasında gündelik hayat yeniden yapılanmaya başlanmıştır. Modernistler popüler kültürü kirlenme olarak nitelendirmişlerdir. 1950 yılından sonra ortaya çıkan kavramın aslı yayılma süreci 1980 sonrasında olan toplumsal ve ekonomik gelişmeler ile birlikte olmuştur. Siyasal ve toplumsal açıdan kapitalizmin kabul gördüğü yıllarda; ekonomik yaşamdaki liberal yönelişler, 12 Eylül askeri darbesi, devletin burjuvaziden yana bir tutum sergilemesi bu kavramın güçlenmesine yol açmıştır.

’80 sonrasında kapitalizmin yol açtığı dönüşümler, hem kentsel yapının, hem de toplumsal yaşamın değişmesine sebep olmuştur. Bu doğrultuda ürün-kullanıcı ilişkisi yeniden tanımlanır hale gelmiş ve gündelik hayat kavramı farklılaştırılmaya başlanmıştır. Kapitalizmin ve postmodernizmin etkisinde gelişen bu yeni ortamda, sürekli oluşturulan tüketim araçları da tüketim toplumunun doğuşuna zemin hazırlamıştır. Tüketim olgusu oldukça önem kazanarak, insanlar da tüketerek haz

duymaya teşvik edilmiştir. Bu teşvik reklam ve tanıtımların önem kazanmasına sebep olmuştur. Tüketim artık bir ihtiyaçtan çok gereklilik durumunu almıştır (Altınkeser, 2007).

Yeni tüketim araçlarının gün geçtikçe artmasıyla tüketim etkinliği, faydacılıktan çok arzulara dayanan bir olguya dönüşmüştür. Bireyi üretmekten çok, tüketmeye yönelten bu süreç, tüketerek mutlu olmaya dayanan bir süreci başlatmıştır. Reklam ve tanıtım kampanyaları da kişileri tüketime yönlendirerek bireyi daha çok istemeye yol açmakta ve tüketim merkezli yeni bir toplumsal yapılanmanın oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Popüler kültürün oluşumunda postmodernist ortamın etkisi büyüktür. Postmodernizmin tarihsel alıntı yapma ve popülizm eğilimi, geçmişten bir şeyleri anımsama çabası olarak yorumlanabilmektedir. Tarihsel miras alanı ile postmodernizm arasında bir bağlantı bulunmaktadır. Harvey'e göre; *"Her ikisi de şimdiki hayatlarımızla geçmişimizin arasına giren sığ bir ekran yaratmaktadır. Tarihi derinlemesine kavrayamayız; bunun yerine sunulan, bugün tarihin yeniden yaratılmasıdır, eleştirel söylemden ziyade kostümler içinde sunulan bir tiyatrodaki tarihin canlandırılmasıdır"* (Harvey, 1990).

Popüler kültürün yayılması, gelişen teknoloji ve yaygınlaşan kitle iletişim araçları kullanımı sayesinde oldukça hızlanmıştır. Giyim eşyaları, filmler, bu ürünlerin doğrudan gönderme yaptığı reklamların, basın haberleri, popüler kültür ürünlerinin birer endüstri haline gelmiş üretimi ve dağıtımı ile bu olguların tüketiciler tarafından gündelik yaşam içinde deneyimlenmesi, tekrarlanması, dönüştürülmesi ya da uyarlanması süreci ile yakından ilgilidir.

Popüler kültürün yaygınlaşmasında tarihselciliğin de etkisi büyüktür. '80'li yılların mimari görüntüsünde önemli yer tutan tarihselcilik anlayışı farklı sonuç ürünleri doğurmuş, popüler kültür ve tüketim mantığı ile de birleşince, tarihselci anlayış insanlara değişik görünümeler sunma yolunda araçsallaştırılmıştır. Eski ve yeninin sentezi yaşanan süreçte popüler tanımlamalarından biri haline gelmiş, ancak

söz konusu sentezin gerçekten başarılıp başarısız olduğu da hep tartışma konusu olmuştur. Dönemin eserlerine bakıldığında gözlemlenen şey çoğunlukla bir sentezden çok bir yan yanalık durumudur. Mimaride bu tavrın bu denli yaygınlaşmasında yaşanmakta olan genel kültürel değişim sürecinin etkisi büyüktür. Tarihsel imgelerin popüler kimlik oluşturabildikleri ve reklam değeri taşıdıkları fark edilince, kullanım alanı da her geçen gün genişlemiştir(Elçin, 2007).

— Kitsch Kavramı :

“Kitsch” kelime anlamı olarak genel olarak kötü beğeni anlamında kullanılan, “rüküş” sözcüğünün de bir tür karşılığı olarak gösterilebilecek olan bir tanımlamadır. Sanat ürünlerinin tüketim nesnesine dönüşmüş olması kitsch’in yoğun olarak kendine yer bulabilmesine ve popüler estetik anlayışının bir simgesi haline gelmesine olanak tanımıştır. Kitsch biçim ve anlam arasındaki çarpık ilişkinin ifadesi olarak ticari hayatının vazgeçilmez niteliklerindedir. Kent sokaklarındaki ışıltılı vitrinler, neon lambaları, dev billboardlar ve reklam panoları kitsch’in gündelik yaşamdaki başlıca görünümüdür(Baudrillard, 1997).

Kitsch kavramını tanımlarken üzerinde durulması gereken bazı temel olgular vardır. Bunların en önemlileri; beğeni, anlam, estetik ve kültür olarak sıralanabilir. Anlam ve beğeni “kitsch”in kendini tanımlamasında oldukça önemlidir; çünkü kitsch bir tür beğenin ifadesidir ve anlamlı gözükmemektedir. Kitsch’in herhangi bir ilkesi, kuralı yoktur. Toplum tarafından beğeni toplayan ve kabul gören öğeler ve tarihsel süreçte yer edinmiş nesnelere gelişigüzel bir araya gelebilir. Bu yapılırken kullanılan nesnelere anlamlarından koparmakta sakınca görülmemekte, sadece popüler olabilmek ve genel beğeni düzeyine hitap edebilmek hedeflenmektedir. Bu nedenle aslında her şey kitsch için bir malzeme, bir kaynak olabilmektedir.

’80 sonrası dönemde Türkiye’de dışarıdan alınan ideolojiler üzerinden sanat ve mimarlık yapılmaya çalışılması, insanların yapıları tam olarak anlamlandıramadan beğenmelerine ya da beğenmemelerine yol açmakta, bu da buradaki beğenin bilinçli bir beğeni olmadığını göstermektedir. Kitsch’in insanlarda uyandırdığı

tanıdıklık hissi, giderek alışkanlığa, oradan da beğeniye dönüşmektedir. Kitsch bu şekilde de bir tür estetik beğeni ifadesi olarak anlam kazanmaktadır(Özleyen, 2002).

1980 sonrasında tarihselci ve bölgeselci tutum giderek tüketim olgusu ile daha çok iç içe geçmeye başlamış, kimlik arayışları ile kimlik tanımlama arzusu gittikçe artmıştır. Bunun sonucunda “kitsch” dönemin estetik, görsel ve işitsel algısında geçerli ve tanımlayıcı bir kavram olmuştur. Mimariden kentin genel karakterine, sanattan medyaya kadar “kitsch” örnekleri birçok alanda yer bulmuştur. Tarihin, gündelik yaşantının, sanatın ve daha birçok şeyin popüler nitelik kazanması ve rahatça her şeyin başka şeylerle bir araya getirilebiliyor olması, zamanla dönemin kendine özgü kavramlar da geliştirmesini sağlamıştır. “Kitsch” de bunların en başta gelenidir. Sanat ve estetik açısından bir değerlendirme biçimi olan “kitsch” ’80’li yıllardan sonraki dönemin tanımlanmasında önemli bir yer edinmiştir.

Postmodernizmin çoğulcu ortamı kitsch’in kendini kabul ettirmesinde, yaygın ortak beğeniye temsil eder hale gelmesinde önemli rol oynamıştır. Kavramın yaygınlaşmasında reklam, tanıtım, tüketim gibi olguların etkisi büyüktür. Kolay anlaşılır, kolay tüketilir olan, yenisine olan talebi çabuklaştıran bu yeni durum sanattan başlayarak giderek her alana yayılmıştır. Bu şekilde kitsch sokaklara, caddelere, yapılara, televizyona ve basılı medyaya hakim hale gelmiştir. ’80 dönemine bakıldığında mimarlık dışında sinema, müzik ve medyada kitsch örneklerine rastlanmaktadır(Elçin, 2007).

Kitschin uygulama alanı bulduğu en önemli alanlardan biri turizm mimarlığıdır. Mimarlık turizminin oluşturduğu talep, mimarların kolay uygulama zemini bulamadığı birçok alternatif araştırma için yer açmış bu da mimara ve mimarlık disiplinine de artı bir değer yüklemiştir. Diğer taraftan aynı zemin kimi zaman “mimarlık dışı” olarak algılanabilecek, pop ve “kitsch” tavırların yaygınlaşması için de kullanılabilir. Burada bölgenin, kentin ya da yapının yükleneceği anlam değerinin oluşma koşulları sorgulanmalıdır. Bu anlam kimi zaman mimarlığın uç noktalarının keşfedilmesine olanak tanırken, kimi zaman salt farklı ve ilgi çekici

olmak adına basitleşmiş, dışlanmış bir turizm mimarlığı oluşmasına neden olmaktadır(Güzer, 2007).

Türkiye’de turizm mimarisi, ’90’larla birlikte tüketim olgusunun daha da tırmanışa geçmesi ve çoğulcu üretimler ile başka bir boyuta geçmiştir. Oluşturulan imajlar daha fazla ön plana çıkmaya başlamış, bununla beraber de kaynak olarak kendisine her türlü ideoloji ve düşünceyi almaya başlamış dolayısıyla mimarinin esin kaynakları da son derece çeşitlilik kazanmıştır. Bunun farkında olan yatırımcılar da mimarları bu yönde yapılar yapmaları konusunda yönlendirmektedirler. Bunun sonucu ’90’larda turizm yapıları için en önemli olgu belirli bir imaj yaratılması ve işletmeden ulaşımaya kadar her şeyin o konsept içerisinde oluşturulmasıdır. (Elçin N.,2007) Bu dönemde gerçekleştirilen turizm yapıları analoji, taklit temalı gibi belirli konseptler çerçevesinde tasarlanmışlardır. Örn. Antalya’daki Concorde Otel ile Titanic Otel, Topkapı Palace, Kremlin Palace ve Venezia Palace. Söz konusu yapılar burada birer kitsch nesnesine dönüşmüşlerdir. Bunun yanında postmodernizm Türk mimarisindeki örneklerine Harun Özer’in Club Aldiana’sı ile Şefik Birkiye’nin Klasis Tatil Sitesi de gösterebilir.

Kitsch olgusu 2000 sonrasında da devam etmiştir. Turizm mimarisinde daha önceki dönemlerde uygulanan geçmişe ait verileri turizm yapılarında kullanma eylemi var olan tarihi bir yapının aynen inşasının yapılmasına kadar ulaşmıştır. Bu oluşum ait olduğu zamandan kopuk, hızla gelişen bilgi çağı ile tüketim kültürünün bir sonucu olarak doğmuştur ve büyük rant sağlamıştır. Bu uygulamalar turizm mimarlığının dış etmenlerden, sosyo-ekonomik durum ile siyasi politikalardan ne denli etkilendiğinin bir göstergesidir. Bu tür yapılara); Emre Arolat, Şaziment Arolat, Neşet Arolat ekibinin ’80’lerin turizm yapısı konseptinin 2000’lerdeki daha çağdaş bir versiyonu olarak değerlendirilebilecek yapısı olan Antalya’daki Lara Kervansaray Otel(2005), Tuncay Çavdar’ın Antalya’daki ’80’li yıllardaki mimarlık anlayışının çağdaş bir yorumu niteliğinde olan, çeşitlilik ve parçacıl bir yaklaşım sergileyen yapısı Sungate Port Royal Otel örnek olarak verilebilir.

2.2.2.4 Türkiye’de Postmodernizmin Etkisinde Kentsel Tasarım Olgusu

Kentsel tasarım terimi ilk kez 50 yıl önce kullanılmış ve yaygın kullanılması için hayli zaman ve tartışmalı aşamalar geçmiştir. Bugün anladığımız şekliyle kentsel tasarım, modern mimarlığın ve kent planlamasının rasyonalist ve emprisist paradigmaları ve felsefelerindeki kısıtlara yanıt arama süreci sonucunda gelişmiş, kuramsal temellerinin erken dönem ifadeleri ortaya çıkmaya başlamıştır(Karaman, 2005).

Kentsel tasarım kavramına ilişkin bir çok tanım bulunmaktadır. Bunlardan en çok kabul göreni kentsel tasarımın kent çevresini biçimlendirmek, kullanmak ve düzenlemek için kullanılan bir süreç olduğudur. Karaman’a göre(1999);

Kentsel tasarım, sosyal, politik, ekonomik, yönetsel ve fiziksel yapısı sürekli değişim içinde olan kentin, farklı kullanımdaki bina gruplarının ve bunları besleyen yaya hareketlerinin, servislerinin, bunların arasındaki mekânlar ve objelerinin tasarımı eylemidir. Bu değişimlere bağlı olarak kentsel çevrenin form ve karakterinin yeniden düzenlenmesini ve değiştirilmesini sağlayan yaratıcı bir eylemdir. Burada aktivite sistemlerini kurabilme, yerel özellikleri kavrayıp tasarımda yorumlayabilme yetisinin önemi ortaya çıkmaktadır. Kentsel tasarım, kamusal alanın fiziksel tasarımıdır.

Kentsel tasarım, mevcut imar düzenindeki kent planlamanın kentsel yaşamdaki isteklerin karşılanmasındaki boşluklarını doldurması ve çözümsüz ve / veya çözümü başarısız sorunlarla ilgili yeni bir imar düzeninin getirilmesi kapsamında işlemektedir. Aynı zamanda geleneksel disiplinleri destekleyen, sorunların çözümlenmesinde yetersizlikleri gideren yeni bir meslek disiplinidir. Yani kentsel tasarım, kentleşmeden doğan kargaşa ve boşluğun, geçmişten gelen değerlerin yok olmasının ve gelişmelere koşut yeni yaşam tarzlarının ortaya çıkardığı bir eylemdir (Çubuk, 1991).

Lynch(1979) tanımlamalarında “kentsel tasarım” kavramına denk düşecek biçimde, “şehir tasarımı” ifadesini kullanmaktadır. Lynch’e (1979) göre, şehir tasarımı (city design), genişletilmiş uzay ve geçici çevrenin yönetimi ve form çözümlerinin üretimindeki hünelerdir. Bir başka deyişle, kentsel mekânların kullanıcılar üzerindeki gündelik yaşama dair etkilerinin özel olarak irdelenmesi ve kullanıcıların günlük deneyimleri ve kişisel gelişimlerini iyileştirme arayışıdır. Şehir tasarımı, fiziksel çevre ile bağlantısını insanlar üzerinden kurmaktadır; birincil olarak, sosyal aktörler olan insanlar ve duygusal bağlantılarını idrak ederek, dört boyutlu fiziksel çevre ile ilgilenmektedir. Kentsel tasarımı etkileyen faktörler; erişilebilirlik, görsel uyum ve estetik, kimlik, uygunluk ve form, yaşanabilirlik, sosyal boyut olarak sayılabilir.

Kentsel tasarım, kentsel gelişmeye kılavuzluk etmesine ve kentsel yapıyı çevrenin kalite iyileştirmesinde esaslı bir rol oynamasına rağmen, bu sosyal sanat ancak son zamanlarda ayrı bir disiplin olarak önemsenmeye başlamıştır. Hem profesyoneller hem de akademik çevrelerce tartışılan konular, yalnızca kentsel tasarımın bileşen elementlerine dair değil, aynı zamanda, kent planlama, mimarlık, peyzaj mimarlığı, mühendislik gibi yapısal sanatlarla olan ilişkileri bağlamında yoğunlaşmaktadır.

“Kentsel Mekan” ve “Kentsel Tasarım” sözcükleri 70’li yıllardan itibaren çevre tasarımının bir parçası olarak dünyanın gündemine girmiştir. Dünya ölçeğindeki kentsel tasarım, günümüzde gelişmekte olan ülkelerdeki büyük kentlerin, gelişmiş ülkelerdeki kentler ile küresel kent olma yarışını sergileyebildikleri yarışma aracı olarak nitelendirilebilir. Bu düşünce ile gelişmekte olan ülkeler kentleri bir pazarlama ürünü olarak görmekte ve kentsel tasarım eylem alanını da adeta bir pazarlama stratejisi olarak benimsemektedirler. Böylelikle kent kimliği, yerellik gibi söylemler geliştirilerek, bir kenti ayrıcalıklı kılp, diğer ülke kentleriyle yarıştırmaya çalışılmaktadır. Kentsel tasarım aracılığıyla aşılmaya çalışılmaktadır girmişlerdir (Girginer, 2006).

Dünya ölçeğindeki kentsel tasarım, günümüzde gelişmekte olan ülkelerdeki büyük kentlerin, gelişmiş ülkelerdeki kentler ile küresel kent olma yarışını sergileyebildikleri yarışma aracı olarak nitelendirilebilir. Bu düşünce ile gelişmekte olan ülkeler kentleri bir pazarlama ürünü olarak görmekte ve kentsel tasarım eylem alanını da adeta bir pazarlama stratejisi olarak benimsemektedirler. Böylelikle kent kimliği, yerellik gibi söylemler geliştirilerek, bir kenti ayrıcalıklı kıлып, diğer ülke kentleriyle yarışırma politikaları, kentsel tasarım aracıyla aşılmaya çalışılmaktadır.

Kentleri güzelleştirme yaklaşımı her zaman mevcut olsa da bu tür yaklaşımların globalleşme ile ülke ölçeğine oranla yükselen kent ve bölgelerin ön plana çıkması ve ülkeler arası rekabetin kentler arası rekabete dönüşmesiyle beraber farklılaşıp ön plana çıktığı söylenebilir. Yarışmacı kentler pazarlanan kent anlayışını gündeme getirmiştir. Bu da tercih edilme için daha nitelikli kentler ortaya çıkarma telaşını yaratmıştır. Görselliğin de çeşitli teknolojiler yoluyla sınırlarının gittikçe artması ile günlük hayatlarımıza da giren estetik objeler bu niteliksel yaklaşımlara destek sağlamışlardır. Artık estetik sıradan hayatlarımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş, mekanlarımız da artık sadece işlevsel değil birtakım estetiksel özellikleri yansıtır hale bürünmüşlerdir. Aynı zamanda, kimlik siyasetinin yanında mekanın da kimliğine yönelik anlayışlar; buna yönelik tasarımlar ön plana çıkmaya başlamıştır. Kimlik kökenli politikaların yanında kentler de kişiliklerine kavuşturulmaları için kimliklerini oluşturma ya da ortaya çıkarma telaşıyla farklılaşma anlayışına araç olmuşlardır(2004, <http://www.kentsel.net>).

Dünder'a göre(2002); ülkeler ekonomik düzlemde gelişmişlikleri oranında geleneksel yöntemlerin dışına çıkabilmekte, gelecek sorgulamalarını ve uygulamalarını çağın koşullarına oturtabilmektedirler. Gelişmiş ülkelerin konu üzerinde oluşturdukları düşüncenin yoğunluğuna ve erişilebilirliğine bağlı olarak, konu Amerika ve Avrupa kıtaları özelindeki ülkelerle sınırlı kalmaktadır. Bunun içerisinde kimi zaman yazılı bir doküman, kimi zaman da canlı bir tanık, söz konusu ülke pratiği konusunda düşünce oluşumuna katkıda bulunmaktadır(s.124).

Özellikle Batı'da 70'lerden günümüze kadar olan ekonomik ve politik organizasyonlardaki yapısal değişimler fiziksel mekanlara yansımış, bunun sonucu olarak kentsel sorunlara çözüm, araştırmalarda planlamanın öncelikleri gibi yaklaşımlara yer verilmiştir. Gelişmiş Avrupa kıtasında artan yaşam düzeyi ve tüketiciyi çeken yatırımlar kendini göstermektedir. Bu amaç postmodernist tutum ile sağlanmakta ve yeni kent mekanları tasarlamada hedef "daha çekici bir kent imgesi üretmek" olmaktadır. Bu dönemde Modernizme karşı geliştirilen eleştiriler bağlamında sanat, edebiyat, mimarlık alanında gündem yaratan postmodernist hareket, çok geçmeden fiziki planlama eylem alanına kayarak bu kapsamdaki mesleki ve bilimsel çalışmaları ağırlıklı olarak bütüncül bir yapıdan (şehir planlamadan), parçacıl bir yapıya (kentsel tasarıma) çevirmiştir. Dünya ülkeleri de postmodernist akımdan etkilenmişler, şehir planlamasından çok kentlerde bölgesel iyileştirme ve güzelleştirme çabalarına girmişlerdir(Girginer, 2006).

1980 sonrasında Türkiye'de ulus-devletin daha az etkin olduğu, özellikle yerel örgütlerin ve ulusüstü girişimcilerin/yatırımcıların ve şirketlerin daha etkin olduğu bir dönemdir. Bu dönemde dünya kentleri özellikle farklı bir hiyerarşik yapıda baskın hale gelmiş ve kent mekanlarının yeniden üretimi konusunda farklı stratejiler geliştirilmeye başlanmıştır. 20. yüzyılın sonları ile beraber kentler artık sınıfsal olarak ayrılmıştır, sınıflar kendilerine yeni yaşam biçimleri ve mekanları yaratmaya başlamıştır.

1980 sonrası Türkiye'sinde postmodernizm ile birlikte kent sistemine bazı yeni özellikler eklenmiştir. Bunlardan, global pazar çapında kent bazlı tasarım ve moda faaliyetlerin ortaya çıkması, kentlerin imaj ve pazarlamasının önem kazanması ve inşa edilmiş çevrenin kalitesine önem verilmesi gerektiğinin tekrar keşfedilmesi, kentsel tasarım kavramını yeniden kentler için önemli bir parametre haline getirmiştir. Bu dönemde kent planlamasında parçacı yaklaşımların temel alınmasıyla gerçekleştirilen kentsel tasarımdaki değişimleri Duyguluer(1992) şöyle özetlemektedir:

- Modern dönemde daha çok yapı ve yapılar arası ilişkilenişi ön planda tutan kentsel tasarımda, yapılar arası mekânlar önem kazanmaya başlamıştır.
- Planlamada parçacı yaklaşımlar esas olmaktadır. Buna koşut olarak, planlama sürecinden kopuk ve rant temelinde şekillenen kentsel tasarım projeleri ortaya çıkmaktadır.
- Kent içindeki ulaşılabilirlik artık sadece konut – iş ilişkisi için değil, özellikle kentin içindeki sosyal donanımlara, çeşitli faaliyetlere ve çeşitli olanaklara ulaşma için de gündeme gelmiştir.
- Post – modern dönemde tarihe ve geleneksel davranışlara ve tarihten örnek alma gibi konular gündeme gelirken; buna koşut olarak, kentsel tasarımın kapsamı içinde yer alabilecek kent kimliği, kimlik kazandırma ya da var olan kimliğin korunması ve kentsel yenileme gibi konular önem kazanmıştır.

Ülkemizdeki kentsel tasarım olgusuna yön veren mevcut çalışmalar incelendiğinde, kentsel tasarım çalışmalarını iki başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan birincisi özellikle '80'li dönemde akademik ortamlarda gerçekleştirilen düşünsel nitelikli çalışmalardır. Bunlar; düşünsel temelli yapılan kentsel tasarım sempozyumları, şehircilik kolokyumları ve akademik kurumlarda yapılan yüksek lisans, doktora tezleri olarak sayılabilir. '90 sonrasında daha çok uygulamaya yönelik çalışmalar, özellikle yarışmalar yoluyla elde edilmiştir. Ülkemizde kentsel tasarım; genellikle belediye kanalı ile açılan yarışma platformları üzerinden kendisine uygulama alanı bulabilmektedir.

Ülkemizdeki kentsel tasarım olgusunu geliştiren, yönlendiren çalışmaların kuşkusuz en önemlileri; kentsel tasarım üzerine düşünsel temelli yapılan çalışmalardır. Türkiye'de kentsel tasarım, akademik ortamlarda yapılan çalışmalar ile kendisine bilimsel düzlemde alanlar yaratırken, diğer yandan sadece kentsel tasarım yarışmalarıyla kentlerimizde uygulama alanı bulmaya çalışmaktadır. Yarışmalar, proje elde etmek için bir yöntem, kentsel tasarım ise bu yöntemi gerçekleştirecek bir araç olarak kullanılmaktadır. Bunun nedeni ülkemizde kentsel tasarım alanının yürürlükteki imar kanunu ve yönetmeliklerde hiçbir biçimde yer almamasıdır. Böyle olmasına rağmen devlet, kentlerin gelişimini yine kent üzerinde, uygulayabileceği

ekonomik gelişmeye öncelik veren politika ve stratejilerini yarışma düzleminde sağlamayı hedeflemektedir. Böylelikle kentler, küresel pazardaki yerlerini alma ve sermayeyi çekme düşüncesiyle geliştirilen politikalar üzerinden şekillenmektedir girmişlerdir(Girginer, 2006).

Kentsel tasarım, ülkemizde akademik çalışmalar haricinde uygulamaya yönelik olarak sadece yarışma platformlarında gerçekleştirilmektedir. Ancak yarışma yoluyla elde edilen projeler, çoğunlukla yerel yönetimler tarafından çeşitli sebeplerle uygulanamamaktadır. Bu durum kentsel tasarımın ülkemizde sadece fikir ve proje aşamasında kaldığını, hayata geçirilemediğini göstermektedir. Kısacası ülkemizde Kentsel tasarım ülkemizde mimarlık ve planlama arasında bir disiplin alanı olarak kabul edilmekle beraber yasal dayanağı bulunmayan, yürürlükteki İmar Kanunu ve ilgili yönetmeliklerinde hiçbir biçimde yer almayan bir eylem alanıdır.

Günümüzde, kentsel tasarımın, mesleki tanım, ölçek, kapsam, süreç ve yetki sınırlarına ilişkin tartışmalar vardır. Bayraktar vd. (2006), bu durumu, varolan yönetmeliklerde, kentsel tasarımın kavram, kapsam ve sürecine ilişkin herhangi bir değerlendirme bulunmamasına bağlamaktadır. Bayraktar vd.'ne (2006) göre, tasarımla ilgili meslek disiplinlerini ilgilendiren yönetmelik kurallarının anlam ve yaptırım belirsizlikleri; kuralların ve kural uygulayıcıların birbiri ile çelişen yaklaşımları, amaçlanan süreçlerin ve hedeflerin dışında uygulamalara ve kentsel tasarıma ilişkin eksik ve yetersiz değerlendirmeler yapılmasına neden olmaktadır.

Mimarlık 2000 sonrasında alışagelen tanımların ötesinde çevre ile ilişkisini parsel sınırlarını aşan, bütüncül bir yapıda ele almaktadır. Bu doğrultuda öne çıkan mimaride kentsel görüş mimari tasarım ve kentsel tasarım ilişkilerini etkilemektedir. Gelişimini hızla sürdüren dünya ile yaşam şartlarının yenilenmesi şüphesiz tasarımı da aynı düzeyde etkilemektedir. Günümüzde tasarım daha bütüncül, geniş ölçekli ve detaylı tasarım kriterlerine sahiptir. Kentsel tasarım günümüzde bir gereklilik haline almıştır.

2.2.3 Türk Mimarlığı'nda Sürdürülebilirlik Kavramı ve Çevreye Duyarlı Tasarımlar

Sürdürülebilirlik ancak 2000 sonrasında kabul görmüş bir kavram olup; 1970'lerde "çevresel tasarım", 1980'lerde "yeşil tasarım", 1980'lerin sonu ve 1990'larda ise "ekolojik tasarım" isimlerini almıştır. Bu nedenle tez kapsamında sürdürülebilirlik olgusu önce Türk Mimarlığı özelinde '80'lerde çevre ile ilgili mevzuatın kabulü, sonrasında '90'larda başlayarak 2000'lerde etkisi artan ekolojik tasarımdan sürdürülebilir mimarlığa süregelen tutum başlıkları altında incelenecektir.

2.2.3.1 '80'lerde Çevreye Duyarlı Tasarımların Gelişimi ve Türkiye'de İlgili Mevzuat Kabulü

1980'ler çevre konularına kamusal ve mesleki alanda gösterilen ilginin ani ve hızlı artışının olduğu dönemdir. 1960'lı yıllarda çevreye verilen tahribatın boyutlarının algılanmaya başlanması ile başlayan çevre ve ekoloji hareketi, 1970'lerde uluslararası boyuta ulaşmıştır. 1970'lerde vurgulanmaya başlanan "çevre" kavramı ve kavrama yönelen ilgi, çevrenin ve doğal kaynakların tahrip edilmekte olduğu düşüncesinden kaynaklanmıştır. Ancak zaman içinde bu tahribatın sorumlularının daha çok endüstrilemiş ülkeler ve tüketim toplumları olduğu ortaya çıkmıştır. Bilim ve yüksek teknoloji sayesinde çevre problemlerinin üstesinden kolaylıkla gelineceğine inanılan 1970'li yıllar, mimaride yüksek standart ve konforda yapılı çevreler yaratmak için analitik araştırmaların yapıldığı, yapı tipolojileri ve tasarım biçimleri üzerinde çalışıldığı bir dönemdir. 1980'lere gelindiğinde liberal ekonominin gelişmesiyle tüketim toplumunun teşvik edildiği, dolayısıyla tüketimde "yeşil düşünce"nin geliştirildiği görülür.

Çevreci tutum ve doğaya duyarlı yaklaşımın üç ana bileşeni öne çıkmaktadır; ekonomi, çevre ve toplum. Bu oluşumda, toplumsal, ekonomik ve çevresel konular ayrı ayrı ele alındığında üretilecek sonuçlar diğer bileşenler için uzun vadede ciddi sorun teşkil etmektedir. '80'lerdeki bu çevreci tutum daha sonraları da mimarlık gündemini oldukça meşgul edecek olan sürdürülebilirlik kavramının karşılığıdır.

Sürdürülebilir kelimesinin Latince kökü olan “subtenir”, “korumak” ya da “aşağıdan desteklemek” anlamına gelmektedir(Muscoe, 1995). Kavram çevre, insan ve şimdiki kuşakların gelecek kuşaklar için sorumlulukları arasındaki ilişiyi tanımlamak için adlandırılmış bir anlatımdır. Diğer bir tarifte sürdürülebilirlik, toplumun, ekosistemin ya da devam eden herhangi bir sistemin ana kaynakları tüketmeden belirsiz bir geleceğe dek işlevini sürdürmesidir(Gilman, 1992).

“Yeşil” 1980’lerin en çok kullanılan terimlerinden biri olmuştur. 1980’lerin sonlarına doğru Avrupa’da yeşil partiler önem kazanıp çevre sorunları konusunda kamusal farkındalık yaygınlaşınca medya ve reklam alanında “yeşil” bolluğu yaşanmıştır. Almanya ve Hollanda gibi ülkeler ise erken 1980’lerde tasarım ve çevre konularında araştırmalar başlatmışlardır. Konuyla ilgili olarak 1986 yılında İngiltere’de yapılan “Yeşil Tasarımcı (The Green Designer)” adlı sergi gerçekleştirilmiştir(Madge, 1997).

“Geri-dönüşüm” kavramının popülerlik kazanmasıyla mimaride, ozon-dostu ve ayrışabilen malzemeleri kullanarak yeşil düşünceyi somutlaştıran, teknoloji merkezli bir anlayış hakimdir. 1980’lerin ortasından itibaren, doğayı ana esin kaynağı yapan, pasif enerji sistemlerini kullanmaya çalışan anlayışlar gelişir. İnsanı ekosistemin parçası, binayı da sağlıklı ve biyolojik bir organizma olarak gören ekoloji merkezli bu anlayışın yaygınlaştığı yıllar; yerellik ve ekolojik mimari yaklaşımlarının ortak paydada bulunduğu yıllardır.

Konuyla ilgili olarak, 1980’lerde Doğa ve Doğal Kaynakların Korunması Uluslararası Birliği (IUCN) sürdürülebilir kalkınma yardımıyla canlı kaynakların korunmasını sağlamak hedefiyle Dünya Koruma Stratejisi’ni (WCS) sunduğunda terim gündeme taşınmıştır. Dünya Koruma Stratejisi, sürdürülebilir kalkınmayı toplumun temel hedefi haline getirerek kalkınma toplumunun çıkarlarıyla çevreci hareketi uzlaştırma yönünde önemli bir katkı yapmayı başarmıştır.

’80 sonrasında Türkiye’de çevresel duyarlılığın dikkate alınarak bu yöndeki eğilimin arttığı zamanlardır. Bu noktada iki temel görüş vardır; birincisi, kentsel çevrenin fiziksel ve estetik niteliği ’80 sonrasında büyük bir çoğunluk tarafından

ivedilikle çözümlenmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir. İkincisi ise, bunları çözmek için tutulan yol eskisine oranla daha gerçekçidir. 1984 yılında Antalya Kaleiçi'nin bir bölümünü oluşturan ve kullanıma açılan Eski Liman, tek bir yapıyı değil de, bir kent parçasının tümünü ele alan bir yenileme-yeniden işlevlendirme çalışmasının Türkiye'deki ilk örneğidir. 1980'lerin diğer bir olumlu girişimi de, yerel yönetimlerin çevre ile ilgili yeni girişimleridir. Başta İstanbul, Ankara, Bursa olmak üzere, çoğu kentte düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin Ankara'da Seğmenler Parkı bu anlamda oldukça büyük çaplı bir uygulamadır.

Türkiye'de çevre konusuyla ilgili yapılan çalışmalar 1970'li yıllara dayanmaktadır. 1978 yılında, çevre ile ilgili ulusal ve uluslararası faaliyetlerle ilgilenmek üzere, Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı kurularak konu devlet politikası içerisinde yerini almıştır. Türkiye'de çevre ve çevrenin korunması ile ilgili basta Anayasa olmak üzere, çok sayıda yasa, tüzük ve yönetmelik yürürlükte bulunmaktadır. T.C. 1982 Anayasası'nın kabulü ile çevre koruması kavramı ilk defa anayasaya girmiştir (Budak, 2000). Ancak, bu noktada çevrenin hukuken korunan alanı anayasal olarak belirlenmediği gibi "sürdürülebilir kalkınma" ilkesinin de 1982 Anayasası'nda açıkça ifade edilmediği görülmektedir (Egeli, 1996). 1983 yılında Çevre Kanunu yürürlüğe girmiştir. Burada amaç, çevreyi bir bütün olarak ele alıp, sadece çevresel kirliliği önlemeyi değil, aynı zamanda da doğal kaynakların ve toprağın yönetimine de izin vermektir.

Türkiye konuyla ilgili olarak Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme (1982) gibi birçok uluslararası ve bölgesel hukuki düzenlemelere de imza atmıştır. Devlet Planlama Teskilatı (DPT) tarafından hazırlanan beş yıllık kalkınma planları incelendiğinde, Türkiye'deki sürdürülebilir kalkınma politikalarındaki tutumunun zaman içindeki değişim ve gelişimi takip edilebilir Çevre politikaları ile ilgili çalışmalar mimari alanda da devam etmiş, konuyla ilgili olarak 1980'li yıllarda çeşitli mimari proje ve fikir yarışmaları düzenlenmiştir. Kavramın Türk Mimarlığı'ndaki somut karşılıkları ancak '90 sonrasında olmuştur.

2.2.3.2 '90'larda Başlayıp 2000'lerde Etkisi Artan Ekolojik Tasarım ile Sürdürülebilir Mimari

1990 sonrasında çevreci yaklaşımlar “ekolojik tasarım” başlığı altında toplanır. Ekoloji kelimesi iki şekilde tanımlanabilir. İlk tanımında ekoloji; bitki ve hayvan ekonomisi bilimi, hayat biçimleri ve yetiştikleri ortam ve çevrelerine kadar, yaşayan organizmaların ilişkileriyle ilgilenen biyoloji dalıdır(Anonim, 1999). İkinci tanımında ise ekoloji; canlıların hem kendi aralarındaki hem de çevreleriyle olan ilişkilerini tek tek veya birlikte inceleyen bilim dalıdır(TDK, 2004).

Eko-tasarım kavramı 1980'lerin sonuna doğru ortaya çıkar ancak bu dönemde tasarımın ana akımı farklı bir yöne doğru ilerlemektedir: iş piyasası, dar anlamda endüstriyel piyasa ekonomisi ve kâr amaçlı tasarım. Eko-tasarım, uzun süredir kabul gören, üzerine tasarım tarihi ve malzeme kültürü çalışmalarının temellendiği, tasarım, endüstriyel üretim ve tüketim paradigmasını sorgulamaktadır. Bu nedenle ekotasarım belirli çevresel ilkelerin ya ama geçmesinden çok, problematik bir konudur. Bu da, konunun çok disiplinli ya da disiplinlerarası do asını anlamak gerektiği gerçeğini ortaya koymuştur. Kavramın '90'lardaki anlamı, orijinal bilimsel tanımından farklıdır. Eko-ön eki (90 farklı “eko ön ek”li sözcük bulunmaktadır) uzunca bir süre, insanlarla yöresel ve küresel çevresi arasındaki hemen göze çarpmayan, çeşitlenmiş etkileşimin metaforu olarak kullanılmıştır(Madge, 1993).

2000 sonrası çevreci tutumlar sürdürülebilirlik ismi altında devam etmektedir. Sürdürülebilir kelimesinin Latince kökü olan “subtenir”, “korumak” ya da “aşağıdan desteklemek” anlamına gelmektedir(Muscoe, 1995). Kavram çevre, insan ve şimdiki kuşakların gelecek kuşaklar için sorumlulukları arasındaki ilişkiyi tanımlamak için adlandırılmış bir anlatımdır. Diğer bir tarifte sürdürülebilirlik, toplumun, ekosistemin ya da devam eden herhangi bir sistemin ana kaynakları tüketmeden belirsiz bir geleceğe dek işlevini sürdürmesidir(Gilman,1992).

Sürdürülebilirlik, ‘güncel ihtiyaçları gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama olanaklarına zarar vermeden karşılamak’ olarak açıklanabilir (McDonough, 1992). Diğer taraftan, gelişme bağlamında sürdürülebilirlik, biyosferin taşıma kapasitesini, ekosistemi ve kaynakları göz önünde bulundurarak yaşam kalitesini sağlamak olarak da açıklanabilir (Smith, 2000). Sürdürülebilirliğin diğer bir tanımına göre, her nesil elindeki ana kapitali harcamak yerine, bir önceki nesilden kendine kalan mirastan elde ettiği karla yaşamalıdır. Başka bir tanıma göre de sürdürülebilirlik tüm yaşam kalitesini sağlar, doğal kaynaklara erişimi devamlı kılar (Ruano, 2000).

Sürdürülebilir mimari, önceki mimari yaklaşımları da kapsayan bir üst başlık olup, küresel çevre sorunları ve gelişme problemlerine çözüm olarak desteklenen, bütüncül, stratejik ve planlı bir yapılaşma şeklidir. Böylece morfolojik özellikleriyle olduğu kadar, yörenin toplumsal, kültürel ve ekonomik altyapısına bulunduğu katkıyla da çevreye duyarlı sayılan bir mimari pratik öngörülmektedir (Arslan, 2008).

Özellikle 2000’li yıllardaki mimari uygulamalarda çevre dostu enerji kaynakları kullanılmaya çalışılmaktadır. Günümüzde enerjinin, doğal kaynakların tükenmekte olduğu gerçeği ve iklimsel değişimler gibi nedenler, üretim ve tüketim biçimlerinin tekrar gözden geçirilmesine neden olmuştur. Bu değerlendirmeden doğal olarak mimarlık da etkilenmiştir.

Yapı malzemeleri sürdürülebilir mimari kapsamı içerisinde incelenebilir. Projelerde yerel malzemelerin, yenilenebilir kaynakların ve dönüştürülebilir malzemelerin kullanılması sürdürülebilir mimarinin temel koşullarındandır. Ayrıca, mimarlık disiplininin temel prensiplerinden olan doğal çevre ile uyumlu tasarımlar oluşturmakta sürdürülebilir malzeme kullanımının etkin rolü bulunmaktadır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir yapı kavramı daha da önem kazanmaktadır. Doğal çevreye yıkıcı zararlar vermeden temel ihtiyaçları karşılamak; ekonomik gelişmeyi ve sürekliliği sağlamak amacı doğrultusunda uygulama yapılması ve alternatif yapı malzemelerinin konut yapım sektöründe yerini alması

gerekmektedir. Sürdürülebilir yapımda, yapı malzemelerinin seçiminde yapı malzemesinin çevreye-doğaya etkileri her açıdan değerlendirilmelidir. Yapı malzemesinin çevresel etkileri değerlendirilirken, malzemenin üretimi, yapımdaki kullanımı, ömrü ve imha edilebilirliği irdelenmelidir. Yapı malzemesi üretiminde, enerji kullanımı ve atık üretimi de gerek toplumsal gerekse devletsel politikalar açısından önemle üzerinde durulması gerekli konulardır.

Ekolojik mimarlık, yeni bir anlayış değildir. Mimarlık tarihine ve insan yerleşimlerine bakıldığında, geçmişten beri insan-doğa-çevre ilişkisinin var olduğu görülmektedir. Ekolojik mimarlık, geleneksel mimarlıktan başlayarak, köklerini 19.yüzyıldaki organik geleneklerden alan organik mimarlığa ve modern dönemde F.L.Wright ve Alvar Alto ile yaygınlaşan bir geçmişe sahiptir.

Bu dönemde dünyada tasarlanan ekolojik bina modelleri ile ilgili olarak, iklimsel tasarım stratejilerini doğanın kendisi ile sınırlandıran, uzun vadede ekolojik ve etik oldukları söylenebilir(Özesmi, 2004). Ekolojik bina modeli ile doğadan sadece yararlanma amacını gütmeyen, doğayı, birlikte yaşanılacak bir ortak olarak ele almak hedeflenmektedir. Ekolojik bina modelinin temelinde binalar ile doğal çevre arasında yerel ve küresel anlamda karşılıklı ilişkinin olduğu ve bu sistemlere yapılacak herhangi bir müdahalenin diğer sistemler üzerinde de etkisi olacağı gerçeği bulunmaktadır. Binalar tasarlanırken arazi üzerinde konumlarından başlayarak binanın tasarlanması, yapımı ve kullanım süreçlerinde ekolojik kriterler göz önünde bulundurulmaktadır. Yani ilk adımda, binanın araziye olabildiğince az müdahalede bulunması amacı doğrultusunda yer seçimi yapılmaktadır. Daha sonra iklimsel veriler, çevre yapılar ile ilişki, mekan organizasyonu, yapım sistemi, malzeme gibi veriler tasarımı etkileyen faktörlerdir. Ekolojik bina modelinde, tüm bu faktörler doğrultusunda, tasarım kriterlerinin doğru kurgulanması ile rüzgar ve güneşten pasif ve/veya aktif anlamda yararlanabilmeyi sağlayacak, yani ek bir mekanik sistem desteğini en az seviyede tutacak çözümler tasarlanmaktadır. Malzemenin seçiminde doğal kaynaklar üzerinde en az etkiye sahip olması, malzemenin dayanıklılığı, bakım maliyetini düşük olması, yeniden kullanım özelliği bulunması gibi kriterler önemlidir(Özmehmet, 2005).

'90'lardan 2000'lere devam eden ekolojik bina tasarımları, 2000 sonrasında daha da artarak devam etmiştir. Çevreye duyarlılık günümüzde birçok mimar tarafından tasarımda öncelikle sorgulanan bir tutum konumundadır. 70'lerde günümüze mimarlıktaki etkisini geliştirerek devam ettiren sürdürülebilirlik tutumunda tekniğe dayalı yaklaşımlar baskın biçimde yer almaktadır. Bu durum sistemci yaklaşımda da var olan baskınlık ile paralellik göstermektedir. Kendi kendine yetebilen binalardan kültürel farklılığı ön plana alan çalışmalara kadar, sürdürülebilir mimarlık insanı her şeyin merkezinde tutar. Bu bağlamda günümüz çevreye duyarlı mimarlık ürünleri, çevreyi koruma amacından ziyade insanoğlunun dünya üzerinde uzun süreli ikameti için duyulan arzuyu yansıtmaktadır(Yazgan, 2008). Bina sistemi yakın çevre ile enerji alışverişi içinde olan ve içinde düzenleyici mekanizması bulunan, kendi kendine yetebilen makine olarak düşünülmüş, bina yaşayan organizma gibi davranan çevresiyle enerji ilişkisi içinde olan kapalı bir sistem olarak tasarlanmaya çalışılmıştır. Günümüzde bu yaklaşım ile projelerini tasarlayan mimarlar Buckminster Fuller ve Christopher Alexander'ın görüşlerini benimsemektedirler.

Konuyla ilgili yapılan örneklere Norman Foster ve Ortakları tarafından tasarlanan ve dünyanın ilk ekolojik gökdeleni olan Commerzbank Yönetim Binası(1998), Gaetano Pse'nin Organik Binası(1993), Andrea&Gustav ekibinin tasarımı konut projesi(1994), Robert&Brandon Vale ekibinin Nottinghamshire'daki Hockerton Yerleşim Projesi, Foster & Partners ekibinin World Trade Center'ı bu dönemde yüksek teknolojik form ve malzemeleri, çevresel açıdan akıllı yöntemlerle kullanmaya başlayan Richard Rogers, Norman Foster, Nicholas Grimshaw, Thomas Herzog, Itsuko Hasegawa gibi mimarların çalışmaları örnek verilebilir.

Konunun Türkiye'de 1990'larda öne çıkmasını ve popülerleşmesini sağlayan çabaların başında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) gelmektedir. 1996 yılında İstanbul'da gerçekleşen Habitat II-Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Yerleşimleri Konferansı sonrası, ülkemizde ekolojik mimariye ilgi ve somut girişimler biraz olsun artış göstermiştir. Bu artışta konferansın temalarından olan "yaşanılabilir çevre" ve "sürdürülebilir yerleşim" kavramlarının etkisi büyüktür. Konferansta yapıların insana dost ve çevreye uyumlu, estetik, fonksiyonel, emniyetli,

ekoloji ve yapı biyolojisi yönünden ihtiyaçları saklaması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca sürdürülebilirlik alanında yapılan çalışmalarla ilgili olarak; Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Konut Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda konuya yer verilmiştir. Raporda çevre kalitesinin, yalnızca yerel ölçekteki göstergelere müdahaleler ile sağlanamadığı, kentsel göstergeler arasında sağlıklı bir toplum için önemli gereksinimlerden olan sağlıklı su, temiz hava gibi konuların, yerel etkiler kadar küresel etkilere de açık olması gereği vurgulanmış ve sürdürülebilirlik anlayışı benimsenmiştir(DPT, 2001).

İklimsel özelliklerin tasarımda kullanılması antik dönemlerden beri yapıyla uğraşanların akılcı yaklaşımlarının bir parçası olmuştur. Bugünün dünyasında sanayileşme, nüfus artışı ve her gün büyüyen tüketim olgusu nedeniyle hava, su ve çevre kirliliği, iklim değişikliği, doğal kaynakların azalması, gıda, temiz su ve enerjinin tükenmesi gibi durumlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Bu gerçeklerle karşılaşarak kabul etmek, toplumları üretim ve tüketim kalıplarını gözden geçirmeye yönlendirmesi açısından olumlu bir gelişmedir. Bunun bir sonucu olarak da çevreci yaklaşımlar son yıllarda yönetimden kamuya değin toplumun tüm kesimlerinin ilgilendiği bir alan haline gelmiştir. 2000 sonrasında artık sorunların ciddileşmesiyle birlikte sürdürülebilir mimari başlığı altında çalışmalar çok daha bütüncül, üst ölçekli bir içerik kazanmıştır.

Türkiye'de sürdürülebilirlik kaygısı toplumda ve yapı sektöründe yeterince önemli bir konuma ulaşamamıştır. Çoklu ekolojilere sahip olan Türkiye'de aslında geleneksel yapılar doğaya ve çevreye duyarlılık, iklimsel verilere uyum, doğal ve düşük enerjili malzeme kullanımı, sağlıklı ve konforlu yaşam çevreleri oluşturma gibi özelliklerle sürdürülebilir binalar sınıflandırmasına girmektedir. Yeni yapılaşmada sürdürülebilirlik uygulamaları ise yeni yeni başlamıştır. Çevre konularına olan ilgi ve çaba artmakta, ekonomik büyüme ile çevresel kalkınma dengelenmeye çalışılmaktadır. Ancak özellikle 2000 sonrasında oldukça hızlı bir biçimde artan ve diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, kontrolsüz ve hızlı bir gelişmeyle ve metropolleşmeyle birlikte sürdürülebilir ihtiyaçları karşılayamayan, sağlıksız kentsel yığılmalar oluşmaktadır. Hızlı şehirleşmenin yarattığı doğal

kaynaklar üzerindeki baskılar, çevresel sorunlara neden olmaktadır(Çevre Bakanlığı, 2002).

Türkiye’de küçük ölçekli konut yapılarında, pasif ve aktif güneş ısıtma sistemlerinin kullanıldığı, biyoklimatik yapı özelliğine sahip örnekler gün geçtikçe çoğalmaktadır. Bu noktada adı geçen kavramlar açıklanacak olursak; aktif ve pasif sistemler güneş enerjisinin mimarlıkta kullanım şekilleridir. Bina tasarımı aşamasında planlama yaklaşımları ve kullanılan malzemeler ile güneş enerjisini mekanın ısıtılması için kullanmak “pasif sistemler” olarak adlandırılırken, tasarıma eklenen yeni teknolojik ürünler aktif sistemlere doğru bir geçiştir. Tüm bu sistemler “güneş mimarlığı” adı altında toplanmıştır. Pasif sistemler çevre ve iklim verilerine dayanarak oluşturulan mekan biçimleri ve yapı bileşenleri sayesinde güneş enerjisinden maksimum verim elde etmek demektir. Aktif güneş sistemlerinin kullanımı ise güneş kolektörleri ve fotovoltaik piller olmak üzere iki şeklidir. Güneş kolektörleri güneş enerjisinden yararlanarak yapılarda ısıtma ve su ısıtma amaçlı kullanılmaktadır. Fotovoltaik piller ise üzerine düşen güneş ışığını doğrudan elektrik enerjisine çeviren teknolojilerdir(Bekar, 2007). Biyoklimatik bina çevresindeki doğal kuvvetlerle birlikte işlerlik kazanan, iklim faktörleri doğrultusunda enerji verimliliği sağlayan, doğal kaynakların da sürdürülebilir olarak tasarımı ve kullanımını kapsayan, bunların sonucu olarak bulunduğu yerin iklimine cevap veren ve yöresel enerji kaynaklarından yararlanan bina modelidir. (Özmehmet, 2005)

Türkiye’deki ekoloji ve doğaya dönüş konularına olan ilginin artması ve dışarıdan ithal edilen ve yerel ekolojik özellikli ince yapı malzemesi çeşitliliği, sağlıklı çevreler oluşturma konusuna ilginin artmasına neden olmaktadır. Ancak konu, münferit çözümlerle değil, bütüncül yaklaşımlarla değerlendirilmek durumundadır. Çevresel yönetim sistemlerinin yeterince etkin ve verimli olmaması sonucu, sürdürülebilir mimarlığın ana unsurlarından biri olan binalarda atık yönetimi, sağlıklı iç mekan hava kalitesi, enerjinin verimli tüketimi konuları, mimari yapılarda çoğunlukla göz ardı edilmektedir(Özmehmet, 2005).

Binalarda ısıtma amaçlı enerji tasarrufuna yönelik, sürdürülebilirlik anlayışı içerisinde, bina kalitesini yükseltecek çalışmalar yapılmaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile GAP İdaresi'nin ortaklaşa gerçekleştirdiği Adıyaman İçin Eko-kent Yaklaşımı ve Yerel Gündem 21, Batman'da Sürdürülebilir Kentsel Yaşam ve Toplumsal Kalkınma gibi çalışmalar da sürdürülebilir kalkınma programı içerisinde yer alan projelerdendir. TÜBİTAK tarafından yürütülen Vizyon 2023 projesi kapsamında oluşturulan İnşaat ve Çevre Teknolojileri Araştırma Grubu, yenilenebilir enerji sistemleri ve sürdürülebilir yapı sistemleri üzerine araştırma ve geliştirme çalışmaları yapmaktadır(Özmehmet, 2005). Özellikle 2000 sonrasında Türkiye'deki üniversitelerde de birçok çalışma ve araştırma yapılmaktadır. Güneş evleri uygulamaları, organik güneş pilleri, yenilenebilir enerji kaynakları, enerji yönetim kurslarının yanında, sürdürülebilir mimarlık fikir üretme toplantıları düzenlenmektedir.

Diğer taraftan günümüz Türkiye'sinde ekonomik olarak yapılan çalışmalar sırasında doğa ve çevre üzerinde yeteri kadar durulmamakta, bu konular sürdürülebilir bina tasarımında henüz hala etkin rol oynayamamaktadır. Buna yol açan nedenler arasında; gerekli desteğin sağlanmaması, yeni teknolojilerin dışa bağımlı olması, yeterli verinin olmayışı, yasalardaki çelişkiler, çevre yönetim araçlarının tümünün etkin kullanılması için yeterli altyapı olmayışı, kontrolsüz nüfus artışı ve göç sonucunda plansız kentleşme gibi olgular sayılabilir(TÜBİTAK, 2003; Çevre Bakanlığı, 2002).

Türkiye'de konuyla ilgili örneklerin görülebileceği en yaygın yapı grubu, özel konutlardır. Çağdaş yapı tekniklerini reddederek doğa ile uyumu gelenekseli yorumlayarak yakalayan ekolojik evlerden, enerji tasarrufu sağlarken tüketim olanaklarını son haddinde kullanan teknoloji zengini akıllı konutlara kadar farklı mimari yaklaşımlar sözü edilen ekoloji ile konut olgusu içinde kalır. Konut ağırlık kazansa da bazı kamusal yapılarda da '90'larda ekolojik uygulamalar vardır. Bu örnekler kısaca incelenecek olursa;

- ***Ekoköyler :***

Kent yaşantısının yarattığı sıkışıklık, gürültü, yapaylık gibi nedenlerden doğan memnuniyetsizlik hali ve bu ortamdan uzaklaşma isteği, büyük kentlerde yaşayan bazı kişilerin doğaya daha yakın, sağlıklı, huzurlu ve mütevazi bir yaşam tarzı arayışı içine girmesine neden olmuştur. Böylece Türkiye’de ekolojik yaşam ihtiyacı doğrultusunda, alternatif bir yerleşim ve yaşam modeli yaratma çabasıyla ekoköyler ortaya çıkmıştır. Bu oluşumdaki ana hedef, hem bireysel gelişim hem de ortak yaşama değer veren planlı bir toplumun yaşayacağı küçük ölçekli yerleşim birimi yaratmaktır.

Türkiye’de ilk ekoköy kurma girişimleri 1990’lı yılların ortalarında ortaya çıkmıştır. Yurtdışındaki kimi ekoköylerin tersine Türkiye’deki girişimler mevcut bir yerleşimi alıp dönüştürmek yerine, yeni bir yapıyı çevre oluşturmayı hedeflemektedir. Ülkemizde halen Küresel Ekoköy Ağı, GEN-Türkiye üyesi 5 ekoköy bulunmaktadır. Bunlar; Ankara’daki Güneş-Köyü, İzmir’deki Eko Foça, Antalya’daki Hermes Projesi, İmece Evi, Çanakkale’deki Çanakkale ve Dedetepe Çiftliği’dir.

Durmuş “Türkiye’de Sürdürülebilir Mimari” adlı makalesinde konuyla ilgili çeşitli saptamalarda bulunmuştur. Durmuş’a göre; ülkemizde planlama aşamasından öteye gidebilmiş ancak birkaç ekoköy girişimi bulunmaktadır. Bunun nedenlerden biri mevcut hayat tarzını geride bırakmaya istekli çok az insanın bulunmasıdır. Diğer nedenlerden biri ise ekonomik durumdur. Ekoköy girişimi başlangıç aşamasında belli bir ekonomik altyapıya sahip olmayı gerektirmektedir, ancak bu faktör yaş sınırını yukarı çekerken gönüllü sayısını azaltmaktadır. Sonuç olarak, ekoköy kurma sürecinin herhangi bir yapılaşma sürecinden çok daha yavaş ilerlediği söylenebilir. (Arsan, 2008)

- ***Özel Konutlar ve Konut Grupları :***

İstanbul’da yeni gelişmekte olan konut siteleri, ülkemiz sürdürülebilir mimari örnekleri olarak gösterilebilir. Ancak tüketimin ve ticari kaygıların en ön plana geçtiği bir dönemde tasarlanan Tepekent Deneysel Ekolojik Köy Tasarımı gibi konut grubu projelerinde, sürdürülebilir tasarımın kimi unsurları yapının ticari değerini

artırmada araç olarak kullanılmışlardır. İstanbul'un kargaşasına alternatif, yaşanabilir, sağlıklı, güvenli ve ekolojik bir yaşam çevresi yaratmak projelerin ana fikridir.

Kentin dış çeperinde gelişen diğer benzer bir eğilim de kullanıcıyı kent kargaşasından koparıp, doğa içinde konforlu bir ortam sunmayı hedefleyen akıllı konut siteleridir. Konutta yüksek teknolojikli otomasyon sistemlerinin kullanımı, bir yanda yeni bir hayat tarzı, yüksek yaşam standardı, güvenlik ve konfor sağlarken diğer taraftan karmaşık bir altyapı ve işgücü gerektirmektedir. Konuyla ilgili olarak Mimar Çelik Erengeçgin'in İkiz Eko-Ev Tasarımı, Mimar Demet İrkl Eryıldız ve Semih Eryıldız'ın uluslararası bir yarışma kapsamında tasarladıkları Kanarya Adaları'nda eko-ev önerisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde yürütülen bir araştırma projesi kapsamında Ankara'nın İklim Şartlarına Uyumlu Enerji Bilinçli Konut Tasarımı ve Şehir Plancısı Çetin Göksu tarafından Kayseri Güneş Enerjili Toplu Konut Projesi örnek olarak verilebilir.

- ***Deprem Bölgeleri için Yapılar :***

Dünyadaki sürdürülebilir mimari uygulamalarında sıkça kullanılan bir metod olan “kendi evini kendin yap” modeli, deprem bölgelerinde inşa edilecek düşük maliyetli kalıcı konutlar için denenmiş ve başarılı olmuştur. Bu bağlamda Türkiye’de Gölçük depremi sonrasında göze çarpan iki projeden söz edilebilir: İmece Evleri ve Beriköy Paylaşan Toplum Projesi. Projelerle önerilen konut edinme süreci, başka bir deyişle kullanıcının inşa sürecine katılımı, yapıları ekonomik, sosyal ve çevre sağlığı açılarından sürdürülebilir kılan ana niteliktir(Arsan, 2008).

- ***Turistik Amaçlı Yapılar :***

Sürekli tüketimin teşvik edildiği bir sektör olan turizmde kültür ve doğa turizmi olan ekoturizm yaklaşımı, özellikle küçük geleneksel yerleşimlerde yapı ve doğal çevrenin korunup, ekolojik, sosyal ve kültürel değerlerin sürdürülebilirliği için fırsatlar sunabilmeyi hedeflemektedir. Ülkeye gelen turist yörenin kendine özgü özelliklerinin farkında olarak korumaya destek verecek, dolayısıyla mimari çevre de farklılaşacaktır.

Ülkemizdeki ekoturizm amaçlı yapılara verilecek örnekler arasında çoğunluğu, çevreye duyarlılığın bir göstergesi olarak, yörenin geleneksel yapım teknolojileri ile gerçekleştirilen pansiyonlar oluşturur. Kırsal çevrenin doğal ve kültürel dokusunu bozmadan tarım ve turizm yapılabileceğini kanıtlamak ve bir model oluşturmak fikriyle yola çıkan Mimar Ahmet Kizen'in Fethiye, Yanıklar köyündeki Pastoral Vadi Projesi, konukların varolan çiftlik hayatına dahil olarak ekolojik yaşam deneyimi yaşamaları amaçlayarak, ekolojik mimari yaklaşımıyla öne çıkmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yapılan projelerde genel olarak yerel yapı malzemeleri ile yapım teknolojilerinin kullanımı vurgulanmakta, konuklar, taş, kerpiç ve ahşaptan yapılmış pansiyonlarda kalıp, ekolojik tarım aktivitelerine ve günlük işlere katkıda bulunmaktadır.

- ***Kamusal Yapılar :***

Ülkemizde az sayıda düşük enerjili, çevre dostu, kendi kendine yetebilen, çevreye duyarlı kamusal yapı bulunmaktadır. Bu anlamda 1991'de İzmir'in yoğun kentsel dokuya sahip semti Hatay'da inşa edilmiş Murat Reis Camii Kültür Merkezi pasif yöntemlerle ısıtılıp soğutulan, düşük enerjili yapılara öncü olarak gösterilebilir. Pasif sistemler; yapının tasarım aşamasında planlama yaklaşımları ve kullanılan malzemeler ile güneş enerjisini mekanların ısıtılması için kullanılan sistemlerdir. Bu sistemler çevre ve iklim verilerine dayanarak oluşturulan mekan biçimleri ve yapı bileşenleri sayesinde güneş enerjisinden maksimum verimi elde etmeyi hedefler (Bekar, 2007). Binanın pasif ısıtılması için güneş enerjisini toplayan ve mekana yayılmasını sağlayan trombe duvarlarıyla, seralardan yararlanılmaktadır. Pasif soğutma ise, yazları esen imbat rüzgarını bina içine alan çatıdaki rüzgar kapanları ve havalandırma bacaları ile sağlanmaktadır.

Bunların yanı sıra sürdürülebilir mimari yapılara ve çalışmalara somut örnek olarak; Proje Yüksek Mimar Ceren ve ekibinin ortak çalışması sonucunda üretilen Burdur Şehirlerarası Otobüs Terminal Kompleksi, konuyu kent dokusu ölçeğinde ele alan Mimar Esra Peker ve Mimar Cenk Bilge tarafından 2004 yılında İ.T.Ü. bünyesinde hazırlanan Yalova Cumhuriyet Meydanı ve Kıyı Alanı Düzenlemesi, , Serhat Akbay'ın Urla'daki Bağ Evi(2000), Almanya'daki Rolf Disch'in Artı Enerji

Evleri(2004), Boran Ekinci'nin Balıkesir'de tasarladığı minimalist ve çevreye minimum etki edecek şekilde ekolojik bir ev olarak tasarlanmış Rıza Tansu evi ve aynı özelliklerde Bursa İznik'te gerçekleştirdiği Rıza Tansu İznik evi verilebilir.

2.2.4 Küreselleşme Kavramı ve Türk Mimarlığı'ndaki Etkileri

Küreselleşmenin birincil tanımı finans kapitalin dünya egemenliği ve bu egemenliğin harekete geçirdiği bütün mekanizmaları kapsayan ekonomik bağlamda bir ögütlenmedir. Bundan esinlenerek kurulmağa çalışılan ve güçlü ekonomilerin iştahını kabartan olgu ise tek bir dünya hayalidir. Küreselleşme kavramının tanımı farklı bakış açılarında farklı biçimlerde dir. Robertson'a göre küreselleşme(King, 1997); temelde var olan sınırların genişlemesi, hareket kabiliyetinin ve alanının artması anlamındadır. Farklı yaşam biçimlerinin karşılaşmalarını ve farklı uygarlıkların etkileşimini içerdiğinden heterojen bir yapı içermekte olup; modernliğin homojenleştirici yönünden ayrılmaktadır. Giddens'e göre küreselleşme; uzak yerleşimleri birbirlerine, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da tam tersinin söz konusu olduğu yollarla bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlanabilir(Coşut, 2005).

2.2.4.1 Küreselleşmenin Dünyada Gelişimi ve Mimarlığa Etkileri

Dünya bugün her boyutta bir ilişkiler yumağı haline gelmiştir. Küreselleşme, bu yeni durumu tanımlamakta en çok kullanılan kavramdır. Birincil olarak kapitalle ilişkilendirilen bu kavram giderek başka anlamlar kazanmış, ekonomi boyutunun ötesinde toplumlar arası sınırların kaldırılabilmesi, ortak değerler etrafında toplanılabilmesi ve bilgi ağı paylaşımı ile doğrudan ilişkilerin kurulabilmesi durumunu tanımlamayan bir içerik kazanmıştır ve bu nedenle evrenselleşme kavramıyla birlikte anlam kazanmaktadır.

Waters'a göre küreselleşme ve kültürel bir organizasyon olup semboller düzeyinde gerçekleşmektedir. Küreselleşmenin etkili olduğu üç alan vardır; ekonomik, siyasal ve kültürel. Ekonomik alan üretim, dağılım ve tüketimini

içermektedir. Siyasal alan ise kurumlar ve örgütlerin ilişkilerini tanımlamaktadır. Kültürel alan olaylar, inançlar, anlamlar ve değerleri temsil etmektedir. Küreselleşme sürecinde bakılması gereken, bu üç alanın mekanla kurdukları ilişkidir. Robins ve Harvey ise küreselleşmenin zaman ve mekan sıkışması teorisini temel alarak küreselleşmenin, sermayenin etkisiyle medya ve iletişim teknolojilerinin kontrolü altında geliştiğini vurgulamaktadırlar(Coşut, 2005).

Küreselleşme ile birlikte özellikle 2000 sonrasında yaşamın farklı alanlarında birbirleriyle bağlantılı değişimler yaşandığı görülür. Örneğin ekonomik yapıların değişimi, sermayenin tüm dünya üzerinde hızlı sirkülasyonu ve ulus-devlet sınırlarının zorlaması, yerel yapıları ve kültürleri etkilemektedir. İletişim araçlarının gelişimi kamusal alanın değişimine yol açmakta, bir ülkede yaşanan ekonomik bunalım dünya üzerinde pek çok ülkeyi etkilemektedir.

Küreselleşme ile birlikte ortaya yeni bir insan modeli de çıkmaktadır. Bu kavram içerisinde kişi; network toplumunun üyesi, teknolojik donanımlı, standart imgelemleri olan biridir. Ulus-devlet yerini küresel pazara bırakırken, yurttaşında yerini müşteriye bırakmaktadır ve bu noktada birey var olabilmek için satın alma, iletişim kurma gücüne sahip olmalıdır. Tüketim olgusunu da beraberinde getiren bu durumun insan psikolojisi üzerindeki etkileri tartışılabilir. Bireyler artık kişisel temaslara gerek duymadan internet aracılığıyla her türlü ihtiyaçlarını giderebilmektedirler. Tüketimin yaygınlaştırılıp tüketim toplumlarının oluşturulmasında önemli araçlar kullanılmakta; reklamlarla tüketim çekici hale getirilmekte ve medya ile de topluma ortak beğeni ve istekler empoze edilmektedir. Dolayısıyla nesnelere kendileri değil, sahip oldukları imaj, yaşam tarzı satın alınmaktadır(Coşut, 2005).

Küreselleşme; küresel çapta bir kültürel sistemi incelemektedir. Küresel kültürü ortaya çıkaran etmenler arasına; küresel tüketimin ortaya çıkması, dünya çapındaki spor dallarının gelişmesi, küresel bir askeri sistemin ortaya çıkması, dünyayı tek bir yer olarak gören yeni bilincin gelişmesi gibi nedenler sayılabilir. Küreselleşme bugün sağladığı hızlı iletişim ve ulaşım teknolojileri, dünya vatandaşlığı kurgusuyla

tüm dünyayı etkisi altında tutmaktadır. Mimari alanda ise dönemin yapıları incelendiğinde sermayenin cisimleşmesi açıkça görülmektedir.

Küreselleşme, uluslararasılaşma ve bilgi akış hızının artması, tüm dünyada olduğu gibi, kentin ve kent sakinlerinin değişiminde önemli rol oynamaktadır. Bu değişimin çok boyutlu sonuçları, mimari ve kentsel biçimlenişlerde olduğu kadar, sosyal ve kültürel normlar, davranışsal ilişkiler ve yeni faaliyet biçimlenişleri üzerinde de kendini belli etmektedir....“Tüketim” kavramının gündelik yaşam içindeki öneminin artması ve mimarlık ürünlerinin de bu çerçevede biçimlenmesi, gelişen teknolojiler ve reklam endüstrisinin de etkisiyle “kaliteli yaşam” ya da “yaşam kalitesi” kavramlarının, tasarlanmış yaşam tarzları şeklinde birer tüketim nesnesi olarak karşımıza çıkmasına neden olmaktadır (Mimarlık 337, 2007).

Küreselleşme ile meydana gelen toplumsal, ekonomik ve teknolojik değişimler kültürel değişimlerin mekansal yansımalarının görüldüğü en önemli yerler kentlerdir. Kentler artık sermaye merkezleri olmuş, yepyeni merkezler oluşmuştur. Bugün küreselleşmeden çok daha gerçek bir süreç olarak dünya çapında bir metropolleşme olgusundan bahsetmek olanaklıdır. Sassen, bu durumu şöyle ifade etmektedir: *“Kentlerin işlevlendirilmesindeki değişiklikler uluslararası ekonomik etkinlikler üzerinde ve kent formunda büyük etkiler yapmıştır. Uzmanlaşmış hizmet endüstrileri kentin sosyal ve ekonomik düzenini yeniden yapılandırırken, kentler çok geniş kaynaklar üzerine kontrollerini yoğunlaştırmışlardır. Böylece yeni bir kent tipi belirlemiştir ki bu küresel kenttir.”*(Sassen, 1994) İstanbul da dünyadaki önemli küresel kentlerden biri olarak sayılabilir. Bu kentlerde bilgi aktarımı ve üretimi en üst düzeydedir. Çok merkezli şehir yapıları vardır(Yaşar, 2005).

Kentlerde farklı kültürlerin imgeleri, temsili görünümleri, teatral gösteriler yine bu kar amaçlı oluşturulan coğrafyalar da gerçekleştirilmektedir. Bununla beraber tarih de bu amaç için kullanılan bir araç olarak sunulmaktadır. Tarihselci olan ve gerçek olanın yerine talep edilen benzeşimler; gerçeklerin ötesinde yaratıcı bir sarhoşluk, gerçek dışı bir fantazyaya dünyası ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda artık

mekan ve zaman da küresel ölçekte ticaretin konusu olmuşlardır. Bunların sonucu olarak dünya pazarlarına hakim bir eğlence endüstrisini yaratılır. Kısa sürelerde kullanılan yapay cennetler kültürel ve geleneksel olanı da tüketim nesnesi haline getirir(Yaşar, 2005).

'90 sonrasında küreselleşen dünyada mimarlık projeleri ve mimarlar dikkat çekmek için yarışır duruma gelmişlerdir. Bunun sonucunda anıttan çok "ikonik yapı" denilebilecek projeler daha büyük sayılarda ve garip formlarda üretilmektedir. Günümüzde herşey bir ikon haline dönüşebilir. Norman Foster'ın Londra'daki Swiss Re ofis binası, Peter Eisenmann'ın ve Santiago Calatrava'nın kongre merkezleri, Future Systems'ın İskenderiye Kütüphanesi ve Frank Gehry'nin Bilbao Guggenheim gibi yapıları ikonik yapılara örnek olarak gösterilebilir. Küreselleşen dünyada turistleri kendine çeken ve odak merkezi haline gelen kentler, mekanlar yaratmakta güncel mimarlığın seçtiği tek yaklaşım belirsiz ikonik binalar tasarlamak değildir. Gösterge anlamında, temsil ettiği şeyi çok net bir biçimde anlatan projeler de vardır. Dubai'de Palmiye ve Dünya haritası şeklinde adalar, "WOW etkisini" tarihsel yapı kopyaları üzerinden üreten tatil köyleri bunlara örnek olarak gösterilebilir(Erkal, 2006).

Küreselleşmenin mimarlık piyasasında oluşturduğu yeniliklerden biri de star mimar kavramıdır. Uluslararası boyutta ortaya çıkan mimarlık ofisleridir. Herhangi bir yapıda sadece star mimarın adının geçmesi için adının kullanım hakkı adeta "kiralınır". Küreselleşmenin mimarlık üzerindeki etkileri için ortaya konan en büyük eleştiri mekanın dolayısıyla mimarlığın ticarileşmesidir. Bunun sonucu olarak ortaya çıkan mimarlık hizmetler; programın saptanmasından, maliyetinin oluşturulması ve projenin detaylandırılmasına kadar tüm aşamaların bir paket halinde sunulmasını içermektedir. Oldukça kapsamlı bir biçimde sunulan, bu hizmet biçimi, müşteriler için büyük kolaylık sağlamakta ve ofislerin aynı zamanda marka haline gelmelerini sağlamaktadır. Yerel mimarların bu kapsamlılıkla hizmet sunamamaları ve bu şekilde çalışan mimari büroların tasarım kalitesinden uzak hizmet biçimleri bu konudaki en çok eleştirilen taraflar olmuştur.

Star mimarlar medyatiktirler, yaptıkları her şey reklam niteliğindedir. Bu süreçte hizmet sunun büyük ofisler de küresel mimarlığın anlaşılması açısından önemlidir. Bu ofislerin önemli boyutta sermayeleri, çeşitli kentlerde ve ülkelerde birçok şubeleri vardır. Örneğin, Foster bürosu küresel etkinlik gösteren bir firmadır. Norman Foster İngiliz uyrukludur ancak Foster bürosunun dünyanın birçok yerinde şubesi vardır. Kenzo Tange, Santiago Calatrava, Zaha Hadid ve Frank Gehry de bu mimarlardır.

Farklı bir açıdan, küreselleşen ve sürekli kendini yenileyen, karmaşık ilişkilerin ortaya çıktığı dünyada mimarlık '80'li yıllarda başlayan ancak '90 sonrasında artan yalın bir tutum benimsenmiştir. *“Bu yalınlık eğiliminin en önemli nedeni olarak, 1980’lerde insanların gereksiz fazlalıklar içinde yoğun, sıkışık ve kalabalık mekanlarda yaşamaya başlaması gösterilmektedir.”*(Nergiz, 2005). Beyazın kullanımının yoğun olduğu, yalınlık ve sadeliğin vurgulandığı, minimum obje ve geniş mekan özelliklerinin vurgulandığı tasarımlar gerçekleştirilmiştir(Cerver, 1997). Mies, Philip Johnson gibi mimarların sade yaklaşımları bu dönemde Tadao Ando, John Pawson, Claudio Silvestrin, Luis Barragan, Michael Gabellini gibi mimarlarca tarafından farklı biçimlerde yorumlanarak uygulanmıştır. Bu tutum, Avrupa ve Amerika’da ortaya çıksa da Doğu felsefesi ile örtüşen özellikler göstermektedir. Doğu’nun dinginlik, saf, yalın, huzur verici ve ekonomik tasarım anlayışı Ando’nun tasarımlarında güçlü bir biçimde kendini göstermiştir. Ando’nun Vitra seminer evi (1993), Japonya’daki Işık kilisesi (1989), Paris’teki Meditasyon Mekanı(1994) verilebilir.

2.2.4.2 Türkiye’de Küreselleşme ve Mimarlığa İlişkin Genel Görünüm

Yüzyıllardır var olan kapitalist tüketim kültürü ve düzeni sanayileşme ile artan Türkiye’deki 50 sonrasında artış göstermiş, '80 sonrasında patlama yapmış, 2000’ler sonrasında ise uluslararası şirketlerin yaptıkları yatırımlar ve ağ oluşturmalarıyla küresel aşamaya geçmiştir. İlk olarak ekonomik alanda kendisini gösteren küreselleşme olgusu daha sonraları kültürel, siyasi ve toplumsal alanlarda da varlığını hissettirmeye başlamıştır. Dünya son yirmi yıldır net bir biçimde gözlenebilen değişim süreci içerisinde. “Küreselleşme” olarak adlandırılan bu

değişim ideolojik bir süreç olup bakış açılarına göre farklı tanımlamalar yapılmıştır. Günümüzde küreselleşmenin etkileri en genelden en özele kadar tüm yaşam çevrelerini etkisi altına almaktadır. Bu değişim beraberinde yeni insan profillerinin ortaya çıkmasına ve bunun sonucu olarak dolayısıyla yeni mekan tiplerinin doğmasına sebep olmuştur.

Küreselleşme, kapitalizmin son yirmi yıllık politik ekonomik dönüşümün bir doğurgusudur. Küreselleşme kapitalizmi besler, kapitalizm de küreselleşmenin hızını artırır. Sonuçta ortaya çıkan serbest piyasa ekonomisinin dünya üzerindeki hakimiyetidir. Bu hakimiyet üretimden kopmuş sermayenin spekülasyon hareketleri ve rant ekonomisi olarak anlaşılmalıdır. 1980'lerde başlayan bu durum 1990 sonrası küresel ölçekte finans oligarşisine dönüşmüştür(Yaşar, 2005).

Türk mimarlığı tek tek bakıldığında bir çok başarılı yapıya sahip olmasına karşın diğer taraftan beraberinde düzensiz bir biçimde kentleşme sorunlarını da beraberinde getirmiş; ortaya çıkan konut ihtiyacına yönelik yoğun yapılaşma yeni fakat düzensiz ve rant odaklı da olabilen bir mimariyi yaratmıştır. Türkiye'de dünyadaki bu değişimden etkilenmiş, çok uluslu şirketleri ve medyatik dünya mimarları ülkede aktif bir biçimde üretim yapar duruma gelmişlerdir. Uluslararası sermaye Türkiye'de projeler gerçekleştirmeye, ürünlerini sergilemeye başlamıştır. Star mimarların ülkeye gelişi ve üretim yapımları küreselleşmenin getirdiği bir birikim transferi olarak nitelendirilebilse de zaman zaman yeni bir yabancı mimarlar sorununu gündeme getirmiş, bu durum tartışmalara yol açabilmiştir.

Küresel sermaye kendine kar mantığı ile oluşturulan coğrafyalar belirler. Bu durumun Türkiye'deki karşılığı mekansal değişim ve dönüşümlerde izlenebilir. Konut alanları ayrımı yerine günümüzde konutlar farklı işlevlerin üst üste yığıldığı tek bir yapı içinde yer almaktadır. Bir yapıda konut-büro-işyeri-sağlık merkezi üst üste gelebilmekte, sermaye daha da büyüdükçe bunlara yeni işlevler oyun-eğlence merkezi eklenebilmektedir.

Küreselleşme sürecinde dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de finans merkezleri, alışveriş merkezleri, havaalanı, stadyum gibi büyük ölçekli teknoloji ağırlıklı yapıların ön plana çıktığı görülür. Gelişen teknoloji ile yapım yöntemleri, kullanılan malzemelerin ve yapıların programları bağlamında endüstrileşmeye başlaması yeni üretim sistemlerini gündeme getirmiştir. Çeliğin, camın, betonun ve çeşitli metallerin yapılarda yoğun olarak kullanılması ve binaların yapım ölçeklerinin büyümesiyle prefabrikasyon ve modern şantiye yönetimi ortaya çıkmıştır. Küreselleşme olgusu ile birlikte malzemelerin ve yapım teknolojilerinin standartlaşmaya başlaması, yapılar ve mimari tavırların da birbirlerine benzemesine yol açmıştır. Örneğin Gökdelen, havaalanı, alışveriş merkezi gibi yapılar gerek plan şemaları gerekse de kullanılan malzemelerin işlevleri açısından birbirlerine benzemektedirler. Kentlerin tüketim mekanları haline dönmesi sonucunda ortaya çıkan alışveriş merkezleri açılış-kapanış saatlerinden, çalışanların kıyafetlerine kadar küresel kararlarla programlanan ve birbirinin aynı birimlerdir(Yaşar, 2005).

Türkiye’de küreselleşmenin etkisi ile yeni ikamet biçimleri ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin etkilerinin en yoğun hissedildiği metropol kent olan İstanbul’da yeni ikamet yapıları üç biçimde kendini gösterir. Bunlardan birincisi kentlerin eski ama merkeze yakın kesimlerine -Cihangir, Balat, Galata çevresi ve Kuzguncuk gibi- yeniden prestij kazandırmak; ikincisi kentlerin manzaralı çeperlerinde büyük inşaat firmalarının eski gecekondularını kapatarak inşa ettikleri yüksek katlı, gösterişli siteler; üçüncüsü ise şehir merkezlerinin dışında, üst gelir gruplarına hitap eden, bahçeleri içerisinde büyük konutların yer aldığı, çevresinden soyutlanan, girişleri denetimli, bir bölümünün ’90’larda metropolleşme ile birlikte ortaya çıktığı konut gruplarıdır. Bunlardan üzerinde en çok tartışılan üçüncü şıkta verilen kapalı konut adaları olmuştur. Çok sayıda reklamı yapılan bu yapılar ile kişilere kendilerini özel hissettiren, çok farklı bir yaşam tarzının sunulduğu, bambaşka bir yaşam vaat edilmektedir. Alkent 2000, Kemer Country, Beykoz Konakları bu tarz düşünce ile gerçekleştirilmiş üretime örnek olarak verilebilir. Batılı yaşam tarzının yeni mekansal yansımaları olan bu ürünler küresel ağ sayesinde Türkiye’ye gelerek yaygınlık kazanmışlardır(Yaşar C, 2005).

Diğer taraftan küreselleşmenin etkisinde gittikçe farklılaşan yaşam koşulları ile birlikte ortaya çıkan karmaşa, kalabalık ve hızlı oluşumlar karşısında oluşan, sakin ve yalın özellikleriyle tüm dünyada kendini gösteren mimarlıktaki yalın, pürist tutum '90 sonrasında Türk Mimarlığı'nı da etkilemeye başlamıştır. Dönem yapıları incelendiğinde konutlar, sosyal tesisler, oteller, büro binaları, bankalar gibi bir çok yapıda bu yalın tutumun benimsenerek, uygulandığı görülmektedir. Han Tümertekin'in Çanakkale'deki yerel malzemeleri ve yapım tekniklerini kullanıldığı, doğayla iç içe, yalın, mütevazı fakat detaylı olarak tasarlanan B2 Evi(1999) buna örnek olarak verilebilir.

2000'lerden itibaren Türk mimarisinde daha dışavurumcu yaklaşımlar ile daha karmaşık formlar ön plana çıktığı ve pürist/yalın tasarımların sayısının azaldığı söylenebilir. Buna rağmen 2000 sonrasında küreselleşmenin etkisinde daha da hareketli hale gelen yaşam koşulları, kalabalık ve karmaşa karşısında, sakin, yalın ve modernist tavır talep edilmektedir. Günümüz koşullarında özellikle Türkiye'deki büyük kentlerdeki hayatın karmaşıklığı insanı yıpratmakta, kişi özellikle yaşadığı mekanda yani evinde, mümkün olduğu kadar dinlendirici, huzur veren ve konforlu mekanlar aramaktadır. Bu psikoloji içindeki insan, gereksiz her türlü fazlalıktan arınmış, sade/net mekanlara yönelmektedir(Nergiz, 2005). Bu tutumla gerçekleştirilen turizm yapılarına Eren Talu'nun Antalya'daki modernist yapısı Hillside Su Otel(2005) ve Adam & Eve Otel(2007) örnek olarak verilebilir.

2.2.4.3 Türkiye'de Küreselleşmenin Etkisinde Kentsel Dönüşüm Olgusu

1990'li yıllardan itibaren kent planlamanın gündemine giren ve giderek önemli bir yer kazanan kentsel dönüşüm; kentsel sorunların çözümünü sağlayan ve değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamaya çalışan, kapsamlı bir vizyon ve eylem olarak tanımlanmaktadır (Thomas, 2003). Kentsel dönüşüm temelinde eskiyen, yıpranan veya çöküntü haline gelmiş kent parçalarının yeniden ele alınarak değerlendirilmesi ifade edilmektedir. Kentlerin bu yenilenme ihtiyaçları fiziksel olduğu kadar sosyal gereksinimlerden de doğabilmektedir(Keleş, 2006).

Fiziksel, sosyal, çevresel ve ekonomik süreçler, kentlerin dönüşümünde önemli rol oynamaktadırlar. Günümüzde bu süreçler hızlı bir biçimde kentlerin dönüşümü için baskı oluşturur. Küreselleşmenin de etkisiyle hiçbir şehir uluslararası uyum süreçlerini oluşturan dış etkilerden ve iç etkilerden uzak değildir. Dolayısıyla, kentsel dönüşüm, bu etkenlerin ve sonuçların organize edilmesinde önemli bir rol oynayan ve kent parçalarındaki kentsel bozulmaya karşı fırsatların değerlendirilmesiyle ele alınan bir süreç olarak tanımlanabilmektedir (Roberts ve Sykes, 2000).

Kentsel dönüşüm dört temel kriteri sağlamayı hedeflemektedir. Bunlar;

- Kentlerdeki fiziksel çöküşü durdurmak ve tarihi dokunun sürdürülebilirliğini sağlamak,
- Ekonomik yaşamı canlandırmak,
- Kentsel yaşam kalitesini artırmak ve kültüre dayalı dinamikleri harekete geçirmek,
- Kent yaşamına her ölçek ve her gruptan katılımı sağlamaktır.

Kentsel dönüşümün başlıca sebeplerinden biri, ekonominin yeniden yapılanması ve dünyaya eklemlenme biçiminin değişmesidir. Rekabetin ön plana çıktığı bu ortamda bireyler, firmalar, topluluklar ve hatta kentler hayatta kalmaya çalışmaktadır. Dünya ekonomisini elinde tutmaya yönelik hızla etkisini artıran küreselleşme süreci, sonuçları itibarıyla yaşam mekanlarını ve mimariyi, dolayısıyla da kentlerin kimliklerini kaçınılmaz biçimde etkilemektedir (Ulu ve Karakoç, 2004). Küreselleşmenin kent mekanı üzerindeki yansıması, yeni kentsel süreçlere neden olmakta, buna bağlı olarak, kent mekanında kimi alanların ekonomik değerleri yükselirken, kimi alanlar da yavaş yavaş terk edilmeye başlamaktadır. Bu durum, toplumsal sınıfsal tabakalaşmaya ve hareketliliğe yol açmaktadır. Günümüzde kentler küreselleşmenin etkisinde varlıklarını ekonomik, sosyal ve politik güçlerle birlikte sürdürmek zorunda, küresel dönüşüme ayak uydurmak durumunda kalmışlardır. Kentsel dönüşüm ise kentlerin yeniden ele alınmasında, yapılanmasında ve küresel değişimlere ayak uydurmak üzere bir araç olarak kentlerin gündeminde önemli bir yer tutmaktadır.

1980'li yıllardan itibaren Avrupa'da ve Amerika Birleşik Devletleri'nde, özellikle kent merkezlerine yönelen nüfus ve finansı yönlendirmek amaçlı olarak kentsel dönüşüm kavramı geliştirilmiştir. Avrupa'nın ve Amerika'nın kent yenileme deneyimi incelendiğinde 1990'lardan günümüze taşınan kentsel dönüşüm projeleri göze çarpar. Kentsel dönüşüm yaklaşımı, Batı'da kentlerde oluşan fiziksel ve sosyal çöküntü alanlarının ekonomik olarak canlandırılma amacıyla ortaya çıkan iyileştirilme politikalarının sonucudur. Bu dönemde küresel işgücü için önemli olan kent merkezleri gündeme gelmiş ve bu eğilim sonucu kent merkezlerinde bir dönüşüm süreci yaşanmaya başlamıştır.

Dünyada bugün geliştirilen planlama kuramları ve uygulamalar incelendiğinde kentsel dönüşüm projelerinin planlama, koruma ve kentsel tasarım projelerinden keskin sınırlarla ayrılmadıkları görülür. Bu projelerin ortak bir çerçevede değerlendirildiği yeni yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Kentler, bölgeleri içinde bir bütün olarak sosyal, ekonomik ve mekânsal verilerinin birlikte ele alındığı yaklaşımlarla planlanmaktadır. Kentlerin yarışabilirliği ve yaşam kalitelerinin artması için korunarak geliştirilmesi ilkesi, uluslararası ve ulusal politikalarla benimsenmekte ve bu politikalar kentlerde ekonomik, sosyal ve fiziksel sorunların birlikte ele alındığı "kentsel dönüşüm" yaklaşımlarının üzerine kurgulanmaktadır.

Türkiye'de kentsel dönüşüm, kentsel tasarım disiplininin bir başka uygulama alanı olarak, yine belediyelerin gerçekleştirmek için model arayışı içerisinde olduğu bir olgudur. Kentsel dönüşümün Türk Planlama literatüründe tartışılmaya başlaması, 1980'lerin dışa dönük, büyük ölçüde küreselleşen dünyada bir yer edinme çabaları ile şekillenen hükümet politikalarının bir uzantısıdır. Bu anlamda dönüşüm, küresel kentler istemi içerisinde yeniden tanımlanan kentsel alanların fiziksel mekanda yeniden yapılandırılmasının bir gerekliliğidir. Kentsel dönüşüm uygulamaları, Türk planlama sistemi içerisinde kullanılamaz hale gelmiş tarihi doku, çöküntü alanları ve özellikle ıslah planları ile dönüşümü sağlanamamış gecekondularında tek çözüm olarak sunulmaktadır(Dündar, 2005, s.23). 1980 sonrası birçok alanda olduğu gibi kentsel dönüşüm uygulamaları ve yerleşme açısından da bir kırılma noktasıdır. Öncelikle planlama yetkilerinin belediyeye devredilmesi ve belediyelere aktarılan

kaynakların arttırılması sonucunda büyük kentlerde kapsamlı planlama ve imar hareketleri başlatılmıştır. Bu hareketler içinde kentsel yenileme faaliyetleri önemli yer tutmuştur.

Türkiye’de kentsel dönüşüm kavramına yüklenen anlam, modernleşme ve kültürel değişim süreçleri içinde farklı süzgeçlerden geçerek benimsenmiş olsa da; “kentsel dönüşüm” fikrinin çok da eskilere dayanmadığı görülür. Bütünsel olarak kentlerin dönüşmesi gerekliliği ve kaçınılmazlığı özellikle modernist akademik çevrelerde yaygın bir biçimde tartışılmış bir konu olmasına rağmen uygulamada kentsel dönüşümün bir kamu hizmeti ya da bir amaç olarak ortaya çıkması oldukça yenidir. 1990’larda gecekonduların yasallaştırılması ile gecekonduların bölgeleri genişlemiş ve büyümüştür. Çok az sayıda gecekondular alanı bu dönemde kentsel dönüşüm kapsamında tamamının yıkılıp yeniden yapılmıştır.1990’lara kadar gecekonduların bölgelerinin kentle bütünleşmesi sorunu modernist çevrelerde kentsel dönüşümün ana konusu olarak görülmüşse de, devlet eliyle özellikle de yerel yönetimler kanalıyla bu alanların dönüştürülmesi gerekliliği özellikle küreselleşmenin de etkisinde 1990’lardan sonra kabul görmüştür.

Kentsel dönüşüm projeleri, yerel yönetimler için olumlu bir imaj oluştururken, kentliler açısından da yeni yaşam biçimi, yeni altyapı olanakları ve yeni çevresel kazanımlar oluşturmaktadırlar. Bu nedenle yerel yönetimler bir dünya kenti olmak adına uyguladıkları kentsel politikalar içinde kentsel dönüşüm projeleri önemli bir yer almaktadır. ’90’lı yılların sonlarında terk edilen sanayi alanları ve işlevini yitirmiş liman alanları gibi büyük alanların da dönüşümü de gündeme gelmiştir. Bu alanların dönüşüm projelerinin elde edilmesi amacı ile yarışmalar açılmış, ancak bu projeler ve yarışmalar çoğunlukla “kentsel tasarım projesi” adı altında, salt fiziksel mekânın düzenlenmesi ve yeni bir işlevin verilmesi amacını taşıyan yaklaşımlar içermiştir. Kentsel dönüşümün, sosyal, fiziksel ve ekonomik boyutlarını birlikte ele alan bir yaklaşım geliştirilmemiştir.

Açılan kentsel tasarım yarışmalarında amaçların ve hedeflerin genellikle bir kentin imajını oluşturmak, kentsel dönüşümünü sağlamak, kent kimliği oluşturmak, yeniden yapılandırmak gibi aslında özü ekonomik kalkınma politikalarına bağlı düşüncelerin sergilenmiş olduğudur. Bu uygulamalar ülkemizde kentsel tasarım olgusuna, diğer gelişmekte olan ülkelere benzer şekilde ekonomik temelli yaklaşıldığının bir göstergesidir.

2000 sonrasında Türkiye diğer süreçlerden çok hızlı bir birimde yeniden yapılanma sürecine girilmiştir. Birçok kentsel alanda yerel yönetimlerin gündeminde kentsel dönüşüm yer almıştır. Uzun dönemli planlamaların önemi vurgulanmış ve planlanan kentsel alanın ölçeği büyümüştür. Terk edilmiş, kullanıcısı ve işlevi değişmiş kent merkezindeki tarihi bölgelerin değerleri artmış, kentsel dönüşüm için önemli bölgeler haline gelmiştir. İş alanlarının küresel düzlemdeki ihtiyaçları çerçevesinde şekillenmesi üzerine, kentsel alanlar yabancı yatırımcılara açılmış ve pazarlanmaya başlamıştır. Özellikle, kentsel alanda işlevsiz kalmış liman bölgeleri, eski endüstri alanları ve boş araziler yabancı yatırımcılara projelendirmeleri için sunulmuştur(Çakır, 2006).

2.2.4.4 Küreselleşme Özelinde Metropolleşme Olgusu ve İstanbul Örneği

Metropol kavramı tanım olarak; kent kavramı içindeki faaliyetlerin daha da yoğunlaştığı, denetleme kurumlarının, ulaşım ve haberleşmeye bağlı olarak, çok geniş ölçüde örgütlediği mekanlardır. Bir başka tanıma göre ise; banliyöleriyle, uydu yerleşimleriyle büyük bir kentin, ekonomik ve toplumsal etkisi altındaki çevre arazisinin tümüdür. Eski Yunanca'da anakent anlamına gelen terim, büyük bir yerleşme ile ona bağımlı küçük yerleşim birimleri düşünülerek oluşturulmuştur(Özkan, 2006).

Metropol gerçeğini farklı bir biçimde ele alan Simmel'e göre metropol, kalabalıklaşmanın ve yayılmanın getirdiği niceliksel değişimlerden farklı olarak; çeşitli insan tiplerinin yaşadığı, farklı bir tarihsel durumun olduğu ve dünyayı yeni

biçimde algılayıp yorumlayan, çevreyi yeni biçimde üreten insanların olduğu ortamlardır.

Metropol; sınırlarının büyüklüğü içinde yaşayan kişinin algılarını aşan, değişen teknolojilere ve yeni durumlara açık, kendini sürekli yenileyen, düzen ve düzensizlikleriyle heterojen yapıya sahip, sınırları görülebilir olmaktan çıkmış büyük kenttir. Metropoller yoğun ve çeşitli ilişkilerin yaşandığı, yeniliklere açık ama aynı anda kendi kurallarını üreten, sürprizleri barındıran, toplumsal paylaşım yanında yabancılaşma sorunlarını da içeren mekanlardır. Metropolde baskın olan kaostur. Metropol karmaşa içinde çok kültürlü bir yapıya sahiptir. Farklı kültürlerle, değişime, yoğunluğa, iletişime açıktır.

Metropol bir kentte, kent mekanının biçimlenişi, sunduğu hizmetler, ulaşım teknolojileri ve altyapı sistemlerinin karşılıklı etkileşimiyle gerçekleşir. Kentleşmenin ne kadar kaliteli bir biçimde olduğu ise kentteki servislerin kentliye sunduğu imkanların nüfusun artış hızıyla birlikte kendisini yenilemesi ve ihtiyaçları karşılayabilmesi ile ilgilidir. Günümüzdeki metropollerin altyapısı, kenti doğrudan küresel iletişim ağına bağlayan, görünür mesafeleri yok eden ağ bağlantı sistemlerin oluşturduğu iletişim altyapısı ile hızlı, yoğun mal ve insan dolaşımını sağlayan hava alanları ve transit toplu taşıma sistemleriyle ulaşım altyapısıdır. Metropol olmak yeni ve ileri ulaşım-iletişim ve üretim teknolojisi kadar bunların gerektirdiği ileri derecede uzmanlaşma, farklılaşmayı da gerektirir(Yalçın, 2006).

Türkiye'yi özellikle 1990'larda karakterize etmeye başlayan metropol gerçeği ve onun mimarlıkla ilişkisi üzerine odaklanan bir çok ülke vardır. 20. yy.ın başından başlayarak yeni büyük kentin, kentin içindeki insanın ve mimarlığın temel nitelikleri sorgulanmaktadır. Genel tartışma konuları hızla büyüyen metropollerin altyapı, görsel ve tarihsel çevre tahribatı, trafik, kirlenme, konut sıkıntısı, işsizlik gibi teknik sorunlar bağlamındadır.

Türkiye'nin ilk modern metropol kenti olarak beliren Ankara, 1930'lardan başlayıp bir ulus-devletin başkenti olacak bir biçim kazanmıştır. Ancak Simmel'in söylediği gibi, metropol para ekonomisinin egemenlik merkezi ise Türk insanının yaşam biçimini köklü bir biçimde etkileyen ve modernleşme ortamı olarak işlev gören Ankara metropol sayılmayacaktır. Türkiye gerçek metropole 1980'lerin ikinci yarısından sonra İstanbul'un değişimi ile kavuşur. 1990'larda İstanbul gelişen para ve tüketim ekonomisinin gerçek merkezidir. Cumhuriyet'in kurulumu ile yitirdiği geleneksel kozmopolitliğini bu kez modern metropol kozmopolitliği biçiminde yeniden kazanmaktadır(Tanyeli, 2004).

1980 sonrasında gerçek bir çekim merkezi haline gelen İstanbul'da daha önceki dönemlerde de var olan göç, kentsel gelişim, kentsel kalite, ulaşım sorunları, gecekonduların dönüşümü, kente uyumu gibi konuların/sorunların devam ettiği bu dönemde, yeni kentsel hareketler ile yaklaşım biçimlerinin, dünyadaki gündeme paralel olarak ağırlık kazanmaya başladığı görülmektedir(Özkan, 2006). İstanbul'un son yirmi yılına damgasını vuran en çarpıcı gelişmelerden biri, konut piyasasında ortaya çıkan yeni yerleşim biçimleridir. Değişen ölçeklerde inşa edilen, üst-orta ve üst sınıflara hitap eden ve sunulan hizmetler açısından farklılıklar gösterecekler de, temelde kendilerini seçkinlik, dışarı kapalılık, alternatif yaşam tarzı ve özelleştirilmiş altyapı ve hizmetler üzerinden pazarlayan 'korunmalı siteler', İstanbul'da kentsel yaşamın yönünü gösteren somut örneklerdir(Kurtuluş, 2005).

1990'lar Türkiye'si metropolleşme gerçeği, onun gerçeklerine direnen bir ideolojik yapılanma ve mimarlığı sorgulamaktadır. Bu dönemde ülkede olup biten tüm mimari etkinlikler şu veya bu biçimde metropol gerçeği ile ilişkilidir. Artık her tür değişim ülkenin tek metropolü olan İstanbul'dan başlamaktadır. Metropolü geleneksel kentlerden farklı kılan ana özelliklerden biri de halkın kentin yaşamına ne derecede katılacağına kendinin karar veriyor olmasıdır. Burası bir nevi özgürlükler alanıdır ve 1990'ların en belirgin özelliklerinden biri olan metropollerden banliyö sitelerine kaçış olgusu buna örnek olarak gösterilebilir. Çeşitli toplumsal gruplar ve bireyler büyük kentle olan kaçınılmaz ilişkilerini olanakları elverdiğince, kendi tariflerine bağlamaya çalışmaktadır. '80'lerin sonlarından başlayarak ortaya çıkan tek

işlevli banliyöler; sabahları merkeze gidilip akşam dönülen, kentin yakın çevresinde oluşturulmuş yaşama alanlarıdır(Tanyeli, 2004, s.9).

19. yy.ın sonlarından 1980'lerin son yıllarına kadar banliyö denilince akla yazlık alternatif yerleşme alanları ile kentin dış mahalleleri gelmektedir. Oysa, '80'lerin sonlarından başlayarak, kentin yakın çevresinde tüm yıl boyunca kullanılan tek işlevli banliyöler oluşmaya başlamıştır. Başlangıçta banliyöler yalnızca üst gelir grubuna hitap etmekte olan lüks konutlarken yeni banliyö alanlarının neredeyse tamamı kapalı ve denetimli siteler şeklindedirler. Bu konutları cazibeli kılan boyutlarından biri İstanbul'un içinde olmamasına rağmen çok yakın olmasıdır. Böylelikle burada yaşayanlar otoyol üzerinden kısa bir sürede şehir merkezine kolayca ulaşabilmektedirler. Şehir merkezinde oturup çok kısa mesafe olmasına rağmen trafik yüzünden kaybedilen zamanlar göz önüne alındığında zamanın çok kıymetli olduğu metropolde bu konutların tercih sebebi olmasına yol açmaktadır.

1980'lerin sonlarından başlayarak Türkiye'de uygulama alanı bulan hafta sonu evleri de banliyölerle bağlantılıdır. Banliyölerden farkı küçük ve orta boy müteahhit eliyle yapılıyor olmalarıdır. Bunun dışında aynı banliyö sistemlerinde olduğu gibi tekillikten uzak, sınırlı bir kalabalık içerisinde konumlanmanın verdiği güven duygusu arayışı burada da görülmektedir. Metropol insanı hafta sonu evinde doğayla iç içe olmaktan çok, metropolde elde edemediği kapalı topluluk oluşturma şansını yakalama istemektedir. Ancak bazı örneklerde çok küçük bir azınlığın tekil ve bireysel bir hafta sonu evi kavramını geliştirmeye çalıştığının belirtilerine rastlanmaktadır. Oluşturulan bu yerleşkeler insanlara doğa içinde şehrin karmaşasından, gürültüsünden, stresinden, çevre kirliliğinden uzakta ve aynı zamanda soyut, elitist bir yaşam alanı önermektedir. Şehir merkezinden uzaklaşıp kent çeperlerine yayılan yeni yaşam yerleşkelerinde birey kendini aynı anda hem kırdada hem kentte hissetmektedir.

Metropolleşme kavramı içerisinde gökdelenler ise bir direnme olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın her yerinde kent merkezlerinde konumlanan bu yapılar İstanbul ve Ankara'da sürekli olarak kentin sınırlarına doğru inşa

edilmişlerdir. Türkiye’de merkez manzarasının dünya örneklerinden farklı oluşunun sebeplerinden biri de budur. Türkiye’de gökdelenler kentin içine serpiştirilmiş biçimde ve kentten yalıtılmış bir görünüm içerisinde dirler. Yüksek yapılar da iş/büro fonksiyonunun yanında ikamet de zaman içinde yer almaya başlar. Bu bağlamda “residence” olarak adlandırılan konut kuleleri örnek verilebilir. Metrocity, Polat Tower Residence, Akmerkez Residence bu kulelerdendir.

Metropoller farklı ve iddialı bir mimarinin uygulanması için gerekli potansiyele sahiptirler. Uluslararası mimarlık başarıları denenmemişin riski üstlenildiğinde gerçekleşmektedir. Fakat Türkiye’nin gerçek metropolü olan İstanbul’da dahi Türk burjuvası risk almaktan çoğunlukla kaçmaktadır. Öte yandan mimari denemelerde estetik ve kültürel anlamda risk az alınsa da metropol bir şehir olan İstanbul’da mevcut teknik ve altyapı yetersizlikleri alınan riskin boyutunu arttırmaktadır.

2.2.4.5 Küresel Ölçekte Digital Teknolojilerin Gelişimi ve Sanal Mimarlık

Bilgisayar teknolojileri 70’li yıllardan başlayarak tüm dünyayı etkisi altına almaya başlamıştır. 70’lerde başlayan bilgisayar destekli çizim araçları ’80’li yıllarda yaygınlaşmaya başlamış ve küreselleşmenin bir ayağı sayılan internetin yaygınlaşması ile hızla tüketim nesnesi haline gelen bir olguya dönüşerek 2000 sonrasında patlama yapmıştır. Bu değişimler belirli bir süredir tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de mimarlığı etkisi altına alarak bir takım dönüşümlere yol açmıştır. Günümüzde sanal mimarlık kavramını mimarlık disiplini içerisinde önemli yer tutmaktadır. Konu üzerinde farklı birçok çalışma yapılmakta ve artık günümüzde neredeyse bütün mesleki deneyimlerin hemen her safhasında ve neredeyse tüm tasarımcılar tarafından bilgisayar teknolojilerinden faydalanılmaktadır.

19 y.y.da Endüstri Devrimi adı ile anılan sanayileşme dönemi, 2000’li yıllarda yerini bilgisayar teknolojileri dönemine bırakmıştır. Bilgisayarlardaki gelişme 1980’ler ve özellikle 1990’larda çok hızlanmış ve geçmiş dönemlerde bilimsel çevrelerin dışında, hiç kimsenin hayal edemediği boyutlara ulaşmıştır. Bu gelişmeler mimarlık alanında birçok etkileşime ve değişime neden olmuştur. İnşaat süreleri

kısalımış, bina tasarımlarını da etkileyecek, akıllı binalar denilen elektronik olarak kontrol edilebilen sistemlerle tasarlanmış yapıların üretilmeye başlanmıştır.

Mimari disiplin içerisinde tasarlanan yapıların, eskizlerin, sunumların gösterim tekniği elle yapılan maketler, çizimler, görsel çalışmalar –yani analog/geleneksel yöntem- iken, tasarımcılar teknoloji olanakları kullanarak aynı zamanda tasarlayış, sunuş, kullanım biçimleriyle sanal mimarlığı oluşturmuştur. Günümüz mimarisinde bu yöneliş yapılar meydana gelmeden onları yaşama, çevresiyle uyumlarını sına, analiz etme, kısa süre içerisinde farklı tasarım kombinasyonları deneme amaçlı olarak mimarlar tarafından kullanılmaktadır.

Mimari tasarım ürünü kültürel bir nesne, bir deneyim nesnesidir ve bu süreçte henüz gerçek fiziksel mimarlık ve mekan henüz yoktur. Bilgisayar teknolojilerinin kullanımı ile gerçek mimari mekanın algılanması, anlaşılması, yani gerçek mekan ile kurulan ilişkiden oluşan mekansal deneyimlere ilişkin bilgi, mimari tasarım sürecine ilişkin bir mekansal deneyim araştırması yapılabilmesi sağlanmıştır(Atılgan, 2006).

Mimari tasarımı oluştururken mekansal deneyimleri araştırmak ve diğer birimlerle ilişkilerinin sentezini yapmak için kullanılan üç boyutlu çalışmalar günümüzde bir tüketim nesnesi haline gelen tasarımı tamamlanan mimarlık ürünlerinin tanıtımında ve bu ürünlerin pazarlanmasında da önemli görsel öğeler olarak kullanılmaktadırlar. Mimarlıkta 3 boyutlu modelleme incelenecek olunursa; düşüncelerin geometrik bir anlatım nesnesine dönüştürülme yöntemi olarak tanımlanabilir. Sanal, gerçek olmadığı halde etkisi veya gücü gerçekmiş gibi olan şekilde tariflenebilir. Sanal, bilgisayar ortamında modellenmiş; sanal mimarlık, bilgisayar ortamında sunulan mimarlık anlamında kullanılmaktadır. Modelleme yöntemleri, üç boyutun, malzemelerin renk ve dokusunun, ışık ve gölgenin, iç ve dış mekandaki insan akışının, ölçek ve boyutların, çevre ile ilişkinin ifadesinin kurulması ve tasarlanmasında etkin rol oynamaktadırlar.

Sanallık ve mimarlık konularına bakıldığında sadece bilgisayar ortamında sunulan tasarımlardan bahsedilmemektedir. Eskiden fiziksel mekanlarda yer alan eğitim, konferans, sosyal ilişkiler gibi bir çok etkinlik artık bilgisayar ortamında yapılabilmektedir. Geleneksel olarak bu etkinliklerin yer aldığı fiziksel çevreleri tasarlayan mimarlığın sanal ortamın tasarımına da katkısı olabilir. Sanal mimarlık tasarımcılara başka türlü ulaşamayacakları dünyaları algılama olanağı da sağlayabilir. Tehlikeli, uzak veya fiziksel olmayan mekanlar olabileceği gibi, tekerlekli sandalyede gezmek veya görme özürülü olmak gibi özel gereksinimleri de algılayarak mekanın onların ihtiyaçları ve koşulları doğrultusunda anlamaya yardımcı olur(Baykan, 2002, s.55-62). Bunun yanında artık herhangi bir mimari yapı içerisinde veya çevresinde gezinti proje inşa edilmeden gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda tasarım ve sunum aracı olarak oldukça sık kullanılan sanal geziler sayesinde kullanıcı proje henüz tasarım aşamasındayken bitmiş hali hakkında fikir sahibi olabilir.

Tasarım var olmayan bir objenin modellenmesi demek olduğuna göre kullanılan modelleme yöntemleri çok önemlidir. Bilgisayarda modellenen yapıları maliyet, fizibilite, ısı, enerji, doğal ve yapay aydınlatma veya akustik açıdan değerlendirmeye ve mekanda dolaşıma olanak sağlayan programlar oluşturulmuştur. Bu programlar başka bir disipline ait özel bilgiyi tasarımcının kullanmasına ve başka disiplinlerin kriterlerini de göz önüne alan entegre tasarımlar geliştirmesine olanak vermektedir. Bu ve buna benzer nedenler ile iş piyasasında bu tip programların yaygın kullanılıyor oluşu, tasarımcılara bir bakıma bilgisayar dilini öğrenme zorunluluğu getirmektedir.

Dijital ortamda gerçekleştiren tasarım ve üretimlerin geleneksel sistemlere göre sağladığı avantajlardan biri statik ve dinamik görselleştirmelerin daha çok kontrol, işlem yapma kolaylığı ve üretkenlik sağlamasıdır. Sonuçları görmek açısından değerlendirildiğinde geleneksel sistemlere(analog) göre dijital sistemler daha az çaba ve maliyet gerektirmektedir. Tasarım nesnesi ile tasarımcı ve diğer kişiler arasında bilgi aktarımında daha az veri kaybı ve daha başarılı bir iletişim sağlamaktadır. Böylelikle sanal ortamda gerçekleştirilen projeler temsilleri, ikna edici görselleştirmelerinin gerçeklikleri ve kendi kendini ifade edebilme konularında,

geleneksel sistemlere göre daha başarılı olmaktadır. Dijital teknolojilerin getirdiği imkanlar mimar, mühendis, üretici bütün katılımcıların ortak bir alan ve iletişim kurabilmesini sağlamıştır(Atılğan, 2006).

1980'lerde kullanılmaya başlanan bilgisayar destekli çizimin '90'lara kadar dönemi bu araçların yetkinliğinin geliştirilmesi ve teknolojinin özümsemesi olarak nitelendirilebilir. '90'lar hem yazılımların, hem de dijital teknolojilere kullanıcıların yaklaşımının değişimi ile yerini bilgisayar destekli çizimden, bilgisayar destekli tasarım konseptine geçilen ve ağ paylaşım sistemlerinin geliştirildiği yıllar olmuştur. 1990'ların mimarlık ürünlerinden Frank Gehry'nin Guggenheim Bilbao'su (1991-1997), yaratıcılık ve yeterince çok kaynak olduğu takdirde dijital teknolojilerin neleri üretilebileceğine iyi bir örnek oluşturur. 2000 sonrası teknolojilerin ve yazılım araçlarının gelişimi sürekli bir değişkenlik halindedir. Kullanıcılar ise becerilerini sürekli bir takip halinde bulunarak geliştirmeleri gerekmeğe başlamıştır. 2000 sonrası mimari tasarım ve üretiminde dijital ve teknolojik verilerin kullanımı özümşenerek pratik içerisinde kabullenme aşamasının olduğu dönemdir. Bu şekilde oluşturulan bir örnek olarak Zaha Hadid'in Rosenthal Çağdaş Sanat Müzesi (2003) verilebilir (Atılğan, 2006).

Dünya'da bilgisayar teknolojilerinin mimarlık disiplini içerisinde özellikle tasarım aşamasında kullanımının artması ile birlikte son dönemde yükselen öncü mimarlıklar ortaya çıkmıştır. Teknoloji daha önce imkansız olarak nitelendirilen pek çok şey mümkün kılınmış, sanal ortamda yaratılan pek çok form artık rahatlıkla üretilmeye başlanmıştır. Bu mimarlıklar yeni bir paradigma dönüşümüne yol açtığını iddia eden, yüksek teknolojili bilgisayar programlarını kullanan, geometri, evrimsel biyoloji gibi disiplinlerden faydalanan, zaman/mekan, biçim/işlev, sanal/gerçek arasındaki ilişkileri radikal olarak sorguladığını ileri süren yaklaşımlardır. Bu yaklaşımlar gittikçe yaygınlaşmaya ve mimarlık gündeminde önem kazanmaya başlamışlardır. Somut örnekleri henüz fazla sayıda oluşturulmamış olan bu yaklaşımların Türk Mimarlığı'ndaki yansımaları özellikle yeni nesil mimarlar tarafından takip edilmektedirler. Bu yaklaşımlar sıralanacak olursa(Dinler, 2007);

- **Sıvı Mimarlık;** dijital olanaklar sayesinde daha önce gerçekleşmesi hayal olan bazı yapıların hayata geçmesini sağlamıştır. Sıvılık bir mekandan diğerine geçişin bölünmediği, hiçbir işaret ya da bölüntünün olmadığı, kolaylıkla tüm mekanın hissedildiği bir forma karşılık gelir. Örnek olarak Frank Gehry ve Zaha Hadid'in çalışmaları verilebilir.
- **Hiperyüzey Mimarlığı'nda;** gerçek olan sanal olanın içinde saklıdır ve henüz ifade edilmemiş olana denk düşmektedir. İkinci olarak hiperyüzey mimarlığı için mekan formun alıcısı değildir; formlar mekanın içinde oluşmaktadırlar. Örnek olarak Greg Lynn, H. Rashid ve L.A. Couturier ve B. Tschumi'nin eserleri verilebilir. (Cardiff Koyu Opera Binası Yarışma Projesi, G. Lynn)
- **Siber Mekan Mimarlığı;** sıvı mimarlık ve hiperyüzey mimarlığı gibi sanal alanla gerçek alan arasındaki ayrımın ortadan kaldırılmasını savunmaktadır. Kendine temel aldığı evrimci biyoloji modeline göre işleyen tasarım sürecinde, belirli veri setleri aracılığıyla belirli bir çevreyi çözümleyerek en uygun ve en iyi önerileri sunmaktadır. Örn. Groningen Deneyi, J. ve J. Frazer, G. Botsford
- **Bilim-kurgu Mimarlığı;** çarpıcı bir biçimde öne çıkan, tıpkı bilim-kurgu edebiyatından olduğu gibi, gerçek dünyayı çıkış noktası olarak hipotetik bir alternatif dünya yaratmaya çalışan, bunu yaparken de, daha önce siber mekan mimarlığında gösterildiği gibi, evrimci modeller aracılığıyla akıllı, tepki verebilen, kolay uyum sağlayabilen, kendiliğinden oluşan formlar ortaya koyan bir yaklaşımdır. Örn. Van Berkel'in Yokohama Limanı Terminali.
- **İnteraktif Mimarlık;** hem kullanıcıyla ürün arasındaki etkileşimi (kullanıcının hareketine göre değişen tasarım ürünlerindeki gibi), hem de mimarlığın diğer disiplinlerle olan etkileşimini kapsayan, temeline belirli grupların nesnel ihtiyaçları yerine, sürekli değişen tekil öznel arzular ve kaygılarını alan bir mimarlık anlayışını savunmaktadır. Hareket halindeki enformasyon modellerini baz alır. Örn. Mercedes-Benz Müzesi , Asymptote.

Avrupa ve Amerika’da yazılımlar ve dijital teknolojiler ile bilgisayar destekli tasarım konseptine geçildiği, büyük ve güçlü konseptlere sahip projelerin üretildiği ’90’lı yıllarda, Türkiye’de halen tasarım amaçlı bilgisayar kullanımına eleştirel bakılmakta, tekdüze projeler üretilmesine sebep olacağı iddia edilmektedir. Türkiye’de mimarlık pratiği konusunda asıl sıkıntıyı yaratan ise mimarların hiç beklemediği, piyasa koşullarının ise ticari nedenlerle hemen uyum sağladığı ve talep ettiği kısa zamanda üretkenlik isteği olmuştur. Tasarım sürecini uzatıp, uygulama projesi sürecini kısaltarak tasarım kalitesine olumlu etki etmesi beklenirken, aksine proje için tanınan zamanlarda kısaltmaların olması uygulamanın olumlu algılanabilecek yönlerinin ortaya çıkmasını engellemiştir. 2000 sonrası dönemde Türkiye’de bilgisayar destekli tasarım araçları tamamen kabullenilmiş, tasarımcıların dijitale geçişte ilk etapta yaşadıkları performans düşüşü ve zorluklar artık neredeyse geçmiştir(Atılğan, 2006).

Sanal mimarlık ve bilgisayar destekli çizim ve tasarım programları günümüzde birçok mimar tarafından kullanılan, vazgeçilmez bir olgu durumuna gelmiştir. Bu safhada eğitim sürecine de dahil olan bilgisayar destekli tasarım, çizim ve sunum beraberinde getirdiği tartışmaların yanı sıra öğrencilere daha uç noktalarda tasarım yapma olanağı sağlamıştır. Sanal mimarlık sayesinde amorf formlar ile akışkan mimari gibi yeni başlıklar Türk Mimarlığı’na girmiştir. Bu kavramlara ilişkin örnekler reel olarak çok sayıda mevcut olmasa da özellikle eğitim sürecinde, öğrenciler tarafından denenmektedir.

2000 sonrasında gelişen bilgisayar teknolojilerinin de etkisiyle Türk Mimarlığı’nda kimi örneklerde dekonstrüktivizmin etkilerine rastlanır. Kavram ilk kez, New York Times’ta tasarım üzerine yazı yazan Joseph Giovanni tarafından kullanılmıştır. Kelime anlamı olarak incelendiğinde “kurma”, “oluşturma”, “bir araya getirme” anlamında olan “construction” kelimesinin “de” olumsuzluk ön eki alarak “yıkma”, “bozma” anlamlarını içerir(Yırtıcı, 1994). Derrida’nın dekonstrüksiyon felsefesine göre; bir yapıt bütünlük duygusu vermeyen ve belirli bir çizgiye oturtulamayan ayrı ayrı söylemlerden oluşmaktadır. Bir anlatı değişebilen anlamlar

taşıyabilmektedir(Esin, 1996, Midilli, 2005). Dekonstrüktivizmde mekana ağırlık verilirken dinamizm, değişkenlik, çelişkiler ve süprizler bütünü oluşur. Mimarlar eserlerinde mimarinin alışagelen kavramlarının sınırlarını zorlayarak onun strüktür, fonksiyon gibi temel sorunlarını yeni baştan tanımlaya çalışırlar(Hasol, 2002, s.136). Akımın öncüleri olarak Coop Himmelb(l)au, Peter Eisenman, Frank Gehry, Zaha Hadid, Rem Koolhaas, Daniel Libeskind, Bernard Tschumi gibi mimarlar gösterilebilir.

Türkiye’de mimarlık disiplinine gün geçtikçe daha yoğun bir biçimde dahil olan bilgisayar teknolojileri, sağladığı kolaylıkların yanında geleneksel tasarım yaklaşımını olumsuz etkilediği yönünde karşı çıkışları da beraberinde getirmektedir. Özellikle eğitim döneminde, öğrencilerin tasarım disiplinini edinme süreçlerinde, mimarlıkta temel kavramların ve öğretilerin tam olarak algılanmasında bir takım olumsuzluklara yol açıp açmadığı güncel bir tartışma konusudur. Bu eleştirel yaklaşıma göre sunum tekniği olarak kullanılan programlarla oluşturulan sonuç ürün; görsel zenginlik ve grafik oyunları ile ikinci planda kalmakta, bu da tasarlayan ve tasarımı algılayan kişilerce proje algısını zayıflatmaktadır. Türkiye’de sanal mimarlık ortamı; tartışmaları, ortaya koyduğu ürünleri, eğitim sürecine her geçen yıl daha fazla dahil oluşu ve küreselleşme içerisindeki etkin rolü ile değişimine devam etmektedir.

BÖLÜM ÜÇ

TÜRKİYE'DE MİMARİ PROJE YARIŞMALARI VE 1980 ÖNCESİNDEKİ GELİŞİMİ

Yarışmalar içerdikleri tüm öğelerle dönem mimarlığının en açık göstergelerinden biridir. Sonuçları, süreçleri, tartışmaları ile her yarışma ülkenin hangi konuda nasıl bir olgunluk seviyesinde olduğunu açıkça yansıtmaktadır. Mimarlık uğraşı içerisinde değerli bir yere sahip olan yarışmalar, esasında mesleğin bir nevi özgürlükler alanıdır. Yarışmalar; bir ülkenin mimari hizmet kalitesini yansıtmamasından dolayı oldukça önemli düzeneklerdir. Bu nedenle Türk Mimarlığı'nın gelişimini yarışma projeleri üzerinden irdelenmek özgün ve önemli bir inceleme alanıdır. Bu bölümde mimarlık disiplininde özgün bir alan olarak her zaman önemli bir konumda olan yarışmaların önemi, anlamı ve genel niteliği incelenecektir.

Bu bölümde öncelikle yarışmaların genel hatları ve işleyişi, daha sonra Türk Mimarlığı'nda gündeme geldiği Cumhuriyet döneminden '80'lere kadar olan gelişimi irdelenecektir. Yarışmaların Türk Mimarlığı'ndaki '80 sonrası gelişimi tez kapsamında yarışma örnekleri ile birlikte 4. bölümde daha detaylı biçimde ele alınacaktır.

3.1 Mimarlığı Yaşatma Fırsatı Olarak Yarışmalar

Mimari proje yarışmalar içerisinde bulunan rekabet unsuru, özgün tasarım biçimleri, değerlendirme esasları, yönetmelikleri, ödülleri ile mimarlık disiplininin içerisinde kendilerine ayrı bir yer oluşturmaktadırlar. Bu bölümde mimarlığı yaşatma fırsatı olarak yarışmaların önemi, mimarlık yarışmalarının amaçları, sunduğu fırsatlar, yarışmalardan beklentiler ve yarışmaların işleyiş mekanizmalarına değinilecektir.

3.1.1 Yarışmaların Genel Profili

Yarışmaların en önemli özelliği; mimarların farklı konularda, farklı yerlerde söz söyleme hakkı, kendilerini sına ve geliştirme imkanları sağlayabilmesi ve toplum-mimarlık bağının kurulmasına zemin hazırlamasıdır. Bir ülkedeki mimari hizmetin kalite ortalamasını yansıtan ve zamanla bu kaliteyi yükselten yarışmaların, iş almanın bir şekli biçiminde görülmesinden ziyade mimarlık ortamını geliştiren bir platform olarak düşünülmesi gerekmektedir.

Mimari proje yarışmaları, ideal bir tasarım süreci, ideal bir seçim ve ideal bir değerlendirme aracı kurgulama yoluyla, süregiden geleneksel mimarlık pratiğine alternatif bir mimarlık ortamı sunmaktadır. Yarışmaların pratikte, en uygun projenin elde edilmesi gibi pragmatik bir amacı olduğu düşünülse de her zaman bundan daha önemli bir işlevi olmuştur. Yarışmalar temelde mimarlara, mekan üretimi üzerine söz söyleme, deney yapma, bunu inşa ederek mimari birikim sağlama, mimarlık kültürünü zenginleştirme, kendini sına ve yenileme olanağı sağlayan platformlardır. Kısaca yarışmalar, mesleği uygulamanın, iş alma ve iş vermenin bir yöntemi olmanın ötesinde, mimarlığı yaşama ve yaşatma fırsatlarıdır(Sayar, 2002, S.66).

Yarışmalar düzenleniş biçimleri, jüri kararları, katılan kişiler, birincilik ödülü alan proje kadar geniş bir çerçevede sürekli tartışılan ve gündemde olan bir konudur. Önceden belirlenen bir konu üzerinde bir defaya mahsus hazırlanan projelere yer verilmesi ve yarışmacıların şartnameye uygun olmak kaydı ile özgürce tasarım yapılabildikleri alanlar olmaları yarışmaları özel kılar. Yarışmalar karşılaştırma olanağı sunması ve katılımcılar arasında yarattığı rekabet ortamı ile farklı bir yapıya sahiptir. Proje niteliğinin göreceli bir kavram oluşu, herkesin konuya ilişkin ayrı görüşlerinin olabilirliği, ödüle değer projelerin her zaman olumlu yada olumsuz eleştiriler almasına neden olmuştur (Uzun, 2004).

Mimarlık yarışmaları, projelerin medyada duyurulması, inşaatın kendisi, mimari tasarımın referansları ya da mimarın kimliği ve tanınmışlığı, yeni teknolojilerin

tasarımda ve inşaatta kullanımı, projenin çoklu işlevlere açık olması, yapının malzemelerinde ve detaylarında mükemmelliği gibi başlıklarla öne çıkmaktadırlar. Küresel kentler rekabet halinde yeni imgelere ve ikonlara ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni oluşturulacak bu mimari yapıtları projelendirmek için daha özgün örneklerin elde edildiği yarışmalar platformuna başvurulmaktadır(Erkal, 2007).

Yarışmalar ilgili meslek sahiplerine tanımlanmış bir program çerçevesinde ortaya koyduğu sonuç ürünle düşüncelerini aktarma, tartışma, kendini geliştirme ve uygulama imkanları verirken işverene de geniş bir seçme özgürlüğü tanımaktadır. Yarışmalara güvenli ve düzenli bir kimlik kazandırılması bireysel varoluşa imkan sağladığı için oldukça önemli bir durumdur. Mesleki arenada kendilerine yer edinmeye çalışan genç mimarlar için yarışmalar bir var olma noktasıdır.

Mimari yarışmaların önemi büyüktür çünkü;

- Mimari yarışmalar proje elde etmenin en demokratik yoludur. Mimari kültürümüzün gelişmesinde önemli yeri vardır.
- Yapı projelerinin elde ediminde haksız rekabet ortamını önlerler.
- Genç mimarlara kendilerini kanıtlama güveni ve ortamı tanır.
- Mimari alandaki önemli değişim ve akımların kabul görmesi için atılan büyük adımların öncüleridirler.
- Mimarların hayal güçlerini kullanabildikleri, sınırlarını zorladıkları özgür platformlardır.
- Eğitici ve geliştirici yönleri ile mimarlık gelişimine katkıda bulunurlar.
- Mesleğin gelişmesine ciddi katkılar getirmektedir çünkü yarışmaların bir anlamda meslek içi eğitim yönü de vardır ve meslektaşlara kendini sınama olanağı vermektedir.

Bu verilerden yola çıkarak mimarlık yarışmalarının amaçları arasında;

- Genç yeteneklerin belirlenmesi
- Mimarları yeni arayışlara ve araştırmalara teşvik etmek

- Günün mimarlık anlayışına uygun, en nitelikli projeyi seçmek
- Kazanan mimara uygulama şansı vererek yeni iş alanlarının yaratılması
- Farklı etnik gruplardan kişilerin yarışma ortamında buluşturulması
- Uluslararası yarışmalar aracılığı ile farklı mimari anlayışların aynı platformda yarıştırılması
- Yarışmacıları evrensel boyutta düşünmeye yönlendirmesi sayılabilir.

Mimarlık yarışmaları konusu dünyanın her yerinde bir şekilde yerini almaktadır. Yarışmalar pek çok alanda ve ülkede, dalında en iyiyi seçmek amacıyla düzenlenmiş ve sonuçları merakla beklenen organizasyonlar olmuştur. Yarışma açma fikrinin iki türlü nedeni vardır. Bunlardan birincisi; çok sayıda seçeneği gözden geçirip en iyi bulunan tasarımı seçme arzusu; ikincisi ise meslek alanında maddi bir destek ile yaratıcı bir ivme kazandırmaktır. Özellikle ortamın maddi sıkıntı yaşadığı dönemlerde mimarlığa destek vermek adına yarışma düzenlenebilir.

Özbay'a göre(2003) yarışma yöntemi ile proje elde edildiğinde;

- Yarışma projeleri herkesin katkısına açık ve kamuoyu bilgisinde gerçekleşmektedir. Bu da uygulanan projeye kamuoyu önünde geçerlilik kazandırmaktadır.
- Şartnameler yolu ile mimarların meslek hakları korunabilmekte ve geliştirilebilmektedir.
- Çeşitli alternatifler arasından bir projenin seçilmesi, mimarın üzerindeki idarenin istek ve baskısını azaltmakta, projenin gelişmesi ve gerçekleşmesi daha sağlıklı yürümektedir.
- Mal sahipleri ile işe çeşitli aşamalarda dahil olanlar yarışma ile elde edilen çalışmalara daha duyarlı davranmaktadırlar.

Ülkemizde yarışma projelerinden beklenenler arasında(Uzun, 2004);

- Mimari gelişime katkıda bulunacak nitelikte olması
- Programa en yakın tasarımın sunulması

- Fiziksel ve iklimsel verilere uygunluk
- Tarihi çevrelerde mevcut dokudaki konumu ile tarihi çevreye saygılı tutum
- Mevcut yeşilin korunması ve projede yeşil alanlara yer verilmesi
- Şartnameye uygunluk
- Ekonomik çözüm
- Halkın ihtiyacına uygun, kullanılabilir ve rant getiren projeler tasarlanması
- Kent dokusunda farklı ve özgün bir şekilde yer alması
- Yarışma fikir projesi değil ise uygulanabilir nitelikte rasyonel ve akılcı olması
- Teslim tarihi ve saatinde yerine ulaşması gibi maddeler sayılabilir.

Yarışmaların açılmasının birçok nedeni vardır;

- Çünkü yarışmalar en iyi çözümü aramaktadırlar. Yarışma yarışmayı açan kuruma ya da kişiye en iyi çözümü elde etme olanağı sunar.
- Çünkü yarışmalar en ekonomik çözümü ararlar. Yarışmalar ekonomik çözümlerin karşılaştırılarak bulunmasındaki en sağlam yöntemdir.
- Çünkü planlama ve uygulamada tek elden çıkmazlar.
- Çünkü tasarlama alternatifleri sunarlar. Yarışmayı açan taraf kendisi için en geniş imkanlı çözüme ulaşır.
- Çünkü yarışmalar demokratik kararları içeren karar verme yöntemleridir.
- Çünkü yarışmalar topluma karşı duyulan sorumluluk çerçevesinde kaliteli yapılaşma, planlama ile demokratik bir toplum için çevreyi düzenlemede en iyi yolu sunar.

Bu değerlendirmelerin sonucunda yarışmaların sunduğu fırsatlar ve uygulama biçimleri özetlenecek olursa;

- Yarışmalar mimarlar ve ekipleri açısından bir nevi kendilerini sınama alanlarıdır. Kendilerini geliştirmenin ve eğitmenin bir yoludur. Mimara başka toplumlar, konular, kültürler, mimarlıklar hakkında söz söyleme cesaretini ve hakkını verir. Tasarım ve tekniklerinin gelişmesinde önemli fırsatlar ve katkılar yapar. Yarışma konusu ve yerinin yarışmacılara olan uzaklığı onları küresel bir

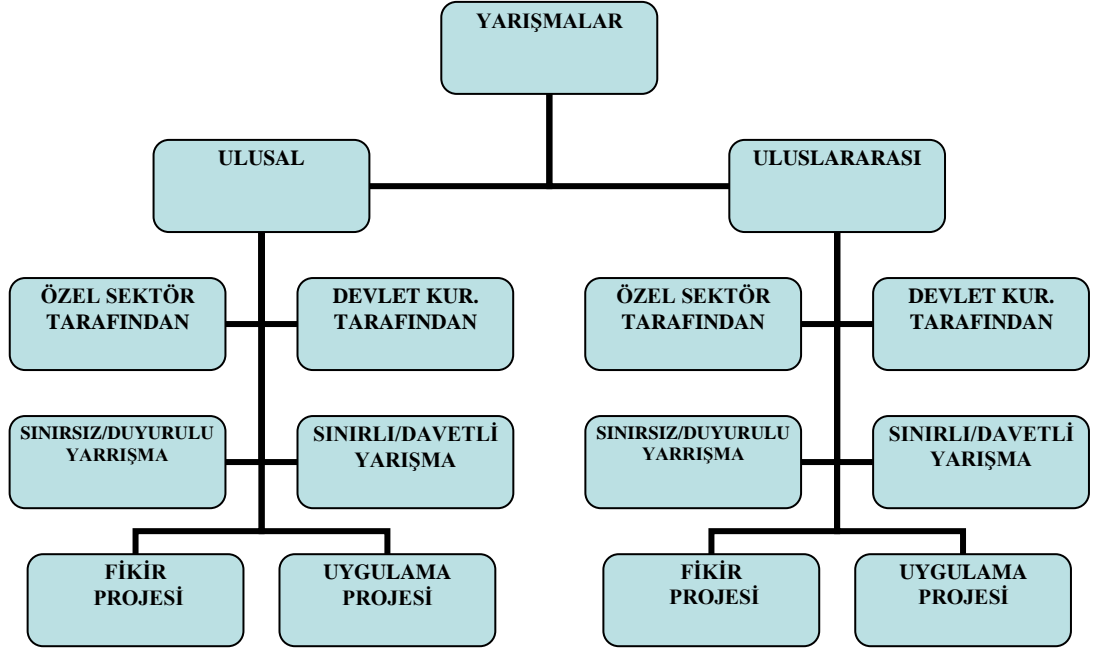
kültürün parçası olmaya zorlar. Yarışmalar kişileri olaylara saf, net, gerçek bir biçimde yaklaştırmaya iter.

- Deneysel yaklaşımlara ve farklı denemelere olanak tanır.
- Kentlerin gelişimi hakkında önemli tartışma platformlarının oluşmasını sağlar. Türkiye’de de son yıllarda yoğun olarak kent mimarlığı ile büyük kentsel projeleri kapsayan yarışmalar düzenlenmektedir.

3.1.2 Yarışmaların İşleyiş Mekanizması

Yarışmaların üç ana ögesi; işveren, jüri ve yarışmacılardır. Bir yarışmanın amacına ulaşabilmesi bu üç tarafın da görev ve sorumluluklarını iyi bilmesine bağlıdır. İşveren yarışmadan beklentilerini iyi bir biçimde saptamalıdır. Jüri işvereni yönlendirerek program ve şartnamenin oluşumuna yardımcı olmalıdır. Yarışmaların sonuçları kadar, yarışmanın hazırlık süreçleri de mimarlık ortamının incelenmesi bakımından önem kazanmaktadır. Bu süreçte yarışma konusu olan yapı, programın amaca uygunluğu, şartnameler, belirlenen jüri, jürinin yarışmayı ele alış biçimi ve değerlendirme kriterleri, yarışma ödülleri verilmesi ve sonrasında binanın inşa sürecinin başlaması gibi aşamalar yer almaktadır. Bu aşamaların her biri yeni kurulmuş bir ülkenin kendi iç dinamiklerinin oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Bundan sonraki gelişimin referansları haline gelmektedir. Dolayısıyla yarışmaların hazırlık süreçleri yarışmaların niteliği ve mimariye etkileri kadar önemlidir.

Yarışmaların geçireceği dört temel aşama vardır. Bunlar program çalışması, proje çalışması, jüri çalışması ve uygulama aşamalarıdır. Programlar hazırlanarak, yarışmanın konusuna ve değişen şartlara göre her yarışma için ayrı düzenlenir. Yarışma programı yarışmanın uluslararası olup olmayacağı, ödül adeti ile değeri, jürinin kimlerden oluşacağı, yarışma konusunun ayrıntılı açıklanması, iklimsel ve çevresel veriler, mevcut doku analizleri, fotoğraflar, vaziyet planı gibi alt veriler verimli bir projenin oluşumu için önemlidir. Yarışma için verilen süre ile jüriyi oluşturan kişiler katılımcıların yarışmaya girmeye karar verme sürecinde etkili olgulardır.

Şekil. 3.1 Yarışmaların Düzenlenme Biçimlerine Göre Dağılımı

Yarışmayı bir kurum açmaktadır. Yarışmayı üstlenen kurum yöneticilerinin politikaları yarışmanın açılma nedenlerine, koşullarına ve uygulama biçimlerine yansımaktadır. Yarışma yoluyla elde edilecek olan projede kurum, kendi belirlediği koşulları ortaya koymaktadır. Bu koşulları dile getirme aracı olarak şartnameleri kullanmaktadır. Şartnameler, kimi zaman politik niyetlerin ifadesi olabilmektedir. Dolayısıyla en başından, kurum tarafından belirlenen koşullara uygun olarak bir proje istenmekte ve diğer taraftan yarışma değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Yarışmaların oluşum sürecinde; yarışmayı açan kurum, Mimarlar Odası ve benzeri kurumlar belirlenen asli / danışman jüri üyeleri, raportörler ve yayın organları arasında sürekli gelişen bir ilişki doğmaktadır.

Yarışma materyalinden elde edilecek bilgiler kişilere yarışma şartnameleri üzerinden ulaştırılır. Şartnameler, tasarımı yönlendirecek bilgilerin verilmesi, yerin olanaklarının ve sorunlarının doğru saptanması, iklimsel, topoğrafik verilerin sunulması açısından önemli belgelerdir. Şartnameler üzerinden yarışmaların amaçlarını ve hedeflerini, bu amaçlar ve hedeflerin yerine getirilmesi için hangi

yöntemlerin belirlendiğini, yarışmadan beklenenleri ve bu beklenenler doğrultusunda mesleki yönlendirmeleri okuyabilmemiz mümkündür(Girginer, 2006). Bu nedenle şartnameler için; yarışmada istenilen sonuç ürünün niteliği, yarışmayı açan kurumun beklentileri ile yarışmacılar arasındaki bağı kuran önemli araçlardan biridir denilebilir.

Yarışmayı açan kurumun karşılanmasını beklediği fonksiyonel çözümlülük, iktisadilik ve uygulanabilirlik gibi kavramlar değerlendirme kriterleri olarak belirlenmiştir. Jürilerin tercihlerinin nedenleri; ilk olarak yapılacak binaya ilişkin temel, fonksiyonel beklentilerin güvence altına alınması, bir diğeri ise mevcut inşaat teknikleri ve malzeme ile bütçeyi ve estetik sınırları zorlanmasıdır ki bu yarışmaların tasarımın sınırlarını genişletici rolünü zaman zaman zayıflatmaktadır(Yaramış, 2000).

Jürinin iki ana görevi vardır. Bunlardan birincisi, yarışmacıların getirdikleri çözümler ile materyalleri toplamak; ikincisi ise, gelen önerileri değerlendirerek bir sonuca varmaktır. Yarışma sonrasındaki jüri raporları da oldukça önemlidir. Bu raporlar sadece değerlendirme tutanakları değil aynı zamanda jürinin projeleri algılama/yorumlama biçimlerini ifade eden yazılardır. Jürinin değerlendirme kriterleri içinde fonksiyonellik, ihtiyaca cevap veren, binanın gerektirdiği teknik özelliklere ve amaca uygun, kullanıcılarının isteklerine yanıt verebilecek, rasyonel tutarlı, dengeli, insan ölçeğini gözeten, binanın çevresi ile ilişkileri doğru kurulması şeklinde tariflenebilir. Uygulanabilirlik ise; ülkedeki yapı teknikleri ile dönemin teknolojilerine, malzeme ve işçiliğe ilişkin duruma uygunluktur. İktisadilik kavramının anlamı ise iki türdür. Bunlardan birincisi toplam maliyetin olabildiğince ekonomik tutulması, ikincisi ise değerli arsaların mümkün olduğunca en iyi şekilde değerlendirilmesi biçimdedir.

Mimarlık yarışmaları kişi ya da kurum tarafından sınırlı(davetli) ya da tüm adaylara açık biçimde duyurulur. Şartnamede bildirilen süre içerisinde ilgili kuruma bildirilen tüm projeler değerlendirilmeye hak kazanır. Projeler önceden belirlenen ve alanında uzman kişiler tarafından incelenir, birkaç eleme sonucunda beklenen

koşulları sağlayan proje, yarışma jürisinin tespit ettiği yöntemle göre derecelendirilir. Sonuçlar çeşitli yayın organları ile duyurulur. Sınırlı yarışmalar oldukça büyük tepkiler almışlar, mimari çevrede birçok kişi tarafından onaylanmamışlardır.

Sınırlı yarışmalar genellikle özel şirketler ya da kurumlar tarafından bir an önce projenin hayata geçirilmesi isteği gibi sebeplerle tercih edilir. Katılımcı olarak alanında söz sahibi ya da ünlü olmuş kişilerin davet edilmesiyle aday sayısı sınırlanır. Bir yerde jürinin işini kolaylaştıran bu yöntem daha çok ünlü mimarlara yöneliktir. Davet edilmeyen kişiler tarafından olumlu karşılanmayan bu tutum, yarışma sonucunun beklenen projeye yakınlığı yönünden olumludur.

Bir başka platform olan uluslararası yarışmalar evrensel rekabet ortamı yaratır. Farklı tarihsel geçmişe sahip ülke mimarlarının konsept çalışmalarıyla, özgün bakış açılarını yansıttıkları projeler sunmaları, öneri çeşitliliğini artıran önemli bir etkidir(Uzun, 2004, s.36). Uluslararası yarışmalar incelendiğinde göze çarpan en büyük özellik çok büyük alanlarda, bir kentin bütününe etkileyebilecek, o kenti bütün olarak değiştirecek fikirlerin beklenmesidir. Böylelikle kentin hem ulusal düzeyde bir kimliğinin oluşturulması sağlanmış, hem de dünya kenti olma yolunda bir ilerleme kaydedilmiş olacaktır.

Yarışma mekanizmasının iyi işliyor olması demek o yarışma sonucu seçilen ürünün başarılı olacağı sonucunu her zaman getirmemektedir. Kimi zaman yarışma sonucunda elde edilen yapıt Sydney Opera Binası, Beaubourg Kültür Merkezi gibi önemli binalar olabilir. Kalite düzeyinin her zaman tutturulamıyor olması yarışma düzeninin suçu değildir. Çoğunlukla yarışma jürileri pratik yapan mimarlardan oluşur. Yarışma jürisi belirli bir konu üzerinde aynı ölçüt ve araçları kullanarak bir seçim yapmak, düzen kurmak durumundadır. Bu düzende amaç yarışma mekanizmasının etik-ahlaki bir sorun yaratılmadan oluşturulmasıdır.

3.2 Türkiye’de Yarışmalar

Türkiye’de mimarlık yarışmaları sık sık gündeme gelen bir konu olmakla birlikte yarışmaların düzeni de aynı biçimde eleştirilen ve zaman içerisinde değişiklik gösteren bir durumdur. Yarışmaların ve uygulamacı mimarlığın birbirini besliyor oluşu ve yarışmaların mimarlıkta meydana gelen belli kırılmaların aynası hatta bazen öncüsü olması incelenmeye değer, özgün ve zengin bir ortam yaratmaktadır.

Türkiye’de mimarlık yarışmaları dünyanın her yerinde olduğu gibi oldukça tartışılan bir konudur. Jüri oluşumundan, jürilerin değerlendirme ölçütleri ile yarışma modellerinden yarışma dosyasının düzenlenmesine kadar birçok konu sık sık eleştirilere maruz kalmaktadır. Yarışmalar iş alma ve iş vermenin bir yöntemi olarak görülmenin yerine yeni ve farklı sözlerin söylendiği, tasarımın uç noktalarının sorgulandığı bir özgürlük platformu olarak düşünülmelidir.

3.2.1 Türkiye’de Yarışmaların Genel Profili ve İşleyişi

Yarışmaların genel özellikleri ve işleyiş mekanizması Türkiye için de geçerlidir. Cumhuriyet’in kurulmasından günümüze kadar yaklaşık 70-80 yıllık ciddi bir geçmişe sahiptir.

Yarışmaların Türkiye’deki işleyiş biçimi bugün dünyadakine benzer biçimde olmaktadır. Türkiye’de mimarların katılabileceği yarışmalar, ulusal, uluslararası ve bölgesel yarışmalar olarak gruplanabilir. Ulusal ve uluslararası yarışmalarda, kişinin mimarlığını doğrulayan bir belgenin olması yeterlidir. Bölgesel yarışmalarda ise hem mimar olması hem de yarışmanın açıldığı yerdeki Mimarlar Odası Şubesine kayıtlı olması gerekmektedir. Bölgesel yarışmalar Anadolu’nun çeşitli yörelerinde, o yöreyi ilgilendiren konularda yarışma açılması, böylece yarışmaların tüm yurda yayılarak sistemin yaygınlaşması amaçlanmıştır.

Bir proje yarışmasının duyurulmasından sonuçlanmasına kadar oluşan süreçte işleyiş ve oluşumlar genel anlamda aşağıdaki biçimdedir;

- Yarışma şartnamesinin hazırlanmaya başlamasıyla birlikte birçok disiplin yapının yarışmadan elde edilecek projeye katkıları başlar.
- Yarışma takviminin ilan edilmesiyle birlikte, mimarlık ortamında hareketlilik düzeyi artmaktadır. Özellikle tarihleri çakışan yarışmaların çok olduğu dönemlerde, birçok kentten yarışma katılımının sağlandığı görülmektedir.
- Jüriler, öneri projeleri öncelikle programa uygunluk açısından değerlendirir, uygun olmayanlar devamında hangi özelliklere sahip olduklarına bakılmaksızın elenirler.
- Jürinin çalışmaları ve değerlendirmeleri sonucunda belirlenen projeler ilan edilip, kolokyum tarihi ve yeri belirlenmektedir. Kolokyuma kadar geçecek sürede yarışmaya katılan bütün projeler bir salonda sergilenmektedir.
- Sergi ve yarışma sonrası kolokyum, proje elde etme sürecindeki şeffaflık ilkesini yansıtmakta, yarışmanın içine dahil olan farklı meslek gruplarını da buluşturmaktadır. Ayrıca bu oluşum; sürecin nasıl islediği, yarışmanın olumlu-olumsuz taraflarının saptandığı, gelecekteki yarışmalara ait kriterlerin yoğunluğu, dile getirildiği bir platforma dönüşmektedir.

Öte yandan Türkiye’de yarışmaların dünya yarışmalarında da saptanan bazı tartışmalı yönleri vardır. Bunlara değinilecek olursa en çok gözlenen olumsuzluklar arasında(Uzun, 2004);

- Teslim sürelerinin bazı yarışmalarda kısa tutulması
- Kazanan ekibin projelerinin farklı kişiler veya ekiplerce uygulanması
- Katılımcıların proje hazırlık aşamasında harcadıkları maddi ve manevi değerlerin karşılanmayışı
- Ödül dağılımının dengeli olmayışı
- Jüri çalışma prensiplerinden doğan aksaklıklar; jürinin kendi içerisinde görüş ayrılıklarına düşmesi

- Şartnamede istenilen statik ve mekanik raporların ikinci planda tutulmasına rağmen mutlaka isteniyor olması
- Ekonomik nedenlerle projenin ertelenmesi yada iptali
- Belediye ve Bakanlıklar tarafından özellikle kentsel tasarım yarışmalarının hayata geçirilmeyişi
- Uygulama olanağı daha yüksek olan özel sektör tarafından açılan yarışmaların sınırlı olarak yapılması
- Bazen birinciliğe değer ödülün bulunamayışı sayılabilir ve bu noktalar zaman zaman yarışmalardan beklenen sonuçların alınamayışına neden olabilir.

3.2.2 Türkiye’de ’80 Öncesinde Mimari Yarışmaların Gelişimi

Türkiye’deki yarışmalara daha detaylı ve tarihsel perspektifle bakıldığında önce ’80 öncesini incelemek gerekir. Bugün yarışmaların geldiği noktayı ve Türk Mimarlığı içerisindeki öneminin daha iyi kavranması açısından Cumhuriyet döneminden ’80’lere kadar olan zamandaki mimarlığın gelişiminin gerçekleştirilen yarışma projeleri üzerinden kısaca değerlendirmek gerekir.

Yarışma olgusu ülkemize ilk defa 1930 yılında mimarlık alanında düzenlenen “Bursa Belediyesi Hal Binası Yarışması” ile girmiştir. Türkiye’de yarışma kavramının ilk defa ortaya çıktığı bu yıllarda resmi hizmet yapılarının, prestijli yapıların çoğu, yeni rejimin başarılarını görselleştirecek simge yapılar devlet seçkinleri tarafından yabancı mimarlara yaptırılmaktadır. Bu proje yarışmalarında da görülmeye devam etmiştir. Geri kalan sınırlı sayıdaki yapıların da yerli mimarlar arasında bölüşülmesi yabancı mimarlara olan tepkiyi arttırmış, ekonomik mücadeleyi tetiklemiştir. Yerli mimarlar bu dönemde varlıklarını ispat etme, mimarlık mesleğini yasal bir düzene oturtarak haklarını belirleme, kendilerine iş sahası açma ve toplumsal statülerini belirleme uğraşı içerisindeydiler.

Milli bir mimarının yabancılar tarafından oluşturulamayacağı biçiminde çıkan tartışmalar sonucu Türk mimarlar kamu yapılarının sipariş usulü doğrudan yabancı mimarlara verilmesinin yerine müsabaka yoluna gidilmesini önermişlerdir.

Devletçilik ve milliyetçilik olgularının ön plana çıktığı dönemde mimarlar dönemin yayın organlarından çabalarını duyurmaya çalışmışlar; 1933 yılında Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin açtığı Sergievi yarışması ile amaçlarına ulaşmışlardır. Açılan yarışmanın bir Türk mimar tarafından kazanılması bundan sonraki süreç için bir dönüm noktası oluşturmuştur. Yarışma hükümetin bu yoldaki ilk adımı olması ve yarışmanın bir Türk mimar tarafından kazanılması nedeniyle dönüm noktasıdır. Yarışmaya 10'u yabancı olmak üzere 26 proje katılmış, jüri İtalyan mimar Paolo Vietti ile Şevki Balmumcu'nun projesini aynı değerde tutarak işi Şevki Bey'e vermiştir. Bu yarışmayı önemli kılan bir diğer özellik ise; dönemin modernist estetiğini yüksek bir biçimde temsil ediyor olmasındandır. Yarışma şartnamesinde yer alan binanın modern tarzda olması ibaresi, çağdaş Türk Mimarlığı'nın 1930'larda modern mimarlık anlayışı doğrultusunda tanımlanması yönündeki eğilimin gücünü göstermektedir. Sergi Evi dikey ve yatay kitlelerden oluşan dengeli kompozisyonu, düz çatısı, yatay pencereleri, yuvarlak köşeleri ile Türkiye'de modernist estetiği en iyi temsil eden örneklerden biri olmuştur. Bu tarihten itibaren birçok yarışma açılmasına rağmen yabancı mimarlara sipariş usulü proje verilmesine devam edilmiştir. Öte yandan 30'larda; yine Türk mimarların 1.lik ödülü kazandığı Seyfi Arkan'ın Hariciye Köşkü(1934), İzmir Hal Santrali ve İller Bankası projeleri, modernist estetiğin belirgin bir biçimde gözlemlendiği örnekler olarak verilebilir.

Batıda yeni savların ortaya atıldığı ve tasarımın uç noktalarının sorgulandığı yarışma modelinden farklı olarak, Türkiye'de Erken Cumhuriyet döneminde yarışmalar Türk mimarının mesleki faaliyetini sürdürebilmesi için gerekli olan “meşruiyet zeminini” oluşturmuştur. Bu dönemde açılan mimari proje yarışmaları, resmî ideoloji ile mimarlık üretimi ve ideolojisi arasındaki ilişkileri sergilemesi bakımından ilgi çekicidir. Ancak, vurgulanması gereken bir diğer nokta, yarışma olgusunun bu dönemde bürokrasi ile olan tüm içiçeliğine rağmen, “modern”in dolayısıyla da “yeni”nin deneyimlendiği bir ortam sağladığıdır. Deneyimlenen modernizm derin eleştirel bir zemine sahip olmamakla birlikte, yarışmalar sonucu elde edilen yapı stokunun, sonraki dönemlerde çoğu kez aşılamayan bir kalite ve özeni sergilediği de belirgindir(Sayar, 2004).

Dönemin mimarlık kültürünü yansıtan başka bir yarışma olan TBMM Uluslar arası Proje Yarışması'dır. Yarışma ilk etapta Türk mimarlara kapalı olarak düzenlense de mimarlık camiasından alınan yoğun tepkiler sonucunda Türk mimarların katılabileceği kararı çıkarılmıştır. Tamamı yabancı mimarlardan oluşan jüri on dört proje arasından üç projeye birincilik ödülü vermiştir. Holzmeister, Laprade ve Mezaar'a ait projeler, anıtsal nitelikli, modern çizgiler içerseler de Orta Avrupa klasizmini de yansıtan ürünlerdir. Aynı dönemde Halkevleri de yarışmalar arasında önemli yer tutmuştur. Cumhuriyet ilkelerinin yayılması amacıyla kurulan bu yapılar güçlü modernizm izleri taşımaktadırlar. Örn. Sivas Halkevi-1939, Kadıköy Halkevi-1938

Yarışmaların yeni mimari yönelişlerin öncüleri yada mimarlık ortamındaki dönüşümlerin temsilcileri olduklarına 1944'teki Adana Adalet Sarayı ve 1950'li yıllardaki gerçekleşen İstanbul Adalet Sarayı yarışmaları örnek olarak gösterilebilir. Adana Adalet Sarayı, 1940'lı yıllarda siyasal ve kültürel alanlarda olduğu gibi mimarlık alanında da etkili olan öze dönüş, yerel mimarlık arayışlarının sonucu olan II. Ulusal Akım'ı net bir biçimde yansıtmaktadır. İstanbul Adalet Sarayı ise bu akımın geçerliliğini yitirmesinin sinyallerini vermektedir. Yarışmayı kazanan Sedat Hakkı Eldem-Emin Onat ikilisi İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin önemli yapılarını üreten mimarlar olmalarına karşın bu yarışmaya sundukları projede uluslararası mimarlık ortamına yaklaşan bir tutum izlemişlerdir. Yarışmayı kazanan bu proje, İkinci Ulusal'ın etkinliğini yitirerek yeni arayışların ortaya çıktığının somut bir kanıtıdır. 2. Dünya Savaşı sonrasında yıkılan kentlerin teknolojik atılımlar ve çağdaş şehircilik ilkelerine göre yeniden onarılmaya başlanması; savaş sonrasında öne çıkardığı sosyal konut sorununa çözüm aranması gibi dünyadaki hızlı gelişmeler, bu yıllardaki olanaklar çerçevesinde ülkemize aktarılmaya başlanmıştır. Açılan mimari yarışmalar ile yeni biçimler aranmaya, teknik olanaklar denenmeye başlanmış, proje yarışmaları bu noktada değişimin yansıtıldığı önemli araçlar olmuşlardır. İkinci Ulusal Mimarlık akımı, Adalet Sarayı yarışması ile çözülmeye başlamış, 1952'deki İstanbul Belediye Sarayı yarışmasıyla kesin olarak son bulmuştur.

1950'ye kadar olan dönemde proje yarışmaları ile ilgili olarak, devlet adamlarının mimari kararların alınmasındaki etkin rolleri, yarışma programı ve şartnamelerin uzman kadrolar tarafından hazırlanmaması, jürinin seçimi ve kararları ile raporları eleştirilen konulardır. Diğer taraftan 1950 yılı öncesinde mimari proje yarışmaları belli bir yönetmeliğe bağlı olmadan yürütülmesi bir takım sorunları ve anlaşmazlıkları da beraberinde getirmiştir. Orhan Alsaç'ın 1952 yılında Bayındırlık Bakanlığı Mimarlık ve Şehircilik Yarışmalarına Ait Yönetmelik metnini hazırlaması ile bu sorun büyük ölçüde aşılmıştır. 1950–1953 yılları arasında Bayındırlık Bakanlığı ile ortak yapılan çalışmalarla 1954 yılında Mimarlar Odası'nın kurulması, proje yarışmalarının kurumsallaşmasına katkı sağlamıştır. Dönemin yayın organlarıyla gerçekleştirilen yarışmalara geniş yer vermişlerdir.

1950'li yıllardaki değişiklikler arasında, devletçi politikadan uzaklaşması ve liberal ekonominin ivme kazanması sonucu mimarlık ortamına giren özel sektör kavramı, serbest meslek ortamının doğuşu, yeni yapı tiplerinin mimarlık gündeminde yer almaya başlaması ve imar faaliyetlerinde yeniden yoğunluk kazanılması bulunur. Uluslararası yarışmalarda belirgin bir azalma görülmüş ve ulusal mimarlık temsilcileri tüm kamu yapılarının ulusal yarışma yolu ile elde edilmesi gerektiğini böylelikle yeni iş alanlarının yaratılacağını ileri sürmüşlerdir. P.T.T., kaymakamlık, ilkokul, belediye binası, banka şubeleri gibi yapıların özellikle ulusal yarışmalar yolu ile projelendirilmesi her fırsatta gündeme getirilmiştir.

60'lı ve 70'li yıllar kentsel sorunların ağırlık kazandığı dönemlerdir. Kalkınma planlarının uygulanmaya çalışıldığı bu dönemde Bayındırlık Bakanlığı bu hizmetleri bünyesinde toplamıştır. Mimari proje yarışmaları bu dönemden sonra kamunun proje elde etme sürecinde ihalelerin yanında önemli bir yöntem olarak kullanılmıştır. Mimarlar Odası ve Bayındırlık Bakanlığı proje yarışmalarının örgütlenmesinde etkin rol oynamışlardır. Bakanlığın yönetmelikleri standartlaştırarak uygulamasının o dönemin üretilen mimarlık ürünleri açısından olumsuz yönü adeta tip projelerin elde edildiği bir etkinlik alanının ortaya çıkmasıdır. Bu dönemdeki proje yarışmalarında çok parçalı plan tipi en çok önerilen model olmuştur. Buna örnek olarak Gülhane Askeri Tıp Akademisi (1962) verilebilir. Öte yandan özellikle 70'li yıllarda tip proje

üreten yarışmaların dışında kalanlar da vardır. Sözgelimi, yarışma sonucu elde edilen Doğan Tekeli, Sami Sisa ve Metin Hepgüler tarafından tasarlanan Stad Oteli (1964) dönemin görece çoğulcu ortamı içinde var olan Brütalizm'in en nitelikli uygulamalarından biridir.

Bu arada, mimari proje elde etmede yarışmaların giderek daha fazla rol oynaması ciddi eleştirilere de neden olmuştur. 60'lı yılların başlarında yarışmalara belli mimarların katıldığı mimarlık camiasının küçük bir bölümünün temsil edildiği iddia edilmiştir. Üniversitelerin ve meslek odalarının yetkilerinin arttırıldığı, 60'ların görece demokratik, eşitlikçi yaklaşımları bu soruna da cevap vermiş, yarışmalara olan güven duygusunun artması amacı ile jüri üyelerinin seçiminde anket yolu izlenmiştir. 1970'lerin siyasi ortamı, hükümetlerin talepleri ve getirilen kısıtlamalar yarışmalar ortamına da yansımış; resmi bina talebinin önemli ölçüde artmıştır. Bunun sonucunda özellikle sağlık ve yönetim yapıları gerçekleştirilerek belli plan tiplerinin iyice yaygınlaşarak, tip proje kavramı gündeme gelmiştir. Ülkenin farklı bölgelerinde aynı tip projeler hızlı bir biçimde yaşama geçirilmeye başlamıştır. 70'lerde yaygınlaşan ve yarışmalar yoluyla elde edilen bu tip projeler, mimari ve mekansal denemeler açısından yarışmaların özgün ve cesur fikirlerin üretildiği alanlar olmasına aykırı düşmüştür.

1950-1980 yılları arasındaki dönemde üretilen mimarlığın 2. bölümde de açıklandığı gibi modern ve yerel yaklaşımları bir arada barındıran ve görece çoğulcu yapısına karşın, modern, hatta uluslararası üslubun çizgilerinden pek fazla uzaklaşmadığı görülür. Bu dönemde özel sektörün ağırlığı önceki yıllara göre artsa da bir numaralı işveren hala devlettir. Dönemin bu özellikleri taşıyan kamu yapılarının birçoğunun yarışma süreci sonucunda elde edilmiştir. 1950'lerde Yarışmalar Yönetmeliği kabul edilmiş olmasına rağmen, Ankara Milli Kütüphane ve Kocatepe Camisi gibi örneklerde yarışmada kazan projenin yerine başka bir proje uygulanmıştır. Böyle örneklerin varlığı ve bu yapıların inşa süreçleri, yarışma konusunun sadece yönetsel ve ekonomik değil, mimarlık kültürü ve mesleğin gelişimi açısından da pek çok tartışmayı barındıran verimli bir araştırma alanı olduğunu gösterir.

BÖLÜM DÖRT

'80 SONRASI TÜRK MİMARLIĞI'NIN GEÇİRDİĞİ DÖNÜŞÜMLERİN YARIŞMALAR ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

1980 sonrası Türk Mimarlığı'nda olduğu gibi mimari yarışmalarda da önemli bir kırılma noktasıdır. Ülkenin geçirdiği siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel tüm dönüşümler mimarlığı doğrudan etkilemekte, bu etkilerin yansımaları dönemin yarışma projeleri üzerinden açıkça gözlemlenebilir. 1980 sonrasında Türkiye'de mimari proje yarışmalarında geçirilen süreçte; ulusal katılımların kısıtlı olduğu, yabancı mimarların daha etkin rol oynadığı dönemlerden üniversite sayılarının arttığı ve buna bağlı olarak ulusal yarışmalar ile yerel katılımların arttığı dönemlere geçilmiştir. Bu bölümde 1980 sonrası Türk Mimarlığı ile yarışma etkileşimine dair saptamalar yapılarak, bu çıkarımlar örnekler yarışma projeleri üzerinden irdelenecektir.

Örnekler incelenirken bölüm 2.2.'de saptanan temel eksenler ve olgular eşiliğinde yarışmalar, '80 sonrasında 10'ar yıllık periyotlarla –'80, '90 ve 2000'ler şeklinde- ele alınacaktır. Örneklerin irdelenmesinde içinde buldukları dönemin etkisinde kaldığı mimari akımların biçimsel yansımaları, ülkenin yaşadığı değişimlerim mimarlık üzerindeki yapısal ve kavramsal etkileri dönemin yarışmaları üzerinden incelenmiştir. Bu saptamalar yapılırken jüri raporları, proje anlatımları ile görsel verilerden yararlanılmıştır. Bu verilerin bulunmasında özellikle dönemin sürekli mimarlık yayını olan Mimarlık dergisinden, dijital bilgi kaynaklarından ve yarışmalarla ilgili yayınlardan faydalanılmıştır. Yarışma projeleri seçilirken dönemin etkilerini güçlü bir biçimde yansıtmalarına ve özgün yapılar olmalarına dikkat edilmiştir. Bunun yanı sıra dönemin gündemini meşgul etmiş, üzerinde tartışmaların yapıldığı ve mimarlık disiplini içerisinde büyük etkiler yaratan, ortaya çıkışları ile dönemin mimarlık ortamına farklı bir bakış açısı getiren yarışma projeleri de dikkate alınmıştır.

4.1 '80'li Yıllarda Mimari Proje Yarışmaları Üzerinden Türk Mimarlığı'nın Yorumlanması

Bu bölümde tüketim kültüründeki artışın mimari alanı etkilediği, oldukça farklı mimari söylem ve yönelişlerin ortaya çıktığı bir arayış ve çeşitlilik dönemi olan '80'ler, önce yarışmaların genel profili ve işleyiş biçimi, daha sonrasında mimari yarışma projeleri örnekleri üzerinden '80 sonrası Türk mimarlığının gelişimi irdelenecektir.

4.1.1 '80 Döneminde Yarışmaların Genel Profili

1980 yılının Türkiye Cumhuriyeti tarihinde önemli ve ciddi bir kırılma noktası olması yarışmalar üzerinde de etkilerini göstermiştir. Sendikalar, meslek kuruluşları ve üniversitelerin etkinliklerinin azaldığı bu dönem, tüm alanlar olduğu gibi mimarlık ortamını da derinden etkilemiştir. Geçmiş yıllarda kamu ve meslek odasının birlikte oluşturduğu birikim sekteye uğramış; 1984 yılında imar planı yetkilerinin belediyelere devredilmesiyle kentsel planlama, mimarlık ve mimarlık yarışmaları belirli dönüşümler geçirmiştir. Bayındırlık Bakanlığı jüri oluşturma yetkisini doğrudan kendisi kullanarak yarışma sürecini, belirli bir süre meslek ortamına tamamen kapatmıştır.

1930'lardan 1980'lere kadar, 50'lerde özel sektör kendini göstermeye başlasa da, mimarlık ortamının en büyük müşterisi devletken, '80 sonrasında sermayenin ağırlığının artmasıyla mimarlığın siyasal ideolojilerle olan bağı ve mimari dil açısından çeşitlenme başlamıştır(Aygün, 2004).

Sayar bu durumu şöyle ifade etmiştir(2004);

'80'ler Türk mimarlığı açısından önemli bir eşığe işaret etmektedir. Mimarlığın siyasal ideolojilerle olan organik bağı bu eşikte kopmuş, özel sektörün hizmetine girmiştir. Çoğulculuğun ve çeşitliliğin hâkim olduğu bu ortamda bir önceki dönemin yarışma ortamını belirleyen teknokrat modernizmi de çözülmeye ve

mimari dil açısından çeşitlenmeye başlamıştır. Ancak, bu yeni dönemin yarışma ortamını belirleyecek olan genç kuşağın eleştiri ve görüşleridir. Genç kuşak, yarışmaları iş alma ve vermenin bir yöntemi olmanın ötesinde, eleştirel/sorgulayıcı ürünlerin araştırıldığı, “söz”ün mimarlığın içinden söylendiği bir “özgürlükler alanı”, Lipstad’ın deyimiyle “sınırları görünmeyen dev tasarım stüdyoları” olarak görmeyi talep etmektedir.

’80’li yıllarda açılan yarışmalarda yüklenici kurum çoğu zaman yine devlettir.. Son yıllarda özel kuruluşların yarışma yöntemini daha çok benimsemeye başladıkları görülür. Fakat bunlar, batı ülkelerinde görüldüğü gibi şirketler değil, meslek örgütü türü yapılanmalardır. Belediyelerin de yarışma yöntemini gittikçe artan oranlarda kullandığı gözlenmektedir. Özellikle ’80 sonrasında belediyelerin kaynak ve yetkilerinin artmasının buna neden olduğunu söylenebilir(Girginer, 2006).

1980 sonrası öğrenci yarışmalarının da devreye girdiği zamanlardır. Yarışma sürecinin kendisi, eğitimin bir parçası haline gelmesi nedeniyle üniversite eğitime katkıda bulunmaktadır. Eğitici tarafının yanında aynı zamanda öğrenci projeleri ile daha cesur, farklı eğilimler ile beklentiler sınanabilmekte, değişik örnekler üretilebilmektedir. Bu yüzden, Türkiye’de özellikle 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren çok sayıda öğrenci yarışması açılmıştır.

Öte yandan ’80’lerde Türk Mimarlığı’nda yukarıda belirtildiği gibi artan çeşitlenme, Uluslararası Üslup’un büyük ölçüde terk edilerek yerini Post-Modern olarak nitelendirilebilecek uygulamalara bırakması sonucunu doğurur. Bu dönemde yapının tüketime açık bir nesneye dönüşmesi mimarlık disiplinini de etkilemiş projeler kendi kriterleri dışında bu pazar ortamının değerleri göz önünde bulundurularak tasarlanmaya başlamasına yol açmıştır. Bir önceki dönemin teknokrat modernizminin yerini tarih, kültür, gelenek gibi gündelik yaşam kavramlarının ön plana çıktığı tasarımlar almış, bu etki yarışma projeleri ile de somutlaşmıştır.

1980 sonrası yarışmalarda dönemin baskın kavramlarından olan simgesellik anlayışı da farklı biçimde yorumlanmıştır. Özellikle kamu binalarında aranan bir özellik olan simgesellik kavramı devletin resmi ve otoriter durumunu temsil etme anlamı yüklenerek projelerde aranan koşul olmuştur. Simgesellik kavramının güçlendiği bu dönemde diğer taraftan buna ters yaklaşımların da mevcut olduğu görülür. '80 sonrasında temsil etme kavramının anlamlarının değişerek, bazı kurum binalarında resmi olmayı tarifleyen simgesellik anlayışı zayıflayarak halka açık olma, davet edicilik gibi simgeler tercih edilmiştir. Petrol Ofisi A.Ş. TİP Satış ve Servis İstasyonu Projesi Yarışması'nda(1988) bu değişim açıkça gözlemlenir.

'80'li yıllar Türk Mimarlığı'nın dışa açılma politikalarından da etkilendiği zamanlardır. Bu dönemde yaşanmaya başlanan dışa açılma süreci mimariyi de etkisi altına almış, süratle sayıları artan beş yıldızlı oteller, iş merkezleri, yüksek katlı ofis binaları, süpermarketler, kültürel tesisler, rekreasyon alanları ve dev alışveriş merkezleri, tatil köyleri ile lüks toplu konut siteleri ve üst gelir gruplarının yaşadığı villa türü yerleşmeler üretilmiştir. Ülkenin ve mimarının geçirdiği bu değişimlerin yansımaları da mimari yarışmalarda kendini gösterir. Dönemin yarışma projeleri incelendiğinde özellikle postmodernist etkilerin yarışma projelerinde var olduğu saptanır. Yine aynı dönemde, sürdürülebilir mimarlığın ilk ipuçlarını veren çevreye duyarlı tasarımların yarışmalar yolu ile hayat bulduğu görülür. Bunun dışında küreselleşmenin etkileri bu dönemde yavaş yavaş yarışma projelerinde de kendini gösterir. Bu dönemde başlayan '90'lar ile 2000 sonrasında artan kentsel tasarım yarışmaları bunu örnekler.

Bu bağlamda, Gecekondu Önleme Bölgeleri ve Geri Kalmış Yörelerde Kiralık Konut yarışması(1981) dönemin yere uygun ile doğaya saygılı mimari tasarım anlayışına, Aydın Kuşadası Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi yarışması(1984) '80'li yıllarda patlama yaşanan turizm mimarisinin gelişimine örnek verilebilir. Diğer taraftan Yarının Yaşamı İçin Konut ve Çevresi Yarışması(1985) yine sürdürülebilir mimarının '80'li yıllardaki karşılığı olan yeşil tasarıma denk gelir. '80'li yıllardaki Şehirlerarası Otobüs Terminali yarışmaları ülkenin ulaşım ve iletişim sistemleri üzerine yaptığı yatırımları yansıtır. Ayrıca '80'ler döneminde çok sayıda açılan

Hükümet Konağı Yarışmalarını kazanan projelerin birçoğu da postmodern tutumun izlerine rastlanır. Dönemin yarışmalarından olan Ekonomik Konut Tasarımı(1987) ile 21. Yüzyıl Konutu ve Çevresi Konulu Öğrenci Fikir Projesi Yarışmaları (1987) farklı yaklaşımların denediği yarışmalardır. Ayrıca dönemin oldukça artan turizm mimarisinin bir getirisi olarak turizm bölgelerinde çeşitli yarışma projeleri düzenlenerek bölge kalkındırılmaya çalışılmaktadır. Antalya Belediyesi Terminal Tesisleri Mimari Proje Yarışması(1986) ile Kuşadası Belediyesi Ticaret ve Sosyal Tesisleri Mimari Proje Yarışması(1989) buna örnek olarak verilebilir. Silivri 2. Konut ve Turizm Tesisleri Mimari Proje Yarışması(1986) ise turizme verilen önemin yalnızca Ege ve Akdeniz kıyıları ile sınırlı kalmadığının kanıtıdır. Bu örnekler Bölüm 4.te ayrıntılı olarak incelenecektir.

1980 sonrasında kentlerde yaşanan hızlı yapılaşma ve önüne geçilemeyen göç olgusu bu konunun üstüne gidilmesine, üzerinde çalışmalar yapılmasına yol açmıştır. Bu alanda açılan yarışmalarda '80'li yıllarda ilk defa kentsel tasarım ifadesi kullanıldığı görülür.

1981'e kadar düzenlenen yarışmalar incelendiğinde ise; kent ölçeğinde yapılanlarında, genellikle bir kentin imar planı şeklinde olduğunu görürüz. Bu dönem ülkemizde Modernizm rüzgarlarının estiği yıllar olup, Modernizm'in bir kenti daha bütüncül bir yaklaşım ile şekillendirme çabalarının olduğu bir süreçtir. 1981 yılında düzenlenen "Eskişehir Fuarı ve Dinlence Eğlence Kültür Alanları Kentsel Tasarımı" yarışması ile ülkemizde yarışma platformunda ilk defa **kentsel tasarım** ifadesi kullanılmıştır. Bu yarışmadan sonra düzenlenen yarışmalarda Modernizm'in bütüncül yaklaşımının parçalanarak yerini Postmodernizm'e bırakmış olduğu rahatlıkla okunabilir. Günümüze kadar kentsel tasarım alanında yapılan yarışmalar giderek artmış, kentin farklı parçalarında farklı amaçlarla ele alınmıştır(Girginer, 2006).

Bir bakıma yarışmalar kentsel tasarımın daha nitelikli ve derinlikli bir biçimde ele alınmasını sağlamaktadır. Yarışmalarda postmodernizmin de etkisi ile mimarlık pratiğine küçük ölçekli kentsel tasarım olgusu girmiştir. Bu durum yarışmaların mimarlık disiplini içerisindeki önemini bir kez daha vurgular. Yarışmaların dönemin mimari gelişim ve dönüşümlerinin en açık ifadesi olmaları durumundan farklı olarak, kimi zaman yarışmaların da yeni kavram ve etkilerin öncüsü olabileceğinin kanıtı niteliğindedir.

Ülkemizde kentsel tasarımın, *yarışma* aracıyla en çok uygulandığı kent, Ankara olmuştur. Bunu Antalya, Bursa, İzmir ve İstanbul illeri takip etmektedir. Bu sonuç, Ankara'nın bir başkent kimliğinde olmasından dolayı *kent imajının* sağlanmasının diğer illere göre daha çok önemsendiğini göstermektedir.

Söz konusu proje yarışmaları için ülkemizdeki yönetim yaklaşımları her ne kadar pazarlayıcı bir zihniyet içerse de; Dündar'a (2002) göre;

Gerek konuya bir on yıl öncesinde nasıl yaklaşıldığına ayna tutulması açısından, gerekse de kentsel tasarımın hem uygulama, hem de eğitim anlamında kurumsallaştırılma çabasını içermesi açısından yarışmalar önemli birer araç olarak devreye girmişlerdir denebilir. Yarışma belgeleri meslek alanında kentsel tasarımın salt bir ara ölçek olarak algılanmaktan kurtarılması ve kent içerisinde yeni farklı dinamikler yaratabilmenin bir aracı olarak görülmeye başlamasının resmi dokümanlarını oluşturmaktadırlar aynı zamanda. Uygulanabilirlik açmazı bir yana bırakıldığında bile kentsel tasarım yarışmalarının verebildiği ve mekansal tasarımı ve gelişimi doğrudan bağlayıcı oldukça önemli mesajlardan söz edilebilir(s.234).

Kentsel tasarım yarışmaları çoğunluklar kamu kuruluşları tarafından açılmaktadır. Girginer'e göre(2006);

Çoğunlukla Belediyelerin düzenlediği yarışmalarda amaç ve hedeflerin ortak yönünün, kent imajını yaratmak, kent kimliğini ortaya koymak, imgesel ve

sembolik değerler üretilmesini sağlamak, kente ekonomik, sosyal ve kültürel faydalar kazandırmak, çağdaş teknoloji ve sanat anlayışı ile tarihi mimarlık değerlerine uyum gösterecek uygulanabilir çözümler bulmak ve güzel sanatları teşvik etmek olduğu söylenebilir. Buradan kentsel tasarım eylem alanının, kent parçaları üzerinden yine o kenti tasarlama yönteminde bir araç olarak kullanıldığını anlamaktayız. Devlet, farklı niteliklerdeki kent parçalarında düzenlediği yarışmalar üzerinden kentsel tasarım projeleriyle bir kentin bütününe tarihsel, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimini sağlamayı hedeflemektedir.

Kentsel tasarım yarışmaları ülkemizde kendisine farklı boyutlar edinmiştir. Bu boyutlar; aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi sosyal boyut, fiziksel boyut, ekonomik boyut ve çevresel boyut başlıkları altında toplanmıştır.

Tablo 4.1 Kentsel tasarım boyutlarının yarışmalar üzerinden gruplandırılması(Girginer, 2006).

SOSYAL BOYUT	.Kültürel .Tarihsel .Anlamsal .Sembolik/ İmgesel Psiko- sosyal .Kentsel kimlik	FİZİKSEL BOYUT	.Fonksiyonel/ İşlevsel .Yer Seçimi .Estetik/İmaj .Alt Yapısal .Mekansal Yapı	EKONOMİK BOYUT	.Yeniden yapılanma .Turizm amaç.kalk. .Sanayi amaç. kalk. .Bölgesel kalkınma .Ülkesel kalkınma	ÇEVRESEL BOYUT	.Ekolojik .Doğal Çevre Koruma .Rekreasyon
---------------------	--	-----------------------	---	-----------------------	--	-----------------------	--

Öte yandan da '80'lerde mevzuatta gerçekleşen değişimler gerçekleşir. 1987 yılında Mimarlar Odası'nın Yarışmalar Yönetmeliği'ne 'bölgesel yarışma' kavramı eklendiği görülür. Bölgesel ekiplerin ulusal yarışmalara deneyimleri ve birikimlerinin yeterli olmayışı gibi nedenler göstererek katılamaması, bu kategorinin doğmasına neden olmuştur. Bu tartışmaya açık bir konudur çünkü mimarların bir bölümü ulusal bir mimari yarışmaya girmekten çekindiği düşünülen bir mimarın bölgesel yarışmaya hangi cesaretle girebileceğini şüpheli görmektedir.

Konuyla ilgili olarak elde edilen verilere göre hazırlanan, '80 dönemi yarışma projelerinin sayısal analizine göre elde edilen sonuçlara göre (bkz. **Tablo 4.3.**);

'80 döneminde Türkiye'de toplam 105 yarışma gerçekleştirilmiştir. Yarışma türü olarak gerçekleştirilen 105 yarışmadan; 3'sinin uluslararası, 88'inin ulusal, 15'inin sınırlı olduğu saptanır. Yarışmayı çıkaran kuruluşlara bakıldığında; yarışmaların 43'ü Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 15'i diğer kamu kuruluşları, 24'ü belediyeler, 16'sı de özel kurum ve vakıflar, 2'si iller bankası, 2'si özel bankalar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunun sonucu olarak yarışmaların '80'li dönemde de yukarıda belirtildiği üzere devlet eliyle yürütüldüğü saptanmaktadır. Yarışmalar çeşitlerine göre incelendiğinde; 62'sinin yapı, 18'sinin kentsel tasarım, 6'sının anıt ağırlıklı, 6'sının öğrenci, 6'sının da fikir yarışması olduğu gözlenir. Bu veriler kentsel tasarım olgusunun yarışmalar yolu ile ülkeye hızlı bir giriş yaptığını göstermektedir. Yarışmalar konularına göre sınıflandırıldıklarında ise; 31'inin kamu idari yapısı, 4'ünün özel yönetim, 5'inin ulaşım, 3'ünün tip proje, 7'sinin konut, 6'sının eğitim, 4'ünün sağlık, 8'inin anıtsal, 5'inin kültür merkezi, 16'sının çevre düzenleme/rekreasyon, 5'inin de diğer konular olduğu saptanır. Buna göre yapılan yarışmalarda kamu binalarının ağırlıklı olduğu görülür.

Yarışmaların gerçekleşme durumları bir diğer tartışılan konudur. Buna göre projelerden; 56'sı uygulanmıştır, 27'sinden vazgeçilmiştir ya da onların yerine başka projeler yapılmıştır, 2'si ise saptanamamıştır. Mimari yarışmaların toplamında önemli sayıda kazanan projenin de uygulanmadığını gösterir. Uygulanamayıp kimi zaman finansal sorunlardan kaynaklanırken, kimi zaman da kurumların farklı arayışlara yeterince açık olmayışındandır. Konu türüne göre sınıflandırıldıklarında; (Özbay, 1993).

Tablo 4.2. 1980-1990 arasındaki yarışma sayıları(Çimen, 1993).

1980-1990 Yılları Arası Mimari Proje Yarışmaları		
Yıllar	Türkiye	Almanya
1980	3	391
1981	8	286
1982	3	225
1983	15	212
1984	21	243
1985	20	363
1986	10	395
1987	11	362
1988	7	389
1989	5	505

1980-1990 yılları arasındaki Türkiye ile Almanya'da gerçekleştirilen mimari proje yarışmaları kıyaslandığında; Alman Yarışmalar Komitesi'nin istatistiklerine göre Almanya'da her yıl açılan yarışmaların sayısında artış gözlemlenirken Türkiye'de '80'li yıllarda tutarsız bir ivme söz konusudur. Almanya'da bu dönem içinde açılan yarışma sayısı üçbinin üzerindeyken, Türkiye'de bu rakam 105'dir. Bayar Çimen Mimarlık Dergisi'ndeki makalesinde(1993) bunun sebeplerinden biri olarak; Almanya'daki kamu kuruluşlarındaki yarışma anlayışının değişmesi ve yarışmalar için gösterdikleri gayreti gösterir. Türkiye'de bu dönemde kamu eli ile açılan yarışmalar %40'lardadır. Tezin ileriki aşamalarında da değinileceği gibi Türkiye'de açılan yarışma sayıları ile gösterilen gayret zamanla artış gösterecektir.

Tablo 4.3. '80 dönemi yarışmaların rakamsal analizi

YARISMA YILI	YARISMA SAYISI	YARISMA TÜRÜ				YARISMA ACAN KURUM						YARISMA CESİTİ					YARISMA KONUSU													
		ULUSAL	ULUSLARARASI	BÖLGESEL	SINIRLI	ÖZEL KURUM/ VAKIF vb.	BAYINDIRLIK BAK.	ILLER BANKASI	BANKALAR	BELEDİYELER	diğer kamu kuruluşları	YAPI	KENTSEL TASARIM	ANIT+MEZAR KENTSEL OBJE	ÖĞRENCİ	FIKİR	KAMU İDARI YAPILARI	ÖZEL İDARI YAPILAR	ULASIM	TIP PROJE	KONUT	SPOR	EGİTİM	SAGLIK	ANIT/ KENTSEL OBJE	KÜLTÜR MER./ KÜLTÜREL YAPILAR	CEVRE DÜZİ/ REK. ALANLARI	FIKİR/ÖĞRENCİ PROJELERİ	DİĞER (algıverip mer./ turizm/sosyal tes. vb)	
1980	3	2			1	1	2				3					2														1
1981	8	8			1	5	1			1	7	1			2	1				1					1	1				
1982	3	2		1				1	1	2	1	1	1		1								1	1		1				
1983	15	10		5	3	8		1		2	11	2		2	2	7	1	1		1			1	1	1			2		
1984	21	20		1		16			2	2	18	2	1		10				2			4	1	2	1	1		1		
1985	20	17	1	2	3	8			7	3	14	6		2	4	1	2		1					1	1	5	2			
1986	10	9		1	1	3			5	1					5		1		1							2		1		
1987	11	9	2	3	4				5	1	3	3	2	3				1		3						3	1			
1988	7	6		1	3				2	2	3	1	1	1	2		1		1				1		1	1	2	2		
1989	5	5				1	1		2	1	2	2	1											1		2				
TOPLAM	105	88	3	15	16	43	2	2	24	15	62	18	6	6	6	31	4	5	3	7		6	4	8	5	16	7	5		

4.1.2 Örnekler/Analizler

Bu bölümde 1980-1990 yılları arasında Bölüm 2.'de tariflenen, Türk Mimarlığı'nda yaşanan dönüşümlerin ortaya koyduğu temel eksenler/olgular dönemin yarışma projeleri üzerinden irdelenmiştir. Seçilen örnek projeler üzerinden analizler yapılmış, projelerin çıkış fikirleri ile jüri raporlarına yer verilerek, görsel verilere ulaşılmıştır.

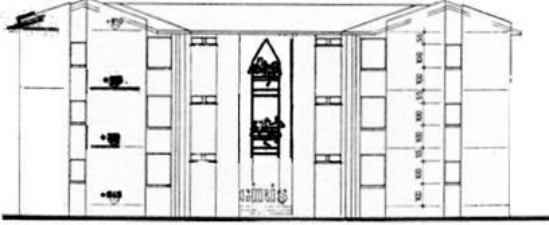
Gecekondu Önleme Bölgeleri ve Geri Kalmış Yörelere Kiralık Konut Mimari Proje Yarışması'nın seçilmiş olmasının nedeni '80 döneminde Türk Mimarlığı gündemine giren yeşil tasarım ve doğaya duyarlı tasarım kavramlarının bu yarışma ile birlikte sorgulanmış olmasıdır. Bunun yanı sıra seçim kriterlerinden bir diğeri ise '80 sonrasında ülkenin girmiş olduğu hızlı kentleşme sorunu ile birlikte ortaya çıkan konut sorununa çözüm arar nitelikteki toplu konutlar üzerine açılan ilk yarışma olması özelliğidir.

Ankara Atatürk Kültür Merkezi Mimari Proje Yarışması '80 döneminde Türk Mimarlığı'nı büyük ölçüde etkileyen postmodernist tutumu geçmişin yeniden yorumlanması, simgeselcilik gibi farklı açılardan yansıttığı ve yapıldığı döneme ait güçlü izler taşıdığı için seçilmiştir.

Halk Bankası Genel Müdürlük Binası Mimari Yarışması modernizme ait öğelerin anıtsallaştırılarak ve postmodernist öğelere dönüştürülerek, '80'li dönemin hakim kavramlarından biri olan çoğulculuk ilkesini yansıttığı ve '80'li yılların görece çevreye duyarlı anlayışını tasarım dahilinde sorguladığı için seçilmiştir.

Antalya Belediyesi Otobüs Terminal Tesisleri Mimari Proje Yarışması '80 sonrası Türkiye'de turizm sektöründe yaşanan gelişmelerin mimari yarışmalar platformunda karşılık bulmasına örnek olduğu, simgeselcilik ve yerellik gibi dönemin güçlü kavramlarını yansıttığı, postmodernist, çevreci ve yere özgü tasarım anlayışını malzeme, form ve tasarım kriterlerinde uygulamaya çalıştığı için seçilmiştir.

4.1.2.1 Gecekondu Önleme Bölgeleri ve Geri Kalmış Yörelere Kiralık Konut
Mimari Proje Yarışması(1981)

		<p>Gecekondu Önleme Bölgeleri ve Geri Kalmış Yörelere Kiralık Konut Mimari Proje Yarışması 1981</p>
<p>İşveren : İmar ve İskân Bakanlığı</p> <p>Yarışma Tipi : Ulusal, Açık & Serbest, Tek Aşamalı</p> <p>Yarışma Dilleri : Türkçe</p> <p>Kazananların açıklanması : 1981</p>		
<p>Jüri Üyeleri:</p>	<p>Danışman Jüri Üyesi</p> <p>Mehmet Adam Mustafa Bilginer Selman Ergüden Ruşen Keleş Esen Onat</p>	<p>Asli Jüri Üyesi</p> <p>Münir Alpsoylu Mehmet Çubuk Cihat Fındıkoğlu Aykut Mutlu Ergun Unaran</p>
<p>Kazananlar:</p>	<p>Sıcak-Kurak İklim 1. Ödül</p> <p>Yakup Hazan Nuran Gök (Yardımcı) Eyüp Hazan (Yardımcı)</p> <p>Ilıman-Kurak İklim 1. Ödül</p> <p>Özgür Ecevit(Müellif) Tekin Kesim (Müellif) Erkem Gürenli (Danışman)</p>	<p>Soğuk İklim 1. Ödül</p> <p>Ersen Gürsel Selçuk Batur Serap Chauchat (Yardımcı) Erol Yüksel (Yardımcı)</p> <p>Ilıman-Yağışlı İklim 1. Ödül</p> <p>Ersen Gürsel (Müellif) Selçuk Batur (Müellif) Serap Chauchat (Yardımcı) Erol Yüksel (Yardımcı)</p>

Gecekondu önleme bölgeleri ve geri kalmış yörelerde kiralık konut mimari projeleri" hazırlanması işi, İmar ve İskan Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü tarafından, Bayındırlık Bakanlığı "Mühendislik ve Mimarlık Proje Yarışması Yönetmeliği" kuralları içinde, serbest, ulusal ve tek kademeli olarak yarışmaya çıkarılmıştır. Tek bir şartname ile, 4 iklim bölgesinin her biri için ayrı birer yarışma açılmıştır. Yarışmacılar, istedikleri sayıda iklim bölgesi için yarışmaya girebilmişlerdir.

1987 yılında açılan, "kiralık konut" ve "memur lojmanı" konularını kapsayan proje yarışması şartnamesinde amaç olarak, Türkiye'nin iklim bölgelerine göre uygulanabilecek farklı konut tipleri ve bunların oluşturacakları doku alternatiflerinin elde edilmesi belirtilmiştir. Bu yaklaşım şartnamede şu biçimde açıklanmıştır; "... Yarışmacılardan, yeni 'sosyal konut' tasarımının yapılmasına, sosyo-ekonomik yapımıza ve günün koşullarına uygun minimum alan ve standartların belirlenmesinde yardımcı olacak önerileri de getirmeleri istenmektedir."(Birkan, 1982).

Yarışmacılardan gecekondu önleme bölgelerinde iki tür uygulama için iki ayrı çalışma istenmektedir. Bunlar;

1. Kiralık konut uygulamasında 600 konutluk bir yerleşme için 3-4 ve 4-6 nüfuslu hane halkının kullanacağı iki ayrı konut tipi ve bunların oluşturacakları kitle ve doku önerileri,
2. Gerikalmış yörelerde memur lojmanı olarak kullanılacak 4-6 nüfuslu hane halkı için konut tipi ve bu konutların oluşturacakları doku ve kitle önerileridir.

Yarışma Şartnamesinde program verileri hane halkı büyüklüğü ve yapısı, konut içi eylemlerin tanımları tüm iklim bölgeleri için aynı olarak verilmiştir. Yarışmacılara ayrıca tasarımların uygulanacağı hipotetik vaziyet planı verilmiştir. Yarışma açıldığı dönemde oldukça büyük tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Öncelikle jüri sunulan yarışma projelerinin konut standartlarının geliştirilmesine katkıda

bulunmamasından çok yakınmıştır. Bu tutumu jüri raporunun “Genel Açıklama” bölümünde; *“Jürimiz ülkemiz açısından çok önemli ve güncelliği olan bir bu konuda, yaygın bir katılmanın gerçekleşmemiş, ayrıca her iklim bölgesi için aynı ilginin gösterilmemiş olmasını ve en önemlisi de, katılan projelerin çoğunlukla fikir araştırma ve projelendirme açısından üst düzeyde bir performans çizgisi gerçekleştirilmemiş olmasını üzüntü içinde belirtmeyi bir görev saymaktadır.”* şeklinde açıklamıştır(Birkan, 1982). Jürinin bu açıklaması kolokyumda yarışmaya katılan mimarlar arasında tepkiyle karşılanmıştır. Bir diğer tartışma konusu ise ödül alan projeler ile ödül alamayan yarışmacıların kendi projelerinin ödül alamamasından şikayetleri olmuştur. Teknoloji seçimi de fikir ayrılığı yaratan konulardan birdir. Bazı yarışmacılar toplu konut yapımında “gelişmiş teknoloji”nin gerekli olduğunu savunmuşlardır. Bu yarışma projelerin seçimi, jürisi, şartnamesi, kullanılan teknoloji sistemleri, konutlarda yaşayacak kişilerden sonuçlarının yayınlanış biçimine kadar birçok konuda tartışmaya neden olmuş ve dönemin gündemini oldukça meşgul etmiştir.

Sıcak-Kurak İklim Kuşağı için 1.'lik Ödülü Alan Proje

Kazananlar : 1. Ödül

Yakup Hazan (Müellif)

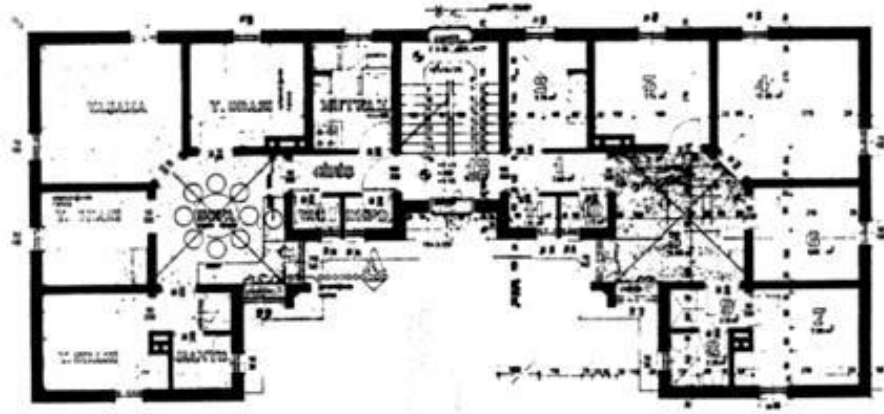
Nuran Gök (Yardımcı)

Eyüp Hazan (Yardımcı)

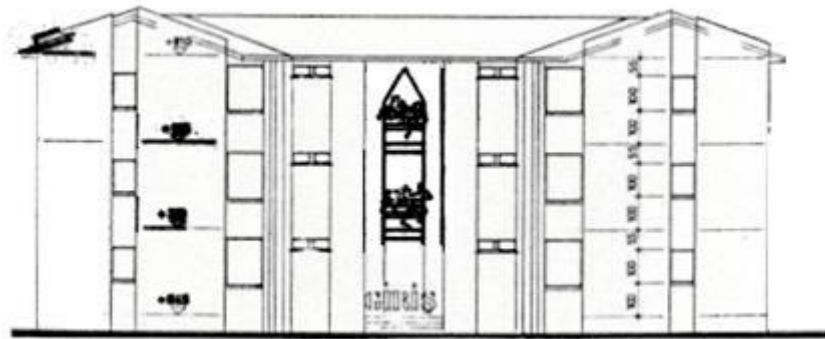
- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Projede, kademeler ve kümelenmeler şeklinde iki çeşit konut tipi bir araya getirilmiştir. Gerçekleştirilen bu yapı grupları arasında, avlular meydana getirilmiştir. Projede yakın komşuluk ilişkilerinin konut içinden başlayarak dış mekanda zenginleşerek devam etmesi ve oluşturulan kümelerin buna imkan sağlaması, geleneksel yaşam tarzını başarı ile günümüz konut tipolojisine aktarması ve bunu yaparken iklim koşullarını düşünerek tutarlı bir tavır sergilemesi jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

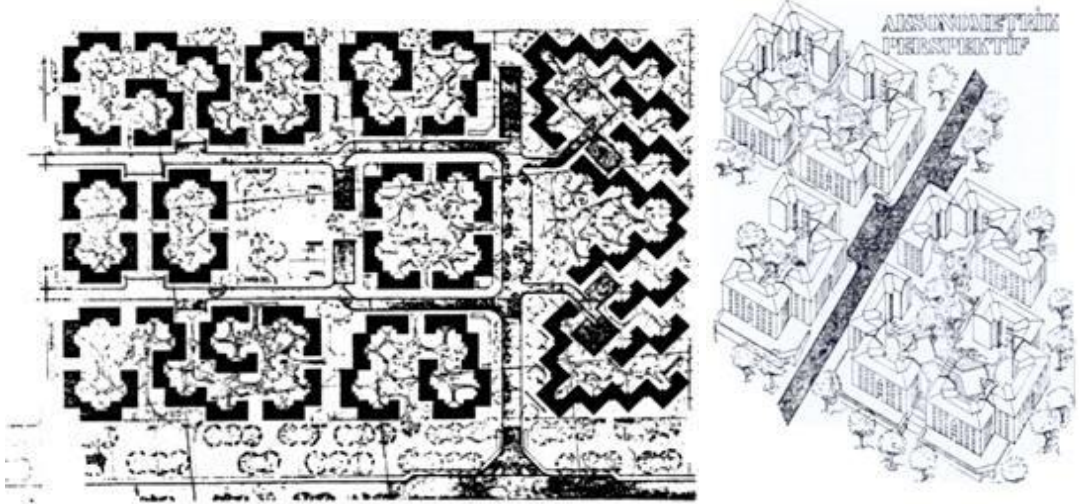
Birbirine yakın olarak tasarlanan ve ortak duvarları bulunan yapı grupları, oluşturdukları kümelerle güneş ışınlarından korunmayı sağlamaktadır. Projelerde yığma yapım sistemi önerilmiş, kullanıcı gereksinimleri en az alanda çözülerek yapılar üç katlı olarak tasarlanmıştır. İklim şartları göz önünde bulundurularak oluşturulan önerilerden biri aynı zamanda ailenin günlük yaşamını da sürdürdüğü serin sofalar, diğeri ise güneş ışınlarından korunmayı amaçlayan küçük pencereler ve mümkün olduğunca az sayıda projede yer almasıdır. Ortak kullanım alanlarında kullanılan su ögesi kuru havanın nemlenmesi açısından başarılı bulunsa da, tek düzeliği olumsuz bulunmuştur. Yapılarda eğimli çatı örtüsü tasarlanmış olması, iklim şartları dahilinde başarılı bulunmuştur.

Şekil 4.1 Üç yatak odalı plan tipi (Birkan, 1982)

Şekil 4.2 Giriş cephesi (Birkan, 1982)

Şekil 4.3 Vaziyet planı ve Yerleşim planının perspektifi (Birkan, 1982)

Soğuk İklim Kuşağı için 1.'lik Ödülü Alan Proje

Kazananlar

1. Ödül

Ersen Gürsel

Selçuk Batur

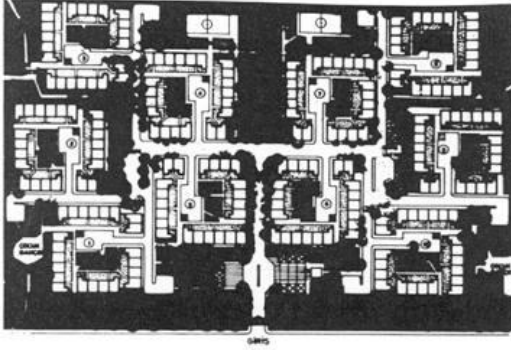
Serap Chauchat (Yardımcı)

Erol Yüksel (Yardımcı)

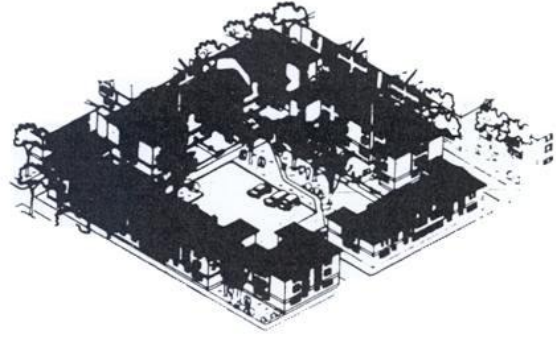
- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

55-60 konutun bir araya gelerek bir avlu etrafında küme oluşturması önerisi, soğuk iklim şartları açısından uygun olması olumlu bulunmuştur. Kümeler diğer yörelere göre de gelişebilmelerine dayalı farklı dokular elde etmeyi olanaklı kılar. Küme oluşturan bu yapı grupları rüzgardan korunmayı sağlamaktadır.

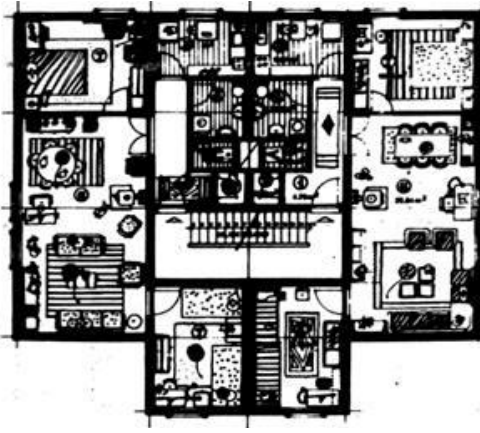
Genellikle 3 katlı olarak tasarlanan yapılarda konut büyüklükleri ve alan kullanımı çözümleri başarılıdır. Isı kayıplarının engellenmesi amacıyla pencereler küçük tutulmuştur. Projede malzeme seçimi ve kullanımı, aşamalı yapım olanaklılığı ve geleneksel yapım tekniğinin geliştirilmesi, yapı sisteminin uygunluğu, yöresel cephe olgusu olumlu bulunmuştur.

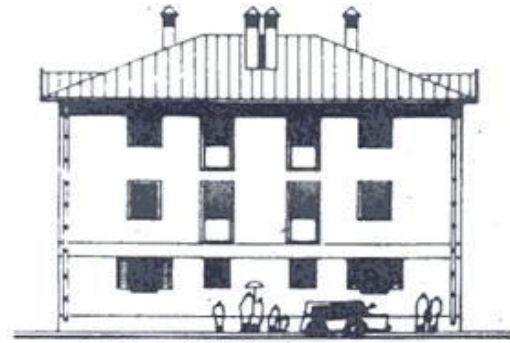
Şekil 4.4 Vaziyet planı (Birkan, 1982)

Şekil 4.5 Yerleşim planının perspektifi

Şekil 4.6 Üst kat planı (Birkan, 1982)

Şekil 4.7 Giriş cephesi (Birkan, 1982)

Ilıman-Kurak İklim Kuşağı için 1.'lik Ödülü Alan Proje

Kazananlar

1. Ödül

Özgür Ecevit(Müellif)

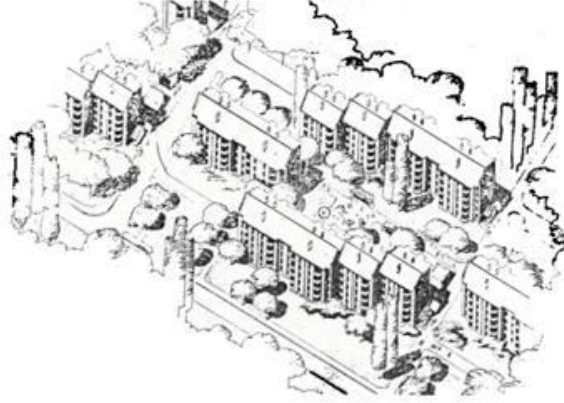
Tekin Kesim (Müellif)

Erkem Gürenli (Danışman)

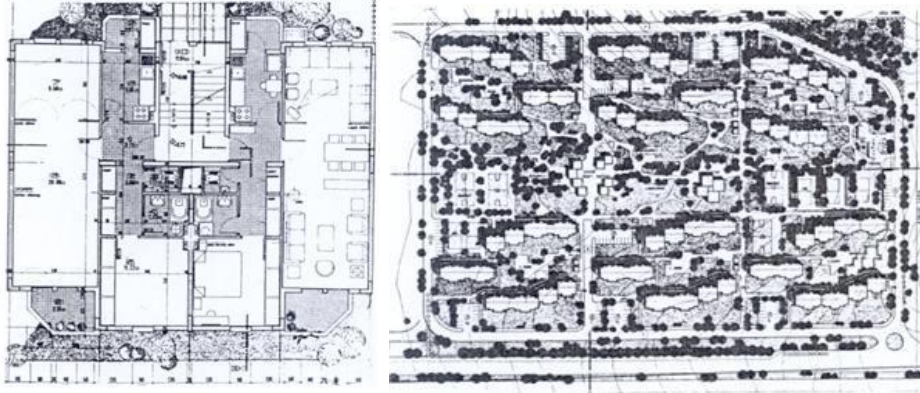
- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Topografyaya uyum ve konut bloklarının arazide dengeli bir biçimde dağılımı, konut planlarındaki esnek kullanım olanakları, ortak mekanlarda çocuk oyun alanlarına yer verilmesi, binaların iki cepheye yönelmesi başarılı bulunmuştur. Basit ve uygulanabilir bir strüktür önerilmesi, gerektiğinde az katlı yığma sistemlerle de uygulanabilme olanağının bulunması da olumlu bulunan taraflardır. Projenin jüri tarafından olmuşsuz bulunan tarafları ise, komşuluk ilişkilerinin kurulacağı ortak

mekanların önerilmemiş olması ve plan çözümü içerisinde toplam konut alanlarını azaltıcı bir çabaya gidilmemiş olmasıdır.

Şekil 4.8 Yerleşim planının perspektifi (Birkan, 1982)

Şekil 4.9 Kat planı (Birkan, 1982)

Şekil 4.10 Vaziyet planı (Birkan, 1982)

Ilıman-Yağışlı İklim Kuşağı için 1.'lik Ödülü Alan Proje

Kazananlar

1. Ödül

Ersen Gürsel (Müellif)

Selçuk Batur (Müellif)

Serap Chauchat (Yardımcı)

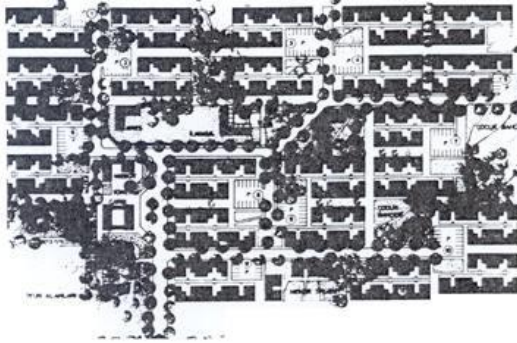
Erol Yüksel (Yardımcı)

• Mimar/Jüri Görüşleri

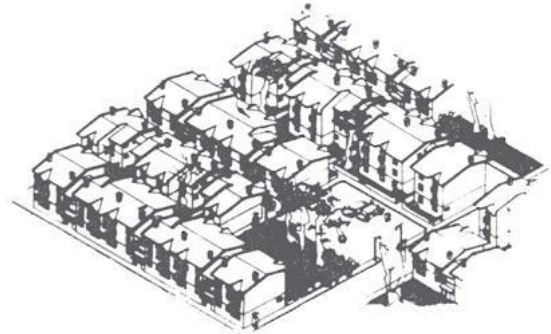
Projede 600 konutluk programın tümü 2 ve 3 katlı konutlarda çözülerek, en az alanda en esnek kullanım ilkesini gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. En yakın komşuluk

ilişkilerini kurması ve bunu kademeli olarak ortak alanlarda devam ettirmesini sağlayan esnek doku ve küme önerileri getiriyor ve sosyal, kültürel alanların dengeli bir biçimde proje içinde tasarlanması olumlu bulunmuştur. Yapım tekniği olarak basit, gelişmeye ve teknolojiye açık bir strüktür önermesi de olumlu bulunan diğer bir yaklaşımdır. Projenin başarılı bulunan en önemli özelliklerinden biri ise tümüyle arsa verileri ve topografya açısından her yerde kolayca uygulanabilir, bir nitelik taşımasıdır.

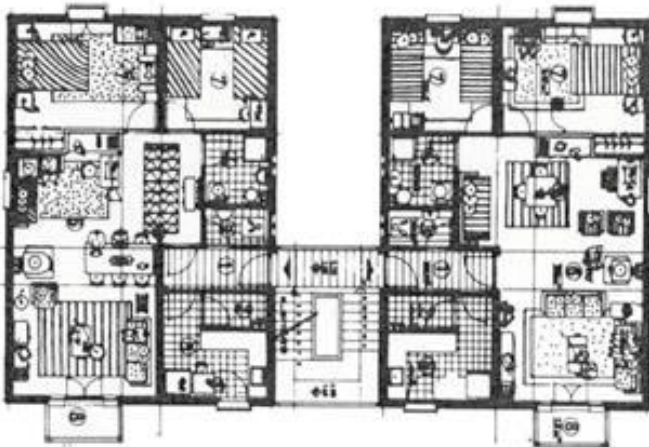
Hem ülkemiz hem de dünya ölçeğinde azalan kaynakların ekonomik kullanımı, gerçekleştirilen bu konutlarda yaşayacak insanların hem toplumsal bir birim, hem de üretici bir sınıf oluşturması tasarımlarda aranan kriterlerdir. Çözülen konut sorununun dışında kişilerin toplumla olan bağlarını güçlendirici, kentsel yaşamla uyum içerisinde bir süreç yaşamalarını sağlayıcı, kendi aralarında da örgütlenecek bir bütün oluşturmaları gerekmektedir.

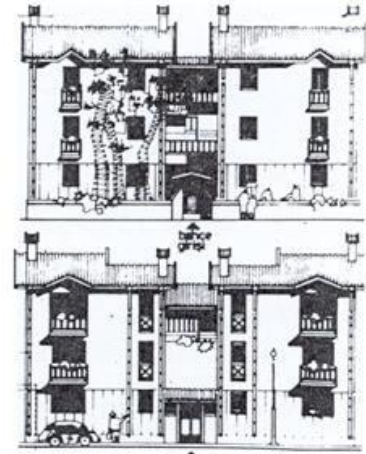
Şekil 4.11 Vaziyet planı (Birkan, 1982)

Şekil 4.12 Perspektif (Birkan, 1982)

Şekil 4.13 Kat planı (Birkan, 1982)

Şekil 4.14 Görünüşler

- **Yorum/Analizler:**

Bu yarışma 1980’li yıllarda ülkenin girdiği hızlı kentleşme sürecinde, kırdan kente artan göç olayları doğrultusunda ortaya çıkan büyük ölçekli kentsel sorunlar ile konut sorununa bir çözüm arar nitelikte ortaya çıkmıştır. Bu yarışma Türkiye’deki ilk toplu konutlar üzerine açılan yarışma olma özelliği taşımaktadır. Özellikle düşük gelirli için düşünülen toplu konutlarda iklim ve malzeme gibi doğayla barışık bir tasarım yöntemi benimsenerek, yarışma projelerinde aranmıştır. Bu ’80’lerde ülkemiz gündemine giren “yeşil tasarım”ın mimari yarışmalardaki karşılığı ve ülkenin içinde bulunduğu gelişme sürecinin doğrultusunda ortaya çıkan ihtiyaçlar dahilinde ortaya çıkan bir yarışma biçiminde yorumlanabilir. Buradan da anlaşıldığı gibi yarışmalar ülkenin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerden doğrudan etkilenen ve bunu yansıtan mimarlık ile mimari ürünlerin oluşturulmasında başvurulan önemli bir kaynak durumundadır.

1980’ler çevre konularına kamusal ve mesleki alanda gösterilen ilginin ani ve hızlı artışının olduğu dönemdir. Bu yarışma da bu duyarlılığı ve mimaride konuyla ilgili olarak farklı arayışları sergiler. Yarışmada farklı iklim bölgelerine göre farklı tasarımların talep edilmesi, çevreye ve doğaya duyarlı yapıların düşünülmesinin gerekliliğini, bu da dönemin görece yeşil-çevreci yaklaşımını gösterir. Ödül alan projeler incelendiğinde iklime göre tasarımsal farklılıkların çok ayır edilir nitekte, ve özelleşmiş biçimde olmadıkları görülür. Yarışmanın çıkış noktası her ne kadar doğaya duyarlılık olsa da ödül alan projeler çok başarılı bir biçimde bunu sergilemektedir.

Ödül alan projelerin iklimlere göre arazide konumlanmış biçimleri ile tasarımsal farklılıkları irdelendiğinde, sıcak-kurak iklim bölgesindeki tasarımın avlular oluşturarak, serin sofalar, cephelerde küçük pencerelere yer vererek ve yapıların oluşturdukları kümelerle güneş ışınlarından korunmayı sağlamaktadır. Ayrıca Ortak kullanım alanlarında kullanılan su ögesi kuru havanın nemlenmesi amaçlanmıştır ve bu jüri tarafından oldukça başarılı bulunmuştur. Soğuk iklim kuşağında, konutlar bir avlu etrafında küme oluşturarak soğuktan korunmayı hedeflemiştir.

Yarışmada sorgulanan konulardan biri de hem ÷lkemiz hem de dñnya ölçeğinde azalan kaynakların ekonomik kullanımı ancak dönemin teknolojik malzeme ile yapım yöntemlerine olan tavrın benimsenmesidir.

Yarışma projelerinde çevreci tutum ve doğaya duyarlı yaklaşımın üç ana bileşeni olan ekonomi, çevre ve toplum olgularını içermektedir. Bu oluşumda, toplumsal, ekonomik ve çevresel konular bir bütün içinde ele alınarak çözümlenmelidir. Bu nedenle ödöl alan projelerde kişilerin birbirleriyle olan ilişkileri, sosyal etkileşimleri, ekonomik veriler ile çevre olan ilişkilerin sorgulandığı ve iyi çözümlendiğine inanılan projeler olumlu bulunmuştur.

Yarışma da gözlemlenen diğer bir farklı tutum ise; İmar ve İskan Bakanlığı'nın üstlendiği yarışma bir bakımdan da '80 sonrası dönemde merkezi yönetimin denetlemenin yanında hizmet götürücü tavrını da sergiler.

Tasarlanan yapılarda kırma çatı kullanımı, bazı cephe biçimleri ile avlulu örgütlenme şekilleri, , yapı sistemi, yöresel cephe olgusu iklimle ilişkili olmasının yanı sıra geleneksele yönelen bir postmodernist durum imajı da verir.

4.1.2.2 Ankara Atatürk Kültür Merkezi Mimari Proje Yarışması(1981)

		<p style="text-align: center;">Yarışma Adı Ankara Atatürk Kültür Merkezi Mimari Proje Yarışması 1981</p>	
<p>İşveren : TC Bayındırlık ve İskan Bakanlığı</p> <p>Yarışma Tipi : Ulusal</p> <p>Yarışma Dilleri : Türkçe</p> <p>Kazananların açıklanması : 1981</p>			
<p>Jüri Üyeleri :</p>	<p>Danışman Jüri Üyesi</p> <p>Hayati Tabanlıoğlu</p> <p>Ragıp Uluğbay</p> <p>Orhan Akyürek</p> <p>Haluk Alatan</p> <p>Burhanettin Yılmaz</p> <p>Muhittin Özdirim</p> <p>Celal Okutan</p> <p>Yüksel Öztan</p>	<p>Asli Jüri Üyesi</p> <p>Orhan Alsaç</p> <p>Tuluğ Baytın</p> <p>Niyazi Duman</p> <p>Maruf Önal</p> <p>Orhan Şahinler</p> <p>Hamdi Şensoy</p>	
<p>Kazananlar :</p>	<p>1.Ödül</p> <p>Filiz Erkal</p> <p>Coşkun Erkal</p> <p>2. Ödül</p> <p>Ayşıl Aran</p> <p>Kemal Güngör Aran</p>	<p>3.Ödül</p> <p>Orhan Çakmakçioğlu</p> <p>Sedad Hakkı Eldem</p> <p>Muhteşem Giray</p> <p>Affan Kırımlı</p>	

Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılında, Atatürk'ün anısına armağan olmak üzere ve Cumhuriyetin sembolü olarak Bayındırlık Bakanlığınca ulusal bir yarışma açılmıştır. Atatürk Kültür Merkezi Kompleksi, Müze, Kütüphane, Kongre Salonu, Konser

Salonu, Opera/Bale Binası, Tiyatro Binası ve Genel Hizmetler Binalarını içermektedir. Kompleksi oluşturan binalardan Müze - Sergi - Folklor - Kütüphane bölümü, genel yerleşim planı ile birlikte ilk etapta yarışmaya çıkarılmıştır.

Yarışmaya 52 adet proje katılmış, projeler Bayındırlık Bakanlığı Mimarlık ve Mühendislik Proje Yarışma Yönetmeliği ne göre jüri tarafından değerlendirilerek Filiz Erkal ve Coşkun Erkal'a ait proje 1. ödüle layık bulunmuştur.

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

1. ödüle seçilen ve Müze, Sergi, Folklor ve Kütüphane bölümlerini içeren yapı grubu, tüm Kültür Merkezinin yeşil alanı içinde kare tabanlı piramit olarak ele alınmış ve özellikle ilk aşamada bitmiş bir bina etkisini kaybetmeden anlamlı bir kompozisyon içinde çözülmüştür.

Programda en önemli konu olarak, yurdumuzun ilk Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Devrimleri Müzesi ile Bilim - Teknoloji ve Tabiat Tarihi Müzesi'nden oluşan Cumhuriyet Devrimi Müzesi belirlenmiştir. Projelendirmede, çevredeki rekreasyon alanlarıyla uyumlu ve aynı zamanda Atatürk'ün anısını simgeleyecek anıtsal bir bütüne varacak şekilde Cumhuriyet Devri Müzesi 3 katlı bir yapı olarak alınmış, bunu modern Sanat Müzesi ve Galerileri çevreleyerek, dışta çevreye uyumlu çizgilerle anıtsal etki, içte müze tekniğine uygun sergileme alanları düzenlenmiştir(Mimarlık 1989/03, 1989).

Jüri raporuna göre; büyük hipodrom parkı içerisinde yapının kare tabanlı bir piramit olarak ele alınması, zeminden tek noktaya doğru yükselen bu kütle için güçlü simgesel bir etkisinin olduğu, jürice oy birliği ile benimsenmiştir. Piramidin, iyi seçilmiş bir yükseklikte yatay bir düzlemlle kesilmiş olması ve bu kottan sonra Atatürk'ü ve devrimlerini simgeleyen iç mekanın yapının dışına doğru ölçekli bir şekilde yansıtılması jüri tarafından gene çok olumlu bulunmuştur.

Piramitin kütle etkisinde yer yer girişlere veya dışa açılan mekanlara olanak verecek şekilde boşaltılarak düzenlenmiş olması, hem kütle için mimari etkisi, hem de

fonksiyonel yararlar sağlaması bakımından olumlu görülmüştür. Projenin planlamadaki ana fikri jüriye çok güçlü görülmüştür. Bu fikir çok geniş ve düz bir alanda yer alıp sıfırdan sonsuzdaki bir noktaya doğru yükselerek simgeleşen piramidin tam ortasında düzenlenen Cumhuriyet Devri Müzesi (bu konunun ana fikrini oluşturmaktadır) ve bu müzenin etrafındaki kültürü simgeleyen sanat galerileri'nin yer almasıdır. Atatürk Müzesinin planda yapının merkezinde, kesitte en üst kotta ikinci derecede bağımsız bir şekilde ve olumlu hiyerarşik konumda düşünülmesi ve böylece doğru ve gerekli temsili anlam verilmesi de çok başarılı bulunmuştur.

Jüri projenin yakın ve uzak mesafelerden, hatta her bakış noktasından güçlü, kendini duyurucu, hatırda kalıcı, simgesel bir etkiye sahip olduğunu kabul etmiştir. Yapının Atatürk'ün çağdaş kişiliğini, düşünce ve kültür yapısını ortaya koyduğunu, doğru ve etkili bir biçimde yansıttığını belirtmiş ve projenin tatbik edilebilir bulunduğunu da kabul ederek bu projeyi oy birliğiyle birinci ödülle değerlendirmiştir.

- **Yorum/Analizler:**

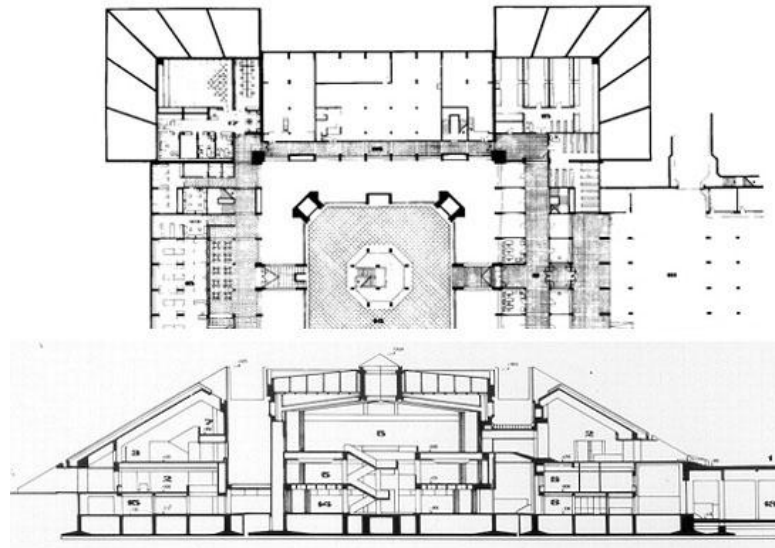
Ankara Atatürk Kültür Merkezi dönemin postmodernist ve simgesel tavrını püriten bir düzlemde ortaya koyar. Coşkun Erkal projeyi tasarlarken izledikleri tutumu açıklarken abide niteliğinde simgesel değeri tüm yapı bütününde aradıklarını, bu yaklaşım sonucunda Anadolu'da bulunan ve antik dönemlerden kalan Tümülüslerden etkilendiklerini belirtir. Erkal Mimarlık Dergisi'nin 1989/03'üncü sayısında konuyla ilgili olarak; *“Tümülüslerin çok çeşitli biçimleri olabilirdi. Piramit ya da kesik piramit formunun insanoğlunun bugüne dek meydana getirdiği yapılar arasında en kalıcı olan simgesi şeklinde bir imgesi vardır. Biz yapının iç kullanımı ile de ilişki kurarak bu imajdan yararlanmak istedik.”* demektedir(1989).

Proje dönemin postmodern tutumunu tüm yönleriyle sergiler. Tasarımda Tümülüslerden yola çıkılarak bir yol izlenmesi, Anadolu uygarlığının sahip olduğu birikimleri, mimarlığına uyarlayarak tarihselci postmodernist tavrı savunur. Bu tutum; '80 sonrasında, historisizmin canlandırılması, geçmişin yeniden

yorumlanması, tarihin bir biçimler repertuarı olarak algılanıp eklektik bir anlayışla kolajlanması, geçmişe ait plan şemalarının yeni çağın fonksiyonlarına adapte edilmeye çalışılması gibi birbirinden farklı birçok yöntemlerle karşılığını bulmuştur. Bu projede izlenen tutum tarihsel biçimleri birtakım yorum denemeleri yapmak için kullanmak üzerine olmaktadır. Burada biçimlerin aynen kullanılması yerine o günün koşullarına uygun hale getirilmesi söz konusudur.

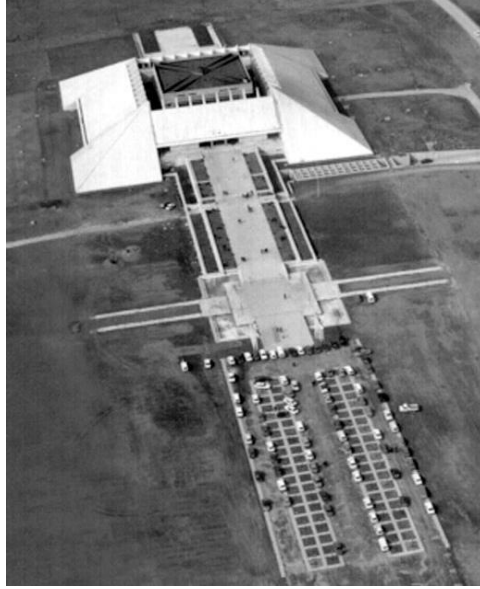
Projenin simgesel olma amacı ve bu doğrultusunda seçilen form yine postmodernist dönemin karşılığıdır. Yapının kare tabanlı bir piramit olarak ele alınması, zeminden tek noktaya doğru yükselen bu kütlemin güçlü simgesel bir etkisi jüri tarafından olumlu olarak değerlendirilmiştir.

Bu yarışma projesinde dönemin '80'lerde hakim olan dışa açılma politikasına aykırı bir tutum izlenmiştir. Yapının tamamı malzeme ve işçilik olarak Türkiye'de üretilmiş, hiçbir şekilde ithal malzeme kullanılmamıştır. Bu da '80'lerin yerelcilik kavramını benimseyen bir tutumdur. Yapı Türk kültürünün izlerini ve 80'li dönemin etkilerini güçlü bir biçimde yansıtmakta, aynı zamanda yapıldığı dönemde geleceğe dair izler taşıyan bir proje olduğu düşünülmektedir.

Şekil 4.15 Plan ve Kesit

(<http://www.erkalmim.com/Image/Proje/1981Akm04.jpg>)

Şekil 4.16 AKM'ye genel yaklaşım
(<http://www.erkalmim.com/Image/Proje/1981Akm01.jpg>)

Şekil 4.17 İç mekan görünümü
(<http://www.erkalmim.com/Image/Proje/1981Akm04.jpg>)

Şekil 4.18 Cephe görünümü
(<http://www.arkitera.com/UserFiles/Image/news/2007/10/19/manset01a.jpg>)

4.1.2.3 Halk Bankası Genel Müdürlük Binası Mimari Yarışması(1984)

		<p>Yarışma Adı: Halk Bankası Genel Müdürlük Binası Mimari Yarışması 1984</p>
<p>İşveren : Türkiye Halk Bankası Genel Müdürlüğü Yarışma Tipi : Sınırlı Yarışma Dilleri : Türkçe Kazananların açıklanması : 1983</p>		
<p>Jüri Üyeleri:</p>	<p>Danışman Jüri Üyesi Şahin Ulusoy Harun Pastanoğlu Muammer Avanoğlu Erol Ünal Yenal Ansen</p>	<p>Asli Jüri Üyesi Adnan Taşpınar Enis Kotran Rüknettin Oskay Hayati Tabanlıoğlu Müslim Karakayalı Nejat Ersin</p>
<p>Kazananlar:</p>	<p>1. Ödül Doğan Tekeli Sami Sisa</p> <p>2. Ödül Ergin Akman Tülin Akman Mehmet Beset</p>	<p>3. Ödül Levent Aksüt Yaşar Marulyalı Nazlı Aksoy Süleyman Mazlum Walter Machate</p>

1983'te Türkiye Halk Bankası Genel Müdürlük Binası tasarımı davet edilen beş büro arasında yarışmaya çıkarılmıştır ve yarışma süresi 17 Ekim 1983'te sona ermiştir. Açılan yarışma ile gerek mimari kavramlarda gerekse bankacılık anlayışında geleceğe dönük, ilerici, araştırmacı, yaratıcı ve dönemin gelişen teknolojik

gelişmelerine uygun öneriler beklenmiştir. Tasarlanan projelerde müelliflerden ülkenin ve giderek dünyanın mimarlık düzeyine bir şekilde katkıda bulunmaları, sıradan ve çok bilinen tipolojileri aşmaları beklenmektedir.

Şartnamede, yapının Ankara'nın girişindeki konumuna dikkat çekmekte, banka için olduğu kadar kent için de simgesel nitelik taşıması istenmektedir. Ayrıca uzun yıllar hizmet görecektir bu yapının alışılmış tipolojilerden farklı, yeni bir çözüm getirmesi, bütün teknolojik gelişmelere açık olması beklenmektedir.

Alan ulaşım yönünden kilit bir noktada konumlanmaktadır. Şehrin ana arterlerinden biri olan İnönü Bulvarı'na yakın oluşu değerlendirilerek, bulvarın profilinin gelecekte değişebileceği, genişleyebileceği göz önünde bulundurularak binaların yerleştirilmesi, diğer taraftan motorlu araçların meydana getirdiği gürültü ve zehirli eksoz gazları gibi olumsuz durumların göz önüne alınması istenmektedir. Kompozisyonun tümünde açık alanlar önemli yer tutmaktadır. Bu dış alanlar mümkün olduğunca büyük, pozitif dış mekanlar şeklinde tasarlanmalı, Ankara'nın özellikle yaz aylarında sıcak ve kuru ikliminin olumsuz etkisini giderici bir mikroklima yaratılmasına çalışılmalıdır(Mimar 16, 1984).

Yarışmada jüri değerlendirme kriterleri şu biçimdedir;

- Binanın kente katkısı
- Yapının temsili imaj yönünden değerlendirilmesi
- Arsa kullanımı ve tüm düzenlemede çevreye değer katkısı
- Binanın bankacılık işleyişi açısından konumu
- Genel müdürlük bölümlerinin konumu ve sosyal tesislerin yerleşimi
- Girişlerin dengeli dağılımı ve kullanımı
- Planlamada esneklik
- İhtiyaç programını realize etmedeki başarı
- Mimari tutumdaki çağdaşlık ve ileriye dönük anlayışla hareket edilmesi
- Doğal havalandırma ve aydınlatma
- İnşaat etaplama açısından düzenleme (Mimar 16, 1984)

1.ÖDÜL: Doğan Tekeli, Sami Sisa:

Yarışmasında birinci ödülü kazanan proje, inşaatı tamamlanmak üzereyken Hazine Müsteşarlığı tarafından satın alınmıştır.

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Tasarımı Yöneten Düşünceler(Tekel ve Sisa, 1984);

1. Yapı Plastiği-Simgesellik: Sunulan yapının, Ankara'nın önemli giriş noktasında; çevresindeki geniş yeşil alan ve yeterli kavrama mesafesi içinde, kendine özel plastiği ile, hem Ankara için bir şehir kapısı imajı, hem Halk Bankası için bir simge oluşturulmasına çalışılmıştır. Böyle bir yapı, T.B.M.M. ile başlayan Genel Müdürlükler, Milli Kütüphane gibi yapılarla devam eden İnönü Bulvarı'nı Ankara çıkışında noktalarak bitirecektir.

2.Verilen alanın kullanılışı: Ana girişler ve temsili nitelikte dış alanlar, personel ve servis girişleri ile servis avluları, personelin günlük kullanımına yönelik içe dönük dış alanlar, spor sahaları ve rekreasyon alanları, ileride gerekirse yeni yapı yapılabilecek alan düşünülmüş biçimde tasarlanmıştır.

3. Yüksek yapının biçimlenişi: Birimler ve bürolar arasındaki ilişkilerin yatayda ve düşeyde en kısa mesafelerle sağlanması, her noktada doğal aydınlatmanın sağlanabilmesi, büroların Ankara iklimine uygun biçimde yönlendirilerek böylelikle enerji tasarrufu sağlanması, yeşilden geniş ölçüde yararlanan insani ölçülerde bir çalışma ortamı yaratılması amaçlanarak hareket edilmiştir. (Mimar 16, 1984)

Jüri raporuna göre; projede araziye doğru ve başarılı bir şekilde kullanarak, düzenlediği açık alanlar ile, yönelme biçimleri ile çok başarılı kentsel mekanlar yaratılması ve mikro-klima etkisinin sağlanması olumludur. Kompozisyonun asıl hakim elemanı olan yüksek yapı, en dominant noktada yer almış olup, arsanın verilerine göre özel çözümler getiren özgün bir yapıdır. Bu yapının algılanışı çekici, tanımlayıcı ve ilginçtir. Kompozisyonda fonksiyonlar tek tek yapılarla anlatılmakla birlikte, yapının tümünde bütünlük gözlemlenmektedir. Yüksek bloğun plan çözümü çok başarılı bulunmuştur. Planın bütün parçaları doğal ışık almakta ve doğal

havalanmaktadır. Bazı katlarda oluşturulan yeşil ve havadar teraslarla insanlara dinlenme mekanları sağlanmış ve olumlu bulunmuştur.

İstenen simgesellik ve işlev, yüksek yapı çözümünü öne çıkarmıştır. İki yönde oyulmuş kare planlı bir yüksek blok olarak tasarlanan ana yapı, bu biçimiyle kentin girişinde büyük bir taç kapı imgesi oluşturmaktadır. Büroların büyük bölümü ideal sayılan kuzey-güney yönlerine yerleştirilmiştir. Kare planın doğu-batı yönlerinde oyulması, büroların doğal ışıktan yararlanmasına olanak verecek derinlikte olmasını ve doğudaki oyluma her beş katta bir yerleştirilen asma bahçeler çalışanların doğaya, açık havaya yaklaşmasını sağlamıştır.

Ana yapıya, bulvardan ağaçlı bir iç yolla ulaşılan bir kare avludan girilmektedir. Banka merkez şubesi, anıt ve çevre duvarı bu avluyu sınırlayan elemanlardır. Projedeki anıt ve çevre duvarı yapı devralındıktan sonra gerçekleştirilmemiştir. Kompleksin diğer yapılarının arsaya yerleştirilmesinde, aralarındaki işlevsel ilişkiler kadar, dış mekanlardaki yaşantının düzenlenmesine de özen gösterilmiştir. Çok amaçlı oditoryum, bankacılık okulu, lokal ve misafirhane binası, batıda arsa zemini bir alt kota yerleştirilerek elde edilen rekreasyon alanı çevresinde yerleştirilmiştir.

- **Yorum/Analizler:**

Sami Sisa-Doğan Tekeli grubu uzun yıllar modern mimarlığın çizgisini izledikten sonra son yıllarda postmodernizme yönelmişlerdir. Bu mimarların tasarladıkları Ankara'daki Halk Bankası Genel Müdürlük Binası bu anlamda bir örnek sayılabilir. Tekeli ve sisa ürettikleri her mimari biçim ögesini tutarlı bir gerekçe arama çabasını hiç bırakmış değillerdir.

Bu projede modernizmin neredeyse standartlaştığı dikdörtgen prizmasını terk ederek heykelsi bir kitle düzeni arayışı yarattığı için postmodern sayılabilir. Ama bu arayış bile bir büro yapısının gerektirdiği işlevsel disiplinden özveride bulunarak gerçekleştirilmemiştir. Biçim yaratma konusundaki özdenetimi hiç elden bırakmayan bu tutum Tekeli ve Sisa'nın '80'lerde tasarladıkları yapıların ortak özelliğini oluşturmaktadır.

Yarışmanın jüri değerlendirme kriterlerinden olan çevreye değer katkısı ve projelerde doğal havalandırma ve aydınlatma gibi özelliklerin aranması '80'lerin görece duyarlı çevreci yaklaşımlarını yansıtır. '80 öncesinde başlayan çevreci tutumlar '80 sonrasında liberal ekonominin de gelişimiyle tüketim toplumu da teşvik edilmiş, yeşil düşünce dönemin mimari eserlerinde de karşılığını bulmuştur. Dönemin gelişen teknoloji ve imkanlar da bu tutumun sergilenmesini destekler. Sisa ve Tekeli'nin yüksek yapıyı tasarlarken, her noktada doğal aydınlatmanın ve büroların Ankara iklimine uygun biçimde yönlendirilerek böylelikle enerji tasarrufu sağlanmasına çalışması, yeşilden geniş ölçüde yararlanan insani ölçülerde bir çalışma ortamı yaratılması amaçlanması çevreci tutumu sergilemektedir. yapının formu buna uygun olarak doğayı içeri alacak biçimde bir avlu oluşturarak tasarlanmıştır. Yarışma jürisi yapının yönelme biçimleri ile çok başarılı kentsel mekanlar yaratıldığı ve istenilen mikro-klima etkisinin sağlandığı, planın bütün parçaları doğal ışık aldığı ve doğal havalandığı, yeşil ve havadar terasların varlığını olumlu bulmuştur.

Şartnamede belirtilen yapının simgesel nitelik taşıması, alışılmış tipolojilerden farklı ve teknolojik gelişmelere açık olmasının gerekliliği '80 sonrası dönemin dışa dönük tavrını, yeni gelişmelere ve arayışlara açık tutumunu yansıtır. Bunun yanında simgesel tutum dönemin önemli akımlarından postmodernizmin, simge ve sembollere sıkça yer veren, kesin kurallar ve tanımlamalardan uzak bir biçimde her türlü zamansal ve kültürel veriden beslenen tavrını yansıtmaktadır. 1. seçilen projede postmodernist tavır tarihe göndermeler yapan ve tarihten beslenen tipolojileri kullanan yönüyle karşımıza çıkmamaktadır. Yapının özellikleri incelendiğinde cephesinde yansıttığı çoğulcu tutumda, çok sayıdaki kare pencerenin varlığında, kitlenin genel etkisinde, kare planlı bir yüksek blok olarak tasarlanan ana yapının kentin girişinde büyük bir taç kapı imgesi oluşturuyor olması postmodernist özellikler olarak yapıda hissedilir. Kompleksin araziye yerleşimindeki çok parçalı tutum, postmodernizmin görece parçalı kentsel tasarım anlayışını vurgular niteliktedir.

Şekil 4.19 Halk Bankası Genel Müdürlük Binası Gece Görünümü
(<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=22833>)

Şekil 4.20 Halk Bankası Genel Müdürlük Binası Görünümleri
(<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=22833>)

Şekil 4.21 Halk Bankası Binası Genel Görünümü ve Bina Cephesi
(<http://www.gama.com.tr/assets/images/gama/db/undersecretariat.jpg>)

4.1.2.4 Antalya Belediyesi Otobüs Terminal Tesisleri Mimari Proje Yarışması
(1986)

		<p>Yarışma Adı Antalya Belediyesi Otobüs Terminal Tesisleri Mimari Proje Yarışması-1986</p>
<p>İşveren : Antalya Belediyesi Yarışma Tipi : Ulusal Yarışma Dilleri : Türkçe Kazananların açıklanması : 1986</p>		
<p>Jüri Üyeleri:</p>	<p>Danışman Jüri Üyeleri: Yener Ulusoy Ercan Evren M. Fehri Toğuş</p>	<p>Asli Jüri Üyesi Şevki Vanlı Salih Erbora Mehmet Konuralp Özcan Kırmızıoğlu Mehmet Kaytanlıoğlu Sacit Güngör Nilüfer Topçuoğlu</p>
<p>Kazananlar:</p>	<p>1. Ödül İlhami Özköse Yakup Hazan</p> <p>2. Ödül Kenan Güvenç Gülnur Özdağlar Güvenç Gültekin</p>	<p>3. Ödül Kaya Sunal Haldun Sunal</p>

Antalya Belediyesi, kent içinde bulunan şehirlerarası otobüs terminalinin yetersiz kalması üzerine, yeni bir terminal elde etmek amacı ile 1986 yılında tek kademeli ulusal bir yarışma açmıştır. Antalya Bulvarı ile Dumlupınar Bulvarı kesişiminde,

geniş bir arazide konumlanacak olan proje, terminal dışında, otel ve garaj işlevlerini de barındırmaktadır.

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Yarışmanın jüri üyelerinden Şevki Vanlı yarışma projelerinin değerlendirilme biçimleri ve aranan kriterleri şu şekilde açıklamıştır. Buna göre(Anonim, 1986);

- Terminal binası, sosyal nitelikli şehir hayatında ağırlık taşıyan, benzerine sık rastlanmayan, önemli yapılardan biri olacaktır. Bu nedenle, kendine has bir yaklaşımı ve özel bir imgeye sahip olması gerekmektedir.
- Proje alanının çevresinde bulunan parkın korunması açısından yapı, çevreyle ilişkili ve yeşilin ağırlıklı olduğu bir tasarım yapılmalıdır.
- Yerel veriler kullanılarak, ekolojik, iklime duyarlı, güneş kontrollünü sağlayan yapı elemanlarının ve cephe tipolojisinin tasarlandığı bir yaklaşım sergilenmelidir.
- İç ve dış mekanların niteliği fonksiyon kadar önemsenmelidir.
- Teknoloji açısından o günün önemli gelişimleri ve Türkiye'nin dışa açılımı ile dış rekabete girmesinin önemi göz önünde bulundurularak tasarlanan yapı, çağın ileri teknolojisine ulaşmak için bir basamak olarak kullanılmalıdır. Bu nedenle yerel olarak alışılmamış teknolojilerden korkulmamalıdır

Yarışma projelerinin seçimi ve sonrasında kolokyum yarışmalar platformunda sıkça rastlandığı gibi oldukça yoğun tartışmalar dahilinde gerçekleştirilmiştir. Kimi yarışmacılar sonuca itiraz ederek, jüri çalışmasını ve raporlarını yetersiz bulmuşlardır. Konunun tanımlanmasının net olmaması ve programın eksikliği de diğer eleştirilen konular olmuştur.

Yarışmayı Yakup Hazan ve İlhami Özköse kazanarak, jüri tarafından 1. ödüle layık görülmüşlerdir. Yarışma jürisi 1. projeyi öne çıkaran kriterlerden birinin uygulanabilirlik olduğunu belirtmiştir. Sıcak bir iklime sahip olan Antalya'da açık hacimler yerine kapalı hacimlerin tercih edilmesi, terminal iç çözümünde önemli

noktalardan biri olan trafik planlaması, yerin turistik ve kültürel karakterine uygun olarak ağırlıklı ve zengin planlanan bir proje olması önem verilen diğer hususlardır.

1. Ödül'ün araziyi dengeli bir şekilde kullanmış olması, maliyet açısından dengeli bir tutum sergilemesi, yer seçiminin başarılı olması, otel ve terminal işlevlerinin doğru ilişkilendirilmesi ve kitle bağlantıları olumlu bulunmuştur. Projenin iç ve dış trafik bağlantıları ile kurgusu oldukça iyi çözümlenmiştir. Teknik servisler ile parklar ayrı bir bölgede çözümlenmiştir. Terminal alanında yeşilin kullanımı, yapı yoğunluğunun arazi içerisindeki dengesi projenin seçilmesinde etken görülmüştür. Terminal otelinin ana terminal binasının yanındaki cephe ve gabari yönünden ağır kitle görünümü olumsuz bulunmuştur(Anonim, 1986);.

- **Yorumlar/Analizler:**

1980 sonrasındaki dönemde Türkiye'de turizm sektöründe meydana gelen patlama bu bölgelerde özellikle ulaşım gibi yerli ve yabancı turisti bu bölgelere taşınmasında rol oynayan alanlara yoğunluk verilmiş, dolayısıyla terminal, havaalanı gibi yapı tipleri, şehrin simgesi olacak nitelikte tasarlanmaya başlanmıştır. Antalya Türkiye'deki turizm sektörünün en gözde kentlerinden biri olarak bu yönde gelişen kentlerin başında gelmektedir.

1980 sonrası dönemde ülkenin önemli kaynaklarından birinin kıyıları olduğunu kabul ederek turizm sektörüne ağırlık verilmiş, yap-işlet modelini devreye sokarak bu alanda büyük atılımlar gerçekleştirmiştir. Turizm sektöründe yaşanan gelişme ile bu bölgelere yapılan yatırımlar artmış, kentlerde birtakım yeni düzenlemelere gidilmiştir. Dönemi mimari yarışmaları incelendiğinde diğer bölgelere oranla turizm alanlarında gerçekleştirilen projelerin yüzdesinin çok fazla olmadığı görülür. Hatta bu dönemde yapılan otel-tatil köyü gibi turizm yapılarının yarışmalar yolu ile değil sipariş usulü gerçekleştirilmiştir. Bunun sebepleri arasında rant kaygısı ile mal sahiplerinin birebir kendi istekleri doğrultusunda ve yarışmalar yolu ile elde edilemeyecek nitelikte projeler istemeleridir. Buna örnek olarak ünlü yapıların bire bir kopyaları olan tatil köyleri gösterilebilir. Dönem yarışmaları bu bölgelerin kalkınması için düzenlenmiş projeleri kapsar.

Seçici kurul Antalya'nın yaşantısına '80 sonrası dönemde turizm unsurunun getirdiği ekonomik ve sosyal özelliklerin, tasarlanılacak yapıda simgeleştirilmesini beklemektedir. Yapı simgesellik özelliği ve cephe düzeminde kullanılan formlar ve çizgiler ile postmodernist tavrın özelliklerini sergiler. Jürinin kriterleri arasında sosyal nitelikli şehir hayatında ağırlık taşıyan, benzerine sık rastlanmayan, kendine has bir yaklaşımı ve özel bir imgeye sahip olan önemli yapı tasarlanması istenmiştir.

Aynı zamanda yerellik kavramının jüri tarafından da öne çıkarıldığı bir diğer unsurdur. '80 sonrası dönemde postmodernizmin önemli kavramlarından biri olan ve mimari ürünlerin ait oldukları coğrafyaya, yerel malzeme ve yapım teknikleri ile yapılmasını savunan, forma bağlı olmayan anlayışta yapının yeri, iklimi, bitki örtüsü, yerel mimari karakteri ve doğal ışığın konumu tasarım kriterlerini etkilediği tutum Antalya Terminal Binası yarışmasında önem verilen ana konulardandır. 1. seçilen projede bu anlamda da başarılı bulunmuştur. Dolayısıyla bu projede bölgeselci bir postmodernist tutum sergilediği tespiti yapılabilir.

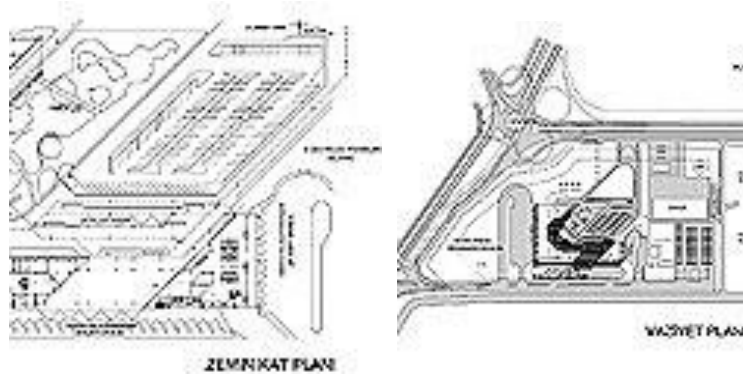
Ancak burada fark olarak yere ilişkin veriler malzeme bağlamında kullanılmış, bu alanda teknolojinin getirdiği yenilikler tasarıma dahil edilmiş, teknoloji açısından o günün önemli gelişimleri kullanılmıştır. '80 sonrasında dışa açık bir tutum edinen ülkenin durumu mimari tutumlarını da etkilemiş, yarışma projelerinde dışa dönüklük belli alanlarda aranan bir kriter olmuştur. Bu yarışmada jüri Türkiye'nin dışa açılımı ile dış rekabete girmesinin önemi göz önünde bulundurularak tasarlanan yapı, çağın ileri teknolojisine ulaşmak için bir basamak olarak kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle yerel olarak alışılmamış teknolojilerden korkulmamalıdır.

Proje aynı zamanda '80'li dönemin çevreci tutumunu da örneklemektedir. Akdeniz'in kültürel ve iklimsel verileri tasarıma etken unsurlardır. Jüriye göre çağdaş yapım tekniklerini kullanmak, çağdaş ve geleceğe dönük mimari yaklaşımlar ile yapının mikro-klimalarını etkileyecek çözümler sunmak, ekolojik, iklime duyarlı, güneş kontrollünü sağlayan yapı elemanlarının ve cephe tipoloji kullanarak projeyi oluşturmak ana amaçlardan biri olmalıdır. Yarışmadan beklenen işlevlerin de bu doğrultuda çözümlenmesidir. Mekanların ölçüleri yarışmacılara simgesel

yaklaşımlarında daha özgür bir yol göstermek, geniş olanaklar sunmak adına serbest bırakılmıştır. Yani kısaca, '80 sonrası Türk Mimarlığı'nda meydana gelen dönüşümlerin ana hatlarını çizen simgeselcilik ve yerellik, turizm bölgesindeki yarışma projelerinde karşılığını bulmuştur.

Şekil 4.22 Terminal yapısı

4.23 Planlar

Şekil 4.24 Seçilen projenin yapım aşamaları ve maketi

(<http://arkiv.arkitera.com/p4817-antalya-belediyesisehirlerarasiotobusterminali.html#a>)

Şekil 4.25 Proje yapım aşaması ve taşıyıcı sistem detayları

(<http://arkiv.arkitera.com/p4817-antalya-belediyesisehirlerarasiotobusterminali.html#a>)

4.2 '90'li Yıllarda Mimari Proje Yarışmaları Üzerinden Türk Mimarlığı'nın Yorumlanması

Proje yarışmalarında 1990'ların ikinci yarısından sonra Modernizm'in yalın diline tekrar dönüş başlamıştır. Yeni modernizm diye anılan bu dönemde teknolojinin imkanları, yeni yapı malzemelerinin modernist yorumu yapılmıştır. Son dönemdeki yarışmalarda bu dil özellikle gözlemlenmektedir. Özellikle havaalanı gibi yapı sistemi ile mimari dil arasında ilişkinin güçlü kurulması gereken projelerde bu daha çok hissedilmektedir.

4.2.1 '90 Döneminde Yarışmaların Genel Profili

'90 sonrası dönemde Türk mimarisinde '80'ler ve öncesinde ortaya çıkan bazı akımların etkileri devam ettiği gibi değişen ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarla birlikte yeni eğilimler ve kavramlar da ortaya çıktığı görülür. Mimarideki bu zenginlik yarışma ortamına da yansır. Bu dönemde hissedilen metropol kavramı ve sonucunda ortaya çıkan yeni tip yerleşmeler ile yapılar yarışma projelerinde karşımıza çıkar. Küreselleşme, gelişmeye devam eden turizm sektörü, ekolojik mimarlık kavramı, yalın/pürist tavır ile dönemin modern çizgisinin etkilerinin bu dönemde yarışma projeleri yolu ile hayat buldukları ve birçok mimar tarafından sorgulandıkları görülür.

1990'lı yıllarda küreselleşme düşüncesinin yaygınlaşarak tüm dünyayı etkisi altına almaya başladığı görülür. Bu gelişimin etkileri doğrultusunda 1990 yılında Avrupa Mimarlar konseyi kurulmuştur. Küreselleşmenin mimari alandaki bir getirisi ve örneği olan bu konsey; Avrupa Birliği'ni oluşturan ülkelerin mimarlık meslek kuruluşlarını bünyesinde toplayan ve mesleki anlamda etkin çalışmalar yapan bir kurumdur. Konsey'in 1995 yılında yayınladığı kitapta mimari proje yarışmalarına yer verilmekte, konuyla ilgili olarak; yarışmaların işveren, halk ve yarışmacılara hep birlikte yarar sağladığını, yarışmaların mimari fikirlerin satın alınmasının bir yolu olarak fikirlerin gelişimini ve değişimini teşvik eden bir yol olduğu söylenmektedir.

Türkiye'de '90 sonrasında mimari proje yarışmalarının sayısında çok büyük bir artış yaşandığı görülür. Açılan yarışmalara bakıldığında; 1922-1980 yılları arasında toplam 126, 1993-2002 yılları arasında ise 65 adet olduğu saptanır. Yine de Türkiye'deki yarışma sayısı Avrupa'ya oranla hala azdır. Bu sayı Avrupa ile kıyaslandığında %20 civarındadır(Özbay, 2002, s.62).

1990–2000 yılları arasında açılan mimari yarışmalar incelendiğinde; gelişen teknoloji, malzeme, yaşam standartları ile küreselleşmenin paralelinde yarışmalarda da çeşitlilik gözlemlenir. Özellikle bu dönemde açılan Antalya Havaalanı Dış Hatlar Terminali(1991), Ankara Esenboğa Havalimanı Yeni İç-Dış Hatlar Terminali(1998), Muğla Dalaman Havalimanı(1999) gibi havaalanı yarışmaları küresel ulaşım ağlarının gelişiminin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bunun yanı sıra dönem yarışmalarında özellikle sağlık yapıları, dal merkezleri ile tip projeler göze çarpar.

2000 sonrası öğrenci yarışmalarında da artışın yaşandığı bir dönemdir. Bu yarışmalar çoğunlukla fikir yarışmaları ile yeni teknoloji ve malzemelerin kullanımına ilişkin konularda gerçekleştirilmektedir. Bunlara örnek olarak; Türkiye Prefabrik Birliği'nin 1993 yılından başlayarak düzenlediği her yıl farklı bir teması olan Öğrenci Proje Yarışmaları, “Şehirler ve İnsanlar” Konulu Öğrenci Fikir Yarışması(1998), TSMD “2100 Yılında Konut” Konulu Öğrenci Fikir Yarışması(1998) ile USKON Uzay Sistemi Öğrenci Proje Yarışmaları verilebilir.

Metropolleşme ile birlikte Türkiye’de kentleşmenin hızı ve yarattığı sonuçlar tartışılan bir konudur. Nüfus hareketlerinin özellikle yoğunlaştığı metropollerin inanılmaz ölçülerde büyümesi kentler üzerinde düşünceleri yoğunlaştırmış, farklı politik arayışları zorunlu kılmıştır. Bu durum yarışmalar platformuna da yansımış, kentlerdeki değişim ve gelişmelerin sonucunda birçok yerde kentsel tasarım, yenileme ve çevre düzenlemesi yarışmaları düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra kentler birer gösteri alanına dönüşmüş, mimari yarışma projeleri kentlere mal edilerek, mimari tasarım ilgisini öncelikle yakın ve uzak çevreye, daha sonra tüm kente taşımıştır. İzmir Adnan Menderes Havaalanı Proje Yarışması(1998) ile jüri raporuna göre ülkeye giriş ve çıkışta son imaj oluşumuna katkı sağlayacak tasarımı ile jüri raporuna geçen Muğla Havaalanı Dış Hatlar Terminali Yarışması(1999) verilebilir(Yaramış, 2000).

’90 sonrası özellikle kentsel tasarım olgusu yarışmalar platformu ile hızlı bir biçimde mimarlık gündemine dahil olmuştur. Düzenlenen kentsel tasarım yarışma şartnameleri incelendiğinde; yarışmayı düzenleyen tarafın kamu kurumlarının olduğu görülür. Çoğunlukla Belediyelerin düzenlediği yarışmalarda amaç ve hedeflerin ortak yönünün, kent imajını yaratmak, kent kimliğini ortaya koymak, imgesel ve sembolik değerler üretilmesini sağlamak, kente ekonomik, sosyal ve kültürel faydalar kazandırmak, çağdaş teknoloji ve sanat anlayışı ile tarihi mimarlık değerlerine uyum gösterecek uygulanabilir çözümler bulmak ve güzel sanatları teşvik etmek olduğu söylenebilir. Buradan kentsel tasarım eylem alanının, kent parçaları üzerinden yine o kenti tasarlama yönteminde bir araç olarak kullanıldığını anlamaktayız. Devlet, farklı niteliklerdeki kent parçalarında düzenlediği yarışmalar üzerinden kentsel tasarım projeleriyle bir kentin bütününe tarihsel, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimini sağlamayı hedeflemektedir(Girginer, 2006).

Yarışmalarda kentsel tasarım, çoğunlukla kent merkezlerinde uygulanmıştır. Devlet, bir kentin iyileştirilmesi, güzelleştirilmesi ve geliştirilmesini bütünde değil kentsel tasarımın parçacıl özelliğini kullanarak, en göz önünde olan kent parçasında, yani kent merkezlerinde ağırlık vermiştir. Bu yöntem bir kentin vizyonunu oluşturmanın en kısa yöntemi olarak görülmüştür. Bu amaçla devlet çoğunlukla kent

merkezlerinde, kültürpark, meydan, park ve rekreasyonel düzenlemeler konularında yarışmalar düzenlemiştir.

Kentsel tasarım yarışmaları bölgesel, ulusal ve uluslararası yarışmalar olmak üzere üç şekilde düzenlenmiştir. Bölgesel olarak düzenlenen yarışmaları incelediğimizde, yarışmaya katılan ekip başının veya yarışmacıların sadece proje düzenlenecek ilin veya yakın bir ilin TMMOB temsilciliğine kayıtlı olma zorunluluğunun getirildiğini görüyoruz. Bu yaklaşım bize devletin, yarışmalarda doğrudan kentsel tasarım projesinin sadece o kent insanının oluşturabileceği düşüncesini ortaya koymaktadır(Girginer, 2006).

'90'lı yıllarda doğaya ve çevreye saygılı tasarım anlayışı ile kabul gören yarışma projeleri de üzerinde önemle durulan konular arasındadır. C.S.O. Konser Salonu Yarışması(1992) 1. Ödül'ün jüri toprak, su ve yeşille kaynaşan tarafını olumlu bulduğunu kaydetmiş, Aydın Belediye Binası Yarışması'nda jüri arsadaki ağaçların tamamının korunmasını şart koşmuştur. Muğla/Dalaman Havaalanı Proje Yarışması'nda(1999) jüri 1. ödüle layık gördüğü projeyi ekolojik duyarlılık, doğa şartlarını kullanarak düşük enerji kullanan sistem elde etme çabasında olduğu için övmüştür.(Mimarlık, 1992, s.250) Doğa ile mimari tasarım ilişkisinin farklı bir boyutu ise su ve ağaç gibi öğelerle mekanın zenginleştirilmesi biçimindedir. Harran Üniversitesi Kampüsü Proje Yarışması 1. ödülü gölet etrafında tasarlanması ile övgü toplamıştır(Mimarlık, 1996).

Diğer taraftan '90'lı yıllarda mevzuatta olan farklılaşmalar incelendiğinde; yarışma koşulları ile jüri oluşum kurallarını içeren Yarışmalar Yönetmeliği'nin Bayındırlık ve iskan Bakanlığı tarafından hazırlanan bir diğer alternatifinin kabul edilerek yasallaştırıldığı görülür. Bu yönetmelik 1996 yılında Danıştay kararı ile kamu kurumlarının yarışma açmak için kullanabilecekleri zorunlu doküman haline getirilmiştir ve Bakanlık tarafından, 'kamu kurumlarının yarışma açmak için kullanabileceği yegane doküman' olarak tanımlanmıştır.

Bakanlığın yönetmeliği ile Mimarlar Odası'nın karşılaştırıldığında iki temel fark ortaya çıkmaktadır:

1. Oda'nın yönetmeliğine göre açılan yarışmaların jürileri Oda'nın Yarışmalar Komitesi'nce belirlenir. Asil jüride inşaat mühendisi bulunmaz. Bakanlığın yönetmeliğinde jüri yarışmayı açan ilgili idare tarafından belirlenir ve jüride mutlaka inşaat mühendisi vardır. Mimarlar Odası'nın bu durumda, jüri oluşumuna hiçbir katkısı bulunmamaktadır.
2. Odanın yönetmeliğinin göre 1. Ödül proje müellifinin kontrollük yaptırılmasını öngörür ve belirlenen proje bedelinden indirim yapılmasını engelleyen bir tutum izler. Bakanlığın yönetmeliğine göre ise 1. proje müellifleri ile pazarlık yapılabilir ve kontrollük verilmeme durumu olabilir.

'90'lı yıllar, proje yarışmalarının önemini fark edildiği ve sorunların tartışılarak "daha iyi hale nasıl gelinebilir?" sorularına yanıtların arandığı zamanlardır. Düzenlenen forumlar, sürekli mesleki yayınlarda gerçekleşen yarışmalara yer verilmesi, konunun önemli mimarlar tarafından tartışılması konuya verilen önemi kanıtlar niteliktedir. '90'lı yılların başlarında Mimarlık Dergisi için yapılan araştırmada dönemin yarışmalar düzeni hakkında ilginç ipuçları elde edilmektedir. Buna göre yarışmalarda katılımcılar tarafından en çok tartışılan ve şikayet edilen konu jüri kuruluşu ve değerlendirilmesidir. Yarışmalara katılan uygulamacı mimarlar, jürilerin yarışma deneyimi olmayan, meslek pratiği içinde bulunmayan kişilerden kurulduğu için, akademisyenler ise akademik ağırlıklı jüri üyelerinin az olmasından dolayı memnun değillerdir. '90'ların başında yapılan geçmişe dönük değerlendirmede ise yarışma sayısının az ve özellikle yurtdışında gerçekleştirilen yarışma sayıları ile kıyaslandığında yetersiz olduğu genel olarak kabul görmektedir. Bir diğer eleştirilen konu ise teknolojik imkanlar doğrultusunda uygulanamayan ve bu nedenle tasarlanamayan projelerdir. Tasarım ve uygulama süreçleri ile yapım teknolojileri ve örgütlenmedeki yetersizlikler mimarları doğal olarak etkilemektedir. Mimarlar yapılabilir ürünler tasarlamayı tercih etmekte, jüriler de yapılabilirliğine inandıkları projeleri seçmektedirler. Bu kısıtlamalar yarışmalarda özgün ve sınırları zorlayan tasarımlar elde edilmesini bir yerde zorlaştırmıştır(Özbay, 1994).

Jürilerin mimari yarışmalara yaklaşımlarında içinde bulunulan dönem ve yaşanan dönüşümler de etkilidir. Örneğin 1990 sonrasında jüri raporlarında mekanların geceleri de yaşatılması sıklıklar aranan bir değerlendirme kriteri olmuştur. 20.yy.ın başlarında kimlik sorunu daha çok ulusal boyutta incelenirken, '90'lı yıllarda kent kimliği gibi daha insan ölçeğinde, daha yerel arayışlar içine girilmiştir. Toplumsal yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik beklentiler, turizm sektörünün gelişmesinin yol açtığı duyarlılıklar, jüri raporlarına ve beklentiler arasına; mimari ölçek ile kent bütünü arasında bir bağ ve tarihi ile doğal çevreyi bütünleştirme gibi istekleri sokmuştur. Aynı yıllarda kente ilişkin kavramlar mimari ölçeği de ilgilendirecek biçimde çeşitlenmiş, kentsel odak, kentsel omurga, kentsel simge gibi kavramlar yaygınlık kazanmıştır. Dönemin havaalanı yarışma projelerinde bu beklenti açıkça gösterilmiş, artık bina yalnızca yakın çevresine katkı sağlamanın dışında kentsel bir mekan yaratır hale gelmiştir. Fonksiyon çözümlemede insan ölçeğinin gözletildiği, ölçekli bir proje olarak Fethiye Belediyesi Rant Tesisleri Proje Yarışması(1992), çözüm kalitesi, mekan zenginliği ve değişim, gelişime açıklığı ile Muğla Hava Limanı Dış Hatlar Terminali Proje Yarışması(1999), jüri raporuna göre insan ölçeğindeki yapısal öge önerileri ile arazinin ziyaretçilerine bireysel deneyim imkanı sunması ile olumlu bulunan Gelibolu Barış Parkı Proje Yarışması(1998) verilebilir. Gelibolu yarışması aynı zamanda doğal ve tarihsel çevre ile bütünleşmiş, doğaya ve çevreye saygılı, özgün ilişkilerin arandığı bir yarışma olmuştur(Yaramış, 2000).

Diğer taraftan, Mimarlar Odası'na önemli görevler düşmektedir. Odanın kamu yapılarının yarışmalar yoluyla seçimini talep eden tavrı yıllardır süregelse de bu şekilde elde edilen proje sayısı '90'lı yıllarda da oldukça azdır. 70'lerde başlayan ve '90'lı yıllarda hala süregelen kamu tarafından açılan tip proje yarışmaları ise oldukça eleştiri toplamıştır. Bayındırlık Bakanlığı tarafından açılan bu yarışmaların yarışma kalitesini düşürdüğü ve özgün arayışları körelttiği düşünülmüştür.

Ülke mimarisini her daim meşgul eden yarışmalarla ilgili olarak daha iyi neler yapılabileceğinin yanıtları ve kabul edilen sorunların çözümlerinin aranması için düzenlenen forumda Haydar Karabey'in çözüm önerileri şu şekildedir(1993);

- Yarışma açan kurumlar ve jüriler meslektaşlarının emeğine koşulsuz ve gerçek bir saygı göstermelidir.
- Veriler standart olmalı, istenenler eşit olmalıdır.
- Değerlendirme ölçütleri önceden belirlenmelidir.
- Önemli yarışmalar, hatta belki tümü iki kademeli olmalıdır. Finale kalan projeler sergilenerek kamuoyu, yönetici ve yarışmacıların eleştirilerine açılmalıdır.
- Yarışma sonucu elde edilen projelerin uygulama garantisi baştan yarışmayı çıkaran kurum ya da kişiler tarafından verilmelidir.

Konuyla ilgili olarak elde edilen verilere göre hazırlanan, '90 dönemi yarışma projelerinin sayısal analizine ilişkin sonuçlara göre (**bkz. Tablo 4.4.**);

'90 döneminde Türkiye'de toplam 142 yarışma gerçekleştirilmiştir. Buna göre '80 dönemi göre yarışma sayısında artış yaşanmıştır. Yarışma türü olarak gerçekleştirilen 142 yarışmadan; 127'inin ulusal, 2'sinin uluslararası, 6'sının bölgesel, 9'inin sınırlı olduğu saptanır. Yarışmayı çıkaran kuruluşlara bakıldığında; yarışmaların 22'si Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 23'ü diğer kamu kuruluşları, 24'ü belediyeler, 60'ı de özel kurum ve vakıflar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunun sonucu olarak özel sektörün '80'li döneme göre yarışmalar üzerindeki rolünün arttığı saptanmaktadır. Yarışmalar çeşitlerine göre incelendiğinde; 85'inin yapı, 17'sinin kentsel tasarım, 7'sinin anıt ağırlıklı, 22'sinin öğrenci, 13'ünün de fikir yarışması olduğu gözlenir. Bu veriler öğrenci yarışmalarına bu dönemde gösterilen ilgiyi yansıtır. Yarışmalar konularına göre sınıflandırıldıklarında ise; 14'ünün kamu idari yapısı, 12'sinin özel yönetim, 6'sının ulaşım, 4'ünün tip proje, 7'sinin konut, 1'inin spor, 4'ünün eğitim, 18'inin sağlık, 8'inin anıtsal, 15'inin kültür merkezi, 19'unun çevre düzenleme/rekreasyon, 18'inin de diğer konular(alışveriş merkezi/sosyal merkez vb.) olduğu saptanır. Buna göre '80'li döneme göre sağlık yapılarında büyük bir artış, kamu idari binalarında ise düşüş gözlemlenir.

Tablo 4.3. '80 dönemi yarışmaların rakamsal analizi

YARISMA YILI	YARISMA SAYISI	YARISMA TÜRÜ				YARISMA ACAN KURUM						YARISMA CESİTİ					YARISMA KONUSU													
		ULUSAL	ULUSLARARASI	BÖLGESEL	SINIRLI	ÖZEL KURUM/ VAKIF vb.	BAYINDIRLIK BAK.	ILLER BANKASI	BANKALAR	BELEDİYELER	diğer kamu kuruluşları	YAPI	KENTSEL TASARIM	ANIT+MEZAR KENTSEL OBJE	ÖĞRENCİ	FIKİR	KAMU İDARI YAPILARI	ÖZEL İDARI YAPILAR	ULASIM	TIP PROJE	KONUT	SPOR	EGİTİM	SAGLIK	ANIT/ KENTSEL OBJE	KÜLTÜR MER./ KÜLTÜREL YAPILAR	CEVRE DÜZİ/ REK. ALANLARI	FIKİR/ÖĞRENCİ PROJELERİ	DİĞER (algıverip mer./ turizm/sosyal tes. vb)	
1980	3	2			1	1	2				3					2														1
1981	8	8			1	5	1			1	7	1			2	1				1					1	1				
1982	3	2		1				1	1	2	1	1	1		1								1	1		1				
1983	15	10		5	3	8		1		2	11	2		2	2	7	1	1		1			1	1	1			2		
1984	21	20		1		16			2	2	18	2	1		10				2			4	1	2	1	1		1		
1985	20	17	1	2	3	8			7	3	14	6		2	4	1	2		1					1	1	5	2			
1986	10	9		1	1	3			5	1					5		1		1								2	1		
1987	11	9	2	3	4				5	1	3	3	2	3				1		3						3	1			
1988	7	6		1	3				2	2	3	1	1	1	2		1		1				1		1	1	2	2		
1989	5	5				1	1		2	1	2	2	1											1		2				
TOPLAM	105	88	3	15	16	43	2	2	24	15	62	18	6	6	6	31	4	5	3	7		6	4	8	5	16	7	5		

4.2.2 Örnekler/Analizler

Bu bölümde 1990-2000 yılları arasında Bölüm 2.'de tariflenen, Türk Mimarlığı'nda yaşanan gelişimler dönemin yarışma projelerinde aranarak, buna uygun örnekler seçilmiş, analizler yapılmış, projelerin çıkış fikirleri ile jüri raporlarına yer verilerek, görsel verilere ulaşılmıştır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir Fuarı Kültürpark Çevre Düzenlemesi Fuar Kompleksi Yarışması'nın seçilmesinin sebebi '80'lerde Türk Mimarlığı'na hakim olan çoğulculuk tutumunun '90'ların ilk döneminde hala devam ettiğini yansıtması ve '90'ların önemli kavramlarından olan doğaya duyarlı-ekolojik tasarımı proje bütününde uygulamaya çalışmasıdır.

TC Kültür Bakanlığı Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Kültür Merkezi Proje Yarışması'nın seçilmesinin nedeni Türkiye'de '80 sonrasında mimaride görülen çeşitlilik ile postmodernizm kavramının '90'ların ikinci yarısına kadar etkilerini sürdürdüğünü ve bu tutumun mimari yarışmalarda da görüldüğünü yansıtan en güçlü postmodernist örneklerden biri olmasıdır.

Antalya Kalekapısı ve Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması'nın seçilmesinin nedeni '90 sonrası dönemde turizm bölgelerine ve plansız yapılaşma ile kentlere verilen değeri yansıtmasıdır. Bunun yanında proje '80 sonrasında yarışmalar düzleminde sorgulanmaya başlanan kentsel tasarım kavramının '90 sonrasında da devam ettiğinin göstergesidir.

Metrocity, Katlı Konut, İş ve Ticaret Merkezi Kompleksi Yarışması'nın seçilmesinin nedeni; '90'lı yıllarda Türkiye'de oldukça yoğun bir biçimde hissedilmeye başlanan metropolleşme kavramının yarışmalar düzleminde de sorgulandığının göstergesi olması ve bu dönemde küreselleşme ile birlikte uygulaması artan çarşı, büro, konut işlevlerini bir arada barındıran karma programlı yapı örneklerinden biri olmasıdır.

TED Ankara Koleji Kampüsü Yarışması'nın seçilmesinin nedeni; '90 sonrası dönemde tasarlanmış özgün projelerden biri olması, yarışmaların farklı yapı tipolojilerinin sorgulandığı alanlar olduğunun göstergesi olması, plansal düzlemde oldukça modernist bir tutum izlemesine karşın yapı bazında postmodernist etkilerin gözlemlendiği geçiş dönemi projelerinden biri olmasıdır.

M.S.B. Savunma Sanayi Müsteşarlığı Hizmet Binası Mimari Yarışması'nın seçilmesinin nedeni; '90 sonrası Türk Mimarlığı'nda etkili olan sadeleşme/yalınlık tavrını güçlü bir biçimde yansıtmaya ve binanın tasarlanması, yapımı, kullanım süreçlerinde ekolojik kriterler göz önünde bulundurulmasıdır.

Muğla Dalaman Havaalanı Dış Hatlar Terminali Mimari Yarışması'nın seçilmesinin nedeni modernizmin yalın geometrik diline dönüşü temsil etmesi, bu eğilimin teknolojinin ve yeni yapı malzemelerinin kullanımı ile kuvvetlendirilmesi, yarışmaya katılan projeler ile Türkiye mimarlık ortamının geldiği olumlu düzeyi ve uluslararası ortamla bütünleşme gücünü temsil ediyor oluşudur.

4.2.2.1 İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir Fuarı Kültürpark Çevre Düzenlemesi Fuar Kompleksi Yarışması (1990)

		<p style="text-align: center;">Yarışma Adı</p> <p style="text-align: center;">İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir Fuarı Kültürpark Çevre Düzenlemesi Fuar Kompleksi Yarışması -1990</p>	
<p>İşveren : İzmir Büyükşehir Belediyesi</p> <p>Yarışma Tipi : Uluslararası</p> <p>Yarışma Dilleri : Türkçe</p> <p>Kazananların açıklanması : 1990</p>			
<p>Jüri Üyeleri :</p>	<p>Danışman Jüri Üyesi</p> <p>Yüksel Çakmur Şeref Günduru Gülay Uyar Mehmet Soyer Tekin Çullu Halit Şarlak Uğur Yüce İklil Ulueren Hilal Aslan Yıldırım Akın Süel</p>	<p>Asli Jüri Üyesi</p> <p>Ergun Unaran Orhan Erdil Fatih Gorbon Orhan Çakmakçioğlu Neşet Arolat Günay Çilingiroğlu Ali Terzibaşoğlu</p>	
	<p>1. Ödül</p> <p>Merih Karaaslan Şükrü Kocagöz Mustafa Mürşit Günday Yüksel Öztan</p> <p>2. Ödül</p> <p>Selim Velioglu Duygu Okay Bora Borçin</p>	<p>3. Ödül</p> <p>Baran İdil Tamer Başbuğ Hasan Özbay Betül Gürel Selçuk Özhan Arife Çelik Sibel Gez</p>	

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Uluslar arası İzmir Fuarı Kültürpark Düzenleme ve Mimari Proje Yarışması, gerek kent içindeki konumu, gerekse alan içindeki doğal ve peyzaj elemanları mimari disiplin ile peyzaj mimarlığının bir araya getirerek, tasarımın tüm aşamalarında birlikte hareket edilmesini gerekli kılmıştır. Yarışma jürisinin değerlendirme ölçütleri arasında;

- Çevre duyarlılığı ve yeşile katkı,
- Araç ve yaya ulaşımı,
- Fuar etkinliklerinin Kültürpark'la bütünleşmesi,
- Yapıların kendi içlerinde ve birbirleriyle kurdukları işlevsel ilişki,
- Sergileme alanlarında esneklik,
- Özgünlük,
- Kent bütününe görsel ve kentsel katkısı verilmiştir(Özta, 1990).

Yarışmanın ilk duyurulduğu zamanlarda, fuar alanında mevcut olan yeşil dokunun olumsuz etkilenme ihtimali bir çok tartışmayı gündeme getirmiştir. Ancak bu olumsuz olarak nitelendirilen durum, yarışmacı mimarlar tarafından olumlu yönde algılanmış ve neredeyse tüm projelerde yeşile saygılı bir tutum gözlemlenmiştir. Yarışmada 1. seçilen proje var olan yeşil dokuyu korumanın yanı sıra eklemelerle bu yüzdeyi 28.4'ten 70.2'ye yükseltmiştir. Yarışmanın bir diğer önemli kriterlerinden bir fuar alanının bugüne kadar kent bağlamında etkili olan simgesellik özelliğinin korunması ve tasarlanan projeler ile yeni ilgi odaklarının yaratılmasıdır. Özta bunu şöyle tariflemiştir(1990);

Örneğin Fuar alanının düz olan topografyasında üçüncü boyutu kazandırmak amacıyla, tepe, yamaç ve vadi gibi dışbükey ve içbükey formlar ile bunların kuşattığı düzlüklerin oluşturduğu, işlevsel mekanlar; kuzey-güney, doğu-batı yönlerindeki giriş kapılarını birleştiren iki alan aksın kesişme noktasında oluşturulan ve doğal elemanlarla kuşatılan Kültür Meydanı; ek tesisleri topografya içinde gizlenmesi ve doğa ile bütünleşmesi; fuar alanı dışında önerilen ihtisas fuarları-ticaret merkezi-otel ve kongre merkezi kompleksi ile fuar arasında doğal

tasarım öğeleri ile yaratılan ilişkiler ve bütünlük; dünyanın farklı iklim koşullarının içinde yer aldığı tematik bahçe örnekleri gelecek yüzyıla aktarılan yeniliklerden bazıları olacaktır.

Yarışmanın 3. ilkesi olarak belirlenen esas ise alanın fuar dönemi dışında dinlence mekanları olarak hizmet edecek birimleri içermesi ve esnek pavyonlaşma sisteminin kurgulanmasıdır. 1. seçilen projenin müellifleri düşüncelerinin ana teması olarak Kültürpark'ı arabesk eğlence yerlerinden ve fuar pavyonlarından arındırıp, bu mekanları fuar zamanı dışında “yarı açık alan” olarak dinlence ve spor işlevlerini içerir hale dönüştürerek dinlence ve kültür hayatına kazandırmak olarak açıklamaktadırlar. Kültürpark'ın doğayla kaynaşmasını sağlamak için; düz bir alan üzerinde zengin bitki örtüsü ile nehir, Göleler, sıradağlar gibi coğrafi öğeleri kullanmışlardır. Projedeki genel tavrın temelini genel çevreci park anlayışı ile geometri ile coğrafya karşıtlığına dayanan tavrın sentezi oluşturmuştur.

“Genel çevreci park anlayışı”, parkların “İngiliz bahçesi, Fransız bahçesi vb. anlayışlar ile ele alınmasına son vermiştir. Bu anlayış, doğanın sonsuz çeşitliliğini tasarıma getirmiştir. Doğanın dağ, ova, nehir, deniz manzaraları parkın ölçeği ile oranlı olarak tasarıma katılmıştır. Ve bütün bunlar doğrusal yeşilin belkemiğini oluşturduğu bir şema etrafında tasarlanmaktadır. Bu kıvrım ve oylumlarla çizgisel uzayan yeşillik serpiştirilen doğal öğeleri bütünleyen eleman olmaktadır(Karaaslan, Günday, Kocagöz, 1990)

1. seçilen projede yeşil dokunun hakim olduğu düz bir alan olan yere coğrafın öğelerin önerilerek daha da zenginleştirilmesine çalışılarak çevreci bir tutum izlenmiştir. Özellikle kaldırılan yapıların yarattığı boşluklarda yeni coğrafi öğeler önerilmiştir. Projenin temel düşüncelerinden biri fuarın alışılmış imajının tarihsel ve nostaljik değerinin korunarak geliştirilmesidir.

- **Yorumlar/Analizler:**

İzmir Fuarı Kültürpark Düzenleme ve Mimari Proje Yarışması '80'lerin çoğulcu ve postmodern yaklaşımının '90'ların başında hala devam ettiğinin örneklerinden

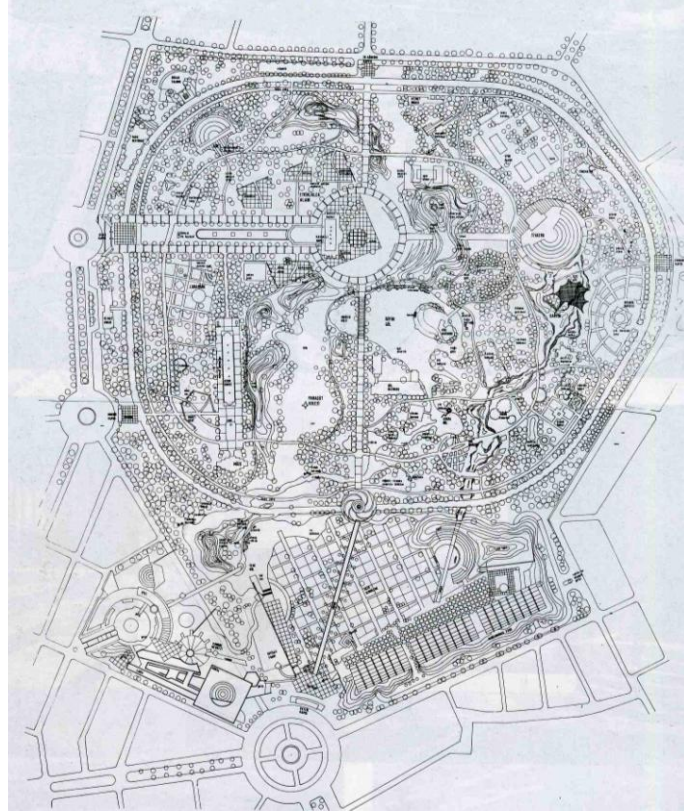
birisidir. Tasarımdaki yapıların konumlanış biçimi ile genel karakterlerinde izlenen çeşitlilik, yapılardaki biçimsel farklılıklar bu tavrı yansıtmaktadır. Postmodernizm ile birlikte çoğulculuk, tarih, gelenek, retorik, ikonografi, renk, konvensiyon, heykel, süsleme gibi imgeler önem kazanarak mimaride serbestlik ve özgürlük kavramlarının tarifi yapılmıştır. Cephelerde kullanılan yapısal öğelerin çok parçalı ve değişik biçimlerdeki kullanımı ile binaların tasarımında seçiminde silindirik, piramidal formların seçimi postmodern/çoğulcu tutumun terk edilmediğini kanıtlar.

Yarışma projesinin yansıttığı '90'lı dönemin önemli mimari tavırlarından biri olan doğaya duyarlı, ekolojik tasarımdır. Jürinin değerlendirme ölçütleri arasında bu tutum açıkça sergilenerek, çevre duyarlılığı ve yeşile katkının gerekliliği açıkça talep edilmiştir. 1. seçilen Karaaslan ve ekibinin projesi var olan yeşil dokuyu koruyarak tasarıma dahil ettiği eklemlemelerle daha da arttırmıştır. Projede Kültürpark'ın doğayla kaynaşmasını sağlamak için; düz bir alan üzerinde zengin bitki örtüsü ile coğrafi öğeleri kullanılarak projedeki genel tavır çevreci park anlayışı olmuştur.

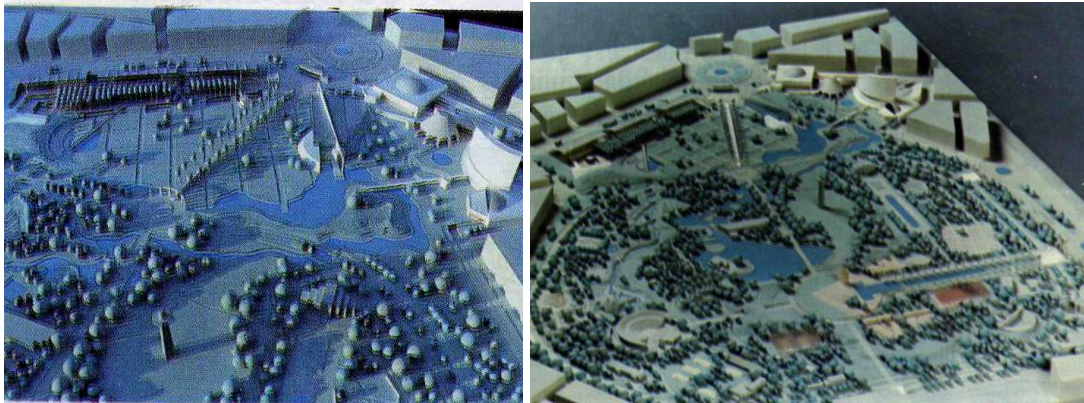
Yarışma projesi sergilediği postmodernist özellikler yanında '90'lar ile birlikte dönüşen Türk Mimarlığı ile kentin de izlerini taşır. '90'lı yılların ilk projelerinden olan bu tasarım Türk mimarisinde '80'ler ve öncesinde ortaya çıkan bazı akımların etkileri devam etmesinin yanında, değişen ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarla birlikte ortaya çıkan yeni eğilimleri ve kavramları da içerir. Metropolleşme olgusunun güçlendiği '90 sonrası dönemde kentlerde yaşanan değişimler ve değişen teknolojilere, yeni durumlara açık, kendini sürekli yenileyen, düzen ve düzensizlikleriyle heterojen yapıya sahip kentte tasarlanan proje ile simgesellik özelliğinin korunarak, yeni ilgi odaklarının yaratılması amaçlanmaktadır. Projenin içerdiği işlevler yine değişen kent ve kentli yaşamına uygun biçimdedir.

Düzenlene yarışma ile tasarlanan projeler aynı zamanda '90'larda önemli etkileri olan turizm olgusunu da içerir. Şehrin simgesi olması beklenen proje, her yıl gelecek olan fuar ziyaretçilerinin ve yılın her döneminde şehre gelen yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekebilmeyi hedefler. Bir nevi mimarlık bir turizm nesnesine dönüşür.

1980’lerde “yeşil tasarım”, 1980’lerin sonu ve 1990’larda ise “ekolojik tasarım” olarak adlandırılan doğaya duyarlı tasarım, bu dönemde daha dikkatlice düşünülmüş ve eleştirel yaklaşılan bir konumdur. Fuar projesi de bu eleştirel yaklaşım benimsenerek tasarlanmıştır. Projede yapı ölçeğinde ne gibi ekolojik önlemler alındığı bilgisine ulaşılamamıştır ancak tasarımın bütününde çevre duyarlı bir yaklaşım sergilendiği söylenebilir.

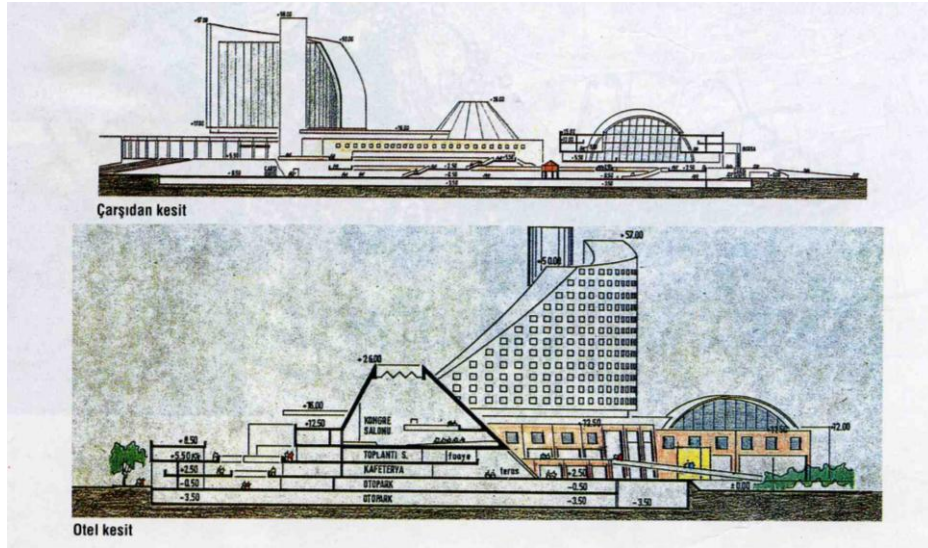
Şekil 4.26 Fuar projesi vaziyet planı (Mimarlık, 1993)

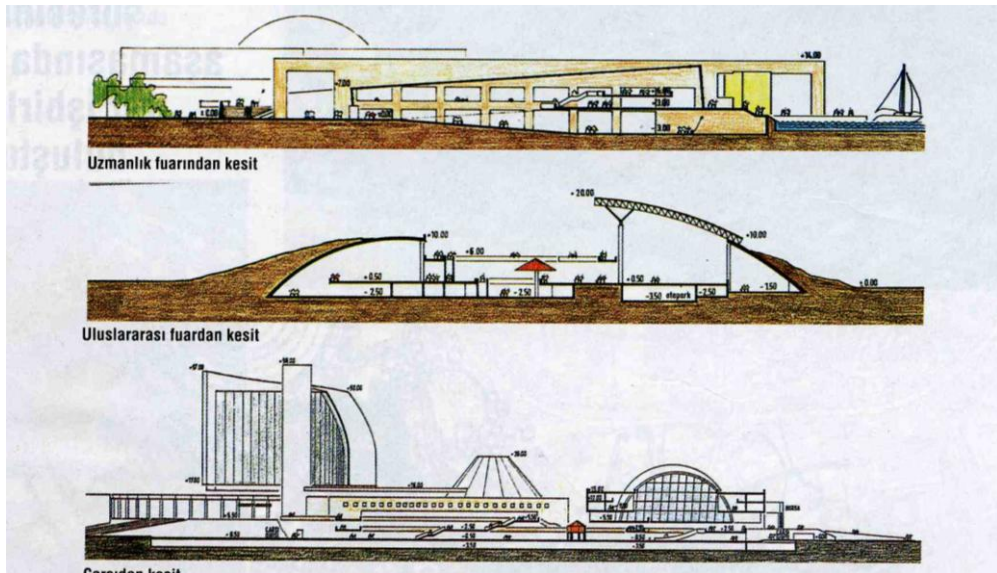
Şekil 4.27 Proje maketi (Mimarlık, 1993)

Şekil 4.28 Doğayı tasarımın içine alan proje planı (Mimarlık, 1993)

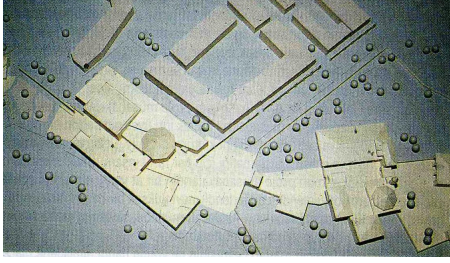

Şekil 4.29 Cepheler (Mimarlık, 1993)

Şekil 4.30 Cephe ve kesitlerdeki görece postmodernist tutum (Mimarlık, 1993)

4.2.2.2 TC Kültür Bakanlığı Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Kültür Merkezi
Proje Yarışması(1992)

	<p style="text-align: center;">Yarışma Adı TC Kültür Bakanlığı Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Kültür Merkezi Proje Yarışması-1992</p>	
<p>İşveren : TC Kültür Bakanlığı Yarışma Tipi : Ulusal, Açık & Serbest, Tek Aşamalı Yarışma Dilleri : Türkçe Kazananların açıklanması : 1992</p>		
<p>Jüri Üyeleri :</p>	<p>Danışman Jüri Üyesi Gönül Aslanoğlu Evyapan Ali Eğer Nurhan Karadağ Beyhan Karamağaralı Yaşar Bahri Ergen Mehmet Tuç Ali Çögür Hacı Mehmet Güner Hasan Özönder</p>	<p>Asli Jüri Üyesi Turgut Cansever Muammer Onat Vacit İmamoğlu Adnan Taşpınar Muammer Hacıbaloglu Yıldırım Yavuz Fatin Uluengin</p>
<p>Kazananlar :</p>	<p>1. Ödül Merih Karaaslan Mustafa Mürşit Günday 2. Ödül Selim Velioğlu Bora Borçin Özel Kılıç Nafi Çil</p>	<p>3.Ödül Selamettin Şerifoğlu</p>

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Hacı Bektaş Kültür Merkezi proje yarışması jürisi yarışmanın dönemin diğer yarışmalarından farkı bir yarıya sahip olmasına çalışmıştır. Gerçekleştirilen proje ile yalnızca mimari bir yapı elde edilmeyecek aynı zamanda Kültür Bakanlığı tarafından kültürel yaşam teşvik edilecektir. Yarışmanın asli jüri üyelerinden Turgut Cansever kolokyumda yarışma jürisinin büyük bir itina ile çalıştığını, daha önce yazılmamış derecede ayrıntılı bir jüri raporu yazıldığını, jürinin görevini sosyal bir sorumluluk olarak gördüğünü belirtmiştir. Proje yeri bir takım tartışmaların sonucunda belirlenmiş, kasabanın odak noktasını teşkil eden Hacı Bektaş Külliyesi ve şehrin ticaret alanı civarında olmasına karar verilmiştir. Bunun sebebi yapılacak olan kültür merkezi ile yörenin merkez ve şehrsel fonksiyonlarının tamamlanması ve zenginleşmesi düşüncesidir.

Yarışma jürisinin değerlendirme ölçütlerinden biri her yıl Hacı Bektaş Şenlikleri'ne gelen kişilerin, bu ziyaretleri sürecinde kültür merkezinin üstleneceği katkı, ziyaret sürecine getireceği yeni düzen ve bu düzenin kültür merkezine kazandıracığı nitelikler olmuştur.

Cansever jürinin yarışma projelerinden beklentilerini şu şekilde tariflemektedir (1992);

...Müsabakaya iştirak eden eserlerin fonksiyonel organizasyon açısından bu fonksiyonelliğin tekabül ettiği fonksiyonların hiyerarşik düzenini belirleyen faydacılık ve sembolik değer yargıları ile fonksiyonellik ile mimari çerçeve arasında kalıcılık ve değişkenlik ilişkileri açısından inşai-sistem, biçim-fonksiyon ilişkileri arasındaki bağlar ile ilgili yapılan değerlendirme çalışmaları yanında Kültür Merkezi Binası'nın Hacı Bektaş Külliyesi, şehir, şehrin çeşitli unsurları, cami, meydan, yol, müze, iskan alanı ile ilişkileri yapının ve yapı çevresinin yalın, çeşitli dönemlerinde kullanılmasındaki farklılık ve değişimler yanında, Hacı Bektaş kutlama merasimlerinin odak noktaları ve ilişki aksları, Kültür Merkezi için getirilen öneriler ile bunların Kültür Merkezi ve yakın çevresi için getirilen çözümler ile nasıl bütünleştiği, yeni yapı, malzeme, teknoloji ve iklim sorunları da eserlerin değerlendirilmesinde hareket noktaları olarak ele alındılar.

Jüri raporuna göre 1. seçilen projede;

- Projenin çevresi ile bağlantıları,
- Toplanma alanının Kent Merkezi ile yaya ile olan bağlantısının yeşil bantla yapılması, kitlesel yeşil bant önerileri, Kültür Merkezi ile Türbe önündeki toplanma alanlarının genişliği,
- Tasarımda özörlülerin düşünölmüş olması
- Kültür Merkezi'nin mimari çözümlenmesinde Tarihi Külliye'den hareketle çok parçalı bir kitlenin seçilerek insan ölçeğine ve kasabanın fiziki yapısına uygun olması,
- Türbe-Külliye bağlantısını koruyan, kasabaya uyum gösteren genel kitle çözümlü olumlu bulunmuştur.
- Ancak otopark çözümlü ve mevcut imar kararlarını aynen kabul edildiği yaklaşım,
- Çok amaçlı salonun anfi biçiminde önerilerek kullanımın şekillerinin kısıtlanması olumsuz olarak değerlendirilmiştir(Mimarlık, 1992).

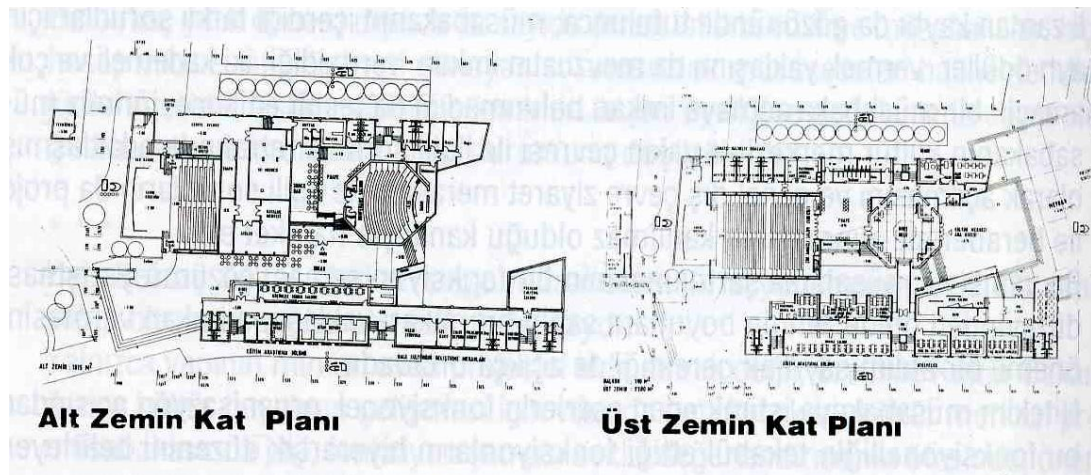
Bunların yanında Kültür Merkezi'nin genel biçimlenmesinde kullanılan sekiz kenarlı, Kümbet formu ve iç sokakta önerilen cumbalar gereksiz bir tarih nostaljisi yansıttığı görüşü kabul edilerek, mevcut külliye ile yarışmayacak daha alçak gönüllü formların yerinde olacağı belirtilmiştir.

• **Yorumlar/Analizler:**

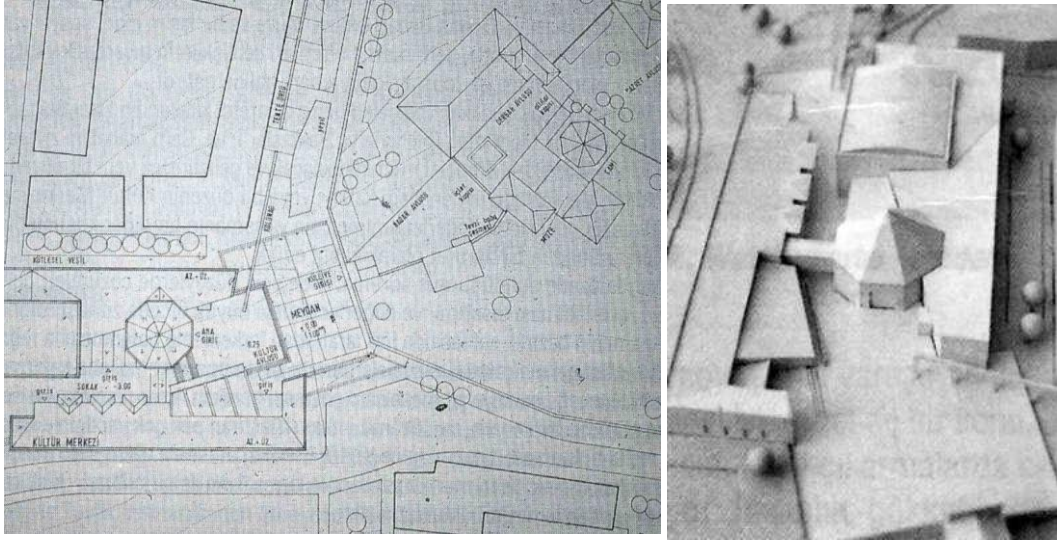
Türkiye'de '80 sonrasında mimaride görölen çeşitlilik ile postmodernizm kavramı '90'ların ikinci yarısına kadar etkilerini sürdürmüş ve bu etkiler mimari yarışmalarda da görölmüştür. Merih Karaaslan'ın Mürşit Günday ile birlikte 1.lik ödölü aldığı Hacıbektaş-ı Veli Kültür Merkezi yarışma projesinde tarih, kültür, gelenek gibi öğeleri yapının imajını kuvvetlendirmek için kullanmışlardır. Böylelikle yarışma ortamının mimari dili de çeşitlilik kazanmıştır. Karaaslan bu dönemde tasarladığı yapılarında Anadolu kültürlerinin çağdaş yorumu diye nitelendirdiği stoa, kümbet, kolonad gibi öğelere yer vermiştir. Bu yarışma da aynı tasarım anlayışıyla katıldıklarından biridir.

Kültür Merkezi'nin mimari çözümlemesinde Tarihi Külliye'den hareketle çok parçalı bir kitle tasarlanması, '80'li dönemin görece çoğulcu tutumunun '90'lı yılların ilk döneminde hala devam ettiğinin göstergesidir. Bu yarışma projesinde postmodernizmin de ana özelliklerinden biri olan; düşüncedeki çeşitliliklere yer verme, birçok farklı ifadeyi sorgulama, yeniden değerlendirme ve yeni alternatiflerle kombine etme eğilimi ile çok sayıda farklı ve çoğul niteliklere sahip ürünün ortaya çıkmasına yol açması ile çoğulcu olan tarafı etkindir. Türbe-Külliye bağlantısını koruyan, kasabaya uyum gösteren genel kitle çözümü jüri tarafından olumlu bulunan yönlerden biri olmuştur. Kültür Merkezi'nin genel biçimlenmesinde kullanılan sekiz kenarlı, Kümbet formu ve iç sokakta önerilen cumbalar tarihselci postmodernist tavrın imyelerini oluşturur.

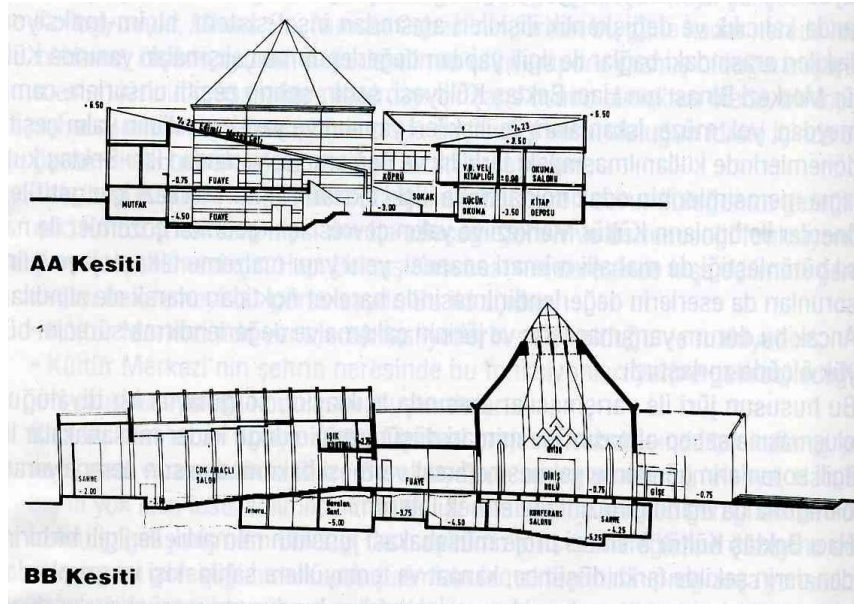
Postmodernist tavrı; çeşitliliklerin bir arada bulunabileceğini, tarihselci ve gelenekçi tavrı, çoğulluk anlayışı, ortaya çıkan ürünlerinde farklı zamanlara ve farklı kültürlerle ait değerler ve olguların birarada bulunabileceğini savunur. Anadolu kültürüne ait öğelerin ve çeşitli formlarda ve çok sayıda cephe elemanının tasarımda kullanımı benimsenen bu tavrı yansıtır. Postmodernizmin etkin olduğu dönemde nostaljik etkiler önem kazanarak geçmişe ait bir takım estetik değerlerin yeni olan üzerinde uygulandığı yapılar tasarlanmıştır. Bu yarışma projesinde kullanılan cumbalar ile kümbet formunun getirdiği nostalji jüri tarafından abartı bulunmuştur.

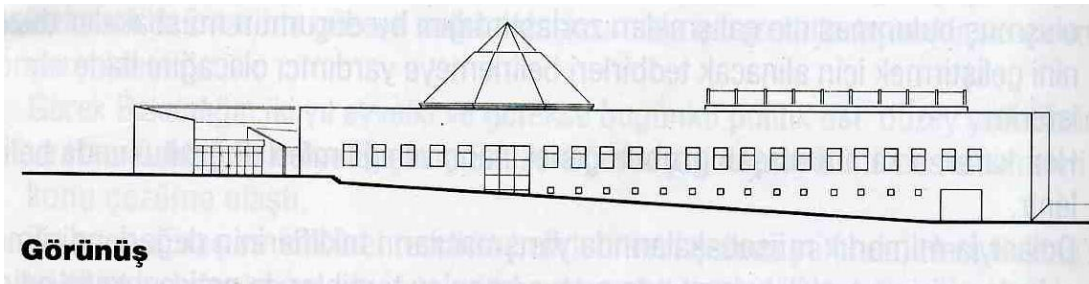
Şekil 4.31 Plan çizimleri (Mimarlık, 1992)

Şekil 4.32 Vaziyet planı çizimi ve çoğulculuk ilkesi ile tasarlanmış yapı maketi (Mimarlık, 1992)

Şekil 4.33 Kesit çizimleri (Mimarlık, 1992)

Şekil 4.34 Cephe görünümü (Mimarlık, 1992)

Şekil 4.35 Proje maketi (Mimarlık, 1992)

Şekil 4.36 Kültür merkezinin yapıldıktan sonraki durumu

(<http://www.turkiye-resimleri.com/r-nevsehir-54-haci-bektas-veli-kultur-merkezi-3498.htm>)

4.2.2.3 Antalya Kalekapısı ve Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması(1992)

	<p style="text-align: center;">Yarışma Adı Antalya Kalekapısı ve Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması 1992</p>	
<p>İşveren : Antalya Belediyesi Yarışma Tipi : Ulusal Yarışma Dilleri : Türkçe Kazananların açıklanması : 1992</p>		
Jüri Üyeleri :	<p>Asli Jüri Üyesi Haluk Alatan Özcan Altaban Cengiz Bektaş İlyas Engiz Coşkun Erkal İlhan Tekeli Özden Yönter</p>	
Kazananlar :	<p>1.Ödül Tamer Başbuğ Hasan Özbay Baran İdil 2. Ödül Can Kubin Atilla Uysal Selami Demiralp Şuayip Çavuşlar</p>	<p>3.Ödül Özkan Sunar Figen Okşen</p>

Antalya kent merkezi içinde Kalekapı ve Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması Türkiye'de yeni bir ölçekte yeni bir anlayışla, yeni bir süreç öngörülerek çıkarılmıştır.

Antalya'nın tarihi yerleşim bölgesi olan Kaleiçi'nin kent merkezi ile temas ettiği yer olan 'Kalekapısı' oto trafiği ile parçalanmış ve kent ile ilişkileri zedelenmiş; gecekondulaşmaya varan sağlıklı bir yapılaşma olduğu bölgelerdir. Bu iki bölgenin ölçeklerinde temel bir problem gözlenmektedir. Bu problem; Kaleiçindeki 2-3 katlı yapılaşmaya karşın, yanı başındaki kent merkezinde 4-7 katlı bir yapılaşmaların var oluşudur.

- **Mimar/Jüri Görüşü:**

Tasarımda Kaleiçi ile kent merkezi arasındaki mekansal ilişkinin yeniden kurulması amaçlanmıştır. Kalekapısı'na uzanan Şarampol Caddesi yayalaştırılarak kıyı boyunca uzanan caddenin altından Kaleiçi'ne bağlantı kurulmuştur. Bağlantı noktası olan Kalekapısı önünde düşük bir meydan yaratılarak, etrafında çevre yapıların ölçeğini kontrol eden alçak katlı platformlar oluşturulmuş ve mekan çelik bir saçak ile gölgelendirilmiştir. Kebapçılar Çarşısı'nın bulunduğu alanda ise ölçeğin yeniden kurulması amacıyla oluşturulan alçak katlı 'sur-yapı' aracılığıyla ve Kaleiçi-kent ilişkisi yeniden kurgulanmak istenmiştir (Başbuğ., İdil ve Özbay, 2009).

Bu proje, sınırlı da olsa, yer yer uygulanma olanağı bulmuş, ancak tasarımın hedefleri eksik bırakılmıştır.

- **Yorumlar/Analizler:**

1980 sonrası dönemde artan turizm mimarlığı ile turizm bölgelerine verilen önem '90 sonrasında da aynı hızda devam etmiştir. Bu bölgelerdeki düzenlemelere ilişkin açılan yarışmalardan biri olan Antalya Kalekapı ve Çevresi Kentsel Tasarım Yarışması aynı zamanda Türkiye'de yeni bir ölçekte yeni bir anlayışla, yeni bir süreç öngörülerek çıkarılmıştır. Bu anlayış '80 sonrasında yarışmalar düzleminde sorgulanmaya başlanan kentsel tasarım olgusudur. Kentsel tasarımın uygulama ve eğitim anlamında kuramsallaştırılma çabasını içermesi açısından yarışmalar önemli

birer araç olarak devreye girmişlerdir. Yarışmalar kentsel tasarımın ara bir ölçek olarak algılanmaktan öte kent içerisinde yeni farklı dinamikler yaratabilmenin bir aracı olarak görülmesini sağlamıştır. Kentsel tasarımda, kent kimliğini ortaya koyma, simgesel ve sembolik değerler üretilmesini sağlama, kente ekonomik, sosyal ve kültürel faydalar kazandırma, çağdaş teknoloji ve sanat anlayışı ile tarihi mimarlık değerlerine uyum gösterecek uygulanabilir çözümler bulma gibi hedeflerden bir çoğu bu yarışma projesi ile sorgulanmıştır. Mevcut plansız yapılaşmaya ve merkez ile tasarım alanı arasındaki ilişkiye yeni bir çözüm getiren tasarımda kullanılan öğeler dönemin teknolojisini yansıtır biçimde, görece modern öğelerdir.

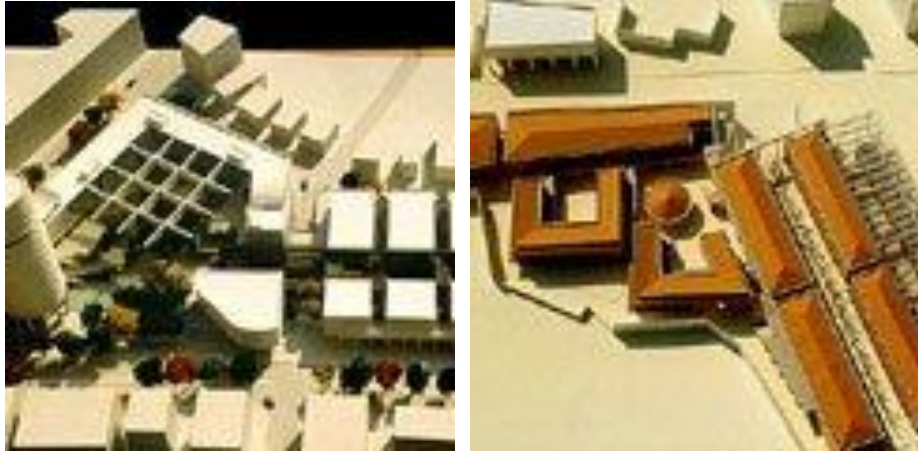
Kapitalist olgu ile birlikte oluşturulan yenedünya düzeninde mimar ve mimarlık yeni yatırım alanları oluşturmaktadır. Turizm bölgelerinde yerel-ulusal siyasi irade ve sermaye, bu bölgelerdeki ilgiyi arttırmak, küresel ilgiyi çekebilmek için çabalamaktadır. Mimarlık herhangi bir ürünün boyutları, kütlesi, cephesi, yapım yöntem ve tekniklerinin yanı sıra, çevresiyle kurduğu ilişki ve duyarlılığıyla da önemli bir araştırma konusudur. Bu noktada yarışma projesinin desteklediği düşünceler ve yaklaşımlar ile etkileri, kentle ve çevresiyle kurduğu ilişkiler başarılı bulunmuştur. Görece mütevazı bir tutum içerisinde gerçekleştirilen tasarımda lineer, çok parçalı olmayan ve sürekliliği olan ve çevresiyle uyum sağlayan bir tavır izlenmiştir.

Şekil 4.37 Tasarım alanı ile projenin maket üzerinden genel görünümü
(<http://www.mimdap.org/w/?p=15224>)

Şekil 4.38 Çelik saçak

Şekil 4.39 Diğer yarışma projelerinin maketleri

Şekil 4.40 Farklı alanlardan sistem detayları ile genel görünüş

(<http://arkiv.arkitera.com/p2954-antalya-kalekapisi-ve-cevresi-kentsel-tasarim-yarisma-projesi---1-odul.html>)

4.2.2.4 Metrocity, Katlı Konut, İş ve Ticaret Merkezi Kompleksi Yarışması(1994)

	<p style="text-align: center;">Yarışma Adı Metrocity, Katlı Konut, İş ve Ticaret Merkezi Kompleksi Yarışması-1994</p>
<p>İşveren : Metrosite İnş. Müşavirlik Hizmetleri Tic. A.Ş</p>	<p>Yarışma Tipi : Sınırlı</p>
<p>Yarışma Dilleri : Türkçe</p>	<p>Kazananların açıklanması : 1994</p>
<p>Jüri Üyeleri :</p>	<p>Metrosite İnş. Müşavirlik Hizmetleri Tic. A.Ş. seçici kurulu</p>
<p>Kazananlar :</p>	<p>1.Ödül Doğan Tekeli Sami Sisa</p>

Sınırlı yarışma projesi Büyükdere Caddesi'nin Zincirlikuyu kesimindeki dar uzun arsa için tasarlanmış, işveren programının sadece anahtarı belirtilmiş ve Tekeli - Sisa Bürosu dışında iki bürodan daha proje teklifleri almıştır. Dolayısıyla Metrocity, Katlı Konut, İş ve Ticaret Merkezi Kompleksi Yarışması davetli(sınırlı) bir yarışmadır. İlk aşamada elde edilen projeler, tam olarak tatmin edici bulunmayarak Tekeli - Sisa Bürosu ile beraber bu sefer Amerikan mimarlık büroları olan Kohn Pedersen Fox, Skidmore Owings Merrill ve Swanke Hayden Connel'dan proje istenmiştir. Bu aşama sonunda uygulamaya değer proje tekrardan Tekeli - Sisa ekibinin olmuştur.

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Proje alışveriş merkezi, konut ve büro işlevlerini içerecek biçimde tasarlanmıştır. Proje alanı İstanbul'un konumu ile önemli bir noktasında bulunan noktasında olup

kişi ve araç trafiği'nin daima yoğun olduğu bir yerdedir. Alışveriş merkezi arsa ölçülerinin gereği uzunlamasına olarak tasarlanmış, içerisinde farklı boyutlarda ilgi odağı olacak mekan kurguları yapılmıştır.

Proje zemin katla beraber altındaki üç kat arsa yüzölçümünün yüzde ellisini kapsayan geniş bir kitle olarak alışveriş merkezi, bu kitle üzerinde yükselen üç bloğun ikisi konut, cadde üzerindeki üçüncüsü de büro olarak tasarlanmıştır.

Alışveriş merkezi için Amerikalı mimar Anthony Belluschi bir iç mimari avan projesi hazırlamış ancak bu projeden yalnız orta mekanın tekstil membran örtüsü konusunda yararlanılmıştır. Projenin biri büro, diğer ikisi konut olarak kullanılacak olan üç kulesi; aynı dönemde yapılan yapıdan yüksek olmamasına rağmen, konumları nedeniyle belirgin biçimde kent silüetini etkilemektedirler. Kulelerin modern ve işlevlerine uygun farklı mimari ifadeleri ile dikkat çekmektedir. Projenin büyük bir kısmı giriş kotunun altında yer almakta olup proje alan olarak oldukça fazladır (Anonim, 1994).

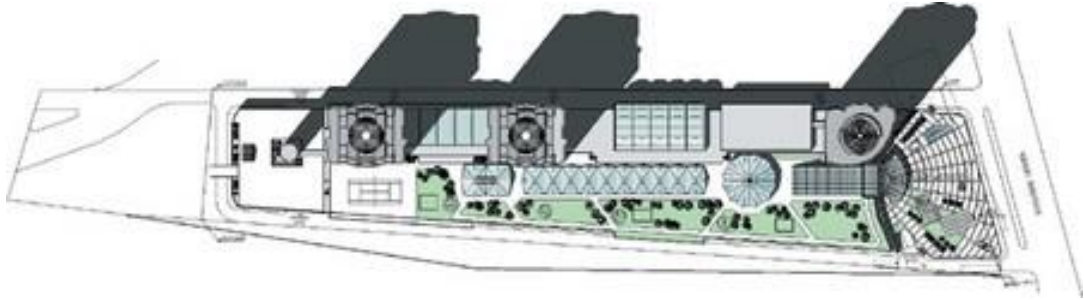
- **Yorumlar/Analizler:**

Proje '90'lı yıllarda Türkiye'de oldukça yoğun bir biçimde hissedilen metropolleşme kavramının bir karşılığı olarak, ülkenin en önemli metropol şehri olan İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde büyük oranda gerçekleştirilmeye başlanan ve büyük kentlerde sıkça tekrarlanan ve çarşı, büro, konut işlevlerini bir arada barındıran karma program bu proje de uygulanmıştır. Projenin kentsel sisteme doğrudan, metro hattı aracılığıyla entegre olması olumludur ancak içerisinde kültür ve eğlence işlevlerini barındırmaması da olumsuzluk olarak değerlendirilebilir. Burada çıkarılacak saptamalardan biri de karma programlı yapıların çoğunun yarışmalar yolu ile değil sipariş usulüyle gerçekleştirilmiş olmasıdır ki nitekim Metrocity'de sınırlı ve davetli bir yarışmanın ürünüdür. Buna sebep olarak gelişen tüketim olgusu ile birlikte firmaların rant kaygısı gösterilebilir.

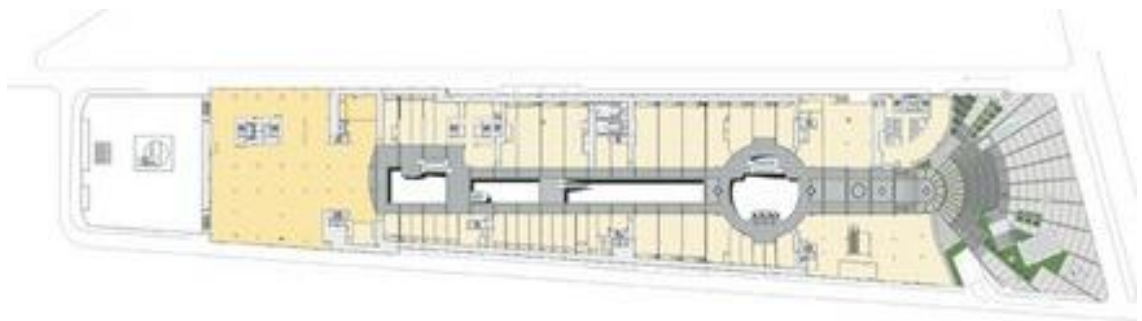
'90 sonrasında kent değişen teknolojilere ve yeni durumlara açık, kendini sürekli yenileyen bir tutum sergilemektedir. Türkiye gerçek metropole 1980'lerin ikinci

yarısından sonra İstanbul'un değişimi ile kavuşmuştur ve 1990'larda İstanbul gelişen para ve tüketim ekonomisinin gerçek merkezi konumundadır. Bu nedenle tüketim kültürü odaklı Metrocity gibi bir çok proje ardı ardına bu dönemde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

Metropolleşme kavramı içerisinde gökdelenler bir direnme olgusu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yarışma projesi de bulunduğu yerde aynı dönemde yapılan bir çok yapıdan alçak olmasına karşın farklı bir duruşa sahiptir. Bunun yanında metropolleşme ile birlikte ortaya çıkan farklı konut anlayışı olan "recidence" kavramı bu yarışma projesinde hayat bulur. Aynı zamanda dönemin gelişen tüm teknolojik imkanları projede ve detaylarda kullanılmıştır. Neredeyse tüm akımları geriden takip eden Türk Mimarlığı, kapitalist düzenin etkisi ile malzeme ve teknolojik veriler bağlamında dünya ile aynı standartlarda tasarlanabilen yapıları kapsar.

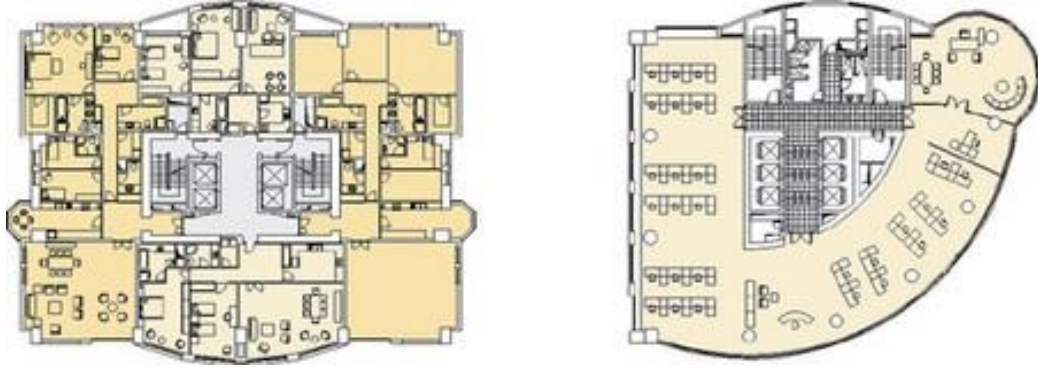

Şekil 4.41 Vaziyet planı

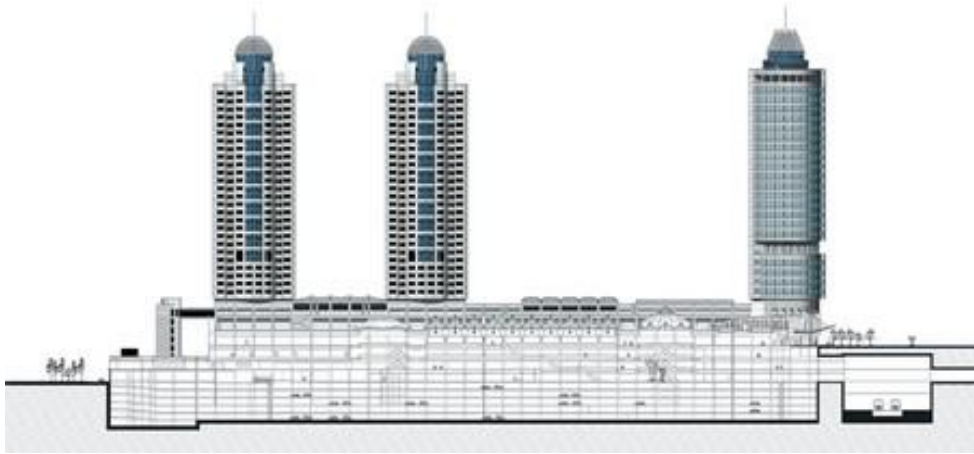
Şekil 4.42 Zemin kat planı

(http://www.yapi.com.tr/Haberler/metrocitykonut-ve-alisveris-merkezi_61103.html)

Şekil 4.43 Konut planları

(http://www.yapi.com.tr/Haberler/metrocitykonut-ve-alisveris-merkezi_61103.html)

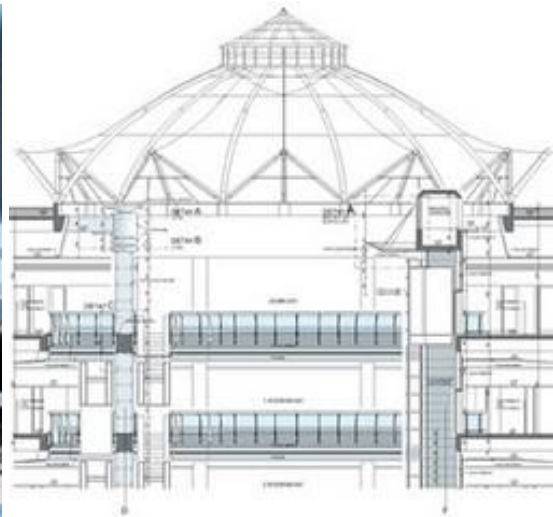

Şekil 4.44 Alışveriş merkezi kesiti ile yüksek blokların görünüşleri

(http://www.yapi.com.tr/Haberler/metrocitykonut-ve-alisveris-merkezi_61103.html)

Şekil 4.45 Sistem kesiti

Şekil 4.46 Çelik detaylı giriş saçağı

(http://www.yapi.com.tr/Haberler/metrocitykonut-ve-alisveris-merkezi_61103.html)

Şekil 4.47 Metrocity genel görünüm
(http://www.yapi.com.tr/Haberler/metrocitykonut-ve-alisveris-merkezi_61103.html)

Şekil 4.48 Konut blokları ile ofis binası
(http://www.yapi.com.tr/Haberler/metrocitykonut-ve-alisveris-merkezi_61103.html)

4.2.2.5 TED Ankara Koleji Kampüsü Yarışması(1997)

		<p style="text-align: center;">Yarışma Adı TED Ankara Koleji Kampüsü Yarışması 1997</p>
<p>İşveren : TED Ankara Koleji Vakfı Yarışma Tipi : Ulusal, Tek Aşamalı, Sınırlı Yarışma Dilleri : Türkçe Kazananların açıklanması : 1997</p>		
<p>Jüri Üyeleri :</p>	<p>Danışman Jüri Üyesi Baykan Günay Bozkurt Güvenç Nuri Özgirgin Nur Otaran Graham Parker</p>	<p>Asli Jüri Üyesi Ragıp Buluç Gönül Aslanoğlu Evyapan Enis Kortan Şevki Vanlı Oral Vural</p>
<p>Kazananlar :</p>	<p>1.Ödül Şaziment Arolat Neşet Arolat Emre Arolat</p> <p>2. Ödül Özgür Ecevit (Müellif)</p>	<p>3.Ödül Filiz Erkal Coşkun Erkal</p>

TED Ankara Koleji yerleşkesi ve eğitim tesisleri mimari projelerini elde etme işi TED Ankara Koleji Vakfı tarafından "Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Mühendislik Mimarlık Proje Yarışma Yönetmeliği "kuralları içerisinde sınırlı, ulusal ve tek kademeli olarak yarışmaya çıkarılmıştır. Yarışmaya çağrılan ekiplerin içinde, eğitim alanında uzmanlaşmış danışman mimar bulunması zorunlu kılınmıştır.

TED Ankara Koleji'ne ait ilköğretim ve ortaöğretim binaları ile bunlara ait sosyal tesislerin çevre düzenlemesi ile mimari projelerinin elde edilmesi bu yarışmanın konusunu oluşturmaktadır. TED Ankara Koleji'nin bugünkü tesisleri kent içinde sıkışmış ve okul, arzuladığı yeni atılımları yapmakta zorlanmaya başlamıştır. Yeni eğitim felsefelerinin uygulanabilmesi yeni yerleşkenin ve yapılarının tasarımında kendini göstermelidir. Yaratılacak çevre ülkede yapılacak benzer tesisler için örnek olmalıdır.

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Bu proje ilk bakışta çok çekici görünmesine rağmen, işlev ve program biçimlerinin arkasında kaldığını uyandıran bir projedir. Çalışmalar ilerledikçe bu özgür biçimlendirmenin içinde, arsa çevresinin spor alanlarına bırakılarak evreye uyum sağladığı, eğitim ve sosyal-idari grupların bir dış mekan etrafında toplandığı, eğitim birimlerinin ana yoldan görülecek tarafa, sosyal tesislerin manzaradan yana yer seçimlerinin yapılmış olduğu görülmüştür(Vanlı, 1997).

Yarışma jürisi tarafından arazi üzerindeki genel yerleşim kararı olumlu bulunan projede, bina gruplarının arazi içerisinde konumlanması ve arazi eğimine az müdahalede bulunulması takdir edilmiştir. Yarışmaya katılan diğer projelerden farklı olarak okul binalarının arazinin üst kısmında konumlanması ve sosyal birimlerin vadiye açılması ile okul yapısının şehirden yaklaşımda yeşil dokunun içerisinde algısı projeyi farklı kılan noktalardan biridir.

- **Yorumlar/Analizler:**

TED Ankara Koleji Kampüsü Yarışması ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarla birlikte yeni eğilimler ve kavramlar da ortaya çıktığı ve Türk Mimarlığı'nın da bu doğrultuda etkilendiği '90 sonrası dönemde ortaya konan özgür tasarlanmış projelerden biridir. Temel geometrik formların farklı şekillerde ve oldukça başarılı olarak birbirleriyle bağlantılarının kurulduğu yarışma projesi, '90'ların modern dilini plan düzleminde açıkça sergilemektedir. Değişen kent yaşamı beraberinde farklı yapı tiplerinin oluşumunu getirmiştir. Yarışmalar bu farklılıkların denendiği ve sorgulandığı alanlar olmuşlardır. Kampus yarışması da ortaya çıkan bu tipolojilerden

birisini oluşturur. Bu yarışma gerek kapsamı, gerek ortaya konan projeleri ile Türk Mimarlığı'nın '90 sonrasında geçirdiği dönüşümleri ve geldiği noktayı açıkça göstermektedir.

Kortan'a göre (1997); proje genel hatlarıyla kaotik bir kent imajı vermektedir. Bu kentsel kaos içerisinde tesadüfen oluşmuş ilginç görünümeler olabilir. Projede yer alan elips şeklindeki sosyal alan projenin odak noktasıdır. Grek şehirlerinde görülen geometrik düzen bu kampusta görülmemektedir.

Arolat'lar tarafından tasarlanan TED Koleji projesi birkaç bakımdan ilgi çekicidir. Proje plansal düzlemde incelendiğinde kitlelerin araziye yerleşimi ve birbirleriyle olan ilişkileri, form seçimleri ve formların aralarında kurdukları ilişki dönemin modernist çizgisini barındırır. Tasarımda seçiliş olan temel formlar, vaziyet planında kullanılan lineer ve yönlendirici çizgiler, farklı geometriler arasındaki ilişki modernist tutumu yansıtmaktadır. Hatta '90 sonrası dönemin ortaya çıkan akımlarından olan dekonstrüktivist tutumun, plan düzleminde ve farklı kitleler arasındaki hareketli ilişki de gözlemlendiği söylenebilir.

Projede gözlemlenen modernist tutuma aykırı olarak üçüncü boyuttaki bazı cephe öğeleri ile formların biçimi postmodernist olgunun özelliklerini yansıtır. Yapıların cepheleri incelendiğinde postmodern ile modern öğelerin birlikte oluşu göze çarpar. Ancak genel öngörü üçüncü boyutta hakim olan çeşitliliğin var olduğudur.

Kampus tasarımında yere özgü tasarım anlayışı benimsenmiş, jüri tarafından yapıların arazi üzerindeki genel yerleşim kararı olumlu bulunmuştur. Doğaya uyumlu tasarımın ana kriterlerinden biri olan yere uygunluk ile yeşil dokunun korunarak projeye dahil edilmesi ilkeleri yarışma projesinde gözlemlenir. Okul yapısının şehirden yaklaşımda yeşil dokunun içerisinde algısı jüri tarafından projeyi farklı kılan noktalardan biri olarak belirtilmiştir.

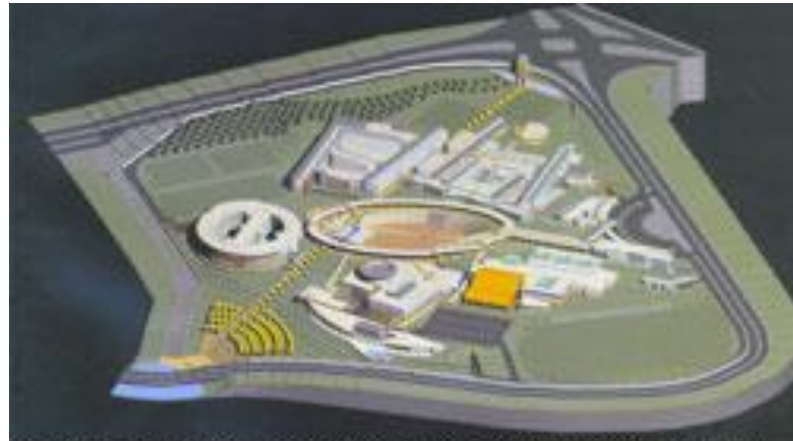
TED Ankara Koleji Yerleşkesi ve Eğitim Tesisleri Mimari Proje Yarışması, 1997

Şekil 4.49 Kitlelerin birbirleriyle ilişkisi
(<http://www.mimdap.org/w/?p=614>)

TED ANKARA KOLEJİ, 1997 (Yarışma)

TED Ankara Koleji Yerleşkesi ve Eğitim Tesisleri Mimari Proje Yarışması, 1997
(<http://www.mimdap.org/w/?p=614>)

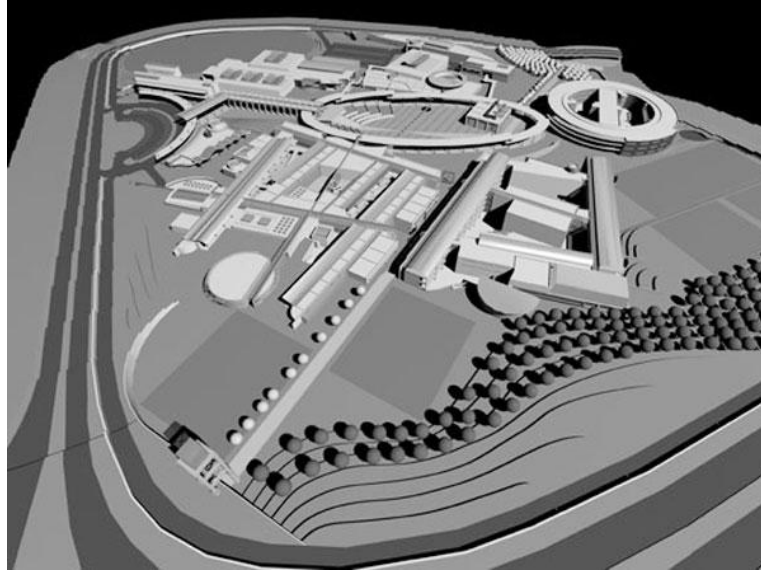
TED Ankara Koleji Yerleşkesi ve Eğitim Tesisleri Mimari Proje Yarışması, 1997

Şekil 4.51 Araziye yerleşim
(<http://www.mimdap.org/w/?p=614>)

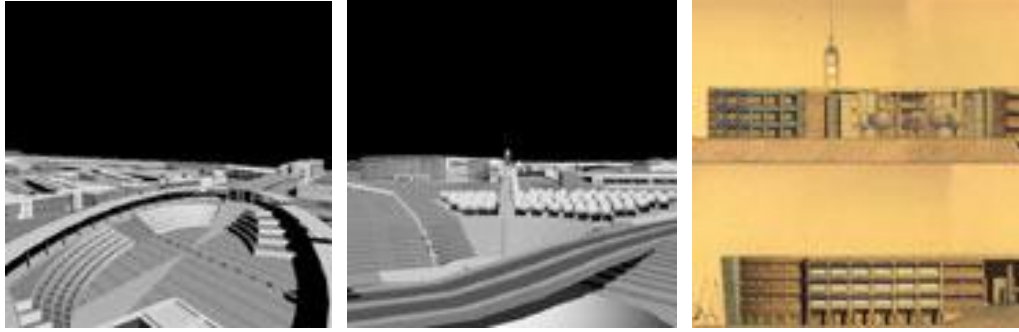
TED Ankara Koleji Yerleşkesi ve Eğitim Tesisleri Mimari Proje Yarışması, 1997

Şekil 4.52 Postmodernist ile modernist öğeleri içeren cephe çizimleri
(<http://www.mimdap.org/w/?p=614>)

Şekil 4.53 Kampusun genel görünümü

(<http://arkiv.arkitera.com/p670-ted-ankara-koleji-kampusu-yarisma-projesi---1-odul.html>)

Şekil 4.54 Proje arazisi ile cephe görünümleri

(<http://arkiv.arkitera.com/p670-ted-ankara-koleji-kampusu-yarisma-projesi---1-odul.html>)

4.2.2.6 M.S.B. Savunma Sanayi Müsteşarlığı Hizmet Binası Mimari Yarışması
(1999)

	<p style="text-align: center;">Yarışma Adı M.S.B. Savunma Sanayi Müsteşarlığı Hizmet Binası Mimari Yarışması 1999</p>	
<p>İşveren : Milli Savunma Bakanlığı Yarışma Tipi : Ulusal Yarışma Dilleri : Türkçe Kazananların açıklanması : 1999</p>		
<p>Jüri Üyeleri :</p>	<p>Danışman Jüri Üyesi Mehmet Okutan Jüri Başkanı Haluk Pamir</p>	<p>Asli Jüri Üyesi Vahit İmamoğlu Yakup Hazan Serdar Akunal</p>
<p>Kazananlar :</p>	<p>1.Ödül Sait Kozacıoğlu Ziya Tanalı Fuat Etker (Yardımcı) Sevgi Yücesan (Yardımcı) 2. Ödül Erhan Kocabıyıkolu Faruk Eşim Hayri Anamurluoğlu</p>	<p>3.Ödül A. Süleyman Bayrak Ahmet Yertutan Ercan Çoban (Danışman)</p>

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Milli Savunma Bakanlığı tarafından 1999 yılında açılan ve Sait Kozacıoğlu ve ekibinin 1.lık ödülünü kazandığı yapı toplam 27 katlı olup, yüksekliği 100 metreyi bulmaktadır. Yapının tasarımında ve değerlendirilmesinde programın iyi hazırlanmış olması önemi büyüktür. Programın ağırlıklı unsuru olan büro mekanlarının, temsil ve makam, çalışma ve grup çalışma olarak ayrışması proje tasarımının da iki kanatlı şekillenmesinde etkin rol oynamıştır(<http://www.mimdap.org/w/?p=608>).

Birinci katta düzenlenen balkonlar, zeminde yapının insan ölçeğine yaklaştırılması amacıyla tasarlanmıştır. Toplantı salonu ve fuaye zemin katta çözümlenmesi, giriş ve sergi holleri ile birlikte bu katta dış mekan - iç mekan geçişi kolaylaştırarak, mekanların birbirleri ile ilişkilendirilmesini ve "geçirgenlik" olgusunun oluşması amacıyla yapılmıştır. Tasarım kriterlerinden bir diğeri ise yapının kentsel mekanlarla ilişkisi olmuştur. Yüksek yapıların genel anlamda kent silüetindeki olumsuz duruşuna karşın bu yapıda hem yakın hem de uzak çevre ile olumlu dialog kurmak amaçlanmıştır.

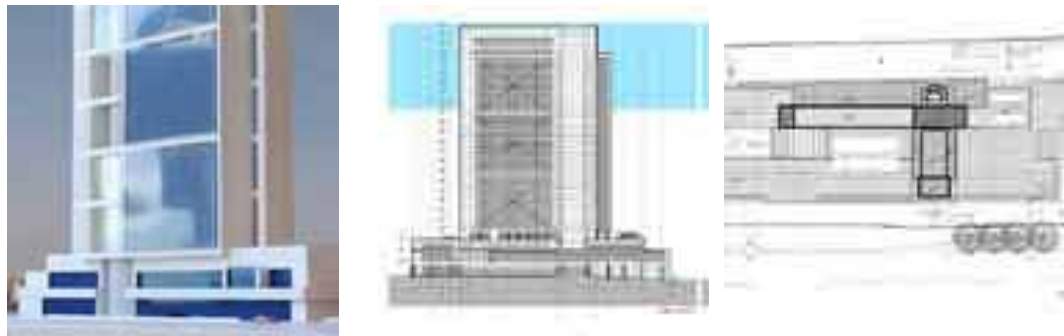
Proje enerji bilinçli bir yapı elde etmek kaygısı ile tasarlanmış olup, yapının cepheleri buna uygun olarak form ve malzeme ile oluşturulmuştur. Cephelerde güneşkırıcı sistem kullanılarak güneş ışığının olumsuz etkileri engellenmiştir. Ayrıca taşıyıcı-masif elemanların cepheden mekanlar içine çekilmesi ile oluşturulan ısı tutucular enerji tüketimini artırmadan konforun yüklemesini sağlamıştır. Büro dışı kullanımlarda yaz/kış kullanımlarını farklılaştırarak hem yapının enerji bütçesini küçültülmüş, hem de mevsimlerinin etkisini mekanlarda hissetmek amaçlanmıştır (<http://www.mimdap.org/w/?p=608>).

- **Yorumlar/Analizler:**

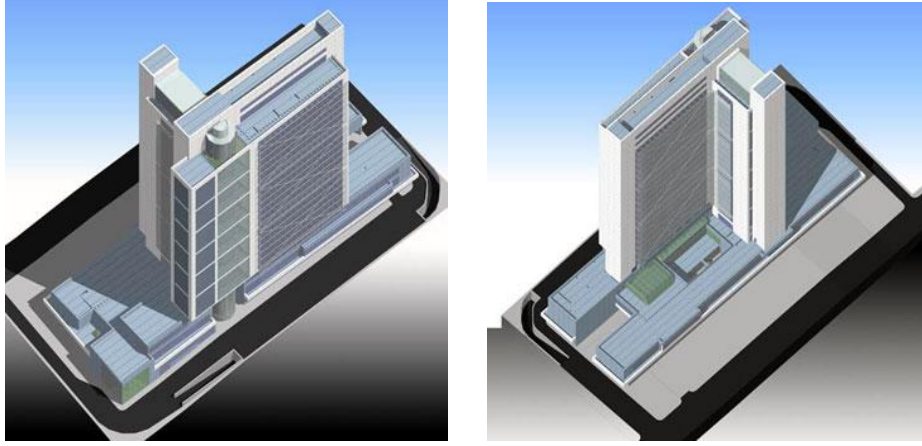
Yarışma projesi incelendiğinde '90 sonrası dönemde Türk Mimarlığı'nda etkin olan modernist tavrın özelliklerini yansıttığı görülür. Cephelerde kullanılan geniş yüzeyli, tek parça camlar, yatay çizgiler, yapı ölçeğinde net ve keskin formların seçimi ile saf beyaz rengin kullanımı bu tavrı destekler niteliktedir. Yalınlık, sadelik, öze indirgeme, netlik gibi kavramsal ve biçimsel ifadeleri içeren pürist tutum bu

yarışma projesinde hem üçüncü boyutta hem de plansal düzlemde hissedilir. 1990'lı yıllarda yeni teknoloji ve yeni yaşam tarzıyla biraz daha güncelleştirilerek daha etkin bir biçimde yeniden ortaya çıkan yalın tutum M.S.B. Savunma Sanayi Müsteşarlığı Hizmet Binası'nda bu yönüyle hayat bulur. Dönemin yeni teknolojik verileri ve malzemeleri kullanarak tasarlanan yapıda süslemeden ve çoğulcu tutumdan kaçınılmıştır. Bu yapıda mimaride ortaya çıkan sadeleşme tavrının, doğa ile ilişki kurma, açık renk tercihi, renk ve doku çeşitliliğinin minimuma indirgenmesi, yalın-sade-net formların tercih edilmesi ve fonksiyonellik özellikleri sayılabilir.

Proje müelliflerinin enerji bilinçli bir yapı elde etmek kaygısı ile projeye yaklaşımı, seçilen yapıda '90 sonrasında etkin olan ekolojik tasarımın etkilerini yansıtır. Binanın tasarlanması, yapımı ve kullanım süreçlerinde ekolojik kriterler göz önünde bulundurulmuştur. Yapıda yer alan mekanların iklimsel özellikler göz önünde bulundurularak tasarlanmış olması ve binanın cephelerinde güneş kontrolünü sağlayan paneller ile genel yapı tasarımının enerji tüketimini azaltacak biçimde şekillenmesi bu hassasiyeti açıkça gösterir. Bu dönemde tasarlanan ekolojik bina modeli, iklimsel tasarım stratejileri doğanın kendisi ile sınırlandıran, uzun vadede ekolojik ve etik bir tasarımlardır. Ekolojik bina modelinin temelinde binalar ile doğal çevre arasında yerel ve küresel anlamda karşılıklı ilişki yatmaktadır. Yapıda bu ilişkiler göz önüne alınarak kitlesel ve mekansal çözümlere gidilmiştir. Ekolojik yapılardaki amaçlardan biri olan tasarım kriterlerinin doğru kurgulanarak rüzgar ve güneşten pasif veya aktif anlamda yararlanabilmeyi sağlayacak, ek bir mekanik sistem desteğini en az seviyede tutacak çözümler aranması yarışma projesinde irdelenerek, yapının genel çözümünde bu kaygı çözümlenmeye çalışılmıştır.

Şekil 4.55 Yalın/net cephe kurgusu ile kitle çözümü

Şekil 4.56 İki kanatlı şekillenen yapının üç boyutlu görünüşleri
(<http://www.mimdap.org/w/?p=608>)

Şekil 4.57 Perspektif ve cephe

Şekil 4.58 1. Seçilen projenin genel görünüşü
(<http://www.mimdap.org/w/?p=608>)

4.2.2.7 Muğla Dalaman Havaalanı Dış Hatlar Terminali Mimari Yarışması
(1999)

		<p>Yarışma Adı Muğla Dalaman Havaalanı Dış Hatlar Terminali Mimari Yarışması 1999</p>
<p>İşveren : Devlet Hava Meydanları İşletmesi Yarışma Tipi : Ulusal Yarışma Dilleri : Türkçe Kazananların açıklanması : 1999</p>		
Jüri Üyeleri :	Danışman Jüri Üyesi A. Gafur Yardımcı M. Nusret Yanıkkaş S. Sedat Çınar Mehmet Erol Hakan Fehmi Gök	Asli Jüri Üyesi Ersen Gürsel Erkut Şahinbaş Orhan Şahinler Celal Abdi Güzer Mehmet Eğilmez Halis Ertunç
Kazananlar :	<p>1.Ödül Emre Arolat Bünyamin Derman</p> <p>2. Ödül Ersin Pöğün Volkan Duruk Kıvılcım Duruk Yüksel Pöğün Can Aysan</p>	3.Ödül Yakup Hazan

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Muğla-Dalaman Havalimanı Dış Hatlar Terminal Binası yarışması Türk Mimarlığı'nın geldiği noktayı göstermesi ve sahip olduğu mimari birikimi yansıtması açısından önemlidir. Jüri, yarışmaya sunulan projeleri incelediğinde Türkiye mimarlık ortamının geldiği olumlu düzeyi ve uluslararası ortamla bütünleşme gücünü fark etmiştir.

Jüri projeleri elerken; tasarım yaklaşımı, genel mimari düzey, programdaki tutarlılık, projelerin işlevsel altyapıları ve sundukları teknik çözümler, iç mekân kaliteleri, taşıyıcı sistem önerileri, maliyet girdileri, mimarî dil özellikleri, örtü sistemleri ve gerek hava, gerekse kara tarafında yolcu ve bagaj akış şemalarının, seçilen sistemlerin işleyişi gibi kriterler değerlendirilmiştir. Yarışma bir bütün olarak değerlendirildiğinde jüri tartışmalarında öne çıkan ve projelerde aranan nitelikler ile ölçütler şunlardır:

- Tasarım yaklaşımın zenginliği, öncülüğü, özgünlüğü ve işlerliği.
- Projenin ana kurgusu korunarak gelişmeye ve değişime açıklığı, teknik revizyonlara ve zaman içinde gelişen değişimlere uyum sağlama potansiyeli.
- Planlama başarısı.
- Çağdaş, araştırmacı, özgün ve öncü bir mimarî kimliğin ifadesi.
- Yapı sistemi ve malzeme seçiminde izlenen ilkeler ve taşıyıcı sistemle mimari dil arasında süreklilik oluşturulması.
- İklim verileri ve konfor koşullarına ekolojik bir duyarlılıkla yaklaşılması, ekonomik iklimlendirme olanakları.
- Yapının ülkeye giriş ve çıkışta bir kapı olma özelliğinin yorumu, ilk ve son imaj oluşmasına katkıda bulunacak bir tasarım dilinin varlığı.
- Terminalin uçaktan algısı; "5. Cephe Estetiği".
- Teknolojik uygulama kolaylığı(Yapı 218, 2000).

Yarışma Türk Mimarlığı'nın gelişimi ve geldiği noktanın görülmesi açısından oldukça önemlidir. Değerlendirme aşamalarında yaşanan tartışmaların sebeplerinin çoğu yarışma projelerin genelinin çok başarılı tasarlanmış olmasındandır.

Emre Arolat ve Bünyamin Derman ekibinin tasarladığı 1. proje simgeselliği olan; bağlantı köprüleri, iç avlu ve peyzaj olanakları ile doğayı tasarıma dahil eden; çatı tasarımı ile doğal havalandırma olanağı sağlayarak ekolojik tasarımı destekleyen özgün bir yapı örneğidir. Ekolojik tasarımın kriterleri olan iklim koşulları, güneş ve doğal havalandırma projenin tasarımına dahil edilmiştir.

Terminal yapılarının standartlığının yarattığı sıkıcılık duygusunu aşmayı deneyen tasarımda, bölgenin zengin peyzajı, iklimsel özellikleri ve yöredeki turizm faaliyeti tasarıma dahil edilmiştir. Projede iç alanlar ile dış kitleler aralarında boşluklar oluşturularak dışta bütün doğallığıyla, içte ise soyutlanmış biçimiyle bölgedeki mevcut peyzajın devamı sağlanmıştır. Yıllık beş milyon yolcu kapasiteli terminalin, gelen ve giden yolcunun ayrı katlarda çözümlenen sirkülasyonu, görsel akışkanlık ve ticari birimlerin cazip kılınması gibi veriler, tasarımı etkileyen diğer önemli kriterler olmuştur(Yapı 218, 2000).

Projede tasarlanan hafif konstrüksiyonlu tek parçadan oluşan çatı örtüsü, iklim koşullarına yönelik koruyucu bir tabaka oluşturması ve iç mekana doğal havanın taşınmasını sağlamasının yanında, özgün bir mimari dilin araştırmasına da zemin hazırlamıştır. Yapının çelik strüktürü ve profillerin kullanılış biçimleri jüri tarafından övgüye değer bulunmuştur.Yapı, zaman içinde gündeme gelecek değişikliklere açık olması ve esnek kurgusu ile yalın, abartısız bir form ve yapım sistemine sahip olmasından dolayı birinci ödüle layık bulunmuştur.

Projede tasarlanan yarı geçirgen üst örtü, bölgenin iklimsel özellikleri nedeniyle oluşan kimi olumsuz koşulları engellemektedir. Diğer taraftan aynı yapı elemanı projenin net geometrisini oluşturarak, tasarımın bir parçası haline gelir. Havaalanının tasarımında rasyonel düzenin öne çıktığı bir yapı hedeflenmiştir. Rasyonel bir betonarme grid üzerinde tasarlanan proje, standart malzemelerle oluşturulabilecek ve

büyük strüktürel iddialar taşımayan çelik çatı örtüsü bu yönelimi destekler. Net ve rasyonel taşıyıcı sistem, yapının cephe etkisini kendiliğinden oluşturmuştur. Proje bütünsel ve zamana yenilmeyen bir yapı plastiğine sahiptir(Yapı 218, 2000).

İç mekân kurgusu da yine aynı rasyonel sisteme bağlı olarak tasarlanmıştır. Kullanıcının mekanları bir bütünlük içinde kavrayarak ulaşacağı noktaya kolaylıkla yönelmektedirler. Projede tüm yolcuların yapının geneline ilişkin görsel ve mekansal zenginlikleri hissetmeleri istenmiştir.

- **Yorumlar/Analizler:**

Proje yarışmalarında, '90'ların ikinci yarısından sonraki dönem '80 sonrasındaki çoğulcu yaklaşımların aksine, modernizmin yalın geometrik diline dönüşü temsil eder. Yeni Modernizm olarak da adlandırılan bu eğilim, teknolojinin ve yeni yapı malzemelerinin modernist dili dönüştürmesi esasına dayalıdır. Muğla Dalaman Havalimanı Dış Hatlar Terminali Proje Yarışması bunun en iyi örneklerinden biri olarak verilebilir. Özellikle havaalanı gibi yapı sistemi ile mimari dil arasında sürekliliğin kurulduğu projelerde bu durum iyice belirginleşmektedir. Yarışmanın jüri raporunda yer alan, “Jüri yarışmaya sunulan projelerde gözlenen niteliklerin Türkiye mimarlık ortamının geldiği olumlu düzeyi ve uluslararası ortamla bütünleşme gücünü temsil ettiği izlenimini taşımaktadır. Bu olumlu izlenimin kaynağı, ülke değerlerini temsil edebilecek, klişe değerleri aşan güçlü bir soluğun gelişmesine yönelik araştırmacı tutumların da gözlenebilir oluşundadır” şeklindeki ifade bu dönemde mimarlık ortamında kaydedilen gelişmeleri yansıtmaktadır(Sayar, 2004).

Yarışma jürisinin projelerde aradığı nitelikler arasında, tasarım yaklaşımın zenginliği ve özgünlüğü, çağdaş ve öncü bir mimari kimliğin ifadesi vardır. Aynı zamanda yapının ülkeye giriş ve çıkışta bir kapı olma özelliğinin yorumu ile ilk ve son imaj oluşmasına katkıda bulunacak bir tasarım olması istemi, yapının modern, çağdaş bir ancak simgesel ve akılda yer edecek niteliklere sahip olması gerekliliklerini gösterir. Havalimanları yer aldıkları konum dolayısıyla uzak perspektiften algılanabilen ve şehre girildiğinde “ilk algı” etkisini barındırması bu yapılara özel bir

anlam yüklemektedir. Bu nedenle yapının dikkat çeken, simgesel niteliği de tasarım kriterleri içerisinde yer almaktadır.

Havalimanı'nın inşa edileceği bölgenin iklimsel özellikleri projenin gelişimindeki ana ölçütlerden biridir. Jürinin iklim verileri ve konfor koşullarına ekolojik bir duyarlılıkla yaklaşılması, ekonomik iklimlendirme olanaklarının projelerde aranması kriteri bunu açıkça gösterir. 1990'lı yıllarda Türk Mimarlığı'nda oldukça yer bulan ekolojik tasarım ve yalın tutum bu yarışma projesinde açıkça görülür. Ekolojik tasarımın kriterleri olan iklim koşulları, güneş ve doğal havalandırma projenin tasarımına dahil edilmiştir. Emre Arolat ve Bünyamin Derman ekibinin tasarladığı 1. proje yalın fakat simgeselliği olan, doğayı tasarıma dahil eden, doğal havalandırma olanağı sağlayarak ekolojik tasarımı destekleyen özgün bir yapı örneğidir.

Dalaman Havalimanı '90 sonrasındaki bir çok mimari tavrın etkilerini kapsar. Bu nedenle bu yarışma ve seçilen proje için tek yönlü bir akımdan söz etmek olası değildir. '90 sonrasında gelişimine devam eden turizm olgusu ile turizm yörelerine yapılan yatırımlara örnek gösterilebilecek çalışmalardan biri de düzenlenen bu yarışmadır. Projede terminal yapılarının standartlığının yarattığı sıkıcılık duygusundan kurtularak, bölgenin zengin peyzajı, iklimsel özellikleri ve yöredeki turizm faaliyeti tasarıma dahil edilmiştir.

1. proje, yalın, abartısız bir form ve yapım sistemine sahip olmasından dolayı '90'larda Türk Mimarisi'nde örnekleri görülen mimaride sadeleşme, pürist tutuma örnek olarak gösterilebilir.

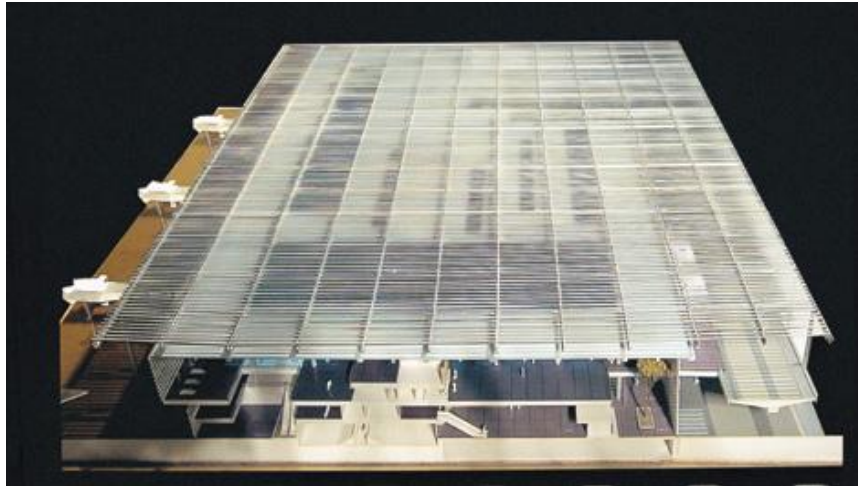
Bu yarışma projesinde değinilmesi gereken '90'lı yıllara ait bir diğer kavram ise küreselleşme ve metropolleşme olgusudur. Kişinin algılarını aşan, değişen teknolojilere ve yeni durumlara açık, kendini sürekli yenileyen metropolleşme içerisinde ulaşım ağları ile yeni teknolojik veriler tasarımı belirleyen önemli etkenlerdendir. Kentleri doğrudan küresel iletişim ağına bağlayan, görünür mesafeleri yok eden ağ bağlantı sistemlerin oluşturduğu iletişim altyapısı ile hızlı, yoğun mal ve insan dolaşımını sağlayan hava alanları ve transit toplu taşıma

sistemleriyle ulaşım altyapısı bu olgunun getirdiği ve olmazsa olmaz verilerdir. Yarışmalar da bu etkilerin yansıtıldığı önemli platformlar olmuşlardır. '90 sonrasında ülkenin önemli noktalarında birçok havaalanı yarışması düzenlenmiştir. Projede kullanılan teknolojik malzeme ile detaylar ise dönemin bu alandaki gelişimini net bir biçimde yansıtır.

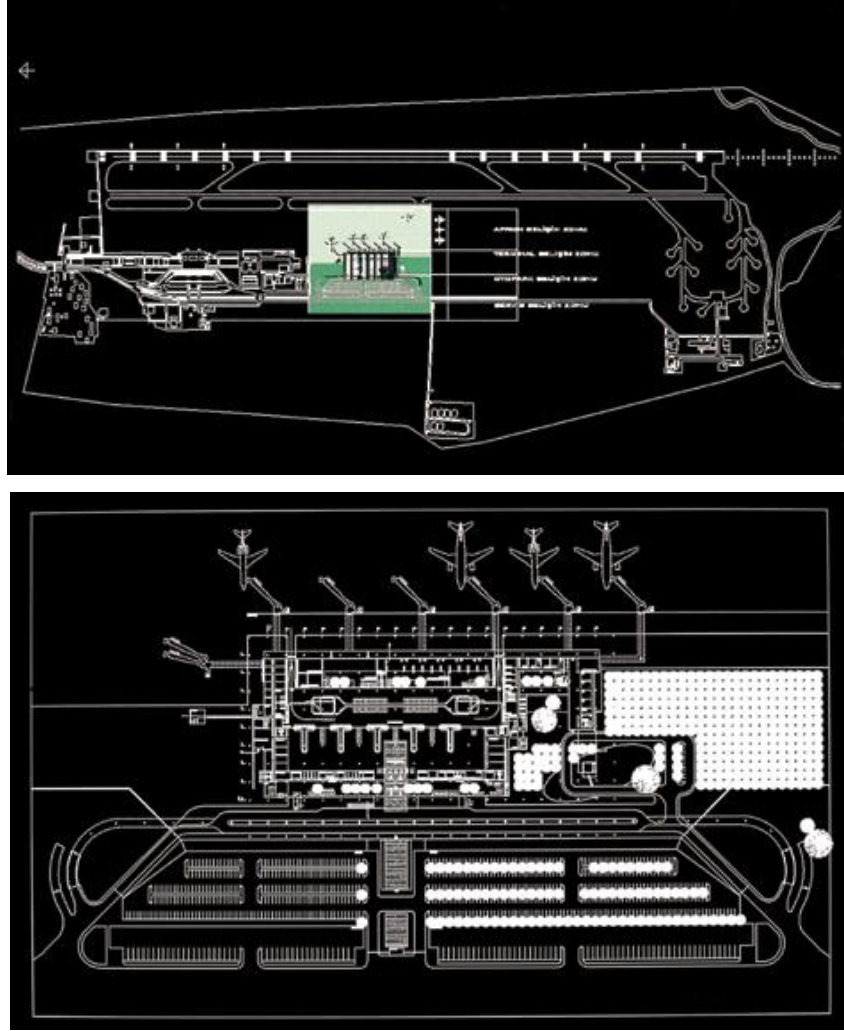
Şekil 4.59 Havaalanı genel görünümü

(<http://arkiv.arkitera.com/p3046-dalaman-uluslararası-havalimani-yeni-dis-hatlar-terminali-yarisma-projesi.html#>)

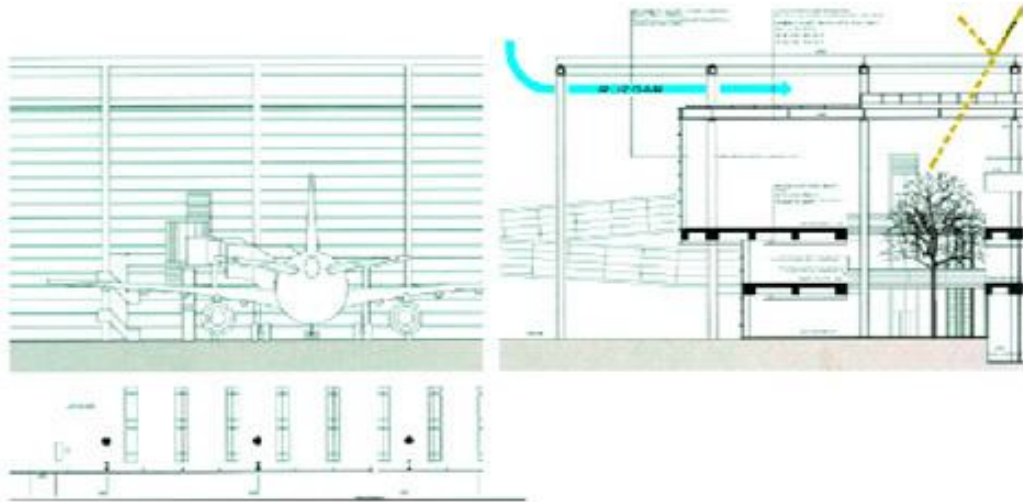

Şekil 4.60 Şeffaf üstörtü

(http://www.yapi.com.tr/HaberDosyaları/Detay_mugladalaman-havalimani-dis-hatlar-terminali-proje-yarismasibirinci-odul_276.html?HaberID=36501)

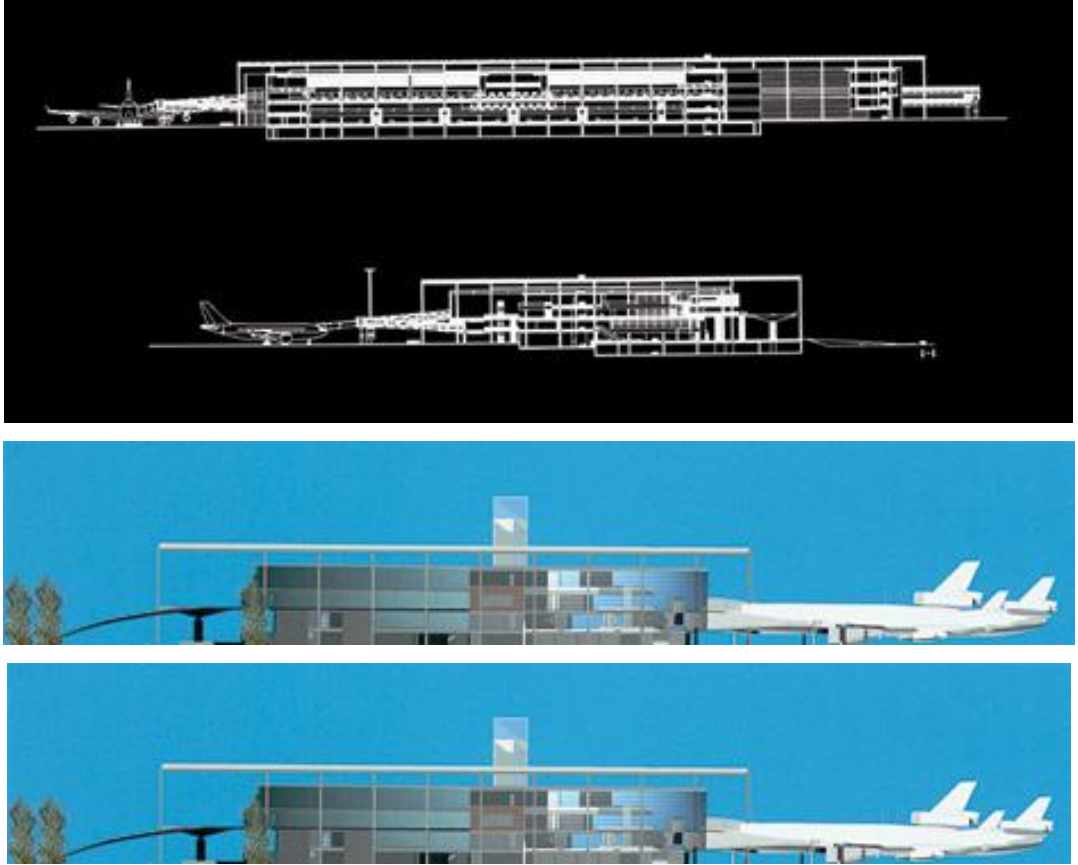

Şekil 4.61 Vaziyet ve 0.00 kotu planı

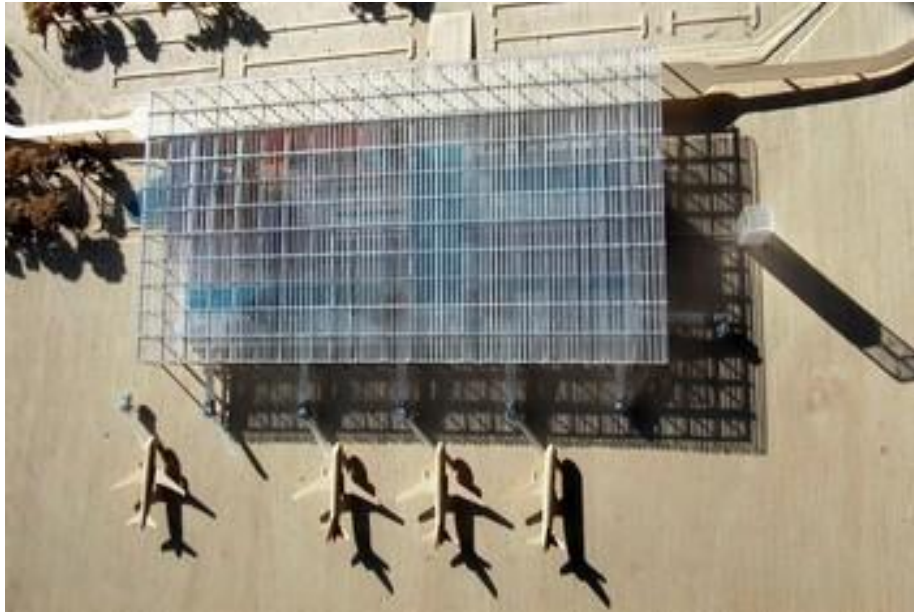
Şekil 4.62 Ekolojik çözüm sistem detayı

(http://www.yapi.com.tr/HaberDosyalari/Detail_mugladalaman-havalimani-dis-hatlar-terminali-proje-yarismasibirinci-odul_276.html?HaberID=36501)

Şekil 4.63 Cepheler ve kesitler

(http://www.yapi.com.tr/HaberDosyalari/Detay_muqladalaman-havalimani-dis-hatlar-terminali-proje-yarismasibirinci-odul_276.html?HaberID=36501)

Şekil 4.64 Net-tek parça yapı kütlesi

(http://www.yapi.com.tr/V_Images/haberler/haber/45903-1.jpg)

4.3 2000’li Yıllarda Mimari Proje Yarışmaları Üzerinden Türk Mimarlığı’nın Yorumlanması

Bu bölümde, öncelikle 2000 dönemindeki yarışmaların genel profili, geçirdiği dönüşümler incelenecek, ardından seçilen yarışma projeleri üzerinden dönemin mimarisinde önemli yeri olan ve Bölüm 2.’de ayrıntılı olarak bahsedilen kavramlar yarışma projeleri üzerinden sorgulanacaktır.

4.3.1 2000 Sonrasında Yarışmaların Genel Profili

2000’lerde Türkiye değişen dünya koşullarıyla birlikte siyasal ve toplumsal yapılanmasını yeniden düzenleme sürecine girmiştir. Avrupa Birliği’ne katılım çalışmaları ile somutlaşan bu süreç ülkedeki tüm kurumları etkilemiştir. Bu süreçteki değişimin temelini demokrasi ve insan hakları çerçevesinde toplumun etkinliğinin artarak toplumsal kararlarda katılımın artması oluşturmaktadır. Sivil etkinliğin artması ile toplumsal katılımın da artacağı öngörülmektedir.

Türk Mimarlığı da Türkiye’nin ve dünyanın içinde bulunduğu sürekli değişen ve kendini yenileyen sürecin etkisinde toplumsal, ekonomik ve kültürel verilerden de etkilenecek değişimini sürdürmeye devam etmektedir. Bu dönemde ortaya çıkışları daha önceki dönemlere rastlayan sürdürülebilirlik, turizm metropolleşme, sanal mimarlık, popüler kültür gibi kavramların etkileri hala devam etmekte, küreselleşme etkisinde gelişmeye devam eden teknolojik gelişmeler ile mimarlık sürekli kendini yenileyen yoluna devam etmektedir. Mimari proje yarışmaları da bu süreçte çağdaş gelişmeler ve değişimlerin mimari pratikler üzerinde özgürce tartışılabilmesi, tasarım ve mekana dair tüm düşüncelerin irdelenebileceği, katılımı teşvik eden bir platform oluşturma amacıyla ilerlemektedir. Kentteki dönüşümler ve yapı elde etme sürecinde en önemli araçlarından biri proje yarışmalarıdır.(Sayar, 2004).

Türkiye 2000 sonrasında yeni bir sürece adım atmaktadır. AB ile bütünleşme çerçevesinde, ekonomik ve siyasi uyum çalışmaları mimarlık pratiklerini de derinden etkilemektedir. Mimari proje yarışmaları da bu dönemde ulusal katılımların kısıtlı

olduğu, genellikle yabancı mimarların etkin olduğu dönemlerden, üniversite sayısının arttığı ve buna bağlı olarak ulusal yarışmaların ağırlık kazandığı dönemlere geçmiştir. 2000 sonrasında yarışmalar, mesleki çevrede ilginin daha çok arttığı, öneminin daha da kavranarak üzerine bir çok tartışmanın yapıldığı, üniversitelerde öğrencilerin daha da teşvik edildiği ve ülke çapında yarışma sayısının arttığı, dünyadaki gelişmeleri daha yakından takip eden bir seyir izlemiştir.

Aygün'e göre(2004) 2000 sonrası Türkiye'de yarışmaların durumu ve değişim süreci şu şekildedir;

2000'ler Türkiye'si değişen dünya koşullarında siyasi, toplumsal yapılanmasını yeniden düzenleme sürecine girmiştir. AB'ye katılım çerçevesinde somutlanan bu süreç, 60'lardakine benzer yeniden bir demokrasi hamlesini gündeme getirmiş ve ülkede tüm kurumları derinden etkilemeye başlamıştır. Bu tarihsel dönemde mimarlık ortamı, meslek sorunlarını tüm yönleriyle yeniden tartışmak durumundadır. Değişimin temel niteliği, demokrasi ve insan hakları çerçevesinde, yerelin ve sivil toplumun etkinliğinin artması ve toplumsal kararlara katılımın özendirilmesi olarak özetlenebilir. Mimari proje yarışmaları süreci, bu yeniden yapılanmanın temel niteliklerine uygun olarak, mekâna dair tüm düşüncelerin yer alabileceği, mimari pratiğin çağdaş gelişmelerle değişen niteliklerinin tartışılabildiği, meslek alanının tüm dinamiklerinin katılımını teşvik eden bir platforma dönüştürülmelidir.

2000 sonrasında mimari proje yarışmalarının sayısında ulusal, uluslararası, bölgesel ve öğrenci yarışmaları gibi tüm alanlarda artış yaşanmaya devam etmiştir. Küreselleşme sürecinde dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de alışveriş merkezleri, havaalanı gibi büyük ölçekli, teknoloji ağırlıklı yapılar ile farklı konut grupları, daha kompleks sosyal tesisler gibi yapılar ön plana çıkmış ve bu etkiler yarışmalarda da gözlemlenmiştir. Gelişen teknoloji ile yapım yöntemleri, kullanılan malzemelerin ve yapıların programları bağlamında endüstrileşmeye başlaması yeni üretim sistemlerini gündeme getirmiş, bu durum yarışma mimarlarına tasarımsal alanda geçmiş dönemlere göre daha özgür olma avantajı getirmiştir.

Kullanımı son yıllarda oldukça yaygınlaşan ve sürekli kendini geliştiren bilgisayar teknolojileri ile digital anlatım teknikleri yarışmalarda başvurulan öncelikli ifade aracı olmuştur. Söz konusu projeler aynı zamanda geleneksel anlatım teknikleri ile de ifade edilebilir özelliklere sahiptirler. Bu yaklaşım jüriler tarafından da yapılar meydana gelmeden onları yaşama, çevresiyle uyumlarını sınama, analiz etme kriterlerini sağlamasından dolayı tercih edilen bir tutum haline gelmiştir. Mekansal deneyimlerin daha net anlaşılması ve mekanların diğer birimlerle ilişkilerinin sentezinin yapılması, yarışmacılar tarafından projelerin oluşum evresinde teknik, tasarımsal ve görsel açıdan sunduğu çeşitlilik ile özgürlük sağlaması, bu evrensel teknolojik verilerin yarışma projelerinde kullanımının artmasına yol açmıştır. Digital anlatım tekniklerinin kullanımı tasarımcıya, gelişen teknolojilere ayak uydurma, zamanın kısıtlı olduğu yarışma ortamında hızlı sunum imkanı sağlama, hızlı fotojenik etki oluşturma gibi imkanlar sağlamaktadır.

Digital ortamda sunulan projelerde özellikle ışık ve gölge efektleri, ve render seçenekleri mimari mekanın temsili ile deneyimlenmesinde önemli rol oynamıştır. Yarışmalar platformu içerisinde dijital temsil seçeneklerinin görsel dil ile içerik arasında çelişkilere yol açtığını savunanlar da vardır. Görselliğin söylenmek istenenin önüne geçtiği savunulan ve bölüm 4'te daha ayrıntılı bir biçimde irdelenecek olan Antalya Altın Portakal Film Müzesi Yarışması(2002) jüri bir çok projeyi eleştirmiştir. Benzer olarak Türkiye Noterler Birliği Binası Yarışması(2003) jüri bu kaygı ile üç boyutlu imajları dışarıda bırakan projeler talep etmiştir(Sayar, 2004).

2000 sonrası sürdürülebilir mimarlık kavramı ve çevre bilinçli yaklaşımlar yarışma projelerinde de kendini gösterir. Doğaya saygılı ve sahip çıkan tasarımlar özellikle 2000 sonrası sayılarında artış yaşanan kentsel tasarım yarışmalarında göze çarpar. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası(2001), Gölbaşı özel Çevre Koruma Bölgesi Parkı Yakın Çevresi Kentsel Tasarım ve Peyzaj Yarışması(2001), Konyaaltı Doğa ve Kültür Parkı Yarışması(2007), Kahramanmaraş Kültür Parkı Ulusal Fikir Yarışması(2008), Manisa Belediyesi Hizmet Binası(2006), Yaşasın

Kentler II, Demokratik Bir Kente Doğru” Uluslar arası Fikir Yarışması(2006), ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsü Mimari Proje Yarışması(2003) verilebilir.

Küreselleşme ve popüler kültürün etkisinde ortaya çıkan cazibe merkezleri ile tüketim alanları yaratılmasına yönelik olarak Trabzon Eski Tekel Binasının Canlandırılması Yarışması(2006) ile alışveriş merkezi önerisinin 1. seçilmesi, metropolleşme sonucu kentlerde meydana gelen kimlik sorununa bir çözüm önerisi olarak Gaziosmanpaşa Belediye Binası ve Çevresi Mimari Kentsel Tasarım Yarışması(2004), sanal mimarlık ile bilgisayar teknolojilerinin yarışma projelerinde hayat bulmasının farklı bir örneği olarak Archiprix Türkiye 2002 Öğrenci Proje Yarışması, Bursa Santral Garaj Kent Meydanı Yarışması(2006), İstanbul Deniz Müzesi(2005) gösterilebilir. Mimaride yalınlaşmaya örnek olarak Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Hizmet Binası(2005) ve Balıkesir Çamlık Tepesi Kentsel ve Mimari Ulusal Proje Yarışması(2006) söylenebilir. Dönemin yarışma projelerinde öğrenci projelerinde ve yeni malzeme ile teknolojik verilerin ışığında spesifikleşmiş yarışmalar göze çarpar. Örn. Her yıl farklı bir tema ile düzenlenen İzocam Üniversiteler Arası Yalıtım Yarışması, Mimed Öğrenci Proje Yarışmaları, Borusan Boru Öğrenci Yarışması. Bunların yanı sıra mimarlık mesleği topluma karşı sorumluluğu olan ve kişiler için en uygun çözümleri sunan bir disiplindir. Dolayısıyla mimarlık ve mimarlık yarışmaları da aynı bilinci taşır. 17 Ağustos 1999 depremi sonrası Depreme Uyarlı Yerleşmeler Fikir Proje Yarışması(2002) buna verilebilecek güzel örneklerden biridir.

2000 sonrasında jüriler yarışmayı oluşturan ana olgular içerisinde en çok eleştirilen taraf olmaya devam etmektedir. Jürilerin oluşumdan, yarışmalardaki tutumlarına ve aldıkları kararlara kadar birçok konu tartışma gündemi oluşturmaktadır. Yarışmalar günümüzde de üstüne tartışılan bir konu olmaya devam etmektedir. Mimarlar Odası bu dönemde yarışmalar üzerindeki rolünü bünyesinde oluşturduğu “Yarışmalar Komitesi” ile yoğun bir biçimde devam ettirmektedir. Konuyla ilgili olarak 2004 yılında düzenlenen “Yarışmalar İçin Çok Yönlü Bir Tartışma” adlı forumda oda olarak daha önceden var olmayan yeni koşullarda neler yapılabileceği, yarışmaların çıkarılma süreçleri, hazırlık süreçleri ve sonunda

değerlendirme süreçleriyle ilgili yapılabilecekler, yarışmaların amaçladığı şeyler ile bu amaca ne kadar ulaştıkları tartışılmıştır. Yarışmaların daha çok gündemde tutularak Yarışmalar Komitesi'nin işlevinin arttırılması ve yarışmaların daha fazla sayıda, daha nitelikli, daha fazla kamuoyunun dikkatini çekici ve mesleki eğitime katkıda bulunur hale getirilmeye çalışılması, ulusal yarışma sayılarının arttırılması talep edilmiştir.

Yarışmalar mevzuatında 2000 sonrasında önemli değişiklikler olmuştur. 2003 yılında yürürlüğe giren yarışmalarla ilgili yönetmelik odaların ve proje sahiplerinin hak ile yetkilerinin tanımlanmasında önemli farklılıkları içermektedir. Aygün(2004) bu değişiklikleri şöyle açıklamaktadır;

2000'li yıllardan itibaren yarışmalarla ilgili çok ciddi yasal değişiklikler olmuştur. Türkiye'deki kamu ihale sisteminin değişimine paralel olarak, bir tür hizmet alımı olarak düşünülen yarışmaların elde edilmiş biçimi de yeni bir yönetmeliğe bağlanmıştır. Bu yeni yönetmelikle gerek Oda'nın konumu, gerekse bu yarışmaların çıkış süreçleri ciddi değişikliğe uğratmış, daha önceden Bayındırlık Bakanlığı'nın ağırlıkla etkin olduğu süreçler ve Oda'nın etkin olduğu süreçler şu anda değişmiş durumdadır. Mimarlar Odası Yarışmalar Komitesi, yarışma jürilerinin oluşturulmasına bir üye ve bir yedek üyeye ancak katılabilmektedir.

Kabul edilen yeni yönetmelik ile Oda'nın önereceği jüri sayısı bire düşürülmüş, yarışmalar üzerindeki söz hakkı bir nebze olsun kısıtlanmıştır. Eski yönetmeliğe göre birinci seçilen projenin yapılabilirliği açık olarak belirtilmişken, yeni yönetmelikte böyle bir kesinlik yoktur. Yeni yönetmelikte "İdare, yarışmayı istediği zaman iptal edebilir." maddesi yer almaktadır. Yönetmelikteki bu maddeler tasarımcıların emeklerinin boşa gideceği endişesi taşımalarına yol açmıştır. Tartışılan bir diğer konu ise yarışma şartnameleri olmuştur. Şartnamelerin yeterince net olmayı konusu yarışmacı mimarlar tarafından yoğun eleştiriler almıştır.

Konuyla ilgili olarak elde edilen verilere göre hazırlanan, 2000 dönemi yarışma projelerinin sayısal analizine ilişkin sonuçlara göre (**bkz. Tablo 5.5.**);

2000 döneminde yapılan araştırmalarda 2009 yılındaki yarışmalara ilişkin sağlıklı verilere ulaşılamadığından 2000-2009 arası için analiz yapılmıştır. Bu süre zarfında toplam 182 yarışma gerçekleştirilmiştir. Buna göre en fazla yarışma sayılarında artan bir ivme gözlemlenir. Yarışma türü olarak gerçekleştirilen 182 yarışmadan; 156'sının ulusal, 11'inin uluslararası, 4'ünün bölgesel, 13'ünün sınırlı olduğu saptanır. Yarışmayı çıkaran kuruluşlara bakıldığında; yarışmaların 23'ü Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 23'ü diğer kamu kuruluşları, 51'i belediyeler, 89'u özel kurum ve vakıflar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunun sonucu olarak küreselleşmenin etkisi olarak özel sektörün ve bir başka açıdan ise özellikle belediyelerin yarışmalar üzerindeki rolünün ciddi bir biçimde artış gösterdiği saptanır. Yarışmalar çeşitlerine göre incelendiğinde; 68'inin yapı, 33'ünün kentsel tasarım, 5'inin anıt ağırlıklı, 47'sinin öğrenci, 19'ünün de fikir yarışması olduğu gözlenir. Burada dikkat çeken en önemli nokta kentsel tasarım yarışmalarında yaşanan artıştır. Yine öğrenci yarışmalarında da önceki dönemlere göre çok ciddi bir artış gözlemlenir. Yarışmalar konularına göre sınıflandırıldıklarında ise; 24'ünün kamu idari yapısı, 12'sinin özel yönetim, 2'sinin ulaşım, 3'ünün konut, 2'inin spor, 6'sının eğitim, 1'inin sağlık, 8'inin anıtsal, 5'inin kültür merkezi, 38'inin çevre düzenleme/rekreasyon, 53'ünün fikir/öğrenci projeleri, 14'ünün diğer konular(alışveriş merkezi/sosyal merkez vb.) olduğu saptanır.

Tablo 4.5. 2000 dönemi yarışmaların rakamsal analizi

YARISMA YILI	YARISMA SAYISI	YARISMA TÜRÜ				YARISMAYI ACAN KURUM						YARISMA CESİTİ					YARISMA KONUSU												
		ULUSAL	ULUSLARARASI	BÖLGESEL	SINIRLI	ÖZEL KURUM/ VAKIF vb.	BAYINDIRLIK BAK.	ILLER BANKASI	BANKALAR	BELEDİYELER	diğer kamu kuruluşları	YAPI	KENTSEL TASARIM	ANIT+MEZAR KENTSEL OBJE	ÖĞRENCİ	FIKİR	KAMU İDARI YAPILARI	ÖZEL İDARI YAPILAR	ULASIM	TIP PROJE	KONUT	SPOR	EGİTİM	SAGLIK	ANIT/ KENTSEL OBJE	KÜLTÜR MER./ KÜLTÜREL YAPILAR	CEVRE DÜZİ/ REK. ALANLARI	FIKİR/ÖĞRENCİ PROJELERİ	DİĞER (algüven/b mer./ turizm/sosyal tes. vb)
2000	6	5	1			5			1		3	1		2		1	1										1	2	1
2001	11	10	1			4	1		5	1	3	4	1	3		2										3	3	1	
2002	14	13		1		9			5		3			7		1	2			2					1	4			
2003	13	12	1			9			3	1	6		2	2	3	1	3	1			1			2		4	1		
2004	22	19	2		1	17			4	1	5	4		5	6	3	1									5	9		
2005	29	28		1		14			9	5	11	9		5	4	5									1	10	9	2	
2006	29	20	3	2	4	11			12	4	13	5		6	1	6	2	1			1	2				5	10	2	
2007	32	25	3		6	13			3	7	12	6	1	10	4	1	1			1		3			1	6	8	5	
2008	26	24			2	7	2		9	4	12	4	1	7	1	4	2					1	1	2	2	4	8	2	
TOPLAM	182	156	11	4	13	89	3		51	23	68	33	5	47	19	24	12	2		3	2	6	1	4	5	38	53	14	

4.3.2 Örnekler/Analizler

Bu bölümde 2000 sonrasında Bölüm 2.'de tariflenen, Türk Mimarlığı'nda yaşanan gelişimler dönemin yarışma projelerinde aranarak, buna uygun örnekler seçilmiş, analizler yapılmış, projelerin çıkış fikirleri ile jüri raporlarına yer verilerek, görsel verilere ulaşılmıştır.

Antalya Altın Portakal Film Müzesi Mimari Proje Yarışması'nın seçilmesinin nedeni; özellikle 2000 sonrasında Türk Mimarlığı'nda etkili olan bilgisayar destekli sunum tekniklerinin yarışmalar platformunda da etkin biçimde kullanıldığının göstergesi olması ve prezantasyon biçimlerine ilişkin bir çok tartışmayı beraberinde getirmesidir.

Archiprix-Türkiye 2002 Mimarlık Öğrencileri Bitirme Projeleri Ulusal Yarışması'nın seçilmesinin nedeni; bilgisayar destekli sunumun, tasarım yönetimlerin ve sanal mimarlık kavramının mimarlık eğitimi içerisindeki rolünü ve öğrenci projelerindeki aktif kullanımını örneklemesidir.

Ankara Kuğulu Park ve Yakın Çevresi Yarışması'nın seçilmesinin nedeni; doğal yaşamın kentsel yaşama dahil edilerek, süreklilik içerisinde var edilmesi amaçlanması, 2000 sonrası Türk Mimarlığı'nda etkin olan sürdürülebilirlik kavramının metropol yaşam içerisinde var edilmeye çalışılmasını örneklemesidir.

Yaşasın Kentler Yarışması'nın seçilmesinin nedeni; 2000 sonrasında Türk Mimarlığı'nda yerini alan sürdürülebilir mimari ile modernist tutumun küreselleşmenin etkisindeki metropol kent bağlamında ele alınması ve ortaya çıkan sorunlara yarışmalar platformunda çözüm aranmaya çalışılmasıdır.

Manisa Belediye Hizmet Binası Ticaret Merkezi ve Kentsel Mekan Düzenleme Yarışması'nın seçilmesinin nedeni; özellikle 2000 sonrasında belediye binasına ilişkin yarışmaların ciddi bir artış göstermesi ve açılan yarışmaların özellikle değişen kenti sorgulayarak yapıyı çevresiyle birlikte ele alması ve özellikle açılan belediye

binası yarışmalarının çoğunda kente özgün, çağdaş, modern yapılar kazandırılmasıdır.

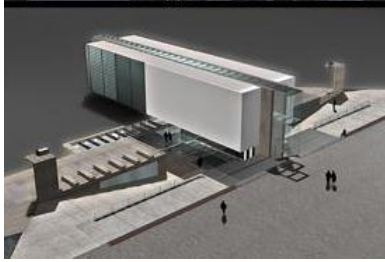
Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri Yarışması sınırlı/davetli/uluslararası yarışma biçimine örnek olarak; küreselleşme kavramı ile kentin geçirdiği dönüşümleri, ortaya çıkan yeni mimariyi, kentlerde hedeflenen ciddi, radikal değişimleri yansıtmaktadır. Bu yarışmanın seçilmiş olmasının nedeni sanal mimarlık ve sürdürülebilirlik kavramlarını örneklemesi, küreselleşme ile ortaya çıkan star mimar tanımını yarışma platformuna taşıması ve yapıldığı dönemde medyada önemli yer bularak mesleki disiplin içerisinde önemli tartışmalara yol açmış olmasıdır.

Zorlu Center Mimarlık ve Kentsel Tasarım Yarışması'nın seçilmesinin nedeni; küreselleşmenin etkisinde ortaya çıkan karma fonksiyonlu yeni yapı tiplerine örnek oluşturması, Türk Mimarlığı'nın dünya mimarlığı ile paralel bir gelişim gösterdiği alınan sonuçlarda açıkça görülmesi ve yarışmalar platformunda farklı, özgün, daha cesur tasarımların hayat bulduğunu kanıtlar nitelikte olmasıdır.

Fethiye Belediyesi Alışveriş ve Yaşam Merkezi Ulusal Mimari Proje Yarışması'nın seçilmesi; 2000 sonrasındaki turizm bölgelerinde gerçekleştirilen mimari projelere ve küreselleşmenin etkisiyle tüketimin olgusunun yaygınlaşmasıyla sayıları gün geçtikçe artan alışveriş merkezi yapılarına örnek olması nedeniyledir. Bunun yanı sıra bu yarışma; yaratılan yeni cazibe merkezlerinin farklı, simgesel yapılar olmasının mimari yarışmalar özelinde, sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde sorgulanmasına da örnek gösterilebilir.

İstanbul Kayabaşı Bölgesi için Konut Tasarımı Mimari Fikir Proje Yarışması'nın seçilmesinin nedeni Türk Mimarlığı'nda 2000 sonrası etkin olan sürdürülebilirlik kavramını sorgulayan en iyi örneklerden biri olması ve küreselleşmenin etkisindeki metropol kentte meydana gelen değişimler ile oluşan yeni yapılaşma alanlarının, kent çeperinde ortaya çıkan konut yerleşimlerinin yarışmalar bünyesinde sorgulanarak çözüm aranmasıdır.

4.3.2.1 Antalya Altın Portakal Film Müzesi Mimari Proje Yarışması(2002)

	<p style="text-align: center;">Yarışma Adı Antalya Altın Portakal Film Müzesi Mimari Proje Yarışması 2002</p>	
<p>İşveren : Antalya Büyükşehir Belediyesi Yarışma Tipi : Ulusal, Açık & Serbest, Tek Aşamalı Yarışma Dilleri : Türkçe Kazananların açıklanması : 2002</p>		
Jüri Üyeleri :	<p>Asli Jüri Üyesi Affan Yatman Ayşen Savaş Mücella Uyar Erdem Armen</p>	
Kazananlar :	<p>1.Ödül Alişan Çırakoğlu</p> <p>2. Ödül Arda İnceoğlu Suna Birsen Otay İpek Yürekli</p>	<p>3.Ödül Yasemin Balkan Fırat Aykaç</p>

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Projenin müellifi Çırakoğlu tasarımının ana fikri ile kurgusunu şu şekilde tariflemektedir(Mimarlık, 2002);

Filmin gerçek mekanı ya da nesneyi yeniden üretme becerisi büyük ölçüde ışığın becerisidir. Film yüzeyinde oluşturulan izdüşüm, içinden tekrar ışık geçirilip beyazperdede üretilir.Üç boyutlu mekan tekrar temsil edilirken aynı zamanda film

yüzeyle perde arasındaki ışık hüzmesi bu izdüşümdeki geometrik süreci üç boyutlu olarak algılanabilir kılar. Mekanı ya da nesneyi tekrar üreten perde değil, bu düzlemden yansıyan ışıktır. Işık bu düzlemi dinamik hale getirir. Önerilen müzenin kurgusunu oluşturan ana unsur da bu ışık düzlemidir. Bu düzlemin üçüncü boyuta taşınmasıyla müzenin ana mekanları olan sergileme alanları oluşturulur.

Yapının geneli modern, dingin ve yalın bir tasarıma sahiptir. Aynı dinginlik projenin iç mekanında da kendini gösterir. Kişilere müzeyi dolaşırken farklı deneyimler yaşatılmasına çalışılmıştır. Giriş katında yer alan geçici sergi mekanları ile üstteki kalıcı sergi mekanları, ışık düzlemi içinden geçen düşey sirkülasyonla birbirine bağlanır. Böylece müze içindeki düşey hareket de ziyaretçiler için sergi deneyiminin bir parçası haline gelmiş olur.

Yapıya girişin alt kottan gerçekleştirilmiş olması yapıya zemin üstünde yalın olmasına rağmen güçlü bir ifade kazandırmaktadır. Bu yaklaşım yaya aksı ve cam piramit için görsel engel oluşturma imkanını en aza indirger. Sergi mekanının kapalı kutu biçimindeki yalın ve sağır kütlesi, müze yapısının koruyucu olma işlevini projenin görsel algısına dahil eder. Projede tasarlanan açık hava müzesi, müze ana kütesinin zemin üzerinde kalan kısmının bir arka plan oluşturduğu biçimde gerçekleştirilmiştir. Bu alan tasarlanırken doğaya saygılı bir tutum izlenilmiş, çevre düzenlemesinde yeşil dokuya zarar vermeden mevcut planlamanın tanımladığı alanı kullanılmıştır.

Yapının müze olmasının getirisi olan sergileme ve depolama alanları için üst standartlarda mekanik çözümlere ihtiyaç vardır. Bu nedenle yapıda havalandırma ve nem kontrolünün net biçimde çözümleneceği, gerektiğinde rahatça müdahale edilebilecek bir sistem önerilmiştir. Diğer taraftan özellikle bozulmaya müsait malzemelerin yapıya taşınması ve yapı içinde yer değiştirmesi olanaklarının sağlanması için mimari çözümler üretilmesi gerekir.

Yarışma jürisi raporunda sunulan projeler ve yarışmanın genel niteliği ile ilgili olarak şu açıklamaya yer vermiştir(2002);

Jürimiz, yarışmaya katılımın yoğunluğu ve farklılaşan yorumların niteliğinin Türkiye mimari söylemine katkıda bulunacağı görüşünü paylaşmaktadır. Böylesine yeni bir konu ile ilgili araştırmanın katılımcılar tarafından büyük bir çaba ile gerçekleştirilmesi ve bunların mimari yorumlara yansıtılması övgüye değerdir. Müze yapıları gibi, kent yaşamının kültür ve sanat ortamına katkıda bulunacak mimari yapıtların yarışma sonucu elde edilmesi ve bunun Antalya Belediyesi tarafından desteklenmesi anlamlı bulunmuştur. Katılımın yüksek olması bu tip yapıların yarışma ile belirlenmesi gerekliliğini de ortaya koyan bir gösterge olarak saptanmıştır.

Jüri 1. seçilen projede(2002); yapının müze etkinliklerinin gerçekleşeceği mekanları ayırmış alanlarda kurgulaması, işlevinin park ölçeğinde algılanabilmesi, yükselen kütlelerin ana yaya aksı ile kurduğu fiziksel ve görsel ilişki, plan şemasının ve üretim detaylarının çözümlenmesi olumlu karşılanmıştır. Beklenen, sınırlı metrekarede yapılaşmaya karşın, yaratılan mekan çeşitliliği, projenin olumlu bulunan özelliklerinden biridir. Projenin uygulanabilir niteliğe sahip olması ve yükselen kütlelerin sağladığı olanaklarla yarattığı ‘açık hava sineması’ kullanımını yorumlayarak yeniden üretmesi de jüri kararını desteklemiştir.

- **Yorumlar/Analizler:**

Özellikle 2000 sonrasında gelişen teknoloji, bilgisayar-sunum-çizim tekniklerinin ile birlikte projelerin sunum ve gösterim biçimleri de bu doğrultuda farklılaşmıştır. Bu durum jürinin ile bazı mimarların eleştirisi konusu olmaktadır. Bazı yarışmalarda jüriler yalnızca iki boyut ve maket talep etmişlerdir. Bu bağlamda Sayar’ın da vurguladığı gibi; son yıllarda bilgisayar ortamının gösterişli sunuş olanaklarıyla beslenen proje yarışmalarında prezantasyonun söylenmek istenen “söz”ün, “ürün”ün önüne geçtiği eleştirileri de gündeme gelmiştir. “Antalya Altın Portakal Film Müzesi” Mimari Proje Yarışması jürisi, jüri raporunda “jüri birçok sunumda kullanılan görsel dilin, iletilmek istenen bilgiyi gölgede bıraktığı, çoğu projenin kent

yaşantısına katkıda bulunma beklentisine yanıt vermediği ve nesne olarak kendisini ortaya koyma eğilimi içinde olduğunu” belirtmiştir(Sayar, 2004).

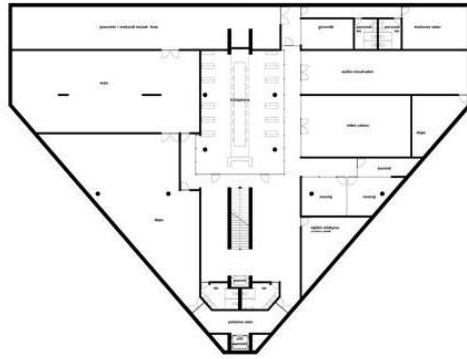
Türk Mimarlığı’nda bilgisayar teknolojilerinin kullanımı ’80’li yıllarda yaygınlaşmaya başlamış ve küreselleşmenin bir ayağı sayılan internetin de yaygınlaşması ile hızla tüketim nesnesi haline gelen bir olguya dönüşerek 2000 sonrasında bu alanda patlama yaşanmıştır. 2000’ler mimari tasarım ve üretiminde dijital ve teknolojik verilerin kullanımı özümşenerek pratik içerisinde kabullenme aşamasının olduğu dönemdir. Altın Portakal Film Müzesi Mimari Proje Yarışması dijital verilerin yoğun bir biçimde olduğu ve üzerine birçok tartışmanın yaşandığı bir yarışmadır. Modüler ve esnek kullanımı destekler biçimde tasarlanan 1. proje ihtiyaçlara göre değişen mekanları ve birleştirilip bölünebilen modülleri üç boyutlu ifadelerle tariflenmiştir. Düşüncelerin geometrik bir anlatım nesnesine dönüştürülme yöntemi olarak tanımlanabilen üç boyutlu modelleme bu projede başvurulan bir yol olmuştur.

Yarışma jürisi her ne kadar jüri birçok sunumda kullanılan görsel dilin ve farklılaşan yorumların niteliğinin Türkiye mimari söylemine katkıda bulunacağını da belirtmektedir. Aynı zamanda müze gibi farklı bir yapı tipolojisinin mimarlar tarafından sorgulanmış olması da yarışmaya ilişkin önemli bir detaydır. Bu durum yarışmaların özgün, yaratıcı ve farklı görüşlerin sorgulandığı bir alan olduğunun göstergesidir.

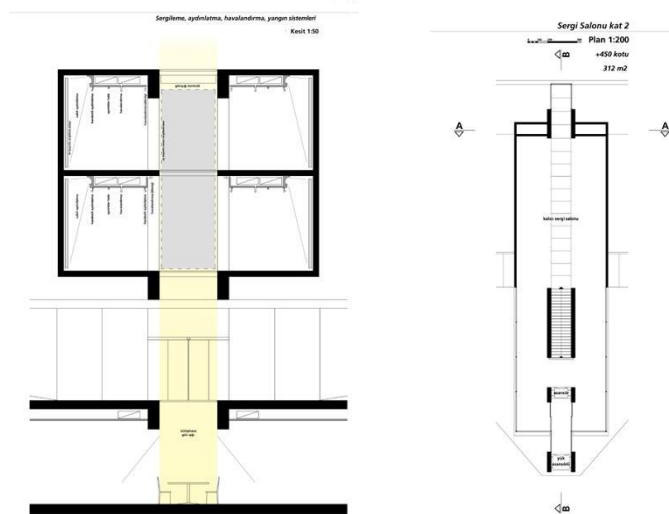
Proje plansal çözüm ile formsal düzlemde incelendiğinde mimari çözüm ve kitlesele anlamda yalın olmasına rağmen güçlü bir ifadesi olduğu söylenebilir. Projenin bu yalın tavrı ’90’lı yıllarda güçlenen ve 2000 sonrasında devam eden mimaride sadeleşmeye örnek olarak gösterilebilir. Projede yapının genelindeki modern, dingin ve yalın bir tasarım projenin iç mekanında da kendini gösterdiği belirtilmiştir. Kullanılan malzeme çeşidinin azlığı, projede açık renk ile geniş ve sade yüzeylerin kullanımı yalın/rasyonalist tavrın özellikleri olarak projede kullanılmıştır.

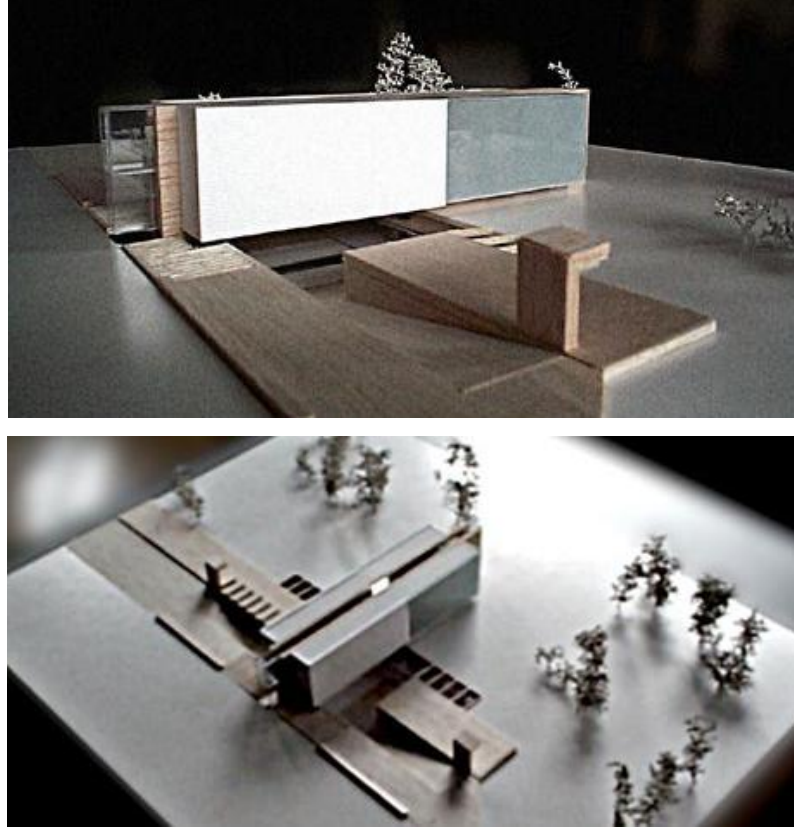
Şekil 4.65 Projenin genel ve iç mekan görünümüleri
(<http://www.arkitera.com/v1/proje/alisancirakoglu/ornekler.htm>)

Şekil 4.66 Bodrum kat planı

Şekil 4.67 Yalın/sade plan çizimi ve kesit
(<http://www.arkitera.com/v1/proje/alisancirakoglu/pafta3popup.htm>)

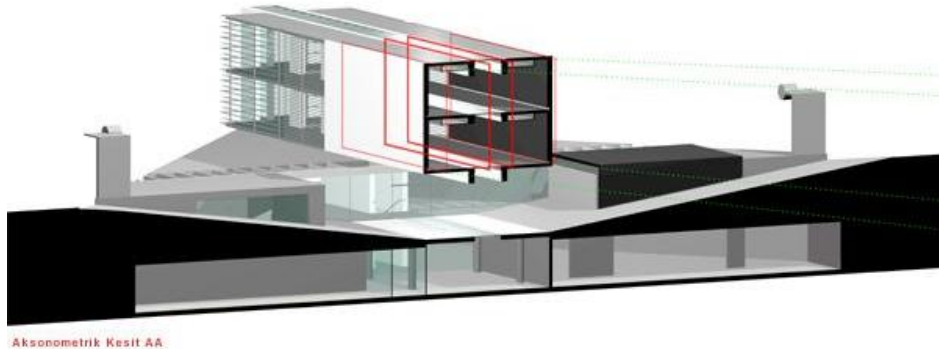
Şekil 4.68 Maket Görüntüleri

(<http://www.arkitera.com/v1/proje/alisancirakoglu/pafta3popup.htm#>)

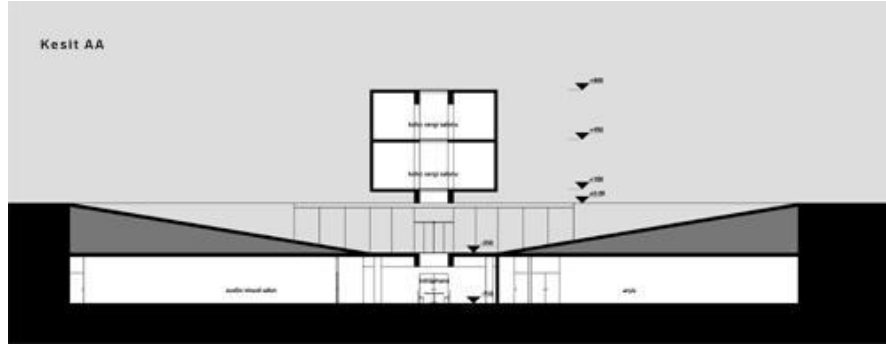
Şekil 4.69 Dijital ortamda oluşturulmuş iç mekan görünümleri

(<http://www.arkitera.com/v1/proje/alisancirakoglu/ornekler.htm>)

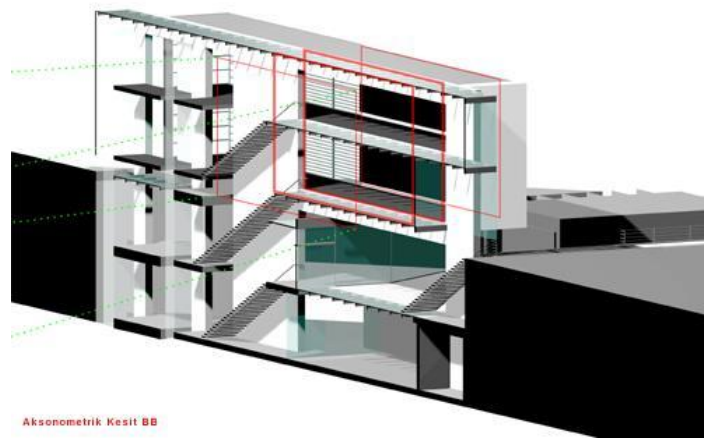

Şekil 4.70 Proje kesiti

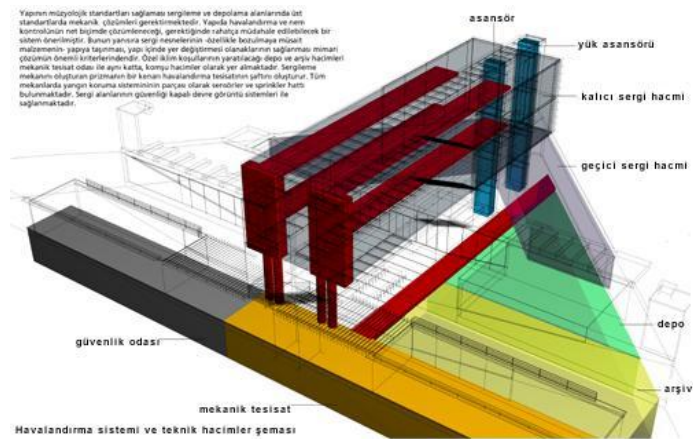
(<http://www.arkitera.com/v1/proje/alisancirakoglu/pafta3popup.htm#>)

Şekil 4.71 Yalın ama iddialı sergileme kütesinin ve bodrum katın kesitten görünümü
(<http://www.arkitera.com/v1/proje/alisancirakoglu/pafta3popup.htm#>)

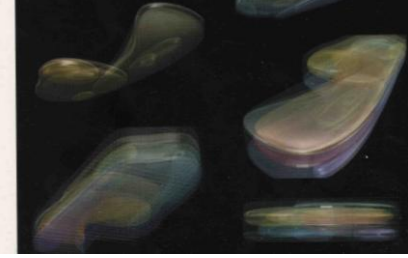

Şekil 4.72 Üç boyutlu modelden kesit görünümü
(<http://www.arkitera.com/v1/proje/alisancirakoglu/pafta3popup.htm#>)

Şekil 4.73 İhtiyaçlara göre değişen ve birleştirilip bölünebilen modüller
(<http://www.arkitera.com/v1/proje/alisancirakoglu/pafta3popup.htm#>)

4.3.2.2 Archiprix-Türkiye 2002 Mimarlık Öğrencileri Bitirme Projeleri Ulusal Yarışması (2002)

	<p style="text-align: center;">Yarışma Adı Archiprix-Türkiye Mimarlık Öğrencileri Bitirme Projeleri Ulusal Yarışması-2002</p>
İşveren	: Çimsa A.Ş.
Yarışma Tipi	: Ulusal&Öğrenci
Yarışma Dilleri	: Türkçe
Kazananların açıklanması	: 2002
Jüri Üyeleri:	<p>Asli Jüri Üyesi Emre Arolat Hayzuran Hasol Şevki Pekin, Murat Tabanlıoğlu Şevki Vanlı</p>
Kazananlar:	<p>1. Ödül Ali Özer (ODTÜ) 2. Ödül Fırat Gülmez (İ. Kültür Üniv.) 3. Ödül Ömer Faruk Baz (Uludağ Üniv.)</p>

1. Ödül: Bodrum İçin Yeni Bir İmar Önerisi-Strüktürel Izgara Sistemi

• **Jüri/Proje Açıklamaları:**

Proje 1960 sonrasında birçok kültürün bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkan karmaşıklık ve çelişkiyi barındıran günlük yaşamla, yaşamı temsil eden mimarlık yani kent arasındaki farklardan yola çıkarak yeni bir öneri getirmeyi amaçlamaktadır.

Bu nedenle proje yalnızca işlevsel çözümleri içermemekte, kentin yaşamla olan ilişkisini yeniden kurgulamaya çalışan bir kent planlama önerisidir.

Kent kullanıcılarına hizmet veren kamusal alanlar üzerine mevcut yapılaşmanın altında ve üstünde oluşturulan yeni kent planı, bölgede var olan kent planının üstüne konarak tasarlanmıştır. İki kent arasındaki bağdaştırıcı homojen ve nötr olan ızgara mekanizmasıdır. Proje; Le Corbusier'in ızgara bir mekanizmadır, topolojik, morfolojik ve sosyal farklılıkları grafik karalamalara indirger savından yola çıkmıştır.

Tasarımcı önerdiği yeni sistemi ve kentle ilişkisini şöyle tariflenmektedir (Archiprix, 2002);

Temel düzenleyici olan ızgara kentle seri bir ilişki kurmalı, proje alanındaki mevcut programları da kapsayan ve değişik kaynaklardan gelen bilgisi, deneyimi içermeli ve bunların daha kolay yaşanabilmesi için birbirleriyle ilişkilendirilmelidir. Böylece ızgara birçok parçadan ve bağlantıdan oluşan, mevcut programları kapsayarak onları yeniden programlayan bir düzenleyici yapı haline dönüşür. Izgara yalnızca arsanın üzerine oturan bir strüktür olarak değil, aynı zamanda çevredeki durumların bir yansımasıdır. Izgara ulaşım, otopark, pazaryeri, portakal bahçeleri, sanayi sitesi, arkeolojik kalıntılar ve kültür mekanları gibi durumları, caddelerle bölünmüş bu kentsel parçaları yeniden yorumlar. Amaç mekanlar, kullanıcılar ve programlar arasında maksimum ilişkiyi sağlamak adına değişebilme durumlarını "ızgara sistemine" ekleyebilmektir.

Programla arasında kurulan ilişkinin maksimum olması birbirleriyle uzlaşmalarında da önemli rol oynar. Kurulan ızgara sistemi mevcut ile yeni arasında bir geçiş mekanı olarak kişileri karşılar ve uygun yerlere yönlendirir. Kültür mekanları bu sistem içinde cazip kılınarak kişilerin bu mekanlara sapsmaları sağlanır. Tasarım şehir tarafında rampalar, balkonlar, yürüme yolları gibi kolektif mekanları kurgularken, otoyol tarafında arkeolojik sit alanını tasarıma dahil eder(Archiprix, 2002).

Jüri Görüşü:

Jüri öneriyi iki neden dolayı gerçek bir manifesto niteliğinde bulmuş ve olumlu değerlendirmiştir. Bunlar;

1. Yeni kent planını, mevcut plan ile entegre ederek, mevcut olanı dağıtmadan, sarsmadan bir öneri getirilmiş olması,
2. Izgara düzenini kısıtlayıcı bir biçimde kullanmak yerine, her türlü gelişime açık, gücünü nötr olmasından alan bir temel platform biçiminde kurgulamasıdır.

- **Yorumlar/Analizler:**

1960 sonrasında birçok kültürün bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkan karmaşıklık ve çelişkiyi barındıran günlük yaşamla, yaşamı temsil eden mimarlık yani kent arasındaki farklardan yola çıkarak yeni bir öneri getiren projede kurgulanan ızgara sistemi ve yeni düzen grafiksel sunumlar ve modellemelerle soyutlanarak tariflenmiştir. . Mevcut ile yeni arasında bir geçiş mekanı olan ızgara sistemi kentle doğrudan ilişkilidir.

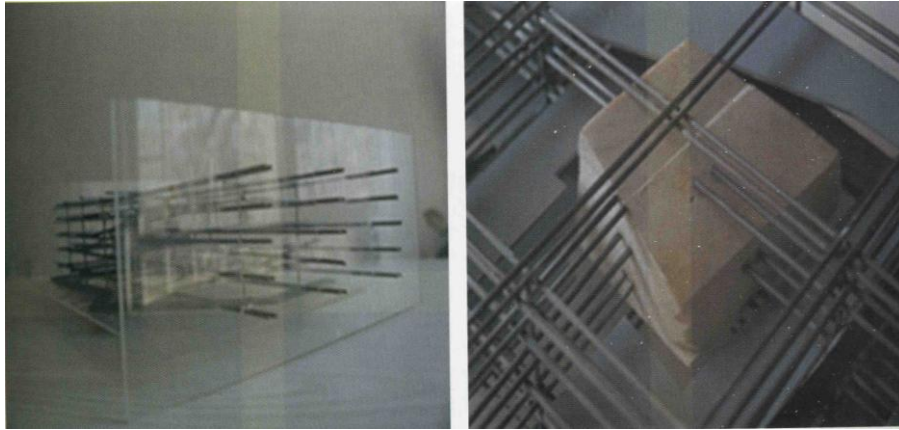
Bilgisayar teknolojilerinin tasarıma dahil edilmesi ile birlikte aha önce imkansız olarak nitelendirilen pek çok şey mümkün kılınmış, sanal ortamda yaratılan pek çok form artık rahatlıkla üretilmeye başlanmıştır. Bu yeni oluşumlar zaman/mezan, biçim/işlev, sanal/gerçek arasındaki ilişkilerini sorgular niteliktedir. 1. seçile Özer'in projesi de bu yaklaşımlardan yola çıkmıştır. Oluşturduğu üç boyutlu diyagramlar ile kurguladığı ızgara sistemine ait amorf modellemeler bu etkiyi yansıtır.

Sanal mimarlığın kullanımıyla elde edilen farklı yaklaşımların oluşturduğu mimarlık biçimlerinin Türk Mimarlığı'ndaki yansımaları özellikle yeni nesil mimarlar tarafından takip edilmektedirler. Özer'in tasarımı Bölüm 2.de Sanal Mimarlık başlığı altında tariflenen bu yaklaşımlardan mimarlıkta alışagelinen form/işlev, sanal/gerçek, zaman/mezan ilişkilerini sorgulandığı hiperyüzey mimarlığına örnek olarak verilebilir. Bu noktadan yola çıkarak, daha önceki

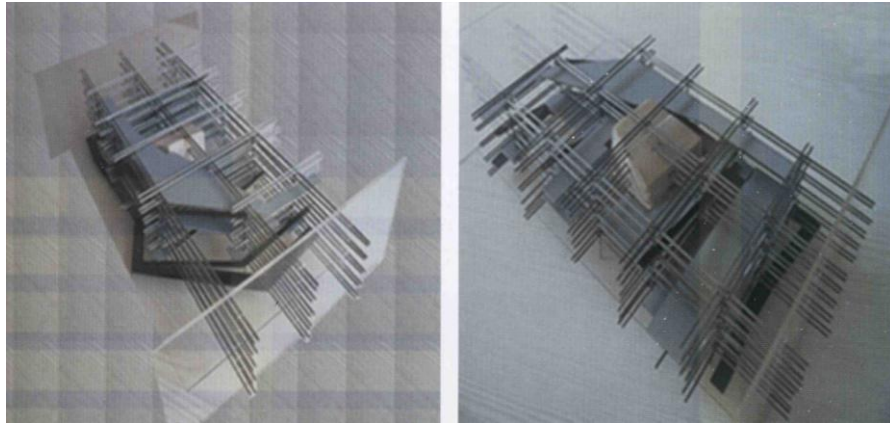
bölümlerde de tespiti yapılan, yarışmaların yeniliklere açık ve farklı olanın denendiği alanlar olduğu kanısına varılabilir.

2000 sonrası bilgisayar kullanımında küreselleşmenin bir ayağı sayılan internetin yaygınlaşması ile hızla tüketim nesnesi haline gelen bir olguya dönüşmesiyle kavramın kullanımında 2000 sonrasında patlama yaşanmıştır. Mimarlık disiplinin mesleki ve eğitim hayatı gibi tüm evrelerinde teknolojik veriler mimari tasarım ve üretimde yaygın olarak kullanılır duruma gelmiştir.

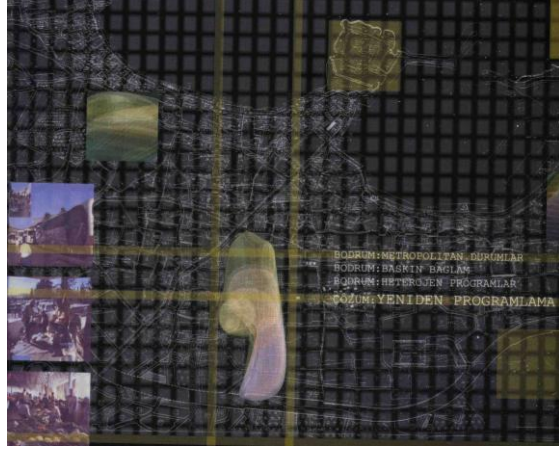
Lisans öğrencileri bitirme projeleri yarışması olan Archiprix’te 1. seçilen Ali Özer’in Bodrum İçin Yeni Bir İmar Önerisi-Strüktürel Izgara Sistemi projesi bilgisayar destekli sunum ve tasarım yönetimini kullanarak gerçekleştirilmiştir ve bu anlamda 2000 sonrası Türk Mimarlığı’nda etkin olan sanal mimarlık olgusuna örnek olarak gösterilebilir.

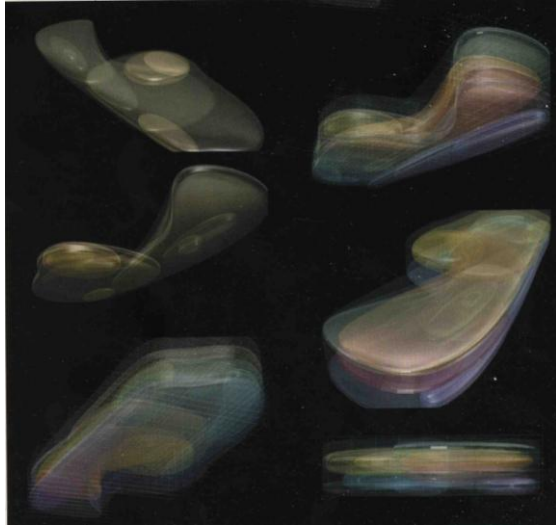
Şekil 4.74 Önerilen ızgara sistemi (Archiprix, 2002)

Şekil 4.75 Izgara Sistemi Modellemesi (Archiprix, 2002)

Şekil 4.76 Izgara sistemi kurgusu (Archiprix, 2002)

Şekil 4.77 Kurgulanan ızgara sistemine ait üç boyutlu amorf/soyut modeller

Şekil 4.78 Öneri kent planları (Archiprix, 2002)

4.3.2.3 Ankara Kuşulu Park ve Yakın Çevresi Yarışması (2002)

		<p>Yarışma Adı Ankara Kuşulu Park ve Yakın Çevresi Yarışması 2002</p>
<p>İşveren : Çankaya Belediye Başkanlığı Yarışma Tipi : Ulusal, Açık & Serbest, Tek Aşamalı Yarışma Dilleri : Türkçe Kazananların açıklanması : 2002</p>		
Jüri Üyeleri :	<p>Danışman Jüri Üyesi Haydar Yılmaz Ali Akçay Mansur Ziya Koç Hüseyin G. Çankaya İsa Çapanoğlu</p>	<p>Asli Jüri Üyesi Semra Uygur Gönül Tankut Metin Başal Baykan Günay Ahmet Oktan Nalbantoğlu</p>
Kazananlar :	<p>1. Ödül Dilek Topuz Derman Yılmaz Erdoğan Ali Duran Yıldız (Yardımcı) Bünyamin Derman (Danışman)</p> <p>2. Ödül Yasemin Balkan Fırat Aykaç Ercüment Eren</p>	<p>3. Ödül Nimet Aydın Banu Rafta Önder (Yardımcı) Kerim Yaman (Yardımcı) Servet Gümüş (Yardımcı) Hakan Öztürk (Yardımcı) Sevinç Gündoğdu (Yardımcı) Nalan Özkadif (Yardımcı) Ümran Kavak (Yardımcı) Özgür Top (Yardımcı) Hakkı Şahin (Yardımcı) Levent İnce (Yardımcı)</p>

Ankara-Kavaklıdere'deki Kuğulu Park ve yakın çevresine ilişkin tasarım ve projelerin elde edilmesi işi Çankaya Belediye Başkanlığı tarafından "TMMOB Mimarlar Odası Mimarlık Mühendislik Şehircilik ve Kentsel Tasarım Proje Yarışmaları Yönetmeliği" esasları çerçevesinde serbest, ulusal ve tek kademeli olarak açılmıştır. Yarışmaya katılacak ekip başının mimar, şehir plancısı ya da peyzaj mimarı olması ve yarışmacıların ilgili meslek odalarına kayıtlı olmaları zorunludur.

Yarışma Ankara kent merkezinde Polonya Caddesi ile Polonya Büyükelçiliği arazisi, Atatürk Bulvarı, Tunalı Hilmi Caddesi ile çevrelenen Kuğulupark ve yakın çevresini kapsamaktadır. Kuğulupark çok büyük bir alanı kapsamasa da genel olarak Ankara'nın simgesi durumundadır. Kentin prestijli alanlarının odak noktasında yer alan park iki tarafındaki yoğun konut dokusu ile, çevresindeki elçilikler ve yoğun ticari kullanım alanları tarafından beslenir. Parkın kendi niteliğinden çok konumu, simgesel ve odak noktası olması ile ön plandadır. Parkın yarışmaya açılma nedenlerinde biri mekansal niteliklerinin yeniden yapılandırılmasıdır.

1.Ödül- Dilek Topuz Derman, Yılmaz Erdoğan:

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Adını kuğulardan alan ve şehrin simgelerinden biri olan Kuğulupark yeniden düzenlenirken tasarımın temel düşüncesi, doğal yaşamın kentsel yaşama dahil edilerek, süreklilik içerisinde var edilmesidir. Park kentli için ihtiyaçlara cevap veren etkinlik alanlarını içerirken, kendi doğal dünyasının da bu kentli işlevlerle birlikte sürdürülmesi yorumlanmaya çalışılmıştır.

Parkın çeşitli yerlerinde kademelendirilmiş peyzaj ve çeşitli kotlarda oluşturulmuş su bahçeleri ile doğal yaşam alanı oluşturulmaya çalışılmıştır. Su içinde oluşturulan bahçede kuğular için bir üreme bölgesi düzenlenmiştir. Park içerisinde doğal yaşamın kente entegresinde rol oynayan ve çeşitli etkinliklere olanak sağlayan tema bahçeleri oluşturulmuştur. Park içerisinde tasarlanan seyir platformları, su bahçeleri,

sergi ve dinlenme mekanları, kafeterya bu kent parkını yılın her mevsiminde yaşayan ve çekici bir merkez haline gelebilmesi için tasarlanmıştır. Projede amaç geçmişin izlerini, bugünün yaşantısını ve geleceğin beklentisini aynı noktada buluşturmak ve kendini sürekli yenileyen bir park yaratmaktır(Mimarlık 306, 2002).

Mimarlık dergisinin 306.cı sayısında yer verilen ve projenin neden 1. seçildiğine ve olumlu yönlerine ilişkin jüri raporu şu şekildedir(2002);

Jürinin karşılaştığı temel sorunlardan bir tanesini, alanın “park kimliği” ile “meydan kimliği” arasındaki gerilim oluşturmuştur. Bu soruna bir çok projenin çözüm aradığı gözlenmiştir. Bu proje, anılan gerilimi en iyi çözen yaklaşımı getirmiştir. Çankaya’dan Yenisehir’e doğru uzanan yeşil sistemi ile sağlanan bütünleşme eski Kavaklı Dere’nin izlerini Tunus Caddesi boyunca devam ettirme çabası, getirdiği tasarımın bir devamı olarak olumlu karşılanmıştır. Bulvar-Tunalı Caddesi geçişi, meydan-park ilişkisi başarılıdır.

Ayrıca jüri projenin yenilikçi bir kentsel çevre yaratmasının yanı sıra, Kuğulu Park’ın geleneksel kimliğini de başarı ile korumasını, yapılaşmış alan-su yüzeyi-yeşil alan dengesi ve topografya kullanımı da oldukça olumlu ve övgüye değer bulmuştur.

- **Yorumlar/Analizler:**

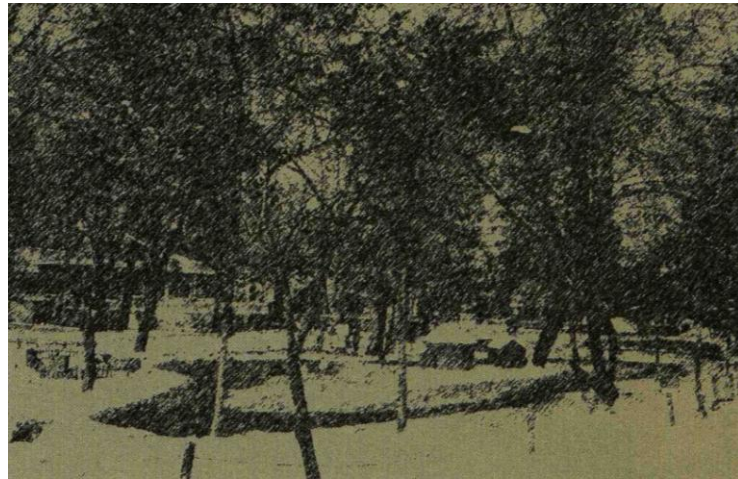
Ankara Kuğulu Park ve yakın çevresine ilişkin açılan yarışmada Dilek Topuz Derman ve ekibine ait 1. seçilen projede değinilmesi gereken en önemli konu doğal yaşamın kentsel yaşama dahil edilerek, süreklilik içerisinde var edilmesi amacıdır. Sürdürülebilirlik ilkesi ile doğaya duyarlı tasarım anlayışının benimsendiği yarışma projesi 2000 sonrası gerçekleştirilen önemli yarışmalardan birisidir.

Proje alanı Türkiye’nin büyük kentlerinden biri olan Ankara’nın simgesi durumundadır ve yarışma jürisi tarafından açılan yarışma ile simgesel ve odak noktası olması durumu korunarak mekanların yeniden yapılandırılmasıdır. Kentin prestijli bir bölgesinde yer alan park için önerilen 1. ödüle layık görülen projede

doğal dünyanın kentli işlevlerle birlikte sürdürülmesi yorumlanmaya çalışılmıştır. Jüri 1. seçilen projede yeşil alan dengesi ile topografya kullanımını olumlu bulmuştur.

Günümüzde Türkiye’inde yaşam koşulları diğer gelişmekte olan ülkeler gibi ekonomiye ve çevresel koşullara bağlıdır. Ancak ekonomik olarak yapılan çalışmalar sırasında doğa ve çevre üzerinde yeteri kadar durulmamakta, sürdürülebilirlik kavramı yeteri kadar sorgulanmamaktadır. Ancak örnek verilen ve analizleri yapılan yarışma projelerinde de görüldüğü gibi, mimarlık alanında yarışmalar platformunda konu neredeyse tüm açılan projelerde yarışmacılar tarafından önemsenen ve çeşitli çözümlerin arandığı bir sorumsal olmuştur. Özellikle değişen kent yaşamı ile çarpık yapılaşma, yeşil alanlar ile doğal kaynakların gün geçtikçe azalması ve yapılarda enerji tasarrufuna gidilerek sürdürülebilirliğin sağlanması mimarları yönlendiren nedenler arasında gösterilebilir.

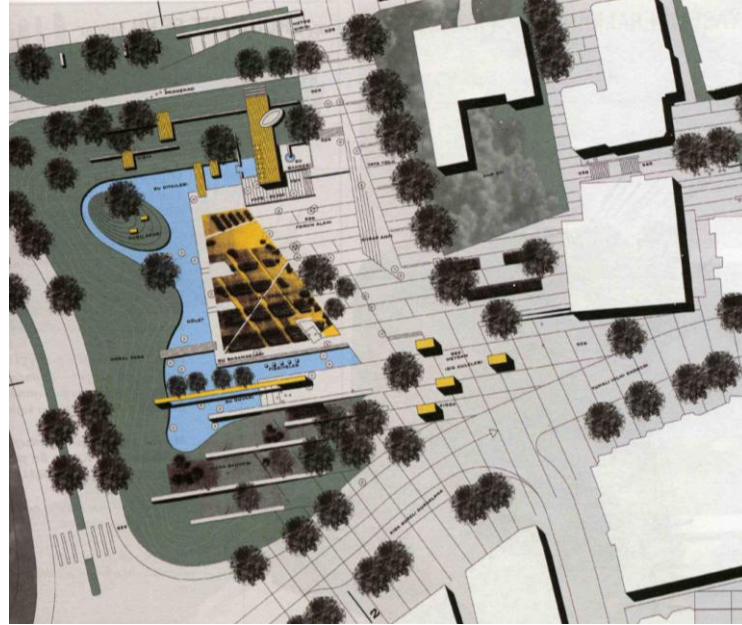
Ankara Kuğulu Park ve Yakın Çevresi Yarışması’nda jüri 1. seçilen projenin yenilikçi bir kentsel çevre yaratmaya çalışmasını başarılı bulmuştur. Bu yönüyle metropol denilebilecek kent yaşantısı içerisinde doğal yaşam parkı kurgusu ve çevresi ile kurduğu ilişki farklı ve ilgi çekicidir. Yarışmalar kentler ve kentliler için yaşanabilir, nitelikli, fiziksel ve sosyal yönden olumlu alanların yaratılması için, konunun uzmanı bir çok kişi tarafından farklı öneriler çerçevesinde sorgulandıkları ve en doğru çözümün arandığı alanlardır.

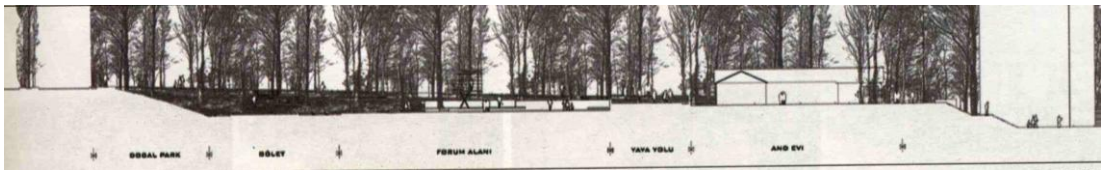
Şekil 4.79 Kuğulu Park Tasarım Öncesindeki Hali (Mimarlık, 2002)

Şekil 4.80 Vaziyet planı (Mimarlık, 2002)

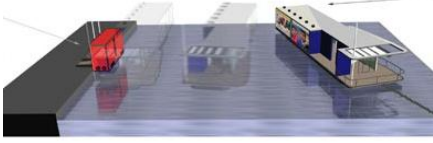

Şekil 4.81 Parkın çevresi ile ilişkisini gösteren plan (Mimarlık, 2002)

Şekil 4.82 Park kesiti (Mimarlık, 2002)

4.3.2.4 Yaşasın Kentler Yarışması(2004)

		<p>Yarışma Adı Yaşasın Kentler Yarışması 2004</p>
<p>İşveren : Mimarlar Odası Genel Merkezi</p> <p>Yarışma Tipi : Ulusal & Uluslararası</p> <p>Yarışma Dilleri : İngilizce</p> <p>Kazananların açıklanması : 2004</p>		
<p>Jüri Üyeleri :</p>	<p>Asli Jüri Üyesi</p> <p>Erhan Acar</p> <p>Akın Atauz</p> <p>Tamer Başbuğ</p> <p>İhsan Bilgin</p> <p>Oktay Ekinci</p> <p>Han Tümertekin</p> <p>Ümit Nevzat Uğurel</p>	<p>Uluslararası Jüri</p> <p>Jaime Lerner</p> <p>Jean Claude Riguet</p> <p>Donald J. Hackl</p> <p>José L. Cortes Delgado</p> <p>Gaetan Siew</p> <p>Peter Hana</p> <p>Yuri Gnedovski</p> <p>Louise Cox</p> <p>Wolf Tochtermann</p> <p>Vassilis Sgoutas</p>
<p>Kazananlar :</p>	<p>2. Bölge Ödülü(Türkiye)</p> <p>Cem İlhan</p> <p>Tülin Hadi</p> <p>Sevinç Hadi</p> <p>Işıl Ekin Çalpak</p>	

Katılım Şartları: Yarışma UIA Üye Kesimlerindeki mimarlara ve mimarlık öğrencilerine açıktır.

MİMARLAR (P) : UIA Üye Kesimi (Türkiye'de TMMOB MİMARLAR ODASI) tarafından resmi olarak tanınan mesleki yeterliliğe sahip tüm mimarlar, kendi ülkelerinde düzenlenecek olan yarışmaya katılabilirler.

ÖĞRENCİLER (S): Kendi ülkelerindeki UIA Üye Kesimi tarafından resmi olarak tanınan bir mimarlık okulunda eğitim görmekte olan tüm mimarlık öğrencileri, o ülkede düzenlenecek olan ulusal yarışmaya katılabilirler

Yarışma Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) tarafından mimarlar ve mimarlık öğrencileri arasında olmak üzere iki aşamalı olarak düzenlenmiştir. Ulusal aşamayı geçen ve uluslararası aşamaya katılmayı hak kazanan projelere, profesyonel ve öğrenci kategorisinin her birinde biri büyük ödül olmak üzere, beş bölgede toplam 33 ödül verildi. İkinci Bölge olarak adlandırılan bölgede ise ödül Türkiye'den Cem İlhan, Tülin Hadi, Sevinç Hadi, Esra Gemici, Işıl Ekin Çalak'dan oluşan ekibe verilmiştir.

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Uluslararası düzenlenen yarışmada, kentlerin günlük yaşamlarını etkileyen olumsuzluklar dikkate alınarak, mimarların kentlerine eleştirel bir gözle bakmalarını ve insanla çevresi arasındaki uyumu arttıracak, basit ve kolay uygulanabilir çözümler önermeleri istenmiştir. Kentin ana unsurları analiz edilerek, yeni fikirlerin sunulması ve kentleri daha uyumlu, dinamik hale gelmesine yol açmaktadır.

Yarışma projelerinde tasarlanılacak eylem alanları basit ve etkisi hemen gösterebilir nitelikte, olmalı, maliyetleri ise yüksek düzeyde olmayacak biçimde projeler yapılmalıdır. Yapılar kentlilerin günlük yaşamlarını kolaylaştırabilecek herhangi yerde uygulanabilmeli ve aynı zamanda ister kentlerin merkezlerindeki, isterse de insanların riskli koşullar altında yaşadıkları kent çeperlerindeki acil ihtiyaçlara cevap verebilmelidir. Getirilecek öneriler çevre, sanayi, ticaret, yollar, ulaşım, kamu güvenliği, iletişim, kentsel canlandırma, kamuya açık mekanlar ile ilgili herhangi bir önemli sorunu ele alabilir. Yarışma projelerinden istenilen en

önemli tutumlardan biri de öneri projelerde sürdürülebilirlik kavramına ağırlık verilmesidir.

Cem İlhan ekibinin metropol bir kent olan İstanbul'da tasarladıkları projenin ana çıkışı ve yer seçimi hakkında yaptığı açıklama şu biçimdedir(2004);

İstanbul bir liman kenti. Coğrafyasını etrafını kaplayan deniz tanımlıyor. Kendisini çevreleyen suyu sınırlı da olsa kullanıyor: ulaşımının bir kısmını hala su üzerinden gerçekleştiriyor. Kentlinin denizden çıkarttığı ürün gittikçe azalsa da hala mutfak kültürünün ve ekonomisinin bir parçası. Ama gerçek şu: kentliler uzun bir süredir suyu pasif olarak kullanıyor. Denizi gerektiği kadar tüketen bir kent değil artık İstanbul..

Önerilen proje belli bir yer ya da arsa için tasarlanmamış, kentin kıyısını yer olarak kabul eden, farklı konumlarda tekrarlanabilen proje sunulmuştur. Bir deniz kenti olmasına rağmen denizi yaşayamayan halk yarışma projesinde deniz ile haşır neşir olmaya davet eden bir yaklaşım sergilenmiştir. İşlevin denize yüklendiği bir tasarımda, yapılmak istenilenin kendiliğinden ve kolay bir biçimde gerçekleştirmek hedeflenmiştir.

Kente çok da fazla müdahalede bulunmadan gerçekleştirilen projede, ayrı işlevler yüklü iki birim biraraya gelerek yeni bir nesneyi oluşturmaktadır. Farklı bölgelerin kıyılarında sabit eleman tasarlanarak, oluşturulan bir yüzer platformun bu üniteye birleşmesi ile bütün oluşmuştur. Sabit kıyı ünitesi, kıyıya da hizmet eden bir giriş ve kontrol noktasıdır. İçinde aydınlatma için gerekli enerji, wc, küçük bir mutfak gibi gerekli olan minimum mekanları barındırmaktadır.

Yüzer pavyon ise römorkörler yardımı ile istenen yere taşınabilen bir aktivite merkezidir. Yapım sistemi hafif bir çelik konstrüksiyondan ibarettir. Bu platform değişken işlevlere göre farklılaşan ve ihtiyaç duyulan biçime uyarlanabilen bir mekan görevindedir. İçerisinde toplantı, buluşma, yerel halkın kullanımına açık kermesler, atölye çalışmaları, gezici sergi gibi eylemleri barındırmaktadır.

Projenin uygulanacağı noktaların konumları kentlilerin katılımıyla belirlenmektedir. Ünitelerin sayıları isteğe bağlı olarak arttırılabilen ve tüm şehirlilerin tüketimine sunulmaktadır. Proje kentte buluşma ortamları oluşturmayı amaçlamakta ve bunu kentin suya değdiği, İstanbul kentinin güzelliğinin sergilendiği noktalarda gerçekleştirmeyi önermektedir.

- **Yorumlar/Analizler:**

Ödül alan proje İstanbul'un belli bölgelerinde farklı çözümler önermiştir. 2000 sonrasında Türk Mimarlığı'nda yerini alan sürdürülebilir mimari ile sade/pürist tutumun bu yarışma projesi ile hayat bularak yorumlanmaktadır. İnsanların çevresi ile uyum ve denge içinde olması felsefesi benimsenerek, metropol kentlerde yaşayanların yaşam koşullarını iyileştirecek ve sıradan olmayan eylemlerin başlatılması amaç edinilmiştir.

Yaşasın Kentler yarışması 2000 sonrasında yoğun bir biçimde hissedilen küreselleşme olgusunun metropol bir kent olan İstanbul'daki yaşantıya etkilerine çözüm arar niteliktedir. "Küreselleşme" adı verilen karmaşık sürecin etkileri tüm dünya ve Türkiye üzerinde hissedilmekte, oldukça hızlı ilerleyen bu sürece yetişebilmek ve onu anlamlandırabilmek her geçen gün daha da güçleşmektedir. Yarışmacılardan kente günlük yaşamlarını etkileyen olumsuzluklar dikkate alarak eleştirel bir gözle bakmaları istenmiş, çözüm olarak insanla çevresi arasındaki uyumu arttıracak, basit ve kolay uygulanabilir çözümler talep edilmiştir. Metropol kentlerde küreselleşmenin etkileri en genelden en özele kadar tüm yaşam çevrelerini etkisi altına almaktadır. Bu yarışma gittikçe değişen kent ile kentli yaşamında ortaya çıkan sorunlara çözüm arar niteliktedir.

Tasarlanılacak yapıların kentlilerin günlük yaşamlarını kolaylaştırabilecek herhangi yerde uygulanabilmesi ve ihtiyaçlara cevap verebilmesi istenmiştir. 1. seçilen projede belli bir alan için tasarlanmamış, kente fazla müdahalede bulunulmayan bir tutum izlenmiştir. Modernizm ve kapitalist düzenin insanların

yaşam ortamını sürekli yenileyen ve eski yaşam ortamlarının yerini alan yeni yaşam alanlarına uyum sağlanmaya çalışılmıştır.

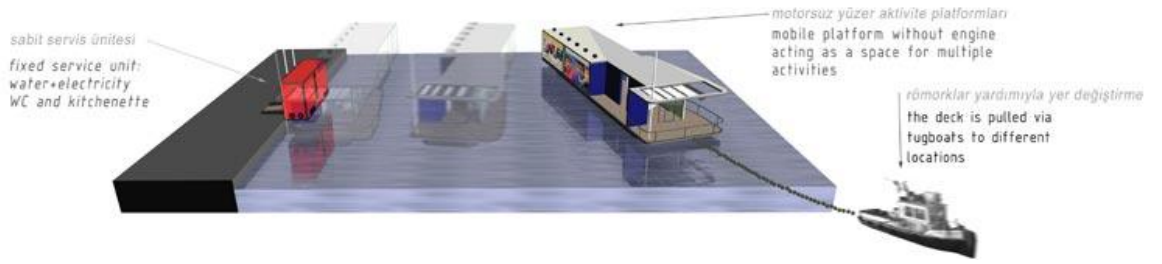
Yarışma projesi kentin karmaşasına inat bir tutumla oldukça yalın ve minimum ihtiyaçlar çerçevesinde tasarlanmıştır. 2000 sonrası Türk Mimarlığı'nda etkin olan yalın tutumun örneklerinden biri olarak verilebilecek proje, az malzeme ve minimum yer ile maksimum sonuç alınmaya çalışılmıştır. Projenin hareketli yaşam koşulları, kalabalık ve karmaşa karşısında oluşturulan yalın ve modernist tavrı olumlu bulunmuştur. Plansal düzlemde ve üçüncü boyutta bu yalın ve işlevsel tutum izlenmiştir. Tasarlanan platform değişken işlevlere göre farklılaşan ve ihtiyaç duyulan biçime uyarlanabilen bir mekan görevi görür.

Projenin tasarımında önem verilen ve jüri tarafından talep edilen konulardan biri de 2000 sonrası mimariyi etkileyen tutumlardan biri olan sürdürülebilirlik kavramıdır. Bu dönemde çevre sorunları konusunda kamusal farkındalık yaygınlaşmış, reklam ve medya sektörü bu farkındalığın yaygınlaşmasında rol oynamıştır. Seçilen projede kente ve doğaya minimum düzeyde etki yapılarak doğaya saygılı bir tutum izlenmiştir. Tasarlanan projenin sabit kısmı minimum işlevleri barındıracak biçimde tasarlanmış ve farklı kıyı bölgelerine konulmuştur. Yüzer pavyon ise su üstünde, yine minimum m²'de tasarlanarak ihtiyaca göre farklı işlevlere uyarlanabilmektedir.

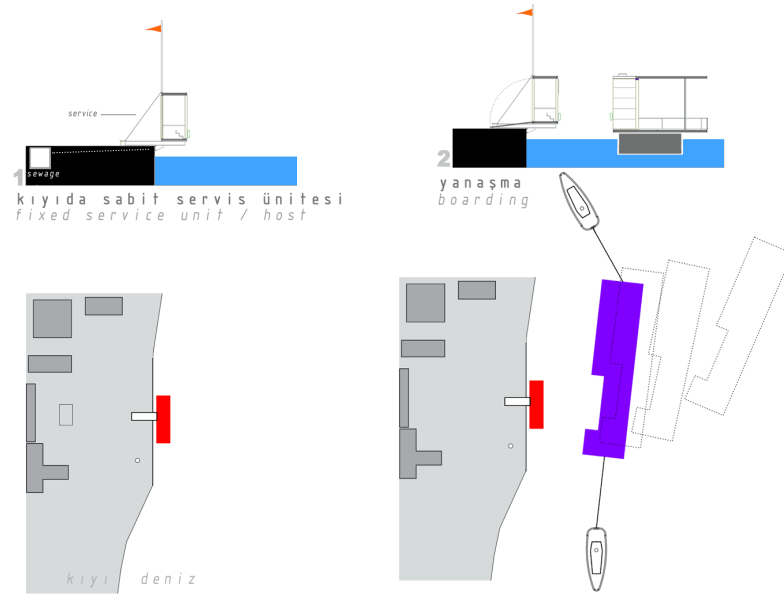

Şekil 4.83 Vaziyet Planı

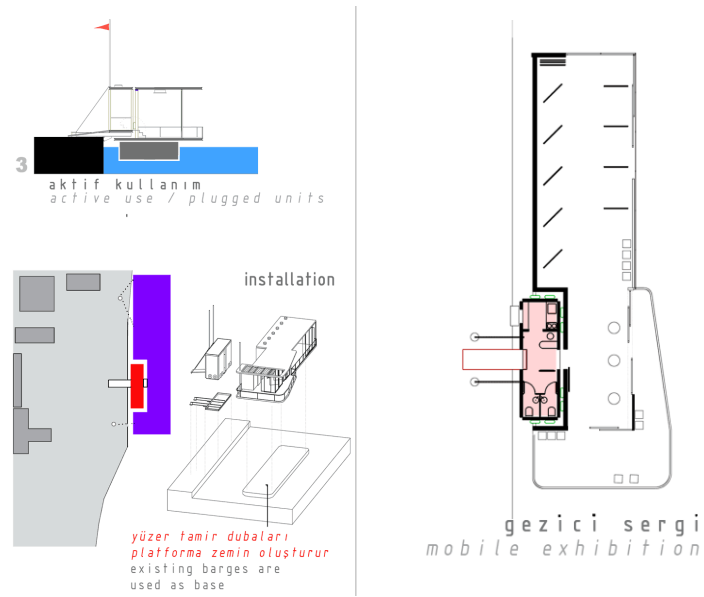
(<http://www.arkitera.com/v1/proje/yasasinkentler/thciornekler.htm>)

Şekil 4.84 yüzer platform ile sabit birim

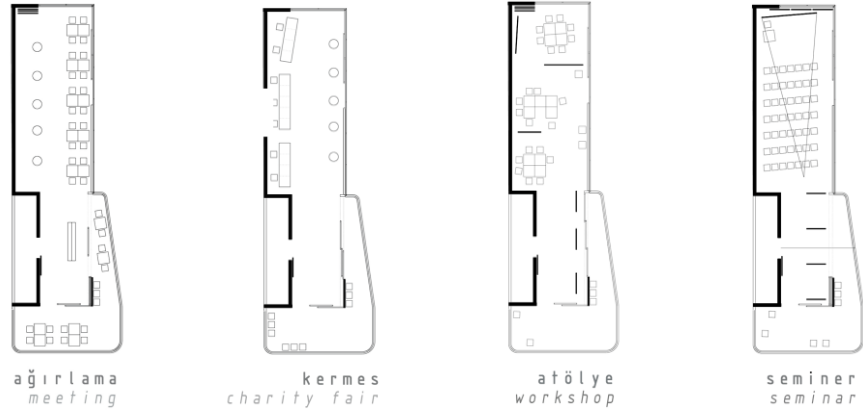

Şekil 4.85 Kıyıdaki sabit servis ünitesi ile yüzer platform kesiti

Şekil 4.86 Yüzer platform ile sabit birimin birleşim kesiti ve planı

(<http://www.arkitera.com/v1/proje/yasasinkentler/thcionekler.htm>)

Şekil 4.87 Farklı İşlevleri Barındıran Plan Tipleri

Şekil 4.88 Sabit birime entegre olmuş yüzer platformun üç boyutlu görünümü

Şekil 4.89 Ortaköy'deki sabit ünite kullanımı

(<http://www.arkitera.com/v1/proje/yasasinkentler/thciornekler.htm>)

4.3.2.5 Manisa Belediye Hizmet Binası Ticaret Merkezi ve Kentsel Mekan Düzenleme Yarışması (2006)

		<p>Yarışma Adı Manisa Belediye Hizmet Binası Ticaret Merkezi ve Kentsel Mekan Düzenleme Yarışması-2006</p>	
<p>İşveren : Manisa Belediyesi</p> <p>Yarışma Tipi : Ulusal</p> <p>Yarışma Dilleri : Türkçe</p> <p>Kazananların açıklanması : 2006</p>			
<p>Jüri Üyeleri :</p>		<p>Danışman Jüri Üyeleri</p> <p>Bülent KAR Zafer ÜNAL Kemal SEVİNÇ Tülay YESUGEY Can MERCÜL Necati UYAR Hakan BULGUN</p>	<p>Asli Jüri Üyeleri</p> <p>Cengiz BEKTAŞ Çetin TÜRKÇÜ Bünyamin DERMAN H. Murat GÜNAYDIN Tuğrul ERDEM Ahmet Nuri KÖSE Nurettin BALATLI</p>
<p>Kazananlar :</p>		<p><u>1. Ödül</u></p> <p>Evren Başbuğ İnanç Eray Ceyhun Baskın Özcan Kaygısız</p> <p><u>2. Ödül</u></p> <p>Cem Açikkol Kaan Özer</p>	<p><u>3. Ödül</u></p> <p>Servet Gümüş Günay Solay</p>

Manisa Belediyesi Hizmet Binası - Ticaret Merkezi ve Kentsel Mekan Düzenleme yarışması alanında Manisa halkının günlük gereksinimlerini karşılayacak; halka açık,

alışveriş olanakları sağlayacak özel toplantı salonları, sergi - gösteri yerleri gibi kültürel etkinliklerin gerçekleştirilebileceği tüm hizmet birimlerinin tek alanda toplanacağı bir belediye hizmet yapısının gerçekleştirilmesi istenmektedir.

- **Mimar/Jüri Raporu :**

Proje müellifleri tasarımı ve şekilleniş biçimini şu şekilde tariflemektedir(Mimarlık 330, 2006);

Park-yapı mimari bir çözümden öte, kent mekânı üzerine bir söylem. Adındaki ikilem, hem formundan hem işlevinden kaynaklı. “Park–yapı”, kentli için yeni bir odak, kentliye ait toprak yüzeyinin doğrudan kentlinin kullanımına sunulduğu bir biçim. Proje, doğu-batı yönündeki çizgisel kent boşluğunu sekteye uğratmadan yeşil alanın devamlılığını sağlarken, zemini program elemanlarıyla harmanlıyor. Yüzey, yatay düzlemdeki geçirgenliğini düşey düzlemde de koruyarak kentliyi içine alıyor. Bu, mevcut alanın yeni dokusu, aslında ne meydan, ne yapı, ne de park.

Projede kurgulanan tüm meydanlar, kentsel alanlar kentli odaklıdır. Tasarım kurgusu, gerçekleştirilen mekanlar kentli teması üzerine var edilmiştir. Öneri, sınırlar dahilinde kullanılabilir kent yüzeyini mümkün olan en verimli şekilde kullanmayı hedeflemektedir. Kent Parlamentosu göz önünde, şeffaf ve erişilebilir konumdadır. Düzlem geniş yapı saçağı altında bir odak noktası haline gelmekte, tasarlanan boşluklar ve yırtıklarından sağlanan insan sirkülasyonunun dışında doğal hava ve aydınlatma akışı da sağlanmaktadır.

Jüri Değerlendirmesi;

Proje, kenti kent yapanları göz önüne alarak, İzmir-Balıkesir yolunun iki yanında kalan kent bölümlerinden yaklaşımcı, bugünü ve yarını düşünen dengeli bir çözüme ulaşmıştır. Bir bölümünün üstü kapalı iki yana açık kent alanı-forum çözümü başarılıdır. Yapının Manisa için bir kazanım olacağını düşünen jüri, projenin uygulanabilir niteliğini de övgüye değer bulmuştur.

- **Yorumlar/Analizler:**

Bu yarışma özellikle 2000 sonrasında sayılarında büyük bir artış yaşanan belediye hizmet binası yarışmalarına örnek teşkil etmektedir. Yarışmada 1. seçilen Evren Başbuğ ve ekibine ait projede farklılaşan kente uyum sağlayan ve kentliyi kent yaşamına dahil eden bir tutumun izlendiği görülür. Aynı zamanda modern Türk Mimarlığı'nın sade, yalın ve ileriye dönük tutumunu sergiler.

Proje ve projeye ilişkin veriler incelendiğinde '90 sonrası Türk Mimarlığı'nda etkin olan sadeleşmenin etkileri özellikle kitle bazında ve cephe düzleminde görülür. Tasarlanan projede yapı yalnızca kendi başına değil, çevresi ve kent ile kentliye katkısı da düşünülecek biçimde ele alınmıştır. Yarışma alanını gün içinde yaşayan, kamusal işlerin halkla iç içe/şeffaf bir tutum içinde yapıldığı, sosyal ve demokratik bir alan yaratılmaya çalışılmıştır.

Yarışma projesi aynı zamanda doğaya saygılı tutumu –sürdürülebilir mimarlığı- da destekler. Tasarım dahilinde yeşil alanlar dikkate alınarak devamlılığı sağlanmaya çalışılmış, yapı bazında ise doğal ışık ve havalandırma için kitlesel çözümler, birtakım boşluklar düşünülmüştür. Proje kentliye doğal, yeşil, şeffaf, sosyal, cazip bir yaşam önermektedir. Bu yarışmaya önemli kılan bir diğer özellik ise zamanla değişen mimari tavırlar ile birlikte kamu yapılarının da bu ölçüde değişerek daha yalın, modern, şeffaf bir tutum izlemeleridir.

Şekil 4.90 Planlar

(<http://www.arkitera.com/yp87-manisa-belediye-hizmet-binasi-ticaret-merkezi-ve-kentsel-mekan-duzenleme-yarismasi.html?year=&aID=573>)

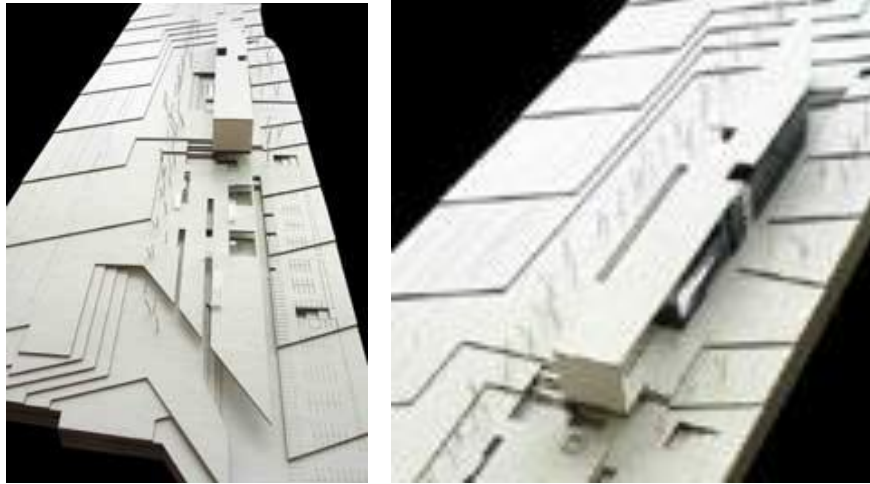
Şekil 4.91 Belediye binası ve halk meydanı

(<http://www.arkitera.com/yp87-manisa-belediye-hizmet-binasi-ticaret-merkezi-ve-kentsel-mekan-duzenleme-yarismasi.html?year=&aID=572>)

Şekil 4.92 Şeffaf yönetim anlayışı

<http://forum.arkitera.com/attachment.php?attachmentid=4161&stc=1&d=1143642802>

Şekil 4.93 Maket görüntüleri

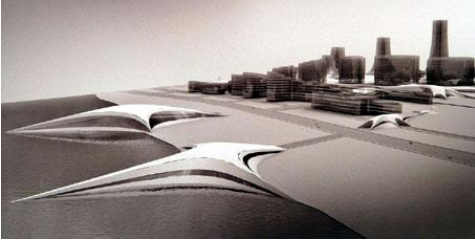
Şekil 4.94 Kesit ve cephe

Şekil 4.95 Üç boyutlu görseller

<http://www.arkitera.com/yp87-manisa-belediye-hizmet-binasi-ticaret-merkezi-ve-kentsel-mekan-duzenleme-yarismasi.html?year=&aID=573>

4.3.2.6 Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri Yarışması (2006)

	<p style="text-align: center;">Yarışma Adı Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri 2006</p>
İşveren	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Yarışma Tipi	: Uluslararası&Sınırlı&Davetli
Yarışma Dilleri	: İngilizce
Kazananların açıklanması	: 2006
Jüri Üyeleri :	<p>Değerlendirme Kurulu Kadir Topbaş- İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Suha Özkan- Ağa Han Mimarlık Ödülü Genel Sekreteri Prof. Hüseyin Kaptan- İMP Başkanı Prof. Michael Sorkin- Kentsel Tasarım Fakültesi Dekanı/ New York City College Dr. Sumet Jumsai- Kentsel Tasarımcı/ Bangkok Elias Torres Tur- Kentsel Tasarımcı /Barselona Prof. Dr. Necati Inceoğlu-Yıldız Teknik Üniversitesi</p>
Kazananlar :	<p>Kartal Sanayi Bölgesinde Merkezi İş Alanları Planlaması Zaha Hadid</p> <p>Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri Ken Yeang</p>

2000 sonrasının önemli yarışmalarından biri olan Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Metropolitan Planlama

ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP) tarafından Türkiye dışından yabancı altı mimara hazırlanmıştır. Projeler arasında Kartal Sanayi Bölgesinde Merkezi İş Alanları Planlaması için Zaha Hadid'in, Küçükçekmece sahilinde İç Dış Kumsal Rekreasyon Alanları Planlaması için ise Ken Yeang'ın tasarımı 1. olarak seçilmiştir.

İstanbul'un önemli odak noktalarından olan Kartal ve Küçükçekmece Alanı için hazırlanan kentsel tasarım ve dönüşüm projeleri ile İstanbul'a uluslararası güçlü bir vizyon kazandırılması hedeflenmektedir. Kartal Sanayi Bölgesinde Merkezi İş Alanları Planlaması için; Zaha Hadid, Massimiliano Fuksas, Kisho Kurakawa'dan; Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri için ise Ken Yeang, Kengo Kuma ve MVRDV'den proje istenmiştir.

Kartal Sanayi Bölgesinde Merkezi İş Alanları Planlaması- Zaha Hadid:

- **Mimar/Jüri Raporu :**

Hadid'din Kartal Sanayi Bölgesi için gerçekleştirdiği tasarımda, Kartal ve Pendik için geometrik şekillerde oluşan yeni bir mimari ağ ortaya koymaktadır. İki yakayı birbirine, karayolu ve demiryolu gibi ulaşım öğeleri birbirine bağlanan yeni bir metropol bölgesi tasarlanmıştır. Oluşturulan yeni bir kimliğin var olan alana eklenmesi amaçlanmaktadır. Projede iş ve konut kuleleri yer verilmiştir.

Proje tasarımında karşılıklı büyük kulelere yer verilerek, kenarlarda bırakılan boş alanlarda parklar tasarlanmıştır. Küçük binalardan büyük binalara doğru giden hiyerarşik bir yapılanma söz konusu olup, farklı geometrik şekillerden oluşan mimari öğeler kimi yerlerde birleşecektir. Proje kapsamında konutların yoğunluğu az miktarda olup, ağırlıklı olarak iş kuleleri yer alacaktır. Bunların yanında kültürel alan, opera evi, park, oteller, restoranlar, yat limanı ve marina projede yer verilecek diğer farklı işlevdeki yapı ve alanlardır(Anonim, 2006).

Jüri Değerlendirmesi:

Jürinin Hadid'in projesinde olumlu bulduğu yönler arasında;

- Projenin organize fikirleriyle biçimsel sunumu arasındaki güçlü ve özgün ilişki,
- Projenin önerdiği yeni oluşumun, proje alanını çevredeki yapılaşmayla ve şartlarla ilişkisi,
- Kullanımlar ve yoğunluklar, alan üzerine kentsel ve mantıksal olarak dağılımı,
- Uyum sağlayabilecek, düzenleyici bir çerçevenin, projenin gelecekteki gelişimi için bir donanım yaratacağı fikri,
- Projenin, etaplama ve parselizasyonu kolaylaştırma potansiyeli,
- Projenin geleneksel planlama elemanlarıyla ilişkisinin pratikliği, b
- Tasarımda blok yapılaşma, değişik büyüklüklerde ve şekillerdeki parseller, yoğunluk düzenlemeleri ve mantıklı ama zorlayıcı olmayan kullanım dağılımlarına yer verilmesi,
- Projenin dikkatli bir seviyedeki soyutlama anlayışı sayılabilir(Anonim, 2006).

Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri-Ken Yeang :

• Mimar/Jüri Raporu :

Ken Yeang'ın tasarladığı proje, plan, ekoloji ile şehir hayatı arasında denge kurarak, eko sisteme zarar vermeden bir şehir ortamı yaratmayı hedeflemektedir. Trafik problemi eko sistemin dışında tutularak daha geçirgen yaya geçişlerinin öngörüldüğü, parklar ve servis yolları ağırlıkta olacak ve karayolları gizlendiği,. sakin bir şehir hayatı planlanmıştır. Bu doğrultuda projenin ana tutumunun, doğaya ve yayaya değer vermesi olduğu söylenebilir. Proje içerisinde, yeşil alanlara, otopark ve park alanlarına, marina,7 yıldızlı bir otel ve aquaparka yer verilecektir.

Projesinin ana amacı, çevreyle ilgili sosyal, fiziksel ve ekonomik olarak maksimum faydayı sağlamaktır. Proje bu doğrultuda, toplum yapısını, kültürel yapıyı göz önüne alan, aynı zamanda çevreye duyarlı, dengeli bir yapılanma önermektedir(Anonim, 2006).

Jüri Değerlendirmesi:

Yarışma jürisinin Ken Yeang'ın tasarımında başarılı olarak değerlendirdiği taraflar;

- Projenin eko-sisteme ve arazinin kendi mikro-ekolojisine karşı duyarlılığı,
- Programın yeşil teması üzerine oluşturulması ve proje içerisinde yeşil alan kullanımlarının önceliği ve baskınlığı,
- Mimari çözümlerin peyzaj ile birlikte var olmaya dayalı bir ilişkiyle kurgulanması,
- Sahil dolgularının kamusal kullanımlar ve uygun ekolojiler yaratma adına düzeltilmesi,
- Marinanın iyi konumlandırılması,
- Kamusal alan kullanımlarına öncelik verilmesi,
- Proje öğelerinin etaplamaya olanak verecek şekilde arazi içerisinde konumlandırılması,
- İyi organize edilmiş dolaşım sistemi,
- Projenin ve öğelerinin gerçekçi niteliği,
- Arazi ve çevresindeki mevcut ve yeni öğelerin ilişki kurmasına yönelik çaba şeklinde sıralanabilir(Anonim, 2006).

- **Yorumlar/Analizler:**

Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri Yarışması 2000 sonrası Türkiye'de mimarlık ortamı ile etkilendiği faktörlerin anlaşılması açısından önemlidir. Metropol bir kent olan İstanbul değişimini her geçen gün sürdürmektedir. Küreselleşme olgusu ile devam eden değişim, ortaya çıkan yeni insan modelleri, yaşam standartları, yenilenen teknoloji-bilgi sistemleri doğrultusunda yeni kent görünümlerini oluşturur. Bu doğrultuda 2000'li yıllarda Türk Mimarlığı kendi içinde ve dünyada olan gelişmelerin etkisinde toplumsal, ekonomik ve kültürel verilerden de etkilenerak değişimini sürdürmeye devam eder.

“Küreselleşme” adı verilen karmaşık sürecin etkileri tüm dünya ve Türkiye üzerinde hissedilmekte ve onu anlamlandırabilmek her geçen gün daha da

güçleşmektedir. Gerçekleştirilen davetli ve sınırlı olan bu yarışma, küreselleşme olgusunun mimari üzerindeki etkilerini, kentlerde hedeflenen ciddi, radikal değişimleri yansıtmaktadır. Dünya bugün her boyutta bir ilişkiler yumağı haline gelmiştir ve mimari boyut bu ilişkilerden birini oluşturmaktadır.

Küreselleşmenin mimarlık piyasasında oluşturduğu yeniliklerden biri de star mimar kavramıdır. Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri Yarışması'na dünyaca ünlü, uluslararası boyutta çalışan mimarlar davet edilmiştir ve aralarında hiç Türk mimar yoktur. Oysaki bugün birçok Türk mimar dünya ölçeğinde projeler üretmekte ve mimarlık artık Türkiye'de dünya ile paralel gelişim gösteren bir tutum sergilemektedir. Kürselleşme olgusunun mimari üzerindeki önemli etkilerinde biri olarak ortaya çıkan star mimarların her yaptıkları takip edilmektedir. Bu durum ülke mimarlarına şans verilmemesi açısından tartışmalara neden olmuş ve yabancı mimarlar sorununu tekrar gündeme taşımıştır.

Yarışma sonucu seçilen projeler yeni küresel kenti tarifler. Gelişen teknoloji ile ortaya çıkan yeni yapım yöntemleri, değişen insan ilişkileri, sosyal alanlar, ulaşım ağları, doğaya duyarlı yaklaşım, farklı yapı tipolojilerinin kullanımı yeni küresel kenti oluşturur. Hadid Kartal Sanayi Bölgesi için tasarladığı projede yeni bir metropol bölgesi tasarlamayı amaçlamıştır. Jüri projenin alanın gelecekteki gelişimi için iyi bir öneri olduğunu düşünmüştür.

Ken Yeang'ın Küçükçekmece tasarladığı proje sürdürülebilirlik anlayışıyla tasarlanmış küresel kenti tarifler. Projenin çıkış noktası, ekoloji ile şehir hayatı arasında denge kurarak, eko sisteme zarar vermeden bir şehir ortamı yaratılmasıdır. Sürdürülebilirlik ilkesi ile doğaya duyarlı tasarım bu yarışma projesinde kent boyutunda sorgulanmıştır. Metropol kentin kargaşasına karşın sakin bir şehir hayatı planlanmıştır. Projesinin ana amacı, yeni kentte çevreden maksimum oranda sosyal, fiziksel ve ekonomik fayda sağlanmasıdır. Kentin çevre ile ilişkisi ve ekolojik yaklaşım bu projenin ana çıkış noktasıdır. Jüri mimarın projesinde eko-sisteme ve arazinin kendi mikro-ekolojisine karşı duyarlılığını ve yeşil teması vurgusunu olumlu bulmuştur.

Seçilen projeler incelendiğinde özellikle Hadid'in getirdiği öneride sanal mimarlığın etkileri görülmektedir. Mimarın kente getirdiği öneri ve bunu yorumlayış şeklinde bilgisayar teknolojileri ve bu teknolojilerin kullanımı ile oluşan yeni mimari tavırların izleri görülür. Bu tutum, yüksek teknoloji bilgisayar programlarını kullanan, geometri, evrimsel biyoloji gibi disiplinlerden faydalanan, zaman/mekan, biçim/işlev, sanal/gerçek arasındaki ilişkilerin sorguladığını bir yaklaşımdır.

Tasarlanan projede amorf ve farklı geometrik şekillerden oluşan mimari öğeler kimi yerlerde birleşerek akışkan bir biçimde varlığını sürdürmektedir. Hadid'in bu yaklaşımı somut anlamda mimaride sıvılığın getirdiği yenilikleri ve formları; değiştirdiği mekan duygularının bütünü kapsayan sıvı mimarlığa örnek olarak verilebilir. Mimarın sanal-gerçek ilişkisini tutarlı bir biçimde yapması ve dikkatli bir seviyedeki soyutlama anlayışı projede jürinin başarılı bulduğu yönlerden biridir.

Bu yarışma örneğinin seçilmesinin nedeni; küreselleşmenin etkisinde ortaya çıkan karma fonksiyonlu yeni yapı tiplerine örnek oluşturması, Türk Mimarlığı'nın dünya mimarlığı ile paralel bir gelişim gösterdiği alınan sonuçlarda açıkça görülmesi ve yarışmalar platformunda farklı, özgün, daha cesur tasarımların hayat bulduğunu kanıtlar nitelikte olmasıdır.

Şekil 4.96 Yarışma alanı

(<http://www.arkitera.com/yp88-kartal-ve-kucukcekmece-kentsel-donusum-projeleri.html?year=&aID=576>)

Şekil 4.97 Hadid'in plan önerisi

(<http://www.denizhaber.com.tr/guncel/12352/kartala-yat-limani-ve-konut-projesi.html>)

Şekil 4.98 Hadid'in tasarladığı yeni küresel kent

(<http://www.denizhaber.com.tr/guncel/12352/kartala-yat-limani-ve-konut-projesi.html>)

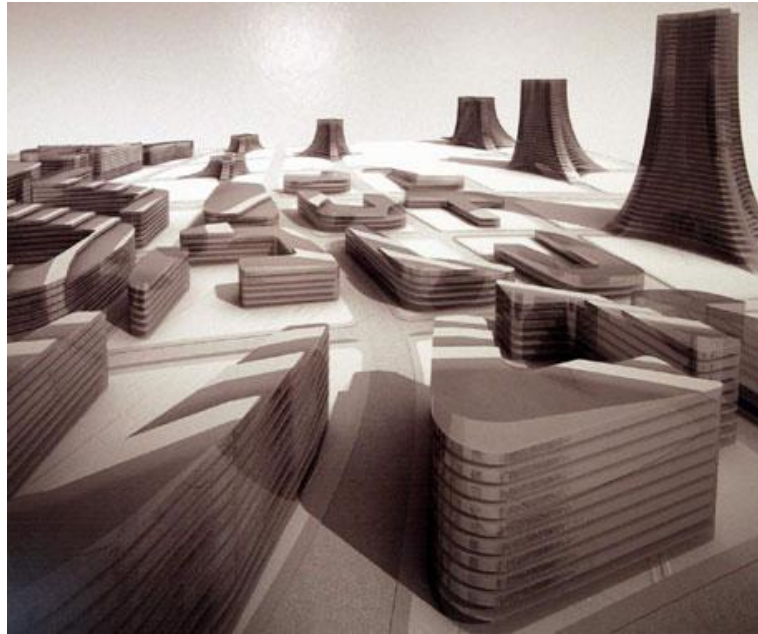

Şekil 4.99 Hadid kent dokusu çalışmaları

(<http://www.arkitera.com/competitionproject.php?action=displayProject&ID=88&year=&aID=579>)

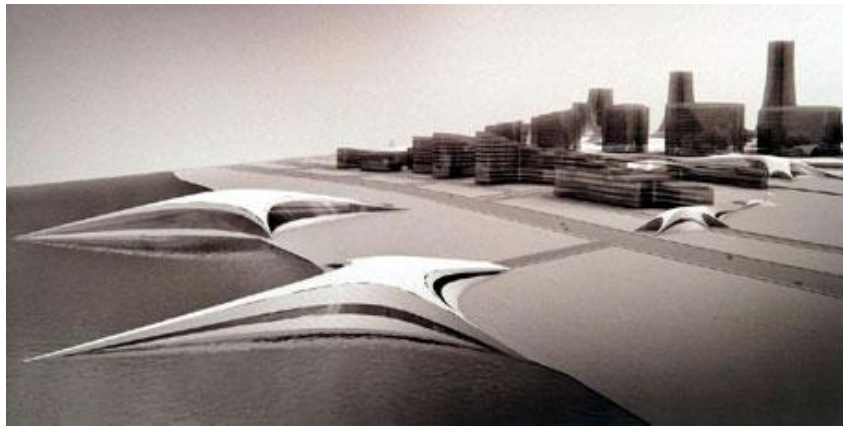

Şekil 4.100 Hadid'in etaplama ve parselizasyon çalışmaları

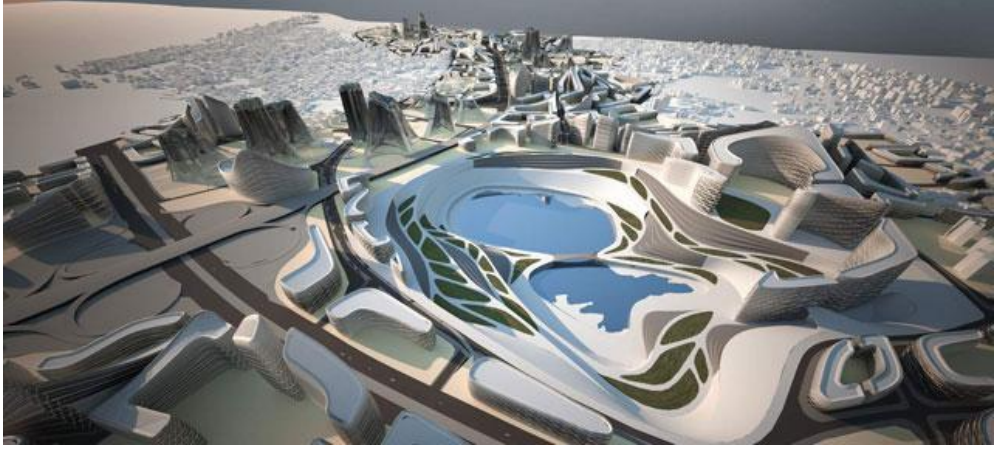
Şekil 4.101 Hadid'in yeni kurguladığı kent

(<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Pages/Haber.aspx?NewsID=12723>)

Şekil 4.102 Hadid'in yeni küresel kent görünümü

(<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Pages/Haber.aspx?NewsID=12723>)

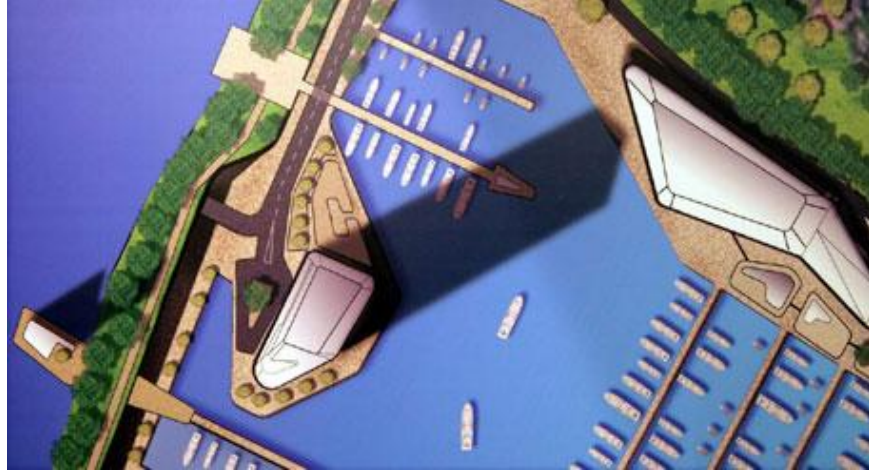
Şekil 4.103 Hadid'in tasarladığı, sıvı mimarlığa örnek verilebilecek yeni kent
(<http://www.akilane.com/phpBB2/viewtopic.php?t=159>)

Şekil 4.104 Ken Yeang'ın sürdürülebilirlik ilkesiyle tasarladığı proje
(<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Pages/Haber.aspx?NewsID=12723>)

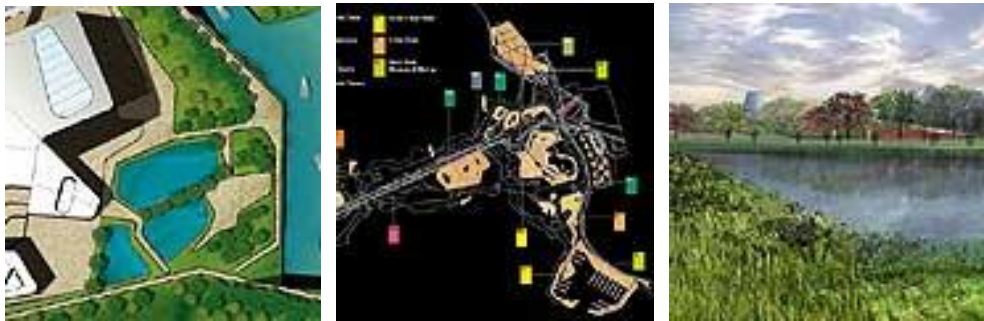
Şekil 4.105 Yeang'ın Küçükçekmece kentsel dönüşüm projesi
(<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Pages/Haber.aspx?NewsID=12723>)

Şekil 4.106 Yeang'ın Küçükçekmece kentsel dönüşüm projesi marina planı
(<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Pages/Haber.aspx?NewsID=12723>)

Şekil 4.107 Ken Yeang'ın sunduğu öneri
(<http://www.arkitera.com/yp88-kartal-ve-kucukcekmece-kentsel-donusum-projeleri.html?year=&aID=580&o=576>)

Şekil 4.108 Yeang'ın kentsel tasarım projesinde yeşil teması
(<http://www.arkitera.com/yp88kartalvekucekmecekentseldonusumprojeleri.html?year=&aID=580&o=576>)

4.3.2.7 Zorlu Center Mimarlık ve Kentsel Tasarım Yarışması(2007)

	<p style="text-align: center;">Yarışma Adı Zorlu Center Mimarlık ve Kentsel Tasarım Yarışması 2007</p>
İşveren	: Zorlu Yapı Yatırım A.Ş.
Yarışma Tipi	: Uluslararası&Sınırlı&Davetli
Yarışma Dilleri	: İngilizce
Kazananların açıklanması	: 2007
Jüri Üyeleri :	<p>Charles Correa, Mimar, Hindistan Martin Filler, Mimari Eleştirmen ve Gazeteci, ABD Ömer Kanıpak, Mimar. Türkiye. Fumihiko Maki, Mimar, Japonya Haluk Pamir, Mimar, Akademisyen, Türkiye</p> <p>Yarışma Yöneticisi Dr. Süha Özkan - World Architecture Community</p>
Ön Elemeyi Geçen Projeler:	<ul style="list-style-type: none"> - Architectonica - Cafer Bozkurt Mimarlık ve asp Architekten Konsorsiyumu - Coop Himmelb(l)au ve uras+dilekci architects Konsorsiyumu - EAA Emre Arolat Architects - <u>ERA Şehircilik ve Mimarlık</u> - GAD Architecture ve Odile Decq / Benoit Cornette Architectes Urbanistes Konsorsiyumu - Gregotti Associati International spa ve ARUP Konsorsiyumu - HAS Mimarlık ve Llewelyn Davies Yeang Konsorsiyumu - Mario Botta Architetto - Mimarlar Tasarım, Hashim Sarkis ve George Hargreaves Konsorsiyumu - Selim Veliöğlü / seARCHITECTURE Konsorsiyumu - Steven Holl Architects - SUTE Ltd., - - Tabanlıoğlu Mimarlık

Yarışma Zorlu Yapı Yatırım A.Ş. tarafından Mart 2007'de İstanbul-Beşiktaş'ta ulusal ve uluslararası olarak açılmıştır. Mimarlık ve kentsel tasarım bürolarının hazırladığı projelerden on ikisi gerçekleştirilen ön elemeyi geçmiştir.

ERA Şehircilik ve Mimarlık tarafından hazırlanan yarışma projesi ile hedeflenen konferans salonları, konser salonu, müze ve elektronik kütüphane gibi sosyal ve kültürel yapıları kapsayan bir yeni bir konsept proje oluşturulmasıdır. Tasarlanan projeler aynı zamanda otel, iş merkezi, alışveriş merkezi ve rezidansları da barındıracaktır. Bu noktada hedeflenen farklı kullanımları içinde bulunduracak olan bir karma kullanım yapısı yaratılmasıdır.

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

ERA Şehircilik ve Mimarlık tasarladığı projede, İstanbul'a farklı bir imajı olan, kamusal alanda yenilik getirebilecek simgesel bir yapı tasarlamak istemiştir. Projenin konsepti tasarımcıları tarafından şu şekilde tariflenmektedir(2007);

Avrupa'dan Asya'ya, geçerken karşılaşılan son, Asya'dan Avrupa'ya geçerken ilk binalardan biri olması itibariyle, İstanbul Boğazı'nın ve şehrin topografik özelliklerinden hareketle oluşturularak kentin silueti ile diyalog kuran, düşey binalara karşıt bir duruş sergileyecek, enerji kullanımına duyarlı sistemlerin yer aldığı, iç sirkülasyonları Boğaz'ın sırtlarındaki şehir dokusundan yola çıkılarak yarı açık sokaklar ve manzaraya açılan yarı kamusal meydan ve bahçeler ile eklemlenerek farklı bir yaşam tarzı öneren çağdaş bir kent parçası deneyimi yaratarak, yeşilin hakim olduğu kamusal alanlar ve parkla kültürel aktiviteleri destekleyecek şekilde açık, yarı açık ve kapalı alan örgüsünü kuran iz bırakacak bir tasarım olarak özetlenebilir.

Tasarlanan yarışma projesi ile İstanbul Boğazı kıyılarına bağlanan bir vadinin devamında eski dönemlerde bir tepe olan arazinin, yeniden yeşil alana dönüştürülerek kente geri kazandırılması amaçlanmıştır. Program kapsamında verilmiş olan alışveriş merkezi işlevi bu tepe çevresinde çözümlenmiştir. Tepenin ortasında yeşil doku proje içerisine dahil edilerek ve yapı kademeli bir şekilde

boşaltılarak kamusal bir alan yaratılmıştır. Yapı bünyesinde var olan özel ve kamusal kullanımlar birbirlerinden ayrı biçimde tasarlanmış ancak hem kendi içerisinde, hem de arazi ve çevresi ile ilişkilendirilmiştir. Yapı programının içerdiği işlevler birbirlerinden bağımsız olarak kabul edilmiş ve her birinin farklı bir kütle içerisinde çözülmesi hedeflenmiştir.

“Siluet İstanbul” projesi bulunduğu yer itibari ile Asya-Avrupa aksında, kent içinde simgesel bir işleve sahiptir. Bu nedenle yapı, Boğaz silüetiyle bütünleşen, onun özelliklerini yansıtacak şekilde düşünülerek tasarlanmıştır. Binanın yükselen üst kütlelerinde konut birimleri, hoteller, ofisler gibi özel işlevler gruplanmıştır. Ticaret merkezi ve sosyo-kültürel aktiviteler ise farklı kotlarda tasarlanmış ve park ile ilişkilendirilmiştir. Boğaz’ın var oluşundan elde edilen manzara ve şehir dokusu projenin mekansal çözümlerini etkilemiş, üst kütlelerin iç sirkülasyonları yarı açık sokaklar ve manzaraya açılan yarı-kamusal meydan ve bahçeler ile zenginleştirilmiştir. Böylece kullanıcılara farklı bir yaşam tarzı önerilerek, çağdaş bir kent parçası deneyimi yaratmayı hedeflenmiştir.

Tüm algı noktalarından dikkat çekerek yükselen yapı içerdiği bir bütünlük etkisi, yeşil ve Boğaz ile kurduğu ilişkiyle İstanbul şehrine yeni bir buluşma mekanı katmaya çalışmıştır. En alt kotlarda yer alan kamusal alanlarda ziyaretçilere kent ile ilişkisini koparmadan farklı bir çevreyi deneyimlemeleri sağlanmıştır. Oluşturulan konser, sinema alanları ile kamusal teraslar, yeni bir sosyal merkez ile çekim noktası olma hedefini destekler niteliktedir(Anonim, 2007).

- **Yorumlar/Analizler:**

Küreselleşme olgusu ile birlikte sayıları 2000 sonrasında oldukça artan karma kullanımlı projeler yarışmalar yoluyla da Türk Mimarlığı’nda hayat bulmuşlardır. Aynı zamanda yine küreselleşmenin bir getirisi olan star mimar kavramı davetli bir yarışma olan Zorlu Center Mimarlık ve Kentsel Tasarım Yarışması’nda gözlemlenmektedir. Türkiye ve Dünya çapında bilinen ve birçok yapısı bulunan mimarların davet edildiği yarışmada Türk Mimarlığı’nın dünya mimarlığı ile paralel bir gelişim gösterdiği alınan sonuçlarda açıkça gözlenmiştir.

Farklı ve özgün tasarımların hayat bulduğu, özgür ve sınırların zorlandığı platformlar olan yarışmaların bu yönü, gerçekleştirilen Zorlu Center Mimarlık ve Kentsel Tasarım Yarışması ve elde edilen projeler ile bir kez daha kanıtlanmıştır. ERA Şehircilik ve Mimarlığa ait yarışma projesi, '90 sonrasına ürünleri Türk Mimarlığı'nda görülmeye başlanan dekonstrüktivist mimarının gerek kitle, gerek cephe, malzeme ve yaklaşım yönünden örnek olarak gösterilebilir.

2000 sonrasında küreselleşme olgusunun mimarlık ve yapı tipolojiler üzerindeki etkilerinden biri de tasarlanan karma kullanımlı yapılardır. Bu yarışma ile de hedeflenen konferans salonları, konser salonu, müze ve elektronik kütüphane gibi sosyal ve kültürel yapılar ile otel, iş merkezi, alışveriş merkezi ve rezidansları işlevlerini de barındıran bir yeni bir konsept proje oluşturulmasıdır. Metropol kente farklı bir imaj, kamusal alanda yeni bir tutum getirebilecek, sürekli kendini yenileyen kent içerisinde fark edilir, iddialı, simgesel bir yapı tasarlamak bu yarışma projesindeki amaçlardan biridir. Gösteri olarak mimarlık çabuk tüketilebileceği için, küresel kentler rekabet halinde yeni mimari yapıtları projelendirmek, hatta tarihi mekânları bile yeniden tasarlamak durumundadır. Bu nedenle yeni imgelere ve ikonlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Günümüzde küreselleşmenin etkileri en genelden en özele kadar tüm yaşam çevrelerini etkisi altına almaktadır. Bu değişim dolayısıyla beraberinde yeni insan profillerinin ve bunun sonucu olarak dolayısıyla yeni mekan tiplerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Karma kullanımlı, bir çok farklı işlevi içeren yapılar da bu yeni gereksinimler doğrultusunda ortaya çıkan yapı tiplerindedir. Küreselleşme etkisinde, gelişen teknoloji ile iletişim sistemleri, beraberinde ortaya çıkan yeni malzemeler, akıllı bina çözümleri, sürdürülebilirliği destekler yapı elemanları, daha özgür tasarımlara olanak tanıyacak taşıyıcı sistemler ile malzemelerin kullanımı mimarları farklı tasarımlar yapmaya yöneltmektedir. Özellikle 2000 sonrasında Türk Mimarlığı dünya mimarlığı ile paralel doğrultuda gelişen ve değişiklikler gösteren bir tavır sergilemektedir. Dünya bugün her boyutta bir ilişkiler yumağı haline gelmiştir. Küreselleşme, bu yeni durumu tanımlamakta en çok kullanılan kavramdır.

Küreselleşme olgusu ile ortaya çıkan kavramlardan biri olan star mimar kavramı, sınırlı, davetli bir yarışma olan Zorlu Center Mimarlık ve Kentsel Tasarım Yarışması'na davet edilen mimarlık ofisleri incelendiğinde Türkiye ve dünya çapında isim yapmış kişilerin yarışmaya davet edildiği görülür. Star mimarlar medyatiktirler, yaptıkları her şey reklam niteliğindedir ve bilinir. Bu süreçte hizmet sunun büyük ofisler de küresel mimarlığın anlaşılması açısından önemlidir. Yarışmaya Türk ofisleri de davet edildiğinden, ülkede yabancı star mimarlara aktif üretim şansı verilmesi sonucu ortaya çıkan yabancı mimarlar sorununa yol açılması engellemiştir.

Yarışma projelerinden ERA Şehircilik ve Mimarlık tarafından tasarlanan ve ön elemeyi geçen proje incelendiğinde Türk Mimarlığı'nda örnekleri '90 sonrasında görülmeye başlanan ve 2000 sonrasında gelişen teknoloji ve malzeme kullanımı ile mimarların daha cesur tasarımlar yapmaya yönelmişlerdir. Bu yarışma ile elde edilen projeler incelendiğinde, yarışmaların cesur sözlerin söylendiği ve denenmemiş olanın denendiği alanlar olduğu bir kez daha söylenebilir. ERA Şehircilik ve Mimarlık'ın tasarladığı proje bu anlamda oldukça iddialı, farklı formsal ilişkilerin kurgulandığı bir yapıdır.

Şekil 4.109 Era Şehircilik ve Mimarlık projesinin çevresi ile ilişkisi ve genel görünümü
(<http://forum.arkitera.com/projeler/13452-zorlu-center-mimarlik-ve-kentsel-tasarim-yarismasi-7.html>)

Şekil 4.110 Yaya Sirkülasyon Şemaları ile Açık Alanlar Rüzgar Etüdü

Şekil 4.111 Bitkilendirme Şeması ile Planlar

Şekil 4.112 Genel yerleşim ve kat planları

Şekil 4.113 Kesit ve Görünüşler

(<http://www.arkitera.com/yp271-zorlu-center-mimarlik-ve-kentsel-tasarim-yarismasi.html?year=&aID=2024>)

Şekil 4.114 Projenin genel hatları ile işlevlerini gösteren diyagramlar

Şekil 4.115 İç Mekan Perspektifleri (<http://www.arkitera.com/yp271-zorlu-center-mimarlik-ve-kentsel-tasarim-yarismasi.html?year=&aID=2024>)

4.3.2.8 Fethiye Belediyesi Alışveriş ve Yaşam Merkezi Ulusal Mimari Proje Yarışması(2008)

	<p style="text-align: center;">Yarışma Adı Fethiye Belediyesi Alışveriş ve Yaşam Merkezi Ulusal Mimari Proje Yarışması 2008</p>	
<p>İşveren : Fethiye Belediyesi Yarışma Tipi : Ulusal Yarışma Dilleri : Türkçe Kazananların açıklanması : 2008</p>		
Jüri Üyeleri :	Danışman Jüri Üyesi Behcet Saatcı Durcan Kaya Cahit Engin Mustafa Şıkman T. Cengiz Kaman	Asli Jüri Üyesi Mustafa Mürşit Günday Bahriye Gönül Tavman Hayri Anamurluoğlu Ali Osman Öztürk Atilla Eser
Kazananlar :	<p>1. Ödül Süleyman Akkaş Ahmet Çorapçioğlu Ali Çalışkan Nihal Şenkaya Akkaş Semih Arslan (Yardımcı)</p> <p>2. Ödül Hakan Bağcı Nazlı Tınastepe</p>	<p>3. Ödül Korhan Torcu Ali Akarsu Hande Bağcık (Yardımcı) Mehmet Vaizoğlu (Yardımcı) Begüm Alyemiş (Yardımcı)</p>

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Son yıllarda önemli turizm merkezlerinden biri olarak gelişen bu bölgede kentin simgesi olması hedeflenen projede, yer aldığı alanı değiştirecek yeni bir cazibe merkezi oluşturmak amaçlanmıştır. Kentin önemli yapılarından biri olacak projede, ait olduğu yerin dinamik ruhunu yansıtan sosyal ve ticari bir merkez yaratmak istenmiştir. Yapıya kent içinden ulaşım yoğunluğunun fazla olduğu noktadan ana giriş tasarlanması uygun görülmüştür. Bu noktada kentsel bir giriş ile karşılama meydanı oluşturularak, projenin ortasında tasarlanan yaşam alanıyla ilişkisi bu meydandan sağlanmaktadır.

Bir liman şehri olan kentin su ile ilişkisinin önemini projede vurgulanmıştır. Su ögesini tasarımda devam ettirmek amacıyla su havuzları, serinletici su fiskiyeleri ve şelale gibi çeşitli öğeler kullanılmış ve arazinin kuzeyindeki su kanalıyla proje alanının kentsel bütünlüğü sağlanmıştır.

Projede iç avlunun üzerini örten ahşap saçak örtü, bölgenin yaz aylarındaki kullanım yoğunluğunun artması ve bölgenin sıcak iklimi göz önüne alınarak tasarlanmıştır. Bu eleman projede güneş kontrolü ve gölgeleme sağladığı gibi aynı zamanda parçalı kütleleri birbirine bağlayıp bütünleştirme görevini de üstlenmektedir. Saçak diğer taraftan sıradan bir pergola olmanın ötesinde binaya farklı bir kimlik kazandıracak şekilde oluşturulmuş, farklı boyutlardaki yırtıkları ve kalınlıkları ile iç avluda, açık teraslarda ve giriş meydanında farklı ışık oyunları ve etkiler yaratmıştır. Aynı elemanlar, binanın arka cephesinde de devam ederek bu noktada dikey güneş kırıcı cephe panellerine dönüşmektedir.

İki katlı tasarlanan yapı kentsel sürekliliği sağlamak amacıyla mümkün olduğu kadar şeffaf, geçirgen ve boşluklu oluşturulmuştur. Üst katta ise daha masif bir yapının oluşturulmasına özen gösterilmiştir. Bu sayede binanın algısında zeminden bağımsız kutu etkisi yaratılmak istenmiştir. Projenin giriş meydanına ve iç avludaki yaşam alanında basamaklı oturma elemanları tasarlanarak bir yaşam alanı oluşturulmuştur. Bu elemanlar önlerindeki doğal sahneye bakan “kent tribünleri”ni oluşturarak, konser, tiyatro, festival, kutlama, açık hava sineması gibi çeşitli sosyal

etkinliklerin düzenlenmesini olanaklı kılar. İç avluya bakan cephede bulunan, yazın açılan kışın kapatılan, hareketli katlanır cam paneller ile binanın yılın tüm aylarında yeterli koşullarda kullanımı sağlanmıştır(Anonim, 2008).

- **Yorumlar/Analizler:**

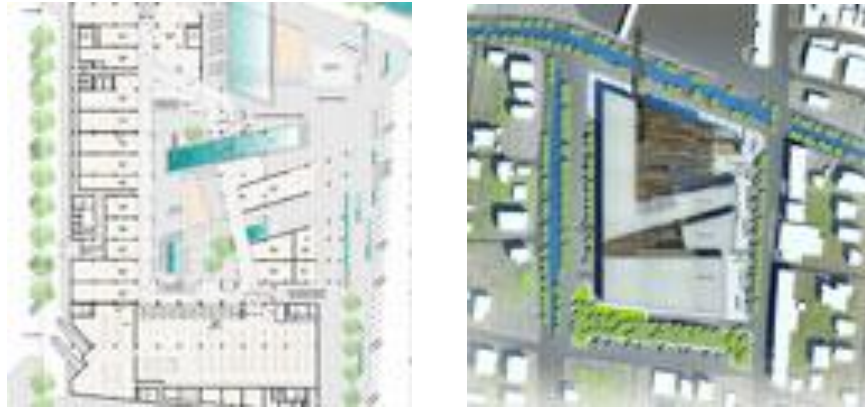
Fethiye Belediyesi Alışveriş ve Yaşam Merkezi Ulusal Mimari Proje Yarışması, 2000 sonrasındaki turizm bölgelerinde gerçekleştirilen mimari projeler ile küreselleşmenin etkisiyle tüketimin olgusunun yaygınlaşarak tüketim toplumlarının oluşturulmasının bir sonucu olan alışveriş merkezi yapılarının mimari yarışmalardaki karşılığı olarak gösterilebilir. Küreselleşme sürecinde gelişen teknoloji ile yapım yöntemleri, kullanılan malzemelerin ve yapıların programları bağlamında endüstrileşmeye başlaması yeni üretim sistemlerini gündeme getirmiştir. Bu yarışma projesi 2000 sonrasındaki Türk Mimarlığını etkileyen turizm, küreselleşme, bilgisayar ve yeni yapım teknolojileri gibi birden fazla olguyu kapsamaktadır.

Küreselleşme olgusu ile ortaya çıkan yeni teknoloji ve iletişim araçları ile kamusal alan farklılaşmış, sermaye küresel düzeyde işlemeye başlamıştır. Dolayısıyla küresel düzeyde bir ekonomik değişim gündeme gelmiştir. Bu durum da yaşama dair tüm alanlarda değişimler yaşanmasına yol açmaktadır. Küreselleşme ile kişiler de farklılaşmış, ortaya çıkan yeni insan modeli birey olabilmek için satın alma, iletişim kurma gücüne ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla tüketim olgusunu da beraberinde getiren bu durum sonucunda, tüketim çekici hale getirilmekte ve medya ile de topluma ortak beğeni ve istekler empoze edilmektedir.

Küreselleşme süreci dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de finans merkezleri, alışveriş merkezleri, havaalanı, stadyum gibi büyük ölçekli teknoloji ağırlıklı yapıların ön plana çıktığını görülür. Gelişen teknoloji ile yapım yöntemleri, kullanılan malzemelerin ve yapıların programları bağlamında endüstrileşmeye başlaması yeni üretim sistemlerini gündeme getirmiştir. Fethiye Belediyesi Alışveriş ve Yaşam Merkezi bu değişimler doğrultuda tasarlanan, kentin önemli yapılarından biri , ait olduğu yerin dinamik ruhunu yansıtan sosyal ve ticari bir merkez olması hedeflenmektedir.

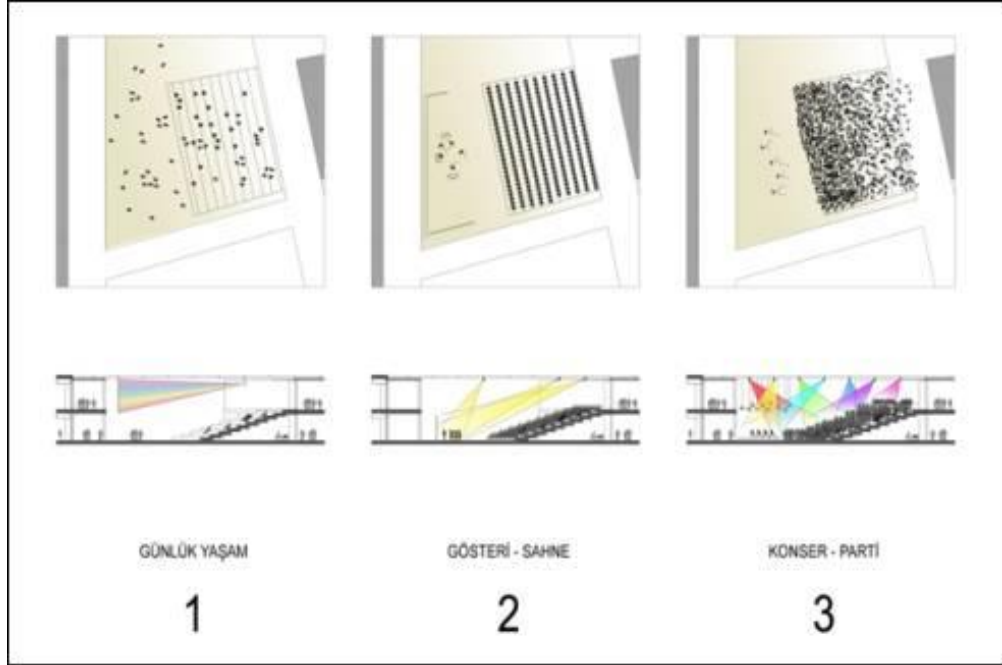
Bu yarışma projesinde değinilmesi gereken bir diğer konu, son yıllarda önemli turizm merkezlerinden biri olarak gelişen bölgede yer almasıdır. Kentin simgesi olması hedeflenen proje ile, yer aldığı alanı değiştirecek yeni bir cazibe merkezi oluşturmak amaçlanmaktadır. 2000 sonrası dönemde, turizm sektöründe, tüketim kültürünün tırmanışa geçtiği ve belirli konseptler çerçevesinde, farklı alternatifleri barındıracak biçimde yapılar tasarlanmaktadır. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi turizm yapılarının kendileri yarışmalar yolu ile seçilmemektedir ancak bu bölgelerin kalkınması için yapılan projeler yarışmalara konu olmaktadır. Bu proje yöreye gelen yerli-yabancı turiste de hizmet etmek amacı ile tasarlanmış olup, turizm sektörüne hizmet eder durumdadır. Yapı oldukça açık modernist bir dille, yeni teknolojik yapı elemanları kullanılarak ve görece iddialı biçimlere yer verir biçimde tasarlanmıştır.

Proje tasarımında bölgenin iklimler verileri göz önünde bulundurulmuştur. Yapı bünyesinde kullanılan elemanlarla güneş kontrolünün sağlanması amaçlanmıştır. Bu yönüyle tasarımda sürdürülebilirlik olgusunun düşünüldüğünü söylemek yerinde olacaktır. İklimsel özelliklerin tasarımda kullanılması sürdürülebilirlik bağlamında kullanılan, akılcı yaklaşımlarının bir parçası olmuştur. Çoklu ekolojilere sahip olan Türkiye’de, geleneksel yapıların doğaya ve çevreye duyarlılık, iklimsel verilere uyum, doğal ve düşük enerjili malzeme kullanımı, sağlıklı ve konforlu yaşam çevreleri oluşturma gibi özelliklerle sürdürülebilir binalar sınıflandırmasına girmektedir.

Şekil 4.116 Vaziyet ve kat planları

(<http://www.arkitera.com/UserFiles/Image/competitionproject/fethiye/anasayfa.jpg>)

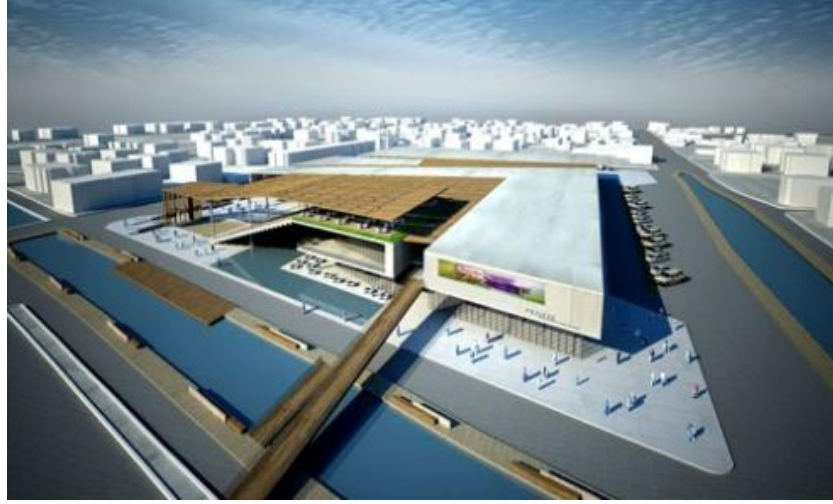
Şekil 4.117 Farklı kullanımlarda kent tribünleri

(<http://www.arkitera.com/UserFiles/Image/competitionproject/fethiye/anasayfa.jpg>)

Şekil 4.118 Genel görünüm ve bina/meydan bağlantısı

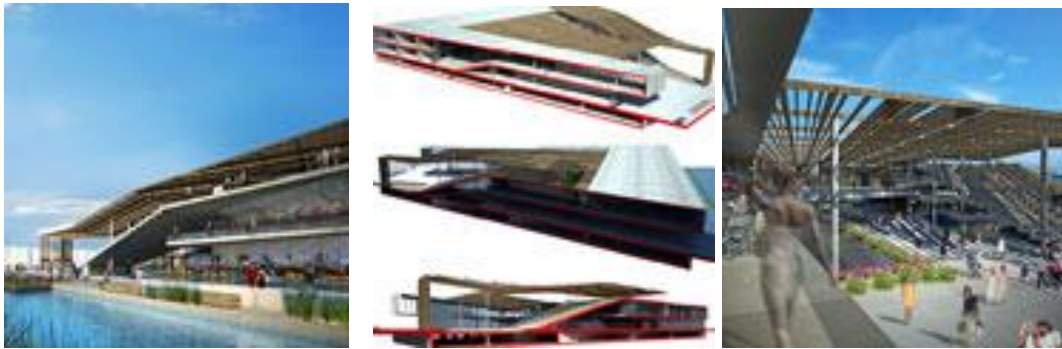
(<http://www.arkitera.com/yp244-fethiye-belediyesi-alisveris-ve-yasam-merkezi-ulusal-mimari-proje-yarismasi.html?year=&aID=1836>)

Şekil 4.119 Ahşap saçak örtü (<http://www.arkitera.com/UserFiles/Image/competitionproject/fethiye/anasayfa.jpg>)

Şekil 4.120 Su öğesinin projede kullanımı (<http://www.arkitera.com/UserFiles/Image/competitionproject/fethiye/anasayfa.jpg>)

Şekil 4.121 Cephe/kesit görünümleri ile kentsel alandan perspektif (<http://www.arkitera.com/UserFiles/Image/competitionproject/fethiye/anasayfa.jpg>)

4.3.2.9 İstanbul Kayabaşı Bölgesi için Konut Tasarımı Mimari Fikir Proje Yarışması(2009)

	<p style="text-align: center;">Yarışma Adı İstanbul Kayabaşı Bölgesi için Konut Tasarımı Mimari Fikir Proje Yarışması 2009</p>	
<p>İşveren : T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Yarışma Tipi : Ulusal Yarışma Dilleri : Türkçe Kazananların açıklanması : 2009</p>		
<p>Jüri Üyeleri :</p>	<p>Danışman Jüri Üyesi Ayşe ÇALKAN Ahmet Haluk KARABEL Yeşim TURHAN Öner AKTÜRK Vacit İMAMOĞLU Hasan ÖZBAY Mürşit GÜNDAY</p>	<p>Asli Jüri Üyesi A. Haluk PAMİR Fulin BÖLEN Tuncer ÇELİK Yurdanur DÜLGEROĞLU Can Mehmet HERSEK Sare SAHİL Mehmet Emin TUNA</p>
<p>Kazananlar : 8 Eşdeğer Ödülden Biri Olan;</p>	<p>18437 rumuzlu proje Selçuk Avcı (Bath Üniversitesi, İngiltere) Nil Aynalı, Y. Mimar (İTÜ, Bilgi Üniversitesi) Tomasz Borowiak, Mimar (University of Tech. Poznan) Alper Derinboğaz, Y.Mimar (İTÜ, Bilgi Üniversitesi,UCLA) Koldo Gil, Mimar (University of London) Artan Hysa, Mimar (ODTÜ) Avşar Karababa, Y. Mimar (İTÜ) Markus Lehto, Yatırım Danışmanı Burak Ünder, Mimar (MSGSÜ) Ebru Belentepe Vatanperver, Mimar (YTÜ)</p>	

T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından İstanbul Avrupa Yakasında, kent merkezinin kuzeybatısında ve kentin mücavir alanında yer alan Kayabaşı toplu konut alanında yer alan yapı adalarında öneri geliştirilmesi için Şubat 2009'da bir yarışma açılmıştır. Yarışma Mayıs 2009'da sonuçlanmış, 8 eşdeğer ve 8 satın alma ödülü verilmiştir. Eşdeğer ödüllerden biri olan ve sürdürülebilirlik ilkesinden yola çıkarak tasarlanan Selçuk Avcı ve ekibinin yarışma projesi ele alınarak incelenmiştir.

Yarışma sınıf olarak; serbest, ulusal ve tek kademeli bir fikir yarışması olarak belirtilmektedir. Açılan yarışma mimarları, sürekli değişen toplumsal, kültürel ve kişisel kullanıcı gereksinimlerini ve beklentilerini düşünüp yorumlamaya, yeni yaşam çevreleri, kentsel tasarım, konut mimari tasarımı ve konut yapım sistemleri konularında yenilikçi öneriler geliştirmeye çağırma amaçlamaktadır. Yarışma alanı İstanbul'un Avrupa yakasındaki kent merkezinin kuzeybatısında ve kentin mücavir alanında yer alan Kayabaşı bölgesidir(Anonim, 2009).

- **Mimar/Jüri Görüşleri:**

Yarışmacılardan doğal, ekolojik ve enerji duyarlılığı göz önünde bulundurularak engelsiz, güvenli, ekonomik, sürdürülebilir, mesleki ve bilimsel etik açısından toplumsal tutarlılığı olan çevre ve yapı önerileri geliştirmeleri beklenmiştir. Ayrıca yarışmacıların, kentsel tasarım çerçevesinde bu bölge ile ilgili öneri ve mimarisini geliştirecekleri konut tiplerinin söz konusu bölgedeki yapı adalarında nasıl var olacağı ile ilgili çizimlerini hazırlamaları gerektiği jüri tarafından belirlenen diğer istekler arasındadır.

Selçuk Avcı ve ekibine ait eşdeğer ödüle layık görülen yarışma projesi gündelik hayatın hızı içinde doğal çevreden ve sürdürülebilirlikten gün geçtikçe daha fazla uzaklaşan kentsel çevre ile devlet yatırımlarının hızlı üretim odaklı, kentsel çevreyi yok sayan tutumuna karşı bir çözüm olarak tasarlanmıştır. Toplu konut olgusunun kentte yaşayanların zamanla değişen gereksinim ve isteklerine göre dönüşümü göz önünde bulundurularak, toplu konut üretiminin sorunlarına çözüm olarak, sosyal

bağları, doğal çevreyi ve enerji verimliliğini gözeterek, ekolojik ve sosyal anlamda sürdürülebilir bir yerleşme kurmayı amaçlamıştır.

Kayabaşı bölgesi mevcut, tasarımdan önceki hali ile doğayla içiçe yaşayan, kırsal bir alandır. Bu noktada sürdürülebilirlik kavramı bir yaşam biçimi olarak yorumlanmış; proje, var olan bu yaşantıyı, kurulacak kentsel yaşama entegre etmeye çalışan bir yol izlemeye çalışmıştır. Projede kamusal alan ve özel alan hiyerarşisini korumaya özen göstererek, tasarlanan aktif yeşil alanların çevrelediği konut grupları önerilmektedir. Kırsal yaşamın doğallığının sürdürüldüğü, kentlinin doğaya ve birbirine yakınlaşmasını amaçlayan, bisiklet ve yürüyüş parkurları, spor ve rekreasyon alanlarıyla çok amaçlı kamusal bir mekan yaratılmıştır.

Yeşil alanlar, kent parkından bloklar arasındaki avlulara ve konutların özel bahçeleri ile ortak teraslara kadar hiyerarşik bir biçimde tüm tasarım bütününde var olmuştur. Adaların içinde bu yeşil koridorun uzantısı olarak spor tesisleri ile sosyal tesisler kurgulanmıştır. Yol kenarlarında tasarlanan ticaret alanları iki farklı işlevi üstlenmektedir. Bunlardan birincisi yolla doğrudan temas sayesinde alanın canlılığını artırmak, ikincisi ise site sakinlerinin kullandığı ortak yeşil mekanların mahremiyetini sağlamaktır. Arazinin ortasında yer alan semt pazarı kişisel tarım alanlarındaki ürünlerin sergilendiği aynı zamanda bulunduğu ticaret alanını sürekli besleyen bir mekan görevi görmektedir. Burası diğer anlamda semt sakinlerinin toplanma alanı olarak kullandığı bir semt meydanıdır.

Sosyal sürdürülebilirlik kavramı insanların birlikte geçirdiği zaman ve iletişim çerçevesinde sorgulanarak tasarımda karşılığını bulmuştur. İnsanlar arasındaki bu iletişim sosyal eşitlik, kişisel ifade, paylaşım gibi toplumsal olguları güçlendirmektedir. Bu nedenle projede yer verilen açık alanlar ile yeşil alanlarda, insanların bir araya geleceği, hayatı paylaşabileceği, tanımlanabilir boşluklar yaratılmıştır.

Kayabaşı bölgesinde göze çarpan en önemli şeylerden biri bölgenin kendine has doğal yapısı, geniş arazileri ile tarıma elverişli oluşudur. Kişilere burada var olan

yaşama dahil olmaları önerilerek, toprakla ilişki içerisinde, komşularıyla etkileşim halinde, üretken ve sosyal bir yaşam önerilmektedir. Sürdürülebilirlik kavramı bu etkenler çerçevesinde yarışmacı mimarlar tarafından projeye dahil edilmektedir. Projede amaç; kamusal ve özel mekanların ilişkilerini hiyerarşik olarak düzenleyen, sosyal ve fiziksel olarak sürdürülebilir yeşil bir çevre yaratmaktır. Tasarımda konut blokları yoğunluk farkına göre üç tip olarak tasarlanmıştır. Avlular, daha kontrollü kamusal alanlar olarak proje dahilinde ana konseptlerden biri olan yeşil parklara açılır. Avlu içerisindeki özel bahçeler ise en küçük yeşil alanları temsil etmektedir. Bunların dışında projede yaratılan meydanlar sosyal alanların etrafında örgütlendiği birimler olarak yerlerini almaktadırlar.

Konut birimleri ihtiyaç programında belirtilen gereksinimleri karşılayacak şekilde farklı biçimlerde gruplanarak katlara dağıtılmıştır. Konutların yaşam birimleri avlu tarafına açılır. Cephelerde güneş kontrol elemanları kullanılmıştır. Bu elemanlar ısınmayı engellerken, kış bahçesi modülleri ile ısınma ihtiyacının büyük bölümü güneş enerjisinden sağlanmaktadır. Bu birimler sayesinde klima kullanımını da minimize edilerek, enerjiden tasarruf sağlanacaktır. Havalandırma bacaları hakim rüzgarın etkisi ve ısınan havanın yükselmesi prensibiyle çalışmakta ve konutlarda doğal havalandırma sağlanarak bina düzeyinde sürdürülebilirlik hedeflenmiştir(Anonim, 2009).

- **Yorumlar/Analizler:**

.Eşdeğer ödülden biri olan Selçuk Avcı ve ekibinin yarışma projesi 2000 sonrasındaki sürdürülebilir mimarinin yarışmalar platformundaki karşılığına ve küreselleşme ile birlikte dönüşen kentlerin, yeni ihtiyaçlar çerçevesinde ortaya çıkan yaşam alanları ile mekan tiplerine karşı gelen bir örnek olarak gösterilebilir. Küreselleşme sürecinde gelişmiş kentlerde ortaya çıkan yeni konut ihtiyaçları ile yaşam alanları doğrultusunda kent çeperinde oluşmaya başlayan ve bir çok aktiviteyi içerisinde barındıran yerleşim birimleri yarışmalar sorunsalı içerisinde kendisini bulmuş ve bir çok mimar tarafından sorgulanmıştır. Kayabaşı Bölgesi için Konut Tasarımı Mimari Fikir Proje Yarışması bu yarışmalardan birisidir.

2000 sonrasında ekonomik faaliyetler ile nüfus belli büyük şehirlerde yığılma göstermiştir. Yığılma süreci, sanayileşme, şehirleşme ve göç süreçleri ile birlikte ortaya çıkmıştır. Küresel kentlerde hızlı ve güvenli ulaşım ağındaki yenilikler, sağlıklı çevreye yönelik yerleşim yerlerinin, şehirlerin dış çevrelerine doğru kaymalarına yol açmaya başlamıştır. İstanbul Kayabaşı Bölgesi için Konut Tasarımı Mimari Fikir Proje Yarışması bu kaygılar ve gelişmelerin sorgulandığı bir yarışmadır.

Açılan yarışma ile küreselleşme sürecindeki metropol şehir İstanbul'da sürekli değişen toplumsal, kültürel ve kişisel kullanıcı gereksinimlerinin ve beklentilerinin yorumlanması, yeni yaşam çevreleri için yenilikçi öneriler geliştirilmesi amaçlanmıştır. 2000 sonrasında Türk Mimarlığı'nda etkili olan sürdürülebilir mimarlık olgusu bu yarışma projesinin ana konsepti olmuştur. 2000 sonrası Türkiye'de de konu üzerinde çalışmaların hızlandığı ve doğa ile uyumlu yapı örneklerinin gerçekleştirildiği, çevre bilinçli yaklaşımlar ve doğaya uyumlu mimari çalışmaların sürdürülebilirlik kavramı adı altında irdelendiği dönemdir. Yarışma jürisi mimarlardan doğal, ekolojik ve enerji duyarlılığı göz önünde bulundurduğu, sürdürülebilirlik tutarlılığı olan çevre ve yapı önerileri geliştirmeleri beklenmiştir.

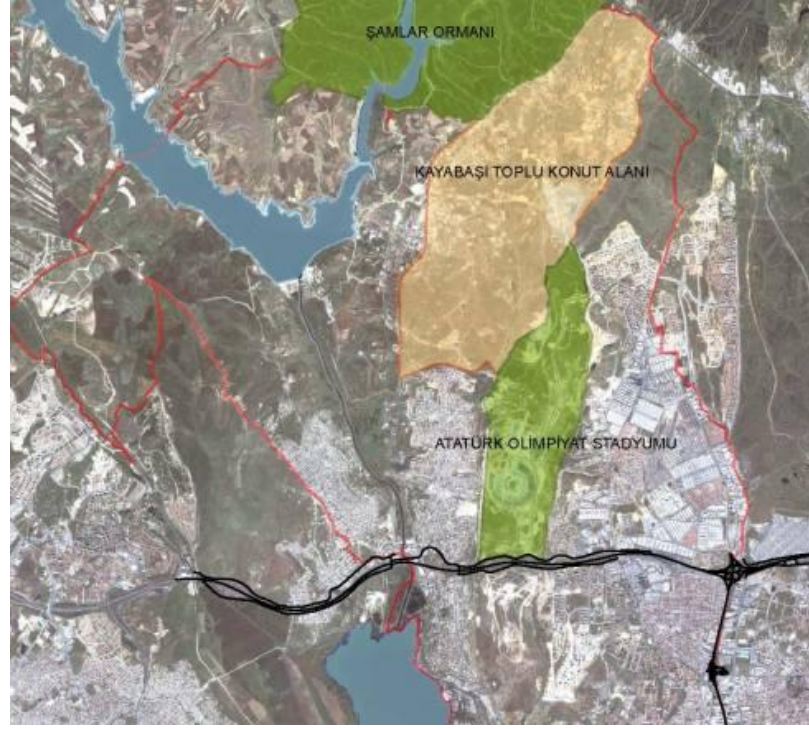
Selçuk Avcı ve ekibinin tasarladığı yarışma projesi metropol kentteki hızlı ve yorucu hayatın içerisinde doğal çevreden ve sürdürülebilirlikten gün geçtikçe daha fazla uzaklaştığı düşünülmüş ve bu duruma çözüm aranmıştır. Küreselleşme ve metropolleşme olgusu ile ortaya çıkan konut sorunu ve bunun sonucunda yeni yerleşimlerin kent merkezlerinden kent çeperine kayması, bu yarışmada sorgulanan en önemli konulardan biri olmuştur. Kentlinin değişen yaşamı doğrultusunda değişen gereksinimleri ve istekleri göz önünde bulundurularak, toplu konut üretiminin sorunlarına çözüm bulmak, sosyal bağları, doğal çevreyi ve enerji verimliliğini gözeterek, ekolojik ve sosyal anlamda sürdürülebilirlik kurgulanması hedeflenmiştir.

Seçilen yarışma projesinde doğanın tasarıma dahil edildiği, çevre duyarlı bir yol izlenmiştir. Proje var olan doğal yaşamı kurulacak yeni kentsel yaşama dahil etmiştir. Kentlinin doğa ile ilişki kurması amaçlanmış, bunun için bisiklet ve yürüyüş

parkurları, spor ve rekreasyon alanlarıyla çok amaçlı kamusal mekanlar yaratılmıştır. Bunun yanı sıra kişilere var olan doğal yaşama dahil olmaları, toprakla ilişki içerisinde, üretken ve sosyal bir yaşam önerilmektedir. Tasarlanan konut grupları aktif yeşil alanlarla çevrelenmiş, yeşil alanlar proje bütünde, özel ve kamusal alanların tümünde yapılan teraslamalar ve avlular ile tasarıma dahil edilmiştir. Çevre bilinçli yaklaşımlar; bir yanda teknoloji merkezli, diğer tarafta ise doğal olandan yana bir tavır olarak iki ayrı yönde gelişmiştir. Bu yarışma projesindeki tutum doğal olandan yanadır.

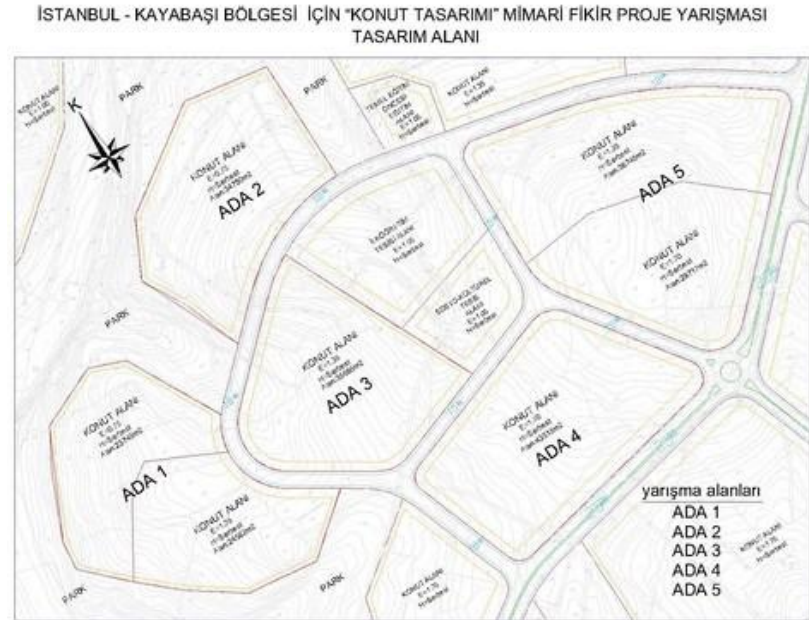
Yarışma projesinde sürdürülebilirlik kavramı iki farklı olguda irdelenmiştir. Bunlardan ilki kişilerin birlikte geçirdiği zaman ve iletişim çerçevesinde, sosyal eşitlik, kişisel ifade, paylaşım gibi toplumsal olguları güçlendirilmesi amacına dayanmaktadır. Bu nedenle projede kamusal yeşil alanlar tasarlanarak kişilerin iletişim kurması hedeflenmiştir. Projede amaç hem sosyal hem fiziksel sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Projenin arazi üzerindeki yerleşimi ve konutların gruplanış biçimleri de bu fikri savunur şekildedir. Avlular kamusal alanlar olarak yeşil parklara açılmaktadır.

Fiziksel sürdürülebilirlik çerçevesinde konutlar iklimsel verileri kullanacak biçimde tasarlanmıştır. Cephelerde güneş kontrol elemanları kullanılarak güneş ışığının olumsuz etkileri azaltılmış, ısınma ihtiyacının büyük bir kısmı yine güneş enerjisinden sağlanarak yapılarda enerji tasarrufu yapılmıştır. Ayrıca binalarda klima kullanımı en aza indirgenmiş, havalandırma bacaları konutlarda doğal havalandırma sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. İklimsel özelliklerin tasarımda kullanılması antik dönemlerden beri yapıyla uğraşanların akılcı yaklaşımlarının bir parçası olmuştur. Günümüzde enerjinin, doğal kaynakların tükenmekte olduğu gerçeği ve iklimsel değişimler gibi nedenler, üretim ve tüketim biçimlerinin tekrar gözden geçirilmesine neden olmuştur. Bu değerlendirmeden doğal olarak mimarlık da etkilenmiştir.

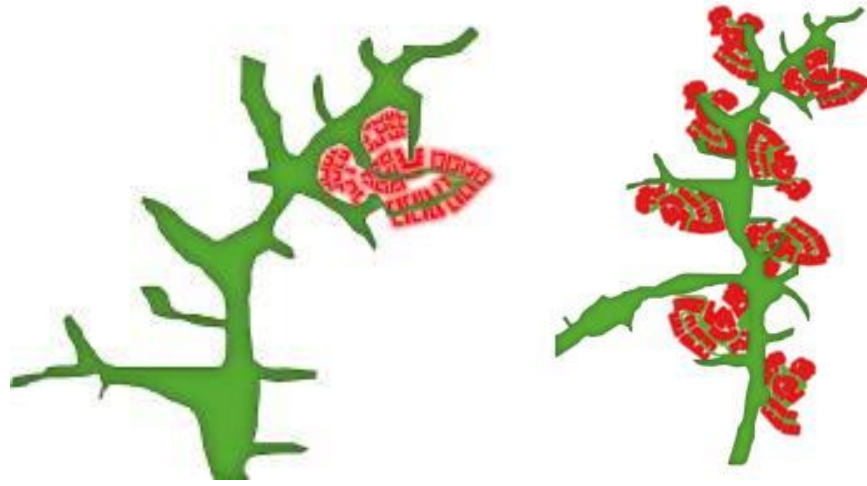
Şekil 4.122 Yarışma alanı

(<http://www.arkitera.com/yp341istanbulkayabasibolgesiicinkonuttasarimi>
 mimarifikirprojeyarismasi.html?year=&aID=2408)

Şekil 4.123 Tasarım alanı

(<http://www.mimarizm.com/Yarismalar/Detay.aspx?id=49222&BultenID=19>)

Şekil 4.124 Konut gruplarının yeşil doku içerisine yerleşimi

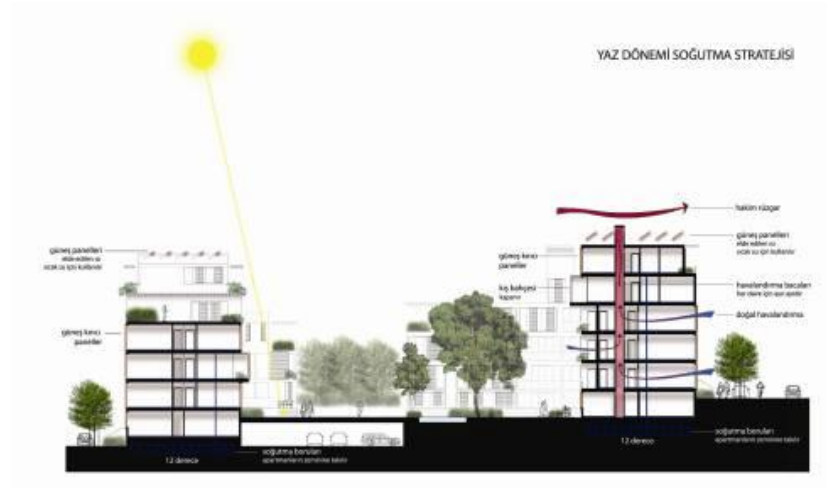

Şekil 4.125 Yeşil kamusal alanlar

(<http://www.arkitera.com/yp341-istanbul-kayabasi-bolgesi-icin-konut-tasarimi-mimari-fikir-proje-yarismasi.html?year=&aID=2443>)

Şekil 4.126 Yeşil doku içerisinde kat planları ve vaziyet planı

BÖLÜM BEŞ

SONUÇ

1980 sonrası önemli bir kırılmaya uğrayan Türk Mimarlığı gelişimini dünya paralelinde sosyal, ekonomik ve kültürel veriler çerçevesinde devam ettirmektedir. Mimar yarışmalar ise bu dönüşümlerin yansıtıldığı en önemli ve özgür platformlar olarak Türk Mimarlığı'nın gelişimindeki rolünü gün geçtikçe artan bir biçimde devam ettirmektedir. Bu tez çalışması kapsamında yapılan incelemeler ve değerlendirmeler çerçevesinde, Türk Mimarlığı için oldukça önemli, dönüştürücü, yeni bir kırılma noktası olan 1980 dönemi ve sonrasında yaşanan dönüşümlerin yarışmalar üzerinden deşifre edilerek; Türk mimarlığının gelişiminde yarışmaların oynadığı özgün, etkin rol saptanmaya çalışılmıştır.

1980 sonrası dönem, önceleri egemen olan içe dönük sanayileşme politikasının yerini dışa dönük bir politikaya bıraktığı, modernleşme çabalarının devletin yönlendiriciliği yerine özel sermaye eliyle sürdürüldüğü bir zamanı kapsamaktadır. Bu süreçte Cumhuriyet döneminde izlenen Batı'dan korunarak Batılılaşma politikasının yerine Batı ile bütünleşerek yarışılan bir tutum izlenir. Tez bağlamında, yapılan araştırmalar sonucu elde edilen veriler incelendiğinde, ülkede meydana gelen siyasi, kültürel ve sosyo-ekonomik değişimler Türk Mimarlığı'nın gelişimini etkilediği, genel ideoloji farklılaşmaları ile tutumların mimarlık pratiğine yeni kavram ve akımların dahil olmasına neden olduğu, görülür. Buradan yola çıkarak gerçekleştirilen mimari ürünler ile dönem yarışmaları bu etkileşimin sonucu olarak bir ifade aracına dönüştüğü saptanmıştır.

Türk Mimarlığı'nda '80 sonrası meydana gelen dönüşümler incelendiğinde belirli olguların/yönelimlerin ağırlıkta olduğu saptanmıştır. Bu nedenle Türk Mimarlığı'nın gelişimi üç ana yönelim altında -postmodernizm, sürdürülebilirlik ve küreselleşme- incelenmiştir. Bu olgular '80 sonrası dönemde birçok alt açılımı da içeren ana başlıklar durumundadırlar. Postmodernizm daha çok '80'ler ile '90'ların ilk döneminde etkin bir yönelim olup; tarihselcilik/bölgeselcilik ve popüler kültür açılımlarını kapsar. Sürdürülebilirlik '80'lerden günümüze etkisini ve örneklerini

arttırarak farklı isimler altında –yeşil tasarım, ekolojik tasarım- devam ettirir. Küreselleşme ise ilk sinyallerini '80 döneminde verir. '90 sonrası etkisi artarak devam etmiş, 2000 sonrasında ise maksimuma ulaşmış ve metropolleşme, sanal mimarlık, kentsel tasarım olgusu gibi etkilerin Türk Mimarlığı'nda etkin olmasına neden olmuştur.

Dönem mimarlığının en açık göstergesi durumunda olan yarışmalar incelendiğinde, yarışmaların Türk Mimarlığı'nda meydana gelen bu yönelimleri açıkça yansıttıkları görülür. Yarışmalara ilişkin veriler irdelendiğinde ise '80, '90 ve 2000 yıllarının yarışma türlerinden, yarışmayı açan kurumlara, ancak en önemlisi Türk Mimarlığı'nda meydana gelen yönelimleri yansıtmalarına kadar birçok konuda farklılaştıkları görülür. Bu nedenle yarışmaların gelişimi ve Türk Mimarlığı'nın dönüşümünün yarışmalar üzerinden yorumlanması '80, '90 ve 2000 sonrası olmak üzere on yıllık süreçlerde irdelenmiştir. Elde edilen veriler irdelendiğinde, her on yıllık süreç sonrası Türk Mimarlığı'nda meydana gelen dönüşümlerin yarışmalar üzerindeki etkisinin değiştiği, tükendiği ya da bu dönemde henüz başladığı sonucuna ulaşılmıştır**(bkz. Tablo 5.4., Tablo 5.5.)**.

1980 sonrası, mimarlıkta çoğulculuk ilkesinin benimsendiği yıllardır. '80'ler Türkiye'sinde mimarlık ortamı homojen bir yapıda değildir. Geçmişte kentlere özgü ortak ifade ve üslup bütünlüğünden '80 sonrasında söz edilememektedir. Bu dönemde mimarlık literatürüne postmodernizm gibi yeni kavramların girmiş ve Batı'da daha önceleri görülmeye başlanan akımlar Türk Mimarlığı'nda yer bulmaya başlamıştır. Bu süreçte Türkiye'de Batı ülkelerindeki kadar yaygın ve güçlü olmasa bile, mimari olgulara yönelik bir ilgi artık belirmiştir. '80 sonrasında sorunlar ve tartışmalar artık yalnızca meslek adamlarına özgü olmaktan çıkmış, mimarlıkla ilgili sorunlar toplumsallaşmıştır. Bunların yanında '80'lerde yeni bir aşamaya gelinmiş ve çevresel duyarlılık artmış, konuyla ilgili olarak birtakım yasal düzenlemelere gidilmiştir.

1980 yılının Türkiye Cumhuriyeti tarihinde önemli ve ciddi bir kırılma noktası olması yarışmalar üzerinde de etkilerini göstermiştir. Çoğulculuğun ve çeşitliliğin

hâkim olduğu bu ortamda yarışma ortamı da mimari dil açısından çeşitlenmeye başlamıştır. Dönemin yarışma projeleri incelendiğinde özellikle postmodernist etkilerin neredeyse tüm yarışma projelerinde var olduğu saptanır. Ankara Atatürk Kültür Merkezi Mimari Proje Yarışması tarihselci ve anıtsal postmodernist tutumun net olarak sergilendiği örneklerden biridir. Yine aynı dönemde, sürdürülebilir mimarlığın ilk ipuçlarını veren çevreye duyarlı tasarımların, yarışmalarda da az sayıda da olsa hayat bulduğu görülür. Çevreci tutumun somut örneklerinin az verildiği bu dönemde Gecekondu Önleme Bölgeleri ve Gerikalmış Yörelere Kiralık Konut Mimari Proje Yarışması söz konusu örneklerden biri olarak sivrilir. Yarışma kapsamında bölgesel veriler değerlendirilerek, farklı iklim tiplerine uygun konut grupları tasarlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu yarışma hızlı kentleşme sorunu ile birlikte ortaya çıkan konut sorununa çözüm arar niteliktedir.

'80 sonrasında Türkiye'deki gelişmeler kentleri de yeni bir yapılaşma sürecine sokmuştur. Yapılaşmada patlama ve sürekli değişen kent manzaralarının oluşmaya başlamış, hızlı ve düzensiz kentleşmeler ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda kentlerde kontrolsüz alansal büyümeler ve kültürel değişimler meydana gelmiştir. Plansız kentleşme ve kötü mimari sonuçlarının suçlusu kabul edilen modernist akım, '80 döneminde Türk Mimarlığı'nda halen sürmekte, ancak dünyada yaşanan gelişmeler paralelinde eleştirel, postmodernist eğilimler de ağırlığını arttırmaktadır. Özellikle 1980 sonrasında kentlerde yaşanan hızlı yapılaşma ve önüne geçilemeyen göç olgusu da postmodern eğilimlerin güçlenmesine yol açmıştır. Bu anlamda bir kent parçası için açılan yarışmalar '80'li yıllarda ilk defa Eskişehir Fuarı ve Dnlence Eğlence Kültür Alanları Kentsel Tasarımı yarışması ile kentsel tasarım ifadesinin kullanıldığı görülür. Yarışmalar burada, kentlerin gelişimi hakkında önemli tartışma platformlarının oluşmasını sağlamaktadırlar. Sonuç olarak, bu örnek ile yarışmaların Türk Mimarlığı'ndaki dönüştürücü ve öncülük eden rolü saptanmaktadır. Dönemin kentsel tasarım yarışmaları incelendiğinde kamu eliyle hayat bulan, çoğulculuk ve parçacılık ilkesiyle tasarlanmış, postmodernist tutum sergileyen projeler olduğu görülür.

Diğer taraftan '80 sonrası, küreselleşmenin etkilerinin ipuçlarının verildiği, turizm sektöründe patlama yaşandığı ve kıyılara verilen önemin arttığı, birçok turizm yapısının postmodernist tutum ve çoğulculuk anlayışı ile gerçekleştirildiği bir döneme karşılık gelir. Bu noktada yarışma projeleri incelendiğinde, turizm bölgelerine verilen önem bu platformda da açıkça görülür. Ancak yapılan saptamalarda Antalya Belediyesi Otobüs Terminal Tesisleri Mimari Proje Yarışması gibi bu bölgelerin kalkınması için yarışmalar ile proje elde etme yoluna gidildiği, ancak özellikle turizm tesislerinin yarışmalar yolu ile elde edilmediği görülür. Buradan hareketle turizm yapılarının işverenin zevkine ve geniş kitlelerin beğenilerine göre, yani daha çok birer tüketim ve kitch nesnesi olacak biçimde elde edilmeye çalışıldığı sonucuna ulaşılabilir(**bkz. Tablo 5.1.**).

'80'lerden 2009'a kadar gerçekleştirilen yarışma projelerinin istatistikleri incelendiğinde; yarışma sayılarında sürekli artan bir ivme saptanır. '80'lerde özel sektörün etkisinin yoğun bir biçimde artmasına rağmen yarışmaların henüz devlet eliyle yürütüldüğü görülür. Bu dönemde en fazla yarışmayı Bayındırlık Bakanlığı açmıştır ve yarışmaların konularına göre yapılan incelemelerde en büyük yüzdenin kamu idari yapılarında olduğu görülür.

1990'lı yıllar, ilk döneminde Türk Mimarlığı'nda '80'li yılların tarihsel motifleri barındıran bir kimliğe sahip olmasına, Posmodernizm olgusunun etkilerini hala sürdürmesine karşın, daha sonralarında buna tepki oluşturacak biçimde küreselleşmenin de etkisiyle mimarlıkta sadeleşmenin ön planda olduğu bir dönemdir. Dönemin yarışma projelerinde de bu etki saptanır. '90'ların ilk yarısında gerçekleştirilen Hacı Bektaş-ı Veli Kültür Merkezi Proje Yarışması'nda birinci seçilen proje incelendiğinde tasarımda parçacıl yaklaşımın ve tarihselcilik anlayışının sergilendiği görülür. Öte yandan '90 sonrası dönemde sürdürülebilirlik olgusu kapsamında çevreci yaklaşımlarda büyük artış görülür. Ekolojik mimarlık adı altında Türk Mimarlığı'nda ilk somut örneklerin verildiği bu dönemde konuyla ilgili olarak akademik çalışmalar yapılarak, "yaşanabilir çevre" başlığı altında konferanslar düzenlenmektedir. Yarışmalar platformu da sürdürülebilirlik alanındaki bu yönelimi net bir biçimde yansıtır. Sanayileşme, nüfus artışı ve her gün büyüyen tüketim olgusu

ile oluşan çevre tahribatı mimarları da bu konuda harekete geçirmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir Fuarı Kültürpark Çevre Düzenlemesi Fuar Kompleksi Yarışması'nda 1. olan proje, hem '80'lerde Türk Mimarlığı'na hakim olan çoğulculuk tutumunun '90'ların ilk döneminde hala devam ettiğini, hem de '90'ların önemli kavramlarından olan doğaya duyarlı-ekolojik tasarım anlayışının proje bütününde uygulamaya çalışıldığını göstermektedir. M.S.B. Savunma Sanayi Müsteşarlığı Hizmet Binası Mimari Yarışması 1.si ise hem yapım, kullanım süreçlerinde ekolojik çözüm arayışlarını, hem de '90 sonrası Türk Mimarlığı'nda etkili olmaya başlayan küreselleşmenin de motive ettiği sadeleşme/yalınlık tavrını güçlü bir biçimde yansıtır. Buradan yarışmaların Türk Mimarlığı'nda meydana gelen gelişimleri yansıtarak, bu yönelimleri çok boyutlu bir biçimde sınıadığı ve günün mimarlık anlayışına uygun, en nitelikli projeyi seçmek için en doğru yollardan biri olduğu sonucuna varılır.

'90'lar küreselleşmenin etkilerinin gerçekten de yoğunlaşmaya başladığı, değişen yaşam koşulları ve tüketim olgusunun artması ile birlikte alışveriş merkezleri, çok fonksiyonlu yapılar, havaalanları gibi yeni bina tipolojilerin ortaya çıkmaya başladığı, düzensiz kentleşme sorunu ile rant odaklı yapıların gündemde olduğu bir dönemi tarifler. Bu zaman diliminde kent; sınırlarının büyüklüğü içinde yaşayan kişinin algılarını aşan, değişen teknolojilere ve yeni durumlara açık, kendini sürekli yenileyen, heterojen yapıya sahip bir kimliğe bürünmüştür. Metrocity, Katlı Konut, İş ve Ticaret Merkezi Kompleksi Yarışması başlanan metropolleşme kavramının yarışmalar düzleminde de sorgulandığının göstergesi ve bu dönemde küreselleşme ile birlikte uygulaması artan karma programlı yapı örneklerinden biridir. Yine Muğla Dalaman Havaalanı Dış Hatlar Terminali Mimari Yarışması küreselleşme olgusu ile artan yeni teknolojik malzeme ve tekniklerin mimari yarışmalar düzleminde tasarıma dahil edildiğini, havaalanı gibi küreselleşme olgusu içinde ayrıca önem taşıyan yapı tiplerinin yarışmalar ile sorgulandığını göstermektedir. Ayrıca bu yarışma sonucu elde edilen projeler, Türkiye mimarlık ortamının uluslararası ortamla bütünleşme gücünü temsil etmektedir. Ayrıca küreselleşmenin etkisinde daha da artan karmaşık kentleşme süreci ile '90 sonrasında özellikle kentsel tasarım olgusu da yarışmaların gündemini meşgul eder(**bkz. Tablo 5.2.**).

Üstelik küreselleşme etkisindeki bu dönemde özel sektörün ağırlığı da artar. Bu da yarışmaların ülkeyi etkileyen gelişmelerden önemli ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra özellikle '90'larda Bayındırlık Bakanlığı'nın yarışmalar üzerindeki etkisinin azaldığı, gerçekleştirdiği yarışma projelerinin büyük bir kısmının da bu dönemde sağlık yapıları olduğu saptanabilir. Öte yandan sayısal olarak Türkiye'de '90 sonrasında mimari proje yarışmalarında '80 dönemine göre büyük bir artış yaşandığı görülür. Sonuç itibariyle '90'lı yıllar, proje yarışmalarının Türk Mimarlığı üzerindeki öneminin fark edildiği ve sorunların tartışılarak "daha iyi hale nasıl gelenebilir?" sorularına yanıtların arandığı zamanlardır.

2000'lere gelindiğinde küreselleşmenin etkilerinin Türk Mimarlığı'nda yoğun bir biçimde hissedildiği görülür. Küreselleşme ile ortaya çıkan star mimar kavramı Türkiye'de de gündemde olan ve üzerinde oldukça tartışılan bir konudur. Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri Yarışması sınırlı ve dünyaca ünlü mimarların davet edildiği bir yarışmadır ve gündemi çok yoğun bir biçimde meşgul etmiştir. Buradan yarışmaların düzenleniş biçimlerinden katılan kişilere kadar geniş bir çerçevede sürekli tartışılan bir konu olduğu sonucuna ulaşılır. Kentsel tasarım kavramı küresel kentte, sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde 2000 sonrasında da birçok yarışma projesi ile özellikle kent merkezlerinde sorgulanan bir olgu olmuştur. Dönemin yarışma projeleri üzerinden ulaşılan sayısal veri sonuçlarına göre 2000 sonrası gerçekleştirilen kentsel tasarım yarışmaları, '80'li ve '90'li yıllardaki yarışma sayısının neredeyse iki katıdır.

Bu arada özellikle 2000'lere küreselleşen kentte hızlı iletişim ve ulaşım teknolojileri ile Türkiye dünyada olan gelişmeleri bire bir takip etmekte ve metropolleşen şehirlerde yeni yapılaşmalar kent çeperlerine taşınmaktadır. İstanbul Kayabaşı Bölgesi için Konut Tasarımı Mimari Fikir Proje Yarışması bu sorunsala çözüm aramak amacıyla çıkartılmıştır. Burada sürdürülebilirlik olgusunun da 2000 sonrasında Türk Mimarlığı'nda, özellikle yarışmalar düzleminde, yoğun bir biçimde sorguladığı belirtilmelidir. Kayabaşı yarışması sürdürülebilirlik olgusunu sorgulayan en iyi örneklerden biri olarak bizi, yarışmaların topluma karşı duyulan sorumluluk

çerçevesinde, kaliteli yapılaşma/planlama ve çevreyi düzenleme yolunda en iyi çözümü sunduğu sonucuna ulaştırır.

Küreselleşmenin etkisi ile Türk Mimarlığı'nda özellikle 2000 sonrasında bilgisayar teknolojilerinin mimari tasarım ve sunumlarda kullanımını da çok büyük bir artış görülür. Sanal mimarlık adı altında günümüzde tartışmaları ile de gündemde olan olgu, neredeyse bütün mimarlar tarafından benimsenmiştir. Yarışmalar da bu süreçten etkilenmiş, bilgisayar teknolojileri ile dijital anlatım teknikleri yarışmalarda başvurulan öncelikli ifade aracı olmuştur. Antalya Altın Portakal Film Müzesi Mimari Proje Yarışması'nda bilgisayar destekli sunum tekniklerinin etkin biçimde kullanılmış olması, birçok tartışmaya yol açmıştır. Bu, yarışmaların yeni olguların sorgulanması ve tartışmaya açılması için alternatif bir platform olduğunu gösterir. Zorlu Center Mimarlık ve Kentsel Tasarım Yarışması ise bilgisayar destekli tasarımların farklı, özgün, daha cesur tasarımların hayat bulmasında etkin rol oynayabildiği sonucuna bizi ulaştırmaktadır. Türk Mimarlığı'nın dünya mimarlığı ile paralel bir gelişim gösterdiğini yansıtan bu yarışma, yarışmaların buna öncülük yapan bir nevi özgürlükler alanı olduğunu kanıtlar(**bkz. Tablo 5.3.**).

2000'ler sonrası en fazla yarışmanın gerçekleştirildiği dönemdir. Yapılan analizlere göre; bu süreçte uluslararası yarışmalarda da artışın gözlemlenir ancak en çok dikkat çeken artış, belediyelerin yarışmalar platformunda üstlendiği role ilişkindir. Bunun nedeni, özellikle kent merkezlerinde yer alan belediye yapılarının kentlerin birer gösteri alanına dönüşmesindeki etkisi ve yarışmaların bu etki üzerindeki rolü şeklinde saptanabilir. Öte yandan '80'lerden günümüze ivmelenen özel sektörün etkisi, bu dönemde en yüksek noktaya ulaşmıştır. Buradan yarışmaların birçok farklı seçenek arasından en iyiyi ve en uygulanabilir olanı seçme şansını sunmalarından ötürü tercih edildikleri sonucuna ulaşılır. Birçok kurum yarışmaların önemini farkına varmış, projelerini yarışma yolu ile elde etme seçeneğine yönelmiştir. Ayrıca 2000 sonrası süreçte öğrenci yarışmalarında da ciddi bir artış gözlemlenir. Bu da yarışmaların öğrencilerin kendilerini sınamaları ve geliştirmeleri bağlamında eğitici bir nosyonda taşımaya başladığı gösterir.

Tablo 5.3.2000 dönemi mimari yarışmalarda yönelimlerin etkisi tablosu.

2000 dönemi	postmodernizm				sürdürülebilirlik	küreselleşme			
yarışma adı	tarihsel tutum	bölgesel tutum	çoğulculuk	simgesellik	sürdürülebilir mimari	kentsel tas.	sanal mim.	metropolleşme	küreselleşmenin etkisi
Antalya Altın Portakal Film Müzesi Yar.	○○○	○○○	○○○	●○○	○○○	○○○	●●●	○○○	●●○
Archiprix 2002 Mimarlık Ödr. Bitirme Projeleri Yar.	○○○	○○○	○○○	○○○	●○○	●○○	●●●	●○○	●●○
Ankara Kugulu Park ve Yakın Çevresi Yar.	○○○	○○○	○○○	○○○	●●●	●●○	●●○	●○○	●○○
Yasasin Kentler Yar.	○○○	○○○	○○○	○○○	●●○	●○○	●●○	●●●	●●●
Manisa Belediye Hiz. Bin. Ticaret Merk. ve Kentsel Mekan Düz. Yar.	○○○	○○○	○○○	●○○	●●○	○○○	●●○	○○○	●○○
Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri Yar.	○○○	○○○	○○○	●●○	●●●	●●●	●●●	●●●	●●●
Zorlu Center Mim. ve Kentsel Tasarım Yar.	○○○	○○○	○○○	●●○	●●●	●●●	●●●	●●●	●●●
Fethiye Belediyesi Alis. ve Yaşam Merkezi Yar.	○○○	○○○	○○○	●●○	●●○	○○○	●●○	○○○	●●●
Istanbul Kayabasi Bölgesi İçin Konut Tas. Proje Yar.	○○○	○○○	○○○	○○○	●●●	●●○	●●○	●●●	●●○

'80 sonrasında günümüze uzanan döneme ilişkin seçilen ve irdelenen yarışma projelerine genel anlamda bakıldığında mimarlık literatürüne giren yeni eğilimlerin yarışma projeleri ile sorgulandığı, hatta kimi zaman meşrulaştığı, kimi zaman da yeni bir kavramı gündeme getirdiği görülür. Özellikle son yıllarda yarışmalar yolu ile çok farklı, özgün, çevreye duyarlı, modern tasarımların sorgulandığı görülmektedir. Ciddi bir kırılma noktası olan '80 sonrasında günümüze uzanan süreçte Türk Mimarlığı'nın geçirdiği dönüşümleri, yarışmalar gibi demokratik platformlar üzerinden irdelenmek yukarıda kısaca özetlenen özgün ve anlamlı çıkarımların yapılmasına olanak sağlamıştır. Sonuçta yarışmalar Türk Mimarlığı'nın gelişimindeki etkin rolleri ile her zaman önemli ve gündemde olacaklardır.

Tablo 5.4. Türk Mimarlığı'ndaki yönelimlerin yıllara göre dağılımı.

yönelimler	Türk Mimarlığı örneklerinde eğilimlerin görülme oranı		
	1980	1990	2000
postmodernizm	████████████████████	████████████████████	████████████████████
bölgeselcilik	████████████████████	████████████████████	████████████████████
tarihselcilik	████████████████████	████████████████████	████████████████████
çokulculuk	████████████████████	████████████████████	████████████████████
simgesellik	████████████████████	████████████████████	████████████████████
popüler kültür	████████████████████	████████████████████	████████████████████
sürdürülebilirlik	████████████████████	████████████████████	████████████████████
yesil tasarım	████████████████████	████████████████████	████████████████████
ekolojik tasarım	████████████████████	████████████████████	████████████████████
sürdürülebilir mimari	████████████████████	████████████████████	████████████████████
küreselleşme	████████████████████	████████████████████	████████████████████
kentsel tasarım	████████████████████	████████████████████	████████████████████
metropolleşme	████████████████████	████████████████████	████████████████████
sanal mimarlık	████████████████████	████████████████████	████████████████████
pürist/yalın tutum	████████████████████	████████████████████	████████████████████

Tablo 5.5. Türk Mimarlığı'ndaki yönelimlerin yıllara göre yarışmalardaki dağılımı.

yönelimler	yarışmalarda eğilimlerin görülme oranı		
	1980	1990	2000
postmodernizm	████████████████████	████████████████████	████████████████████
bölgeselcilik	████████████████████	████████████████████	████████████████████
tarihselcilik	████████████████████	████████████████████	████████████████████
çogulculuk	████████████████████	████████████████████	████████████████████
simgesellik	████████████████████	████████████████████	████████████████████
popüler kültür	████████████████████	████████████████████	████████████████████
sürdürülebilirlik	████████████████████	████████████████████	████████████████████
yesil tasarım	████████████████████	████████████████████	████████████████████
ekolojik tasarım	████████████████████	████████████████████	████████████████████
sürdürülebilir mimari	████████████████████	████████████████████	████████████████████
küresellesme	████████████████████	████████████████████	████████████████████
kentsel tasarım	████████████████████	████████████████████	████████████████████
metropolleşme	████████████████████	████████████████████	████████████████████
sanal mimarlık	████████████████████	████████████████████	████████████████████
pürist/yalın tutum	████████████████████	████████████████████	████████████████████

KAYNAKLAR

- Aksu, Ö. (2007). *Yerel kültür ve mimarlık ilişkisi: Cengiz Bektaş örneği*. Ankara: G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Altınkeser, S. (2007). *Popüler kültür olarak mimarlık*. İstanbul: İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Archiprix Türkiye, (2002). İstanbul: Yapı-End. Merkezi Yayınları. 12-15.
- Arolat E., Hasol Erkin A. ve Tabanlıoğlu M. (2006). Genç mimarlar tartışıyor: Türk Mimarlığı'nın geleceği. *Yapı Dergisi*, 293, 39-43.
- Ando, T. (2000). Modernizmin serüveni. *Modern akımdan bir şeyler öğrenmek* (1) içinde (411). İstanbul: Alkım Kitapevi.
- Arıtan, Ö. (2008). Modernleşme ve cumhuriyetin kamusal mekan modelleri, *Mimarlık*. 342, 49-56.
- Arslan, Z.D. (2008). Türkiye'de sürdürülebilir mimari, *Mimarlık*, 340, 21-30.
- Aslanoğlu, İ. (2001). *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Falüktesi Yayınları
- Atılgan, D. (2006). *Gelişen tasarım araç ve teknolojilerinin mimari tasarım ürünleri üzerindeki etkileri*. İzmir: D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Doktora Tezi.
- Aygün, M., Cengizkan N.M. (2004). Her daim gündemde yarışmalar. *Arredamento Mimarlık*, 320. Retrieved April 10, 2009, from <http://www.mimarlarodasi.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=38&RecID=836>.

- Aygün, M. (2004). Tarihsel dönemde proje yarışmaları. *Arredamento Mimarlık*, 320. Retrieved April 10, 2009, from <http://www.mimarlarodasi.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=38&RecID=837>.
- Balamir, A. (2003). Mimari kimlik terimleri II: Türkiye’de modern yapı kültürünün bir profili. *Mimarlık*, 314, 26-34.
- Başbuğ, T., İdil B. ve Özbay, H. (6 Şubat 2009). *TH & İDİL Mimarlık*. 10 Ağustos 2009, <http://www.mimdap.org/w/?p=15224>.
- Batur, E. (2007). *Modernizmin serüveni*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Baudrillard, J. (1997). *Tam ekran*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Baykan, C.A. (2002). Mimarlık, sanallık ve mekanların tasarımı. *Mimarlık ve sanallık içinde* (55-62). İstanbul: Boyut Yayınları.
- Bayraktar, N., Kaplan, H. ve Tekel A. (2006). Mimari proje yarışma süreçleri ve uygulama örnekleri üzerinden kentsel tasarım tartışmaları. *Mimarlık Dergisi*, 329, 14-19.
- Baykan, C.A, (2002). Mimarlık ve sanallık. *Arredamento Mimarlık*, 21, 55–62.
- Bekar, D. (2007). *Ekolojik mimarlıkta aktif enerji sistemlerinin incelenmesi*. Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Bilgin, İ. (1996), Anadolu'da Modernleşme Sürecinde Konut ve Yerleşme. *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme* (2) içinde (442-490). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Bilgin, İ. (2006). Kent Üretiminin ve Kamu Yaşamının Örgütlenmesinde Güncel Eğilimler. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 105, 166-177.

Bozdoğan, S., Kasaba R., (Ed.). (1998). *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik* (3). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Bozdoğan, S. (2002). *Modernizm ve Ulusun İnşası*. İstanbul: Metis Yayınları

Birkan, G., (1982). Sunum: Bir konut yarışması. *Mimarlık Dergisi*, 82/8-9, 14-27.

Yırtıcı, H. (2003). Kapitalizm ve mimarlık: Mekanın altyapısal dönüşümünün ekonomi politiği. *Arredamento Mimarlık*, 06, 73-76.

Budak, S. (2000). *Avrupa Birliği ve Türkiye çevre politikası*. İstanbul: Böke Yayınları.

Cansever, T. (1992). Hacı Bektaş-ı Veli Kültür Merkezi yarışması vesilesiyle yarışmalar üzerine düşünceler. *Mimarlık Dergisi*, 252, 32-33.

Cansever, T. (2001). *Mimari üzerine düşünceler, çağdaş Türkiye mimarları: 1*. İstanbul: Boyut Yayın Grubu. 121-136.

Cerver, F. A. (1997). *The architecture of minimalism*. New York: Hearst Boks.

Ciravoğlu, A. (2008). Sürdürülebilir mimarlık: Eskimiş kavrayışlarla yeni söylemler arasında. *Mimarlık*. 340, 13-16.

Coşut, Y. (2005). *Kültür süreci olarak küreselleşmenin mekansal dönüşüme etkileri*. İstanbul: M.S.G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.

Çakır, N. (2006). *Günümüz kent dinamiklerinin kentsel dönüşüme etkileri*, İstanbul: İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Kentsel Tasarım Bölümü Yüksek Lisans Tezi.

- Çavdar, T. (1973). *Türkiye’de toplumsal ve ekonomik gelişmenin 50 yılı*. Ankara: TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Çevre Bakanlığı. (2002). *Ulusal Rapor*. 17 Nisan 2004, <http://www.cevko.org.tr/surdur/#>.
- Çimen, B. (1993). Yarışmalar demokratik kararlar içerirler... Ve yarışmalar yapılmalıdır. *Mimarlık Dergisi*, 251, 28-29.
- Çinici, C. (1997). Bir jüri tutanağının anatomisi. *Mimarlık*, 275, 38-42.
- Çinici, C. (2002). Türkiye’de yarışmaların niteliği. *Arredemento Mimarlık*, 2002/04, 58-59.
- Çivici, T. ve Kale, S. (2005). *Mimari tasarım bürolarında bilişim teknolojilerinin kullanımını etkileyen faktörler: Bir yapısal denklem modeli*, Balıkesir: B.Ü. Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Çubuk, M., (1998). Çağdaş Kentsel Kültür Mirası, *Kentsel Koruma-Yenileme ve Uygulamalar Sempozyumu*, Sunuşlar-Sonuçlar ve Bir Değerlendirme, İstanbul.
- Çubuk, M. (1991). Kentsel tasarım. *Tasarım Dergisi*, 16, 100-104.
- Derman, B. (2002). Avrupa Birliği yolunda Türk Mimarlığı ve yarışmalar. *Arredemento Mimarlık*, 2002/04, 59-60.
- Derrida, J. (1989). *Jacques Derrida: in discussion with Christopher Norris, deconstruction: Omnibus volume*. Londra: Andreas Papadakis-Academy Editions.
- Devlet Planlama Teskilatı (2001). *Sekizinci bes yıllık kalkınma planı konut özel ihtisas komisyonu raporu*. Ankara: DPT Yayınları.

- Dinler, S.Z. (2007). *Yükselen mimarlıklar ve (yenilik olgusu ile ilişkisi içinde) getirdikleri açılımlar*. İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Doltaş, D. (2003). *Postmodernizm ve eleştirisi – tartışmalar – uygulamalar*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Duygulu, F. (1992). Post modern düşünce ortamında planlama. *II. Kentsel tasarım ve uygulamalar sempozyumu*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, 17-20.
- Dündar, M. (2001). *Yerel geleneksel değerlerin yorumlanması ve turizm mimarisi*. İstanbul: Y.T.Ü.
- Dündar, Ş. (2002). *Mekan organizasyon bilimlerinin yeniden yapılanmasına bir araç olarak kentsel tasarım*. İzmir: D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Kentsel Tasarım Doktora Tezi, 234.
- Dündar, Ö. (2005). Kentsel dönüşüm üzerine. *Bülten Dergisi*, 2, 36.
- Egeli, G. (1996). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de çevre sorunları*. Ankara: TÇV Yayını.
- Ekinciöglü, M. (1997). *Mimarlıkta Bilimin Yeri: Dekonstrüktif Mimarlığa Bir Bakış*. İstanbul: İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Elçin, N. (2007). *Popüler kültür – mimarlık ilişkisinin turizm yapıları üzerinde incelenmesi*. İzmir: D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Elteren, M. V. (1999). Amerikan popüler kültürünün etkisinin global bir yaklaşım içinde değerlendirilmesi. N. Güngör (Der.), *Popüler Kültür ve İktidar* içinde, Ankara: Vadi Yayınları.

- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2005). *Popüler Kültür ve İletişim*. Ankara: Erk yayınları.
- Eren, Ö. ve Koman, İ. (2003). Yapı teknolojisi: Alternatif sürdürülebilir konut uygulamaları ve Türkiye'deki betonarme konut sektörü. *Mimarlık Dergisi*, 329.
- Erkal, C. (1989). "Çağdaş mimarlık akımları ve Türkiye Mimarlığı" sempozyumu. *Mimarlık Dergisi*, 90/1, 30-31.
- Erkal, N. (2007). Gösteri olarak mimarlık: Turizmin güncel mimarlığa etkileri üzerine. *Mimarlık Dergisi*, 336. Retrieved April 20, 2009, from <http://www.mimarlarodasi.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&Der giSayi=286&RecID=1592>.
- Esin, N. (1996). Mimariye değişik bir bakış: Dekonstrüktivist mimari. *Mimari akımlar II* (2) içinde (49). İstanbul: YEM Yayınevi.
- Fainstein, S. (1994). *The city builders; Property, politics & planning in London*. New York, Ass. With International Journal of Urban and Regional Research. Biddle Ltd., Guildfond, UK.
- Featherstone, M. (1996). *Postmodernizm ve tüketim kültürü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fiske, J. (1999). *Popüler kültürü anlamak*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Frampton, K. (1996). Prospects for a Critical Regionalism. In K. Nesbitt, (Ed.). *Theorizing a New Agenda for Architecture: an Anthology of Architectural Theory 1965-1995* (470-482). New York: Princeton Architectural Pres.
- Giddens, A. (1990). *Elimizden kaçıp giden dünya*. (O. Akınhay, Çev.). İstanbul: Alfa Yayınları.

- Gilman, R. (1992). Sustainability by Robert Gilman from the 1992 UIA/AIA call for sustainable community solutions. 16 Mart 2003, <http://www.context.org>.
- Girginer, S. (2006). *Kentsel tasarım ile ekolojik sürdürülebilirliğin ilişkilendirilmesi ve toplu konut gelişim bölgelerinde örneklenmesi*. İzmir: D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Kentsel Tasarım Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Görgülü T. (2002). *İstanbul'da 1980'den Bugüne Alternatif Yaşam Çevrelerinde, Konut Mimarisinde Değişen Eğilimler*. Konut Kurultayı'nda Sunulan Bildiri, İstanbul.
- Görgülü, T. (2007). Türkiye'de biçimlerinde yaşanan değişimler: son dönemde yapılan tüketim odaklı konutlar, *Mimarlık*, 337, 29-33.
- Görk R. V. (2007). Küreselleşme etkisi altında mimarlığın kültürel bileşenleri. *Arredamento Mimarlık*, 2007/09, 118-124.
- Greene, S. (1992). Cityshape, communicating and evaluating community design. *Journal of the American Planning Assoc.*, 58 (2).
- Güzer, C. A. (der.) (1996). Derleyenin sunuşu: 1970 sonrasında mimarlık. *70 sonrası mimarlık, tartışmalar* içinde (1-16). Ankara: Mimarlar Derneği 1927 Yayınları.
- Güzer, C.A. (1997). Yarışmada Seçilenlerin Seçilme Sorunu. *Mimarlık*, 277, 27-29.
- Güzer, C.A. (2004). Eksik kalmış bir resim üzerine okumalar. M. K, (Ed), *Mimarlık yıllığı 2 Türkiye'de mimarlık 2000* içinde (12-14). İstanbul; Koleksiyon Yayınları.
- Güzer, C. A. (2007). Sahibinden mimarlık. *Mimarlık Dergisi*, 336, 29-32.
- Harvey, D. (1990). *Postmodernliğin Durumu*. İstanbul: Metis Yayınları

Harvey, D. (1999). *Postmodernliğin durumu*. (S. Savran, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Hasol, A. (1986). Sedad Hakkı Eldem’le bir söyleşi. *Yapı*, 69, 33.

Hasol, D. (2002). *Ansiklopedik mimarlar sözlüğü* (1). İstanbul: YEM Yayınevi.

Hasol, D. (2003). 80. yılda Cumhuriyet Dönemi Mimarlığına bir bakış. *Yapı dergisi*, 265, 49-54.

Hasol, D. (2006). Türkiye mimarlık politikasına doğru. *Yapı*, 293, 37-38.

Hazan, Y. (10 Haziran 2005). *Antalya Şehirlerarası Otobüs Terminali Ulusal Mimari Proje Yarışması*. 10 Şubat 2009, <http://www.yakuphazan.com/tur/workshops.php?cat=10&no=44>.

İnceköse, Ü. (2006). *Instrumentalisation of natural sciences for the reconstruction of architectural knowledge: Lissitzky, Doesburg, Meyer, Teige*. İzmir: İ.Y.T.E. Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Doktora Tezi.

İnceköse, İ. (2007). Çağdaş mimarlık söylemleri ve doğabilimsel bilgi: “yeni” mimarlık için “yeni”den bilimsel kavramlar. *Mimarlık*, 341, 32-34.

Jencks, C. (1991). *The language of post-modern architecture*, (6th ed.). London: Academy Editions.

İstanbul Kayabaşı Bölgesi için Konut Tasarımı Mimari Fikir Proje Yarışması, (n.d.). Retrieved August 7, 2009, from <http://www.arkitera.com/yp341-istanbul-kayabasi-bolgesi-icin-konut-tasarimi-mimari-fikir-proje-yarismasi.html?year=&ID=2443>.

- Johnson, P. & VVigley, M. (1988). *Deconstructivist architecture: The museum of modern art*, New York: Little Brovvn.
- Kaprol, T. (2002). Cumhuriyet sonrası 1930-1950 yılları arasında Bursa'da mimari gelişim. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 7, 172-180.
- Karabey, H. (2002). Yarış(ma). *Arredamento Mimarlık*, 2002/04, 60-61.
- Karabey, H. (2004). Yarışmaları tartışırken. *Arredamento Mimarlık*, 320, 2009. Retrieved April 10, 2009, from <http://www.mimarlarodasi.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=38&RecID=840>.
- Karaman, A. (1999). Bir disiplin olarak kentsel tasarımın yeni konumu ve içeriği. I. *Ulusal Kentsel Tasarım ve Kongresi Bildiriler Kitabı, Türkiye'de 10. kentsel tasarım ve uygulamalar sempozyumu çerçevesinde bir değerlendirme*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 234-239.
- Karaman, A. (2005). Kentsel tasarımın değişen paradigmaları, *Tasarım Dergisi*, 150, 60.
- Karasözen, R. ve Özer F. (2006). Çağdaş İstanbul Mimarlığı'nda Post-Modernizm'in rasyonel temeli. *Mimarlık, planlama, tasarım dergisi*, 108-114.
- Kartal ve Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projeleri* (Nisan 2006). Retrieved 5 July, 2009, from <http://www.arkitera.com/yp88-kartal-ve-kucukcekmece-kentsel-donusum-projeleri.html>.
- Kayapa, N. (2002). *Sanal Kültür ve Mimarlık*. İstanbul: İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.

- Kazmaoğlu, A. (1997). Minimalizm; sanat, tasarım, mimarlık. *Maison Française*, (1997/10). 18 Aralık 2005, www.arkitera.com/diyalog/adnankazmaoglu/yazi3.htm.
- Keleş, R., (2006). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kozacıoğlu, S. (7 Mayıs 2007). *Sait Kozacıoğlu Mimarlık*. (6 Haziran 2009), <http://www.mimdap.org/w/?p=2811>
- Kuban, D. (1986). 1980'lerde Türkiye'de mimarlık genel bir değerlendirme. *Mimarlık Dergisi*, 221 (86/2), 29-30.
- Kuban, D. (2006). Mimarlık ve nostalji. *Arredamento Mimarlık*, 2006/03, 54-55.
- Kurtuluş, H. (2005). *İstanbul'da kentsel ayrışma: Mekansal dönüşümde farklı boyutlar*. (17.10.2006), <http://www.ejts.org/document580.html>.
- Kütük, İ. E. (2006). *Kentsel dönüşümde yeni politika, yasa ve eğilimlerin değerlendirilmesi "Kuzey Ankara girişi (protokol yolu) kentsel dönüşüm projesi"* Ankara: G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Lynch, K. (1979). Teaching city design. Five Papers on Urban Design, B. Goodey (ed.). *Oxford Polytechnic*, 54-68.
- Madge, P. (1993). Design, ecology, technology: A historiographical review. *Journal of Design History*, 6 (3), 149-166.
- Madge, P. (1997). Ecological design: A new critique. *Design Issues*, 13, 44-54.
- Metrocity alışveriş, büro ve konut kompleksi*, (n.d.). Retrieved 5 March, 2009, from http://www.tekelisisa.com/tr_TR/projects/161

Muscoe, M. (1995). A sustainable community profile. *Places*, 9 (3), 4.

M.S.B. Savunma Sanayi Müsteşarlığı Hizmet Binası, (n.d.). Retrieved 12 March,, 2009, from [http://arkiv.arkitera.com/p4768-msb-savunma-sanayi-mustesarligi - hizmet-binasi.html](http://arkiv.arkitera.com/p4768-msb-savunma-sanayi-mustesarligi-hizmet-binasi.html)

Nalbantoğlu, H. Ü. (1996). Türkiye’de modern mimarlık pratiği ve söylemi, C. A. Güzer (der.) *70 sonrası mimarlık, tartışmalar* içinde (1-16). Ankara: Mimarlar Derneği 1927 Yayınları.

Nergiz, F. (2005). *Minimalist mekanların tasarım özellikleri ve görsel niteliklerinin mimarlığın bazı temel öğeleri aracılığıyla konut tipolojisi kapsamında incelenmesi*. Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.

Öncü, A. ve Weyland, P. (2005). Mekan, kültür, iktidar/küreselleşen kentlerde yeni kimlikler. *Giriş: Küreselleşen Kentlerde Yaşam Alanları ve Kimlik Mücadeleleri*, 9-39, İstanbul: İletişim Yayınları.

Özbay, A. (2002). Hangi yarışmalar? *Arredamento Mimarlık*, 2002/04, 62-64.

Özbay, H. (1993). Yarışmalar sahip olduğumuz tek sağlıklı kurumdur. *Mimarlık Dergisi*, 251, 24-27.

Özbay, H. (1994). Tariş yarışması, kuşak çatışması. *Mimarlık*, 259, 49.

Özbek, M. (2003). *Popüler kültür ve Orhan Gencebay arabeski* (6). İstanbul: İletişim Yayınları

Özcan, B. (2001). *Türk mimarisinde postmodern dönemde tarihselci ve yöreselci bakış*. İstanbul: İ.T.Ü.

- Özesmi, U. (2004). Tüketim toplumuna bir direniş; Güneş evi. *Buğday*, (24), 29-31.
- Özkan, İ. (2006). *İstanbul metropoliten alanında uygulanan konut politikaları ve Levent bölgesine etkilerinin irdelenmesi*. İstanbul: Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Özkan, S. (2002). Kimlik arayışı ve çoğulculuk bağlamında Cumhuriyet Dönemi Mimarlığına bakış. *V. Türk Kültürü Kongresi, Mimarî ve Çevre Kültürü Oturumu 17-21 Aralık*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Özleyen, B. (2002). *Mimarlıkta kitsch kavramı*. İstanbul: İ.T.Ü. Yayınları
- Özmehmet, E. (2005). *Sürdürülebilir mimarlık bağlamında Akdeniz iklim tipi için bina modeli önerisi*. İzmir: D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Öztan, Y. (1993). İzmir Kültürpark. *Mimarlık Dergisi*, 254 ,40-41.
- Roberts, P., Sykes H., (2000). *Urban Regeneration: A Handbook*, London: SAGE Publications Ltd.
- Sait Kozacıoğlu Mimarlık*, (n.d.), Retrieved 10 March, 2009, from <http://www.mimdap.org/w/?p=608>
- Sargın, G. A. (2003). Popüler kültürü üretmek: seçkinci kültürden gündelik hayata kayışın ideolojisi. *Arredamento Mimarlık*, 159, 39-41.
- Sargın, G. A. (2005). İdeolojik ve Bilgi Kuramsal Bir Kırılma ve/veya yanılısama: Postmodernizm. *Arredamento Mimarlık*, 04, 59-63.

- Sayar, Y. (1998). *The impact of architectural design competitions in evaluation of architectural design trends for a secular identity, 1933-1950*, İzmir: D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Doktora Tezi.
- Sayar, Y. (2002). Türkiye’de mimari proje yarışmalarının başlangıç dönemi (1933-1950). *Arredamento Mimarlık*, 2002/04, 66-73.
- Sayar, Y. (2004). Türkiye’de mimari proje yarışmaları 1930-2000: Bir değerlendirme. *Arredamento Mimarlık*, 320, April 20, 2009, from <http://www.mimarlarodasi.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&Der giSayi=38&RecID=838>.
- Sözen, E. (2001). Popüler kültür retoriği: sahiplik içinde yokluk, rağbette olma ve sağduyu bilgisi. *Doğu Batı: Popüler Kültür*, 15, 55-67.
- Sözen, M. (1984). *Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tanlı, B. (2005). Türkiye’de milliyetçilik söylemleri. *Arredamento Mimarlık*, 05, 71-76.
- Tanyeli, U. (1986). 1980’li yılların Türk mimarlık dünyasına bir bakış. *Mimarlık Dergisi*, 221(1986/02), 30-46
- Tanyeli, U. (1997). Postmodernizm. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, (2. Baskı). Z. Rona ve M. Beykan. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Tanyeli, U. (1998). 1950’lerden bu yana mimari paradigmalardan değişimi ve “reel” mimarlık. Y. Sey, (Ed.), *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık içinde* (235-254). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

- Tanyeli, U. (2003). 90'lar Türkiye'sinde mimarlık: Metropolleşme ve metropole direnme. M. K, (Ed), *Mimarlık yıllığı 1 Türkiye'de mimarlık 2000* içinde (16-23). İstanbul; Koleksiyon Yayınları.
- Tanyeli, U. (2004). *İstanbul 1900-2000 Konutu ve Modernleşmeyi Metropolden Okumak*. İstanbul: Akın Nalça Kitapları.
- Tekeli, İ. (1993). Bir kentsel tasarım kuramının geliştirilmesi üzerine düşünceler. *Ege Mimarlık Dergisi*, 1-2, 55.
- Tekeli, İ. (1998). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması.. Baydar (Ed.), *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* içinde (148-151). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Thomas, S. (2003), "A Glossary of Regeneration and Local Economic Development", *Local Economic Strategy Center*, Manchester, 15.
- TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi (2004). *Yarışmalar Dizini 1930-2004*. Ankara: Semih Ofset
- TÜBİTAK. (2003). *Çevre ve sürdürülebilir kalkınma paneli vizyon ve öngörü raporu*. Ankara: TÜBİTAK.
- Türk Dil Kurumu (1988). *Türkçe Sözlük* (Yeni Baskı). İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ulu A., Karakoç İ. (2004). "Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi", *Planlama Dergisi*, Sayı 29, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara, 59.
- Uluoğlu, B. (1996). *Mimari akımlar II, Dekonstrüktivist mimari üzerine değerlendirmeler*. İstanbul: YEM Yayınevi.

- Usta, A. ve Usta, G. K. (1995). Türkiye’de popüler kültür ve mimari eğilimlerin toplumsal bağlamı. *Arredamento Mimarlık*, 11, 84-90.
- Uzun, İ. (1999). *1916-1998 Türkiye’de düzenlenen uluslararası mimarlık yarışmaları üzerine bir değerlendirme*. İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Uzun, T. (2004). Türkiye’de düzenlenen uluslararası mimarlık yarışmaları: tartışmalar, skandallar, ödüller. *Mimarist Mimarlık Kültürü Dergisi*, 1(4), 34.
- Vanlı, Ş., Cansever, T., Kaftancı, G. ve Karaaslan, M. (1990). Çağdaş mimarlık akımları ve Türkiye mimarlığı sempozyumu. *Mimarlık Dergisi*, 239, 29-59.
- Vanlı, Ş. (2006). *Mimariden Konuşmak, Bilinmek İstenmeyen 20. Yüzyıl Türk Mimarlığı Eleştirel Bakış, Türk Mimarlığı’nda Son Yirmi Yıl*. İstanbul: Matsa Basımevi.
- Venturi, R. (1966). *Complexity and contradiction in architecture*. Chicago: Graham Foundation.
- Vural, T. (2005). *Değişen üretim-tüketim ilişkileri bağlamında alışveriş merkezlerinin anlamsal ve mekansal dönüşümlerine eleştirel bir bakış*. İstanbul: İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Doktora Tezi.
- Wright, F. L. (1943). *An Authobiography* (148). New York: Duel- Sloan- Pearce.
- Yaramış, A.B. (2000). *1930-2000 yılları arasında Türkiye’de gerçekleştirilen mimari tasarım yarışmalarının belgelenmesi ve genel bir değerlendirme*. İstanbul: İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Yarışma: Altın Portakal Film Müzesi (2002). *Mimarlık Dergisi*, 310, 49-50.

Yarışma: Ankara Kuğulu Park ve Yakın Çevresi (2002). *Mimarlık Dergisi* ,306, 17-18.

Yarışma: Ankara Atatürk Kültür Merkezi (1989). *Mimarlık Dergisi*, 1989/3, 46-48.

Yarışma: Fethiye Belediyesi Alışveriş ve Yaşam Merkezi (2008), *Mimarlık Dergisi*, 344, 44-45.

Yarışma: Gecekondu Önleme Bölgeleri ve Geri Kalmış Yörelere Kiralık Konut (1982). *Mimarlık Dergisi*, 182-183, 16-29.

Yarışma: Hacı Bektaş-ı Veli Kültür Merkezi (1992). *Mimarlık Dergisi* ,252 , 34.

Yarışma: Halk Bankası Genel Müdürlük Binası (1984). *Mimar*, 16, 32-40.

Yarışma: İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir Fuarı kültürpark çevre düzenlemesi fuar kompleksi (1993). *Mimarlık Dergisi*, 254 ,42.

Yarışma: Manisa Belediye, Hizmet Binası, Ticaret Merkezi ve Kentsel Mekan Düzenlemesi (2006). *Mimarlık Dergisi*, 330, 47-48.

Yarışma: Muğla Dalaman Havaalanı Dış Hatlar Terminali (2000). *Yapı Dergisi*, 218, 80-88.

Yarışma: TC Kültür Bakanlığı Nevşehir Hacı Bektaş Veli Kültür Merkezi (1995). *Mimarlık Dergisi*, 252, 32-35.

Yarışma: TED Ankara Koleji Kampüsü (1997). *Mimar*, 10-11, 47-48.

Yarışma: Yaşasın Kentler (2004). *Mimarlık Dergisi*, 318, 49-50.

- Yaşasın Kentler*, (n.d.). Retrieved 17 Semtember, 2009, from <http://www.arkitera.com/v1/proje/yasasinkentler/thciornekler.htm>
- Yazgan, B. (2008). II. Dünya Savaşı sonrası sistemci ekoloji ve 1960'lardan itibaren mimarlıkta çevre bilinçli yaklaşımlar. *Mimarlık*, 340, 31-37.
- Yırtıcı, H., Gürer, T. ve Yıldız, G. (1993). Deneysel mimarlık. *Mimarlık Dergisi*, 255, 24-27.
- Yırtıcı, H. (2002). Tüketimin mekansal örgütlenmesinin ideolojisi, çağdaş mimarlık sorunları. N. Togay (Ed.), *Mimarlık ve Tüketim İçinde*. İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
- Yırtıcı, H. (2003). Kapitalizm ve mimarlık: Mekanın altyapısal dönüşümünün ekonomi politiği. *Arredamento Mimarlık*, 06,73-76.
- Yırtıcı, H. (2003). Mekanın altyapısal dönüşümünün ekonomi politiği. *Arredamento Mimarlık*, 06, 73-76.
- Yırtıcı, H. (2007). Turizmin nesnesi olan mimarlığın ekonomi politiği. *Mimarlık Dergisi*, 336, 33-35.
- Yücel, A. (2004).Türkiye mimarlık seçkisi: Seçki-seçkinlik-yetkinlik. M. K, (Ed), *Mimarlık yıllığı 2 Türkiye'de mimarlık 2000 içinde* (15-16). İstanbul; Koleksiyon Yayınları.
- Yürekli, F. ve Yürekli H. (2004). Mimarlıkta 'Yeni' Nedir? *Mimarlık Bir Entelektüel Enerji Alanı*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi.
- Zorlu Center Mimarlık ve Kentsel Tasarım Yarışması*, (n.t.). Retrieved July 10, 2009, from <http://www.arkitera.com/yp271-zorlu-center-mimarlik-ve-kentsel-tasarim-yarismasi.html?year=&aID=2024>.